NOTOS 23

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2010/04 • AĞUSTOS-EYLÜL 2010 • 9 TL

E-kitap hayatımızda

Enis Batur
William Saroyan
Raymond Carver
Neil Gaiman
Olivier Rolin
Orhan Alkaya
Roni Margulies
Tuncay Birkan
Emrah Serbes
Hatice Meryem
Abdullah Ataşçı
Ufuk Karakurt
Nedret Tanyolaç Öztokat
Aylin Ünek
Osman Gür
Ethem Alpaydın
Umut Yaşar Karaoğlu
Filiz Elasu
Yalın Gündüz
Gönül Jilani

Oruç Aruoba
"Gürültü içinde sessiz, kalabalık içinde yalnız."

Hüseyin Cevahir
Unutulmuş bir Fazıl Hüsnü Dağlarca yazısı

ISSN 1307-1181 23
9 771307 118002

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 23 • Ağustos-Eylül 2010 • 9 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

Teknik ve İdari Koordinatör
Emre Altınok

Yazıişleri
Kaan Özkan, Dilek Emir

Katkıda Bulunanlar
Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Songül Arslan, Z. Heyzen Ateş, Aydın Çetinbostanoğlu, Turgut Çeviker, Deniz Yalım Kadıoğlu, Duygu Bayar Ekren, Albert Sabanoğlu, Derviş Şentekin, Faruk Ulay

Grafik Uygulama
Emre Altınok

Logo Tasarımı
Mehmet Ulusel

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no: 068-6612006
TR75 0006 2000 0680 0006 6120 06
EUR: Garanti B. hes. no: 068-9085378
TR39 0006 2000 0680 0009 0853 78
USD: Garanti B. hes. no: 068-9090073
TR53 0006 2000 0680 0009 0900 73

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yaz işleri Sorumlusu
Semih Gümüş

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 10 TL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Gezegen Basım, Seyrantepe Mahallesi, Nato Caddesi, No:19
Kağıthane İstanbul
0212 325 71 25

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

16 E-kitap bildiğimiz kitabı tehdit ediyor mu? Basılı kitap, açıkça söylenebilir ki, varlığı sona ermesi olanaksız bir nesne olarak yaşamayı kesintisiz sürdürecek. O zaman e-kitap nedir?

3 **AGANTA**
Proust, Dostoyevskaya, Mısır'da bir yayıncı, Lost Booker ödülü...

ÖYKÜ
32 **William Saroyan**
Aşk
37 **Raymond Carver**
İhtiyacın Olduğunda Beni Ara
46 **Neil Gaiman**
Haritacı
49 **Orhan Alkaya**
Giyotin Günleri
54 **Roni Margulies**
Karısını Öldürmeden Hemen Önce Katilin Aklından Geçenler
58 **Abdullah Ataşçı**
Yağmur Yağmadı
79 **Osman Gür**
Uçurum
83 **Ethem Alpaydın**
Kurban Bayramı
86 **Umut Yaşar Karaoğlu**
Deja Vu
91 **Filiz Elasu**
Benim Borges'im
96 **Yalın Gündüz**
Rumuz: Mutsuzum

YAZI
64 **Enis Batur**
Merak Cemiyeti
66 **Ufuk Karakurt**
Çizgi Romanlarda Kötülük'ün Gölgeleri
74 **Nedret Tanyolaç Öztokat**
Kent ve Söylence Ekseninde Öykünün Yolculuğu: "Sur ve Gölge" Üzerine
98 **Hüseyin Cevahir**
Çocuk ve Allah'ta Simgeler, Görüntüler, Çelişmeler
105 **Aylin Ünek**
Kürt Edebiyatına Giriş ve Enwer Karahan
110 **Tuncay Birkan**
Dickens: İmajın Ötesi

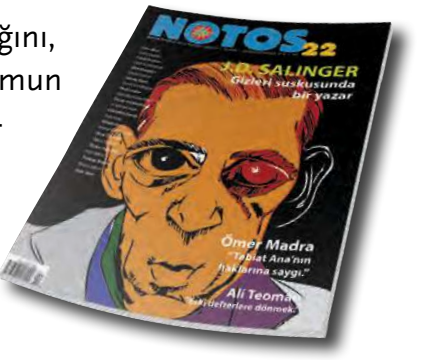
GÜNÜN KONUSU
16 **E-kitap hakkında merak ettikleriniz...**
Bora Ekmekçi, Raşit Çavaş, Can Öz, İlknur Özdemir, Haluk Hepkon, Ozan Marakoğlu

SÖYLEŞİ
68 **Oruç Aruoba**
"Gürültü içinde sessiz, kalabalık içinde yalnız."
118 **Olivier Rolin**
"Kelimelerin ve nesnelerin dünyası..."

126 **EMRAH SERBES'İN SEÇTİKLERİ**

130 **KİTAPLIK**
Behçet Çelik, Banu Yıldıran Genç, Yalçın Tosun, Tarık Güney, Yeliz Kızılarslan, Aysel Sağır, Saba Kırer

Yayıncılık kendini yenileyecek *Semih Gümüş*

Kitap ve dergi yayıncılığından özellikle kültür yayıncılığını, bu arada edebiyat yayıncılığını anlıyorsak, orada durumun hiç de iç açıcı olmadığını sık sık yazıyoruz. Belki okurlar da sıkılıyor bundan. Aynı sıkıntıları, çoğu kez aynı biçimde dile getirmek, giderek anlamsızlaşıyor. Biz de biliyoruz, denecek, daha başka ne diyorsunuz! Bunu görmüyor değilim. Gelgelelim, sıkıntının büyüme hızı dışarıdan göründüğü gibi değil. Korkarım ki, şimdi ağır ağır kendine katlanan bu süreç, bir gün bu işin boğulmasına neden olacak. Bir son damla, bardağı taşıracak.

Hem bunca sıkıntı hem de bunca yayınevi nasıl bir arada yaşıyor, elbette bu da merak konusu. Özellikle küçük yayıncıların sayısı sanki hiç azalmıyor, artıyor. Ama görünene aldanmayın. Bu arada küçük yayıncılık girişimlerinin artış hızı kesinlikle azaldı, bu bir. İkincisi, son bir buçuk yıl içinde onların yayımladığı kitapların sayısında büyük bir düşüş var. Üçüncüsü, gelecek ümidi artık büsbütün yok olmak üzere. Kitap yayımlamadan yaşama şansı bulunmayan yayınevleri kitap yayımlayamaz duruma geldiyse, nereye varır bunun sonu.

Öte yandan, yayıncılığın en önemli sorunlarından biri dağıtım. Yayımlanan kitaplar dağıtılamıyor. Otuz yıl önce hangi düzeydeyse kitap dağıtımı, bugün de ondan farklı bir düzeyde değil. Otuz yıl önce yüz yayınevi varsa, şimdi iki bin yayınevi var, üstelik. Yayımladığımız bir edebiyat kitabı ülke coğrafyasının neredeyse yüzde 90'ına ulaştırılamıyor. İnternetten satış girişimlerinin kitabın dağıtım olanağı bulunmayan yerlere iletilmesi için etkin araçlardan biri olduğu da kuşkusuz. Bu olanağı daha çok göz önünde tutan yayınevleri, sınırlarını az da olsa genişletme fırsatı buluyor.

E-kitap girişimini anlamlı kılan nedenlerden biri bu. Kitabı daha geniş bir okur çevresine ulaştırmanın biçimlerinden biri olarak e-kitap, elbette niceliksel değil, niteliksel bir dönüşümdür. Öte yandan, internet mecrasına giriş biçimlerinden biri olarak e-kitap, elektronik ortama er geç girecek olan kitap için yeni bir biçim. **Notos** içinse, hem içinde olunması, hem geliştirilmesine önayak olunması gereken bir teknolojik adım.

E-kitap, gitgide zor duruma düşen basılı kitabın ömrünü iyice kısaltır mı? Sanırım bundan kuşku duymak için neden kalmadı. Kitapların ortalama satış rakamları öylesine küçük ki, e-kitabın onu daha düşürecek bir neden olması olanaksız. Öte yandan bu bitiş ve ölüm hikâyesi neredeyse son elli yılın konusudur, ama değişen bir şey olmadı.

Sanırım bugün e-kitap karşısında çekimser kalan büyük yayınevleri de hem kendi koşullarına uygun bir girişim fırsatı kolluyor hem de en uygun anda bu sürece katılmayı tasarlıyor. Yoksa e-kitap teknolojisinin bütün bütüne dışında kalmak, bugün anlamlıymış gibi görünse de, yarın saçma olacak.

Notos'un bu sayısında e-kitap için bir kılavuz oluşturmaya çalıştık. Pek çok okur e-kitapların aslında ne olduğunu ve nasıl alınıp kullanılacağını iyi bilmiyor. İşe yarar bir dosya hazırlamayı amaçladık, konuyla ilgili tartışmalara da kıyısından girerek. Bunlar bu arada **Notos**'un okurlarıyla ilişkisine katkıda bulunuyor mu? Bu konuda iyimser olmak için nedenler azalıyor, araya bu notumuzu da ister istemez düşüyorum.

Proust'un zamanına yolculuk

Proust, özgünlüğü sıradanlıktan ayırt edebilen bir edebiyat zevki geliştirmişti. Dostları, çevresi ve ailesiyle kurduğu ilişkiler ve edebiyat tutkusuyla şekillenen kişiliği mektuplarında görülüyor.

Paris Mektup ve El Yazmaları Müzesi, Nisan ayında Saint-Germain Bulvarı'na, Haussmann stili, anıt eser niteliğindeki bir binaya taşınmıştı. Binanın ilk misafiri, kalemiyle kayıp zamanların peşine düşen Marcel Proust oldu.

"Proust, Kayıp Zamandan Yakalanan Zamana" başlıklı sergide çoğu daha önce hiçbir yerde sergilenmemiş 160 belgeye yer verilmiş. İki büyük koleksiyonun bir araya getirilmesinden oluşan bu kapsamlı çalışma, ustanın yazın dünyasındaki yolculuğunu sararmış yaprakların arasında yeniden yaşatıyor. Yolculuk, yazarın lise dönemiyle, özellikle de annesiyle ve bir türlü peşini bırakmayan astımıyla ilişkisini gösteren parçalarla başlıyor. Daha gençlik yıllarında sıradan ortamların rahatlığını redderek, edebiyata büyük bir arzuyla bağlanan Proust, özgünlüğü sıradanlıktan ayırt edebilen bir edebiyat zevki geliştirmişti. Yazarın dostlarıyla, çevresi ve ailesiyle kurduğu ilişkiler ve edebiyat tutkusuyla şekillenen kişiliğinin ipuçları mektuplarında görülüyor.

Elyazmaları, çizimler, fotoğraflar ve orijinal baskılara bakarken, yazma ve yaratmanın izleri karşısında heyecanlanmamak mümkün değil. Gündelik yaşamdan belgelerin arasında sanki Proust yaşadığını ispatlıyor, kendini olanca açıklığıyla ziyaretçiye anlatıyor. Bir yanda özenli, sadık bir dost, öbür yanda hastalıklarla sarsılıp duran bedeninin acısını annesiyle paylaşan bir çocuk buluyor ziyaretçi. Yazarın aşırı duyarlılığı, satırların

arasından, özellikle de hastalığının kötüleşerek onu odasına hapsettiği dönemlerde kendini gösteriyor. Annesine seslendiği bir mektubunda, "Farz et ki bu mektup, anlık bir gerçekliğin sen onu okuduğun sırada artık var olmayacak bir ifadesidir," diyor yazar.

Adımlarımız bizi önce Taklitler ve Seçmeler'e (*Pastiches et Mélanges*) götürüyor. Ardından yazarın üstünde büyük bir heyecanla çalıştığı İngiliz sanat eleştirmeni John Ruskin'in çevirilerinden geçiyor ve büyük yapıtı *Kayıp Zamanın İzinde*'ye varıyoruz. El yazısıyla imzaladığı, kenarlarına notlar alarak düzelttiği, yeniden yazdığı sayfalar ve yayıneviyle yazışmaları arasında, eserlerinin basım ve dağıtımının her aşamasıyla ilgilenen bir yazar çıkıyor karşımıza. Tüm o satırların nasıl şekillendiği ve seçildiği konusundaki merakımız bir parça da olsa gideriliyor.

Ağustos ayında yolunuz Paris'e düşerse Saint-Germain Bulvarı, 222 numaraya uğrayın. Hem Proust'a bir adım daha yaklaşmak hem de tarihi bir atmosferde avuçlarınızın arasından kayıp giden zaman üstüne biraz düşünmek için.

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

Kitap satışlarında dramatik düşüş

Yayınevleri, kitap dağıtıcıları ve kitapçılar, Mayıs ve Haziran aylarında kitap satışlarındaki düşüşün kabul edilebilir ölçülerin dışına çıktığını belirtiyor. İnternetten yapılan kitap satışlarındaki düşüşün, bu aylarda yüzde 70'e vardığını bildirelim de gerisi düşünülsün.

“Dostoyevskaya” sonunda açıldı...

Dostoyevskaya metro istasyonundaki resimlerin sahibi Nikolayev: “İstediğiniz nedir? Dans sahneleri mi? Dostoyevski’de bunlar yoktu.”

Moskova’da, duvar resimleri tartışma yaratan “Dostoyevskaya” metro istasyonu, 19 Haziran’da hizmete girdi.

İstasyonun inşası sırasında, Rus romancı Fyodor Dostoyevski’nin eserlerinden bazı sahnelerin resmedildiği duvar bezemeleri, “insanları cinayet ve intihara sevk edebileceği” endişesiyle karşılanmış. *Moskow Times*’ın haberine göre, bir yıllık gecikmenin ardından bu yıl Mayıs ayında planlanan açılış, gelen şikâyetler üstüne bir kez daha ertelenmişti.

Ülkedeki psikologlarca “kasvetli ve saldırgan” diye nitelenen duvar resimlerinin sahibi İvan Nikolayev ise eleştirilere anlam veremediğini belirterek, tepkisini, “İstediğiniz nedir? Dans sahneleri mi? Dostoyevski’de bunlar yoktu,” diyerek dile getirmişti.

“Dostoyevskaya”daki siyah-beyaz mermer bezemelerde, *Suç ve Ceza*’dan esinlererek yapılan ve yaşlı bir kadının baltayla öldürülüşünü gösteren resmin yanı sıra *Karamozov Kardeşler*, *Budala* ve *Cinler* romanlarından da bazı sahneler anlatılıyor.

Moskova metro ağındaki istasyon sayısını 182’ye çıkaran “Dostoyevskaya” ve “Marina Roscha”nın açılışının geçen yıldan bu yıla alınmasının nedeni “ekonomik kriz” olarak açıklansa da “Dostoyevskaya”nın açılışındaki gecikmenin asıl nedeninin duvar resimlerine dair şikâyetler olduğu yorumları yapılıyor ve eleştirilere karşın resimlerin değiştirilmemesi, konunun bir süre daha gündemde kalacağını gösteriyor.

DUYGU BAYAR EKREN, Dublin

Kibrit kitabı öyküleri

Dünyanın en küçük “edebiyat dergisi” üç ayda bir kibrit kutuları içinde okurlara sunuluyor ve her sayısında 300 karakteri geçmeyen tek bir öykü yer alıyor.

Yayıncılık sektörü dünyanın hemen her yerinde zorluklara karşı ayakta durmaya çalışırken 33 yaşındaki Kaliforniyalı yazar Kyle Petersen ilginç bir fikri hayata geçirerek dünyanın en küçük “edebiyat dergisi”ni çıkardı. İkinci sayısı Haziran ayında yayımlanan Kibrit Kitabı Öyküsü (*Match Book Story*), üç ayda bir kibrit kutuları içinde okurlara sunuluyor ve her sayısında 300 karakteri geçmeyen tek bir öykü yer alıyor. San Francisco, Oakland ve Güney Kaliforniya’daki çeşitli kitabevlerinde ve barlarda, müşterilere ücretsiz dağıtılan kibrit kutularındaki öyküler, okurların internet üstünden gönderdikleri arasından seçiliyor. Tamamlanmış bir tarih romanı bulunan Petersen, geçimini Santa Cruz belediyesinin su departmanında çalışarak sağlıyor ve dergisinin baskı giderlerini bağışlarla karşılıyor. Fikrin, 2008 yılında işsiz kaldığı dönemde aklına geldiğini söyleyen Petersen’e Mart-Haziran arası dönemde, ikinci sayıda yayımlanması için 70 kısa öykü gönderilmiş.

DUYGU BAYAR EKREN, Dublin

ilk kitaplar | çocuk kitaplar | genç kitaplar

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

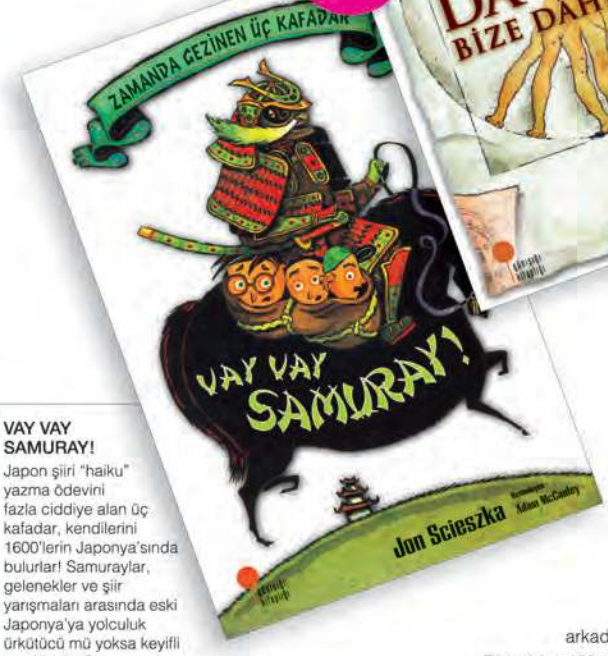
Bazılarının yaz tatili "Zamanda Gezinen 3 Kafadar"ın yeni kitaplarıyla şenleniyor!

DA VİNCİ BİZE DÂHİ DEDİ
Rönesans'la ya da Leonardo da Vinci'yle buluşmak bu kadar eğlenceli olabilir mi? Üç kafadar bu kez 1500'lerin İtalya'sındalar!

YENİ

ZAMANDA GEZİNEN ÜÇ KAFADAR Dizisi
Jon Scieszka
Resimleyenler
Lane Smith, Adam McCauley
Türkçesi
Müren Beykan

VAY VAY SAMURAY!
Japon şiiri "haiku" yazma ödevini fazla ciddiye alan üç kafadar, kendilerini 1600'lerin Japonya'sında bulurlar! Samuraylar, gelenekler ve şiir yarışmaları arasında eski Japonya'ya yolculuk ürkütücü mü yoksa keyifli mi olacaktır?

Çocuklara dünya tarihinde komik serüvenler yaşatan çılgın dizinin yazarı Jon Scieszka, eski bir ilkokul öğretmeni. Özellikle erkek çocukların kitap okumaktan çekinmesine ilişkin sıradışı görüşleri ve yaklaşımları olan Scieszka, 2008-2010 yıllarında ABD'nin Ulusal Okuma Elçisi oldu. Yazarın kendine özgü mizah dilini yansıtan, etkileyici resimlerle bezeli dizi, gerçek tarihsel dönemlere, uygarlıklara, olay ve karakterlere dayanıyor ve kitapları sevmediğini sanan çocuklar tarafından bile bir solukta okunuyor.

Bir kitap sayesinde şaşırtıcı zaman yolculukları yapan üç arkadaş Sam, Joe ve Fred; tarihöncesi çağlardan Eski Mısır'a, Eski Roma'dan 100 yıl geleceğe uzanan yolculuklarında girdikleri acayip ve komik durumlardan, bilgileri ve zekice planlarıyla kurtulmanın yolunu arıyorlar. Yeni serüvenlerinde yolları Eski Japonya'ya ve Rönesans İtalya'sına düşüyor.

ZAMANDA GEZİNEN ÜÇ KAFADAR Dizisi

ANNEN MAĞARA KADINI OLMUŞ!

MUMYA OLMAK İSTEMİYORUM!

YIL 2095

NE HALİN VARSA GÖR, GLADYATÖR

www.gunisigikitapligi.com

günışığı kitaplığı

Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3, Mecidiyeköy 34387 İstanbul T: 0212 212 99 73 F: 0212 217 91 74 E: info@gunisigikitapligi.com

Mısır'da bir yayıncı...

Mohamed Hashem politik aktivist bir yazar olmakla yetinmemiş, Kahire'ye yerleşip bir yayınevi kurmayı kafasına koymuş, yayın politikaları devletçe yönlendirilen yayınevleriyle çalışan ve az çok okunan yazarlardan bir iki dosya koparıp basmak yerine Mısır'daki gidişatı sorgulayan yazarların peşine takılmış.

Hashem

On yıl öncesine değin Mısır edebiyatı dendiğinde akla iki ad gelirdi: Taha Hüseyin ve Necib Mahfuz. Hüseyin 20. yüzyılın ilk yarısında, neredeyse tek başına, modernist bir rönesans başlatmıştı. Necib Mahfuz ise modernizmin açtığı yolda yürürken varoluşçuluğu keşfetmiş, çoğu bu düşünceden etkilenerek yazılmış elli romandan sonra İsveç Akademisi 1988 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü ona vererek Mısır'da modern bir edebiyatın varlığını tescil etmişti. Batı tarafından da kabul gören bir edebiyatın her yazarın istediğini yazıp yayımlayabileceği anlamına gelmediğini Mısırlı yazarlara anımsatansa devlet oldu. Rejimin ideolojisine aykırı düşünceler sansüre uğrayınca angaje yazarlar açıkta kaldı. Bir yanda devletin tüm kültür dünyasını denetleyen ve İslamcılardan da onay gören yıldırma politikası, öte yanda zaten bir bölümü devletin elinde olan büyük yayınevlerinin kolay okunabilecek kitaplar yayımlayarak para kazanma hevesleri derken has edebiyata gönüllenmiş yazarlar seslerini duyuramaz oldu. Ta ki Mohamed Hashem adında bir yiğit çıkıncaya değin.

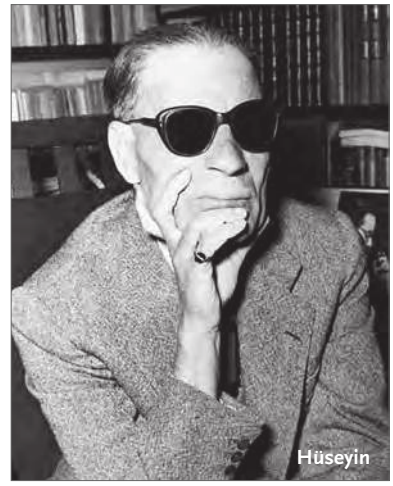
Mohamed Hashem 1958 yılında, delta kenti Tanta'da doğmuş. Tanta'yı Mısır'ın beşinci büyük kenti yapan pamuk tarlaları ve tekstil endüstrisi ve bu bölgede eksik olmayan işçi işveren çekişmesi Hashem'in gençlik yıllarını da etkilemiş. Yoksulluk üniversiteye girmesine izin vermeyince tekstil mühendisi olmak yerine bir meslek okulundan tekstil işçisi olarak çıkmış. İşçilik onu toplumsal sorumluluk konusunda bilinçlendirmiş. İşçilikten gazeteciliğe derken öykücülüğe soyunmuş ve sayısı otuzu bulan öykü kaleme almış. Politik aktivist bir yazar olmakla yetinmemiş, Kahire'ye yerleşip bir yayınevi kurmayı kafasına koymuş, yayın politikaları devletçe yönlendirilen yayınevleriyle çalışan ve az çok okunan yazarlardan bir iki dosya koparıp basmak yerine Mısır'daki gidişatı sorgulayan yazarların peşine takılmış. Onu salt bir yazar olarak kalmak yerine bir yayınevi sahibi olmaya yüreklendiren etkenlerden biri, Mısırlı entelektüellerin başlattığı, yıllardır kısıtlanarak yalnızca adı kalmış bireysel özgürlüğü devletten almayı amaçlamış Kifaya Hareketi.

Devletin ideolojisine karşı durmanın kolay iş olmadığı bilinir. İslamı sorgulamaksa tehlikeli işlerin başında gelir Mısır'da. Nitekim, Dar Merit, ilk üç yılını başını derde sokmadan atlatmışken 2001 yılında Khalil Abdel Karim'in yazdığı Peygamber Muhammed'in Hayatındaki Formatif Yıllar'la İslamcı akademisyenlerce neredeyse lanetlenir. Teologlar, kitabı ve yazarını İslamın inançlarını ayaklar altına almakla suçlar ve kitap sonunda yasaklanır. Ne ki bu skandal yayınevinin okuyucularca tanınmasına yardım eder, yayımladığı kitapları

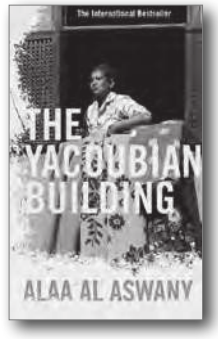
Mohamed Hashem bir yayıncı. Yaşlı, genç, dosyaları bütün yayınevlerince geri çevrilerek sesleri kesilmiş, sakıncalı bulunmuş, yazdıkları anlaşılmaz addedilmiş yazarların, kapısını korkmadan çalabildiği tek adres, Hashem'in on iki yıl önce Kahire'de kurduğu Dar Merit Yayınevi. Yayınevi aynı zamanda yayıncının evi. Kentin merkezinde, salaş bir apartman/iş hanında, Mısır Olta Balıkçıları Derneği'ne komşu bir daire.

Aswany

Mahfuz

Hüseyin

Mısır'da otoriteyi sorgulayan kalemlerden çıkmış edebiyata ilgi varsa da kitaba olan ilgi henüz Türkiye'de olduğundan bile az. Mısır hükümetinin verilerine göre 70 milyon nüfuslu ülkede bir kişi ayda 1,5 sayfa okuyor ve Arap ülkeleri genelinde kitap yayıncılığı düşüşte.

aranır olur. Dar Merit'in yayınlarını raflarına koymaya çekinen kitapçılar da halkın ilgisinden güç alarak kitapları bulundurmaya yüreklenir, dahası kitapçılar biçim değiştirmeye başlar, café/kitapçılara dönüşür ve gençlerin kitaba ilgisini uyandıracak sosyal etkinlik noktaları oluşur. Kurulduğu yıl yalnızca beş kitap yayımlayabilen ve okur sayısı yüze ulaşamayan yayınevinin kataloğundaki kitap sayısı bugün altı yüzü geçiyor. Ama kitapların baskı adeti 1000-2000 arasında oynuyor ve hemen hiçbiri ikinci baskıyı yapacak kadar satmıyor. Yayınevinin en çok satış yapmış kitabı, *Omaret Yacoubian* (İmaret Yakobean ya da Yacoubian Apartmanı), 2002'de yayımlanmış ve bugüne değin 7000 kopya satabilmiş.

Mısır'da otoriteyi sorgulayan kalemlerden çıkmış edebiyata ilgi varsa da ne yazık ki kitaba olan ilgi henüz Türkiye'de olduğundan bile az. Mısır hükümetinin verilerine göre 70 milyon nüfuslu ülkede bir kişi ayda 1,5 sayfa okuyor ve Arap ülkeleri genelinde kitap yayıncılığı düşüşte. Dar Merit'e ve yayınevinin en büyük ticari başarısı *Omaret Yacoubian*'a dönersek, bu yapıtın 2004 yılında İngilizceye çevrilmesiyle Mısır'da yeni bir yazar doğuyor: Alaa al-Aswany. Kitap İngilizcenin ardından yirmi iki dile çevriliyor ve 2006'da filme de uyarlanıyor. Film, Mısır sinemasının en pahalı prodüksiyonu olarak tarihe geçerken kitap da ülkesinde –ancak– 7000 kopya satmayı başarıyor. Alaa al-Aswany'nin yıldızının yurtdışında parlamasının nedeni, yazarın on yedi yıl Chicago'da yaşamış, üniversiteyi bu kentte bitirmiş ve Amerika'daki edebiyat dünyasında bazı bağlantılar kurmuş olması. Mısırlı eleştirmenlerce ülkenin edebiyatını geleceğe taşıyacak adlarsa Ahmed al-Aidy, Mansoura Ez-Eldin ve Khaled al-Berry. Bu üç genç yazar da bireyden, kaybolmuşluktan, karmaşadan, güncelden yola çıkarak bakıyor Mısır'a ve üçünün de yapıtları Dar Merit tarafından yayımlanıyor. Bu arada Ahmed al-Aidy'nin yalnız içeriğiyle değil, dili kullanımıyla da Arap edebiyatında çığır açan romanı *Öteki Ben*'in bu yılın başında Kyrhos Yayınları tarafından Türkçede de yayımlandığını konuyla ilgilenen okurlara haber verelim.

Mohamed Hashem 2004 yılında kendi kaleme aldığı bir roman da sıkıştırıyor yayınları arasına: Açık Oyun Alanları. Roman, yayınevinin öteki yazarlarının yapıtları denli ilgi çekmiyor. Bu arada bir de ödül kazanıyor Hashem; 2006 yılında Amerikan Yayıncılar Birliği (The Association of American Publishers) tarafından yılın yayıncısı seçiliyor. Mohamed Hashem yayınevinin bir türlü borçtan kurtulamadığını söylüyor ama umrunda değil. Yayınevine dosyalarını bırakmış yazarların sayısı binleri bulurken Mısır'ın Dar Merit'siz olamayacağını biliyor.

FARUK ULAY, Los Angeles

İstanbul Hatırası 100.000 basıldı

Ahmet Ümit'in Doğan Kitap'tan Everest Yayınları'na geçişi geçen ayın en önemli haberlerindendi. Everest Yayınları da Ahmet Ümit'in yeni romanı *İstanbul Hatırası*'nı 100.000 adet yayımlayarak, yazarını selamlamış oldu. 590 sayfalık kitabın 20 TL gibi çok düşük bir fiyatla satışa sunulması da büyük yayınevinin gövde gösterisi gibiydi.

New Yorker 40 yaşın altındaki 20 yazarı açıkladı...

Jonathan Safran Foer, Chimamanda Ngozi Adichie, Joshua Ferris ve Wells Tower'ın da aralarında bulunduğu 20 yazarlık liste...

Martin Amis, Ian McEwan ve Julian Barnes 1983'te en iyi İngiliz yazarlarının bir listesini çıkarmıştı. David Foster Wallace, Jhumpa Lahiri ve Jeffery Eugenides 1999'da 40 yaşın altındaki en iyi Amerikan yazarları listesinde yer almıştı. *New Yorker* ise Haziran ayında, ileride daha çok okunacağını düşündüğü ve aralarında Jonathan Safran Foer, Chimamanda Ngozi Adichie, Joshua Ferris ve Wells Tower'ın da aralarında bulunduğu 20 yazarlık listesini açıkladı.

ABD'nin saygın edebiyat dergisinde beliren adlar, ilk kitabı gelecek yıl yayımlanacak 24 yaşındaki Téa Oberth'den 39 yaşındaki Chris Adrian'a kadar çeşitli tanıdık ve az bilinen yazarlardan oluşuyor. Derginin roman ekibi tarafından derlenen liste Kuzey Amerika'da yaşayan veya Kuzey Amerika'da doğanlarla sınırlı.

Ailesinin Sovyetler Birliği'ni terk edip Kanada'ya yerleştiği zamanlarda daha bir çocuk olan, ödüllü Kanadalı yazar ve film yapımcısı David Bezmozgis (37), "Kanada'ya geldiğimizde elimizde hiçbir şey yoktu; ne *New Yorker* ne de başka şeyler hakkında bilgi sahibiydik. Kendimi otuz yılın sonunda böyle bir listede bulmak bana hem garip hem de harika geliyor. Bu listede bulunan yazarların çoğu farklı yerlerden; Amerikan yaşamının akımları yeni Amerikan yazılarına da yansıyor demek ki," diye açıkladı.

"İnsanların bilmediği yazarlardan birine dikkat etmesi ve onu okuması, istediğim tek şey," diye açıklayan *New Yorker* editörü David Remnick'e göre liste, yazarlara ışık tutmak ve insanların dikkatini çekmek için yapılan bir girişim.

Meyer

Okri

İlk kitabı Amerikan Pası geçen yıl yayımlanan 36 yaşındaki Philipp Meyer, *New Yorker*'ın listesine dahil edilmesini "büyük bir onay" olarak değerlendiriyor. Meyer, seçilenler için iyi olan böyle bir listeyi, seçilmeyenlerin bütünüyle göz ardı edilebileceğini düşünüyor.

Dave Eggers (40), Aleksandar Hemon (45) ve Colson Whitehead'in (40) de aralarında bulunduğu tanınmış kimi ABD'li yazarlar yaş sınırından dolayı bu listeyi kaçırdı.

Granta'nın 2003'teki en iyi İngiliz yazarları listesine 37 yaşındayken dahil olan Philip Hensher, "Dave Eggers için yer bulamamaları çok üzücü. Yaş sınıflandırmaları biraz yapay kaçıyor," dedi.

New Yorker listesi on kadın yazarı içerebilir, ancak Hensher'a göre genel olarak böyle listeler, "kadın yazarlar için haksızlık." Kadın yazarların kariyerlerini çocuk yapmak ya da başka durumlar için ertelemelerinin bilinen bir olay olduğunu söyleyen Hensher, "Durum böyle olunca kadın yazarlar kırk yaşından sonra dünyaya damgasını ancak vurabiliyor. Bunun en iyi örneklerden biri, ilk olarak beş yıl önceki *Granta* listesinde yer aldığında dikkat çeken Penelope Fitzgerald'dır. Listede yer aldığında 60 yaşındaydı," diye açıkladı.

Yaşa bakmak yerine, son beş yıl içinde kitapları yayımlanan yazarların seçilmesinin daha mantıklı olacağını belirten Hensher, "Roman yazmak genç insanların iyi oldukları bir konu değil, ilk romanım yayımlandığında 29 yaşındaydım, ancak keşke bekleseydim," dedi.

Otuz iki yaşında Man Booker Ödülü'nü Aç Yol ile kazanan Ben Okri bu tür listelerin tehlikeli olabileceğini belirtiyor. Guardian Hay Festivali'nde konuşan Ben Okri, "Böyle listeler yazarlar için gerçekten cesaretlendirici, gelecekteki yetenekler arasında aday gösterilmek de güzel, ama kimileri için çok erken oluyor," diye devam etti. "Bundan sonraki on yıl içinde yazarların nerelere geleceğini göreceğiz. Önemli olan liste değil, dahilik denilen o mistik olay ve tabii ki biraz da şans."

Jonathan Safran Foer ve Dinaw Mengestu ile birlikte Guardian First Book ödülünü kazananlardan biri olan Pekin doğumlu Yiyun Li ise, öykü yazarlarını da listeye dahil ettiği için *New Yorker*'a teşekkür etti. "Bu benim için çok şey ifade ediyor, öyküleri seviyorum. *New Yorker*'ın, öykü yazarlarını ciddiye alması çok cesaretlendirici," dedi.

Z. HEYZEN ATEŞ, İstanbul

İNSANLIĞIN VE EDEBİYATIN ÇOĞULLUĞUNU 'BİRLİKTE' ANLAMAK İÇİN...

İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

"İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ"

Edebiyatı evrenselliği, ulusallığı ve yerelliğiyle tartışan,

Toplumu, tarihi, felsefeyi, siyaseti, psikolojiyi anlamada edebiyatın önemine inanan,

Diğer disiplinler ışığında edebiyatın ne anlam ifade ettiğini sorgulayan,

Edebiyatın kuramı ve zanaatının birlikteliğinin vazgeçilmez olduğuna inanan,

BURSLU KONTENJAN

- 15 kişiye Üstün Başarı Bursu,
- 5 kişiye ise Başarı Bursu verilecektir.

Türkçe edebiyatı diğer edebiyatların deneyimlerini de dikkate alarak karşılaştırmalı bir yaklaşımla inceleyen, Osmanlı edebiyatını Arap, Fars, Urdu, Çağatay edebiyatlarıyla birlikte ele alan,

Modern edebiyatı Batılı edebiyatların yanı sıra İran, Yunan, Japon, Kürt, Ermeni, Arap, Hint, Urdu, Latin Amerika gibi modern edebiyatlarla birlikte tartışan,

Üniversite ile yayın dünyası arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmeyi amaçlayan; bu amaçla öğrencilerinin eleştirmenlik, editörlük ve yaratıcı yazarlık alanlarında yetişmesini öncelikli olarak hedefleyen,

Öğrencileriyle Fuzulî'den Orhan Veli'ye, Ahmet Mithat Efendi'den Orhan Pamuk'a, Mevlana'dan Ece Ayhan'a, Mihrî Hatun'dan Adalet Ağaoğlu'na, Namık Kemal'den Elif Şafak'a, Şeyh Galip'ten Gülten Akın'a, Yaşar Kemal'den Murat Uyurkulak'a, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan İhsan Oktay Anar'a, Vartan Paşa'dan Haldun Taner'e, Nazım Hikmet'ten Sezai Karakoç'a, Necatî'den Cemal Süreya'ya, Oğuz Atay'dan Murathan Mungan'a uzanan edebî ve insanî çoğulluğu 'birlikte' anlamayı, tartışmayı ve yorumlamayı arzulayan,

İstanbul Şehir Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında, bu arzuları paylaşan ve müstakbel meslektaşları olacak öğrencileriyle birlikte yola çıkacaktır.

ÖĞRETİM KADROSU

Hatice Aynur
Fatih Altuğ
Berat Açıl
Didem Havlioğlu
Mehmet Fatih Uslu
Fırat Oruç

DETAYLI BİLGİ İÇİN;
0212 44 44 0 34
fatihaltug@sehir.edu.tr
edebiyat@sehir.edu.tr

Krizden çıkma stratejileri

İspanya'da krizi anlamaya ve çözüm bulmaya çalışan kitapların sayısı artarken krizden çıkma seminerleri de düzenleniyor.

Ekonomik krizin hiçbir yere gitmeye niyeti olmadığı açığa çıktığından beri İspanya'da krizi anlamaya ve çözüm bulmaya çalışan kitapların sayısında patlama oldu. Charles H. Morris'in Büyük Kredi Çöküşü, Steven D. Levitt'in *Freakanomics*'i, José García Montalvo'nun Ekonomik İlüzyondan Gayrimenkul Balonuna'sı gibi kitaplar, krizin nedenleri üstünde az çok uyum içinde olsa bile önerdikleri çözümler açısından birbirlerinden çok uzaklar. (*New Left Review*'da Perry Anderson gibi Marksist ekonomistlerin krizin nedenleri hakkındaki çözümlemeleri çok daha kapsamlı, ama her zamanki gibi sisteme hiçbir seçenek sunmuyorlar.) Bu teknik çözümlemeler inandırıcılığını epey yitirmiş olacak ki, son zamanlarda ekonominin bir bilim olduğunu sorgulayan ve ekonomik modellere psikolojik etkenlerin eklenmesini öneren bazı kitaplar çok okunmaya başladı. Örneğin: George Akerlof ve Robert J. Schiller'dan İnsan Psikolojisi Ekonomiyi Nasıl Etkiler?; Bruno Latour ve Vincent Antonin-Espinay'dan Ateşli Çıkarların Bilimi Ekonomi, 1998 Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Amartya Sen'den Adalet Fikri, José Luis Sampedro'dan İnsancıl Ekonomi.

Temmuz ayında Madrid'deki en saygın üniversitelerden birinin düzenlediği "Krizden Çıkma Stratejileri" seminerinde Avrupa Komisyonu üyesi Joaquín Almunia gibi önemli adlar Avrupa genelinde alınan önlemleri ve çizilecek yolu anlattıktan sonra son konuşmacının ünlü psikolog Luis Rojas-Marcos olması ilginçti. Semineri düzenleyenler, teknokratların önerdikleri stratejilerin dinleyicileri ikna edemeyeceğini öngörmüş olacak. Sevilla doğumlu olan ve 1981-2003 arasında New York devlet hastaneleri psikiyatri bölümlerinin koordinatörü olarak görev yapan Rojas-Marcos'un travmayla baş etme teknikleri üstüne birçok kitabı var. Rojas-Marcos konuşmasında, insanların büyük sorunlar karşısında sandıklarından daha güçlü ve yaratıcı olduklarını anlattı, bu konudaki araştırmalardan örnekler verdi.

Marcos

ALBERT SABANOĞLU, Madrid

Hawking ve Mlodinow'dan yeni kitap

***The Grand Design* doğanın tüm güçlerini açıklayabilecek "birleştirici" bir teorinin peşine düşüyor.**

Bantam Dell Yayınevi, İngiliz fizikçi Stephen Hawking ve meslektaşı Leonard Mlodinow'un birlikte yazdığı *The Grand Design*'ın, 7 Eylül'de piyasaya çıkacağını duyurdu.

New York Times'ın haberine göre, *The Grand Design*, "neden var olduğumuz" ve "kainatın bir yaratıcıya ihtiyacı olup olmadığına" dair bilindik sorulara yeni yanıtlar arıyor ve doğanın tüm güçlerini açıklayabilecek "birleştirici" bir teorinin peşine düşüyor.

Kitap, *The Drunkard's Walk*'ın (Ayyaş Yürüyüşü) yazarı Mlodinow'un Stephen Hawking ile ilk çalışması değil. İkili, Hawking'in 1988 tarihli *A Brief History of Time* (Zamanın Kısa Tarihi) adlı kitabının gördüğü büyük ilgi üstüne, 2005 yılında yayımlanan *A Briefer History of Time*'ı da (Zamanın Daha Kısa Tarihi) birlikte yazmıştı.

DUYGU BAYAR EKREN
Dublin

Mlodinow

Diziden görüntüye

Şiir okumakta İngiltere'den ileri olmamız yetmiyormuş gibi, okuduklarımızı filme çekmekte de Shakespeare'in ülkesiyle 2-2 beraberiyiz (galiba).

Temmuz'da İngiltere'de edebiyat çevrelerinde dolanan haberlerden biri şair Christopher Reid'in son kitabı *The Song of Lunch*'ın (Öğle Yemeği Şarkısı) filme çekildiğiydi. Reid, hayatından bezmiş bir editörün şimdi başarılı bir romancıyla evli olan eski sevgilisiyle yediği öğle yemeği hakkında tek bir uzun şiirden oluşan kitabını, yazar Martin Goodman'a gösterdiğinde Goodman, "Bu düpedüz bir film," demiş. Ardından Goodman kitabı, oyuncu ve prodüktör Greg Wise'a göstermiş, o da BBC'ye önermiş. BBC de kolları sıvayıp başrollerinde Alan Rickman ve Emma Thompson gibi iki hatırı sayılır oyuncunun olduğu bir film çekivermiş; Ulusal Şiir Günü olan 7 Ekim'de BBC2'de gösterilecekmiş.

Reid

Haberin gerçekten de ilginç bir yanı yok değil. Reid'in, oldukça tanınmış bir şair olmasına karşın, yalnızca 350 adet basılan yapıtı, BBC sayesinde şimdi sayısı yüz binleri bulabilecek bir izleyici kitlesine ulaşacak. Kitabından eline geçecek cep harçlığı düzeyindeki telif ücretini BBC'den alacağı film hakları ücretiyle karşılaştırmaya kalkmak da tabii gülünç. Ortada pek az şaire nasip olabilecek bir durum var.

Yine de insan biraz düşününce bunun bir "ilk" olmadığını hatırlıyor. Yetmişli yıllarda ünlü yönetmen Ken Russel da Coleridge'in "Yaşlı Gemici" adlı uzun şiirini filme çekmişti. Orhan Veli'nin "Vesikalı Yarim"inden ve Dranas'ın "Fahriye Ablası"ndan esinlenen iki Türk filmi olduğu da hatırlanabilir.

Bu da akla başka bir durumu getiriyor. Yıllar önce bir dergide (galiba *Papirüs*'tü) bir şairimiz (yine galiba Ülkü Tamer'di) bir yazı (üçüncü defa olacak, ama adı galiba "Türkiye'de Şiirin Sürümü" idi) yazmış ve birtakım istatistikler vererek Türkiye'de şiir kitaplarının İngiltere'dekinden daha çok sattığını ileri sürmüştü. Tabii o günlerde Türk şiirinin Edip Cansever ve Turgut Uyar gibi iki devi daha sağdı; ama W.H. Auden da daha sağdı ve söz konusu yazı zaten Auden'ın son kitabının satış rakamlarıyla Türkiye'de yayımlanan şiir kitaplarının satış rakamlarını karşılaştırıyordu. Şiir okumakta İngiltere'den ileri olmamız yetmiyormuş gibi, okuduklarımızı filme çekmekte de Shakespeare'in ülkesiyle 2-2 beraberiyiz (galiba).

Ama, açıkçası, filme çekilmiş başka İngiliz ya da Türk şiirleri olsa bile (ki mutlaka olmalı) ortada ne İngiltere'nin ne de Türkiye'nin fazla övünebileceği bir durum var. Gerçek şu ki bir şiirin beyazperdeye ya da televizyona uyarlanması o kadar sık olmuyor. Oysa, roman ya da öykü gibi, şiir de rahatlıkla filme çekilebilir. Bunun için fazla "anlatımcı" olması bile gerekmez. (T.S. Eliot'ın *Çorak Ülkesi*'nden müthiş bir film yapılamaz mı?) Türk şiirinin filme alınabilecek yapıtları arasında akla ilk ağızda Nâzım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları*'yla Cansever'in *Tragedyalar*'ı geliyor. Günümüz şairlerinden örnekler düşünmek de mümkün. Yönetmenlerimize duyurulur.

TEMUR GÜNAY, Londra

Baykuş'ta Husserl...

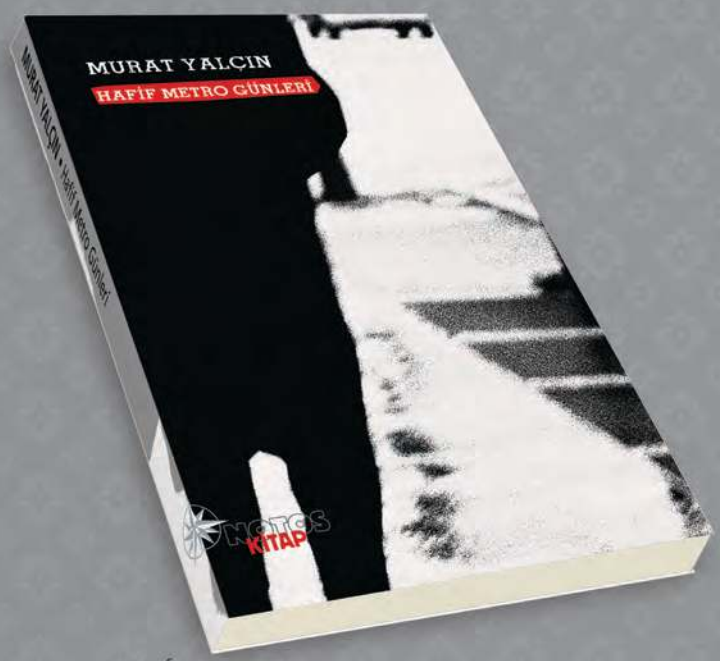
2008 yılından bu yana yayımlanan *Baykuş* felsefe dergisinin güzün çıkacak 6. sayısı fenomenolojinin kurucusu kabul edilen ünlü filozof Edmund Husserl'e ayrıldı. Adorno, Heidegger, Sartre, Derrida gibi kendisinden sonra gelen pek çok önemli filozofu etkilemiş olan fenomenoloji akımının, kurucusu üstünden ele alınması Türkiye'deki felsefe ortamına önemli bir katkı olacak.

MURAT YALÇIN
Hafif Metro Günleri

"Sahi, nereye gidiyorum ben?"

"İnsan hiç değilse avucunu yalamalı ki bir yeri temiz kalsın" türünden özlü sözler etme sevdasıyla yaşayan, çevresini usanmaksızın yorumlayan, sıkıntılarını küçük filozofluk oyunlarıyla karşılayan, yaşadıklarından sürekli pay çıkaran ama içindeki kara-derin kuyudan çıkıp yaşama katılamayan, yalnızlığıyla ikiz kardeş olmuş, kendi fanusunun içinde yaşayan bir "marjinal"in içinden geçenler...

Hafif Metro Günleri, ister ironik bir dram, ister kaotik bir güldürü olarak okunsun, ya sıradanlıklarla alay ederek ya da kimi cinsel dürtüleriyle uğraşarak saçmalık çukurundan çıkmaya, kendini durultmaya çalışan birinin hezeyanlarını öne çıkarıyor.

95 sayfa
13*19,5 cm
Haziran 2010
10 TL

NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım T** 0212 513 34 20 - **F** 0212 519 33 00

FARUK ULAY
Üç Parça Toprak

115 sayfa
13*19,5 cm
Temmuz 2010
11 TL

Benzersiz bir edebiyat tadı...

Üç Parça Toprak alışılmamış bir metin. Bu sözün alışılmış oluşu yanıltmasın. Faruk Ulay, her zamanki gibi, yazınsal yazının sınırlarının nerelere ulaşabileceğini araştırıyor, bulduğu yerde yazdığıyla bir saptama yapıyor. **Üç Parça Toprak**, edebiyatımızın yeni yollarının hangi yazınsal dünyalara açılabileceğini görmek için bulunmaz bir fırsat. Değeri okundukça anlaşılacak bir kitap.

NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım** T 0212 513 34 20 - F 0212 519 33 00

Lost Booker ödülü hak ettiği sahibini buldu: J.G. Farrell

4.000 kişinin oy kullandığı yarışmada Farrell'in *The Troubles*'ı öteki adayların iki katı oy alarak yüzde 38 ile, Muriel Spark, Nina Bawden, Shirley Hazzard, Marry Renault ve Patrick White'ın önüne geçti.

Man Booker ödülünü kırk yıl önce *The Siege of Krishnapur* (Krishnapur Kuşatması) ile kazanan J.G. Farrell, ödül konuşmasında kapitalizmi suçlamıştı. Eğer hayatta olsaydı, okurlar tarafından Lost Booker ödülüne değer görülen *The Troubles* (Sıkıntılar) tarafından tekrar böyle bir konuşma yapabilme fırsatına kavuşmak hoşuna giderdi.

The Troubles, 1970'te yayımlanmış kitaplar arasında Lost Booker ödülü için aday olan altı kitaptan biri. Lost Booker ödülü 1970'te Man Booker ödülünün değerlendirme ölçütlerinin değişmesi nedeniyle, on iki aylık yazınsal metinlerin aday olamamasından kaynaklanan haksızlığı gidermek amacıyla bir kereye özgü verildi.

Dünya çapında 4.000 kişi, aday olan romanlar için oy kullandı. *The Troubles* öteki adayların iki katı oy alarak yüzde 38 ile, Muriel Spark, Nina Bawden, Shirley Hazzard, Marry Renault ve Patrick White'ın önüne geçti.

Şair, yazar Tobias Hill ve gözlemci gazeteci Rachel Cooke ile beraber aday olacak çalışmaları seçen ITN haber muhabiri Katie Derham, "Farrell için verilen oylar beni şaşırtmadı, gerçekten hak eden bir çalışma," dedi. "Sizi kendi dünyasına hemen çekiyor, çünkü hafif bir dokunuşa sahip bir evreni var. Bunun yanında garip, tuhaf ve karanlık. Üçümüz de bu kitaba hayran kaldık," diye devam etti.

Hayali Kilnalough'daki Majestic Otel'inde geçen *The Troubles*, Binbaşı Brendan Archer'ın bir öğleden sonra izninde nişanlandığı Angela ile buluşmaya gitmesiyle başlar. Nişan tahmin edileceği gibi kısa sürer ancak, binbaşı otelde kalmaya devam eder ve otelin yıpranmış güzellikleriyle kadim sakinleri tarafından büyülenir. Aynı zamanda İrlanda Kurtuluş Savaşı başlamak üzeredir.

Farrell

"Daha ilk sayfadan otel biçiminde resmedilmiş tuhaf bir dünyaya adım atıyorsunuz. Bu da Kuzey İrlanda'daki politik durumun sembolizmi aslında," diyen Derham şöyle devam ediyor: "Bir metafor üstüne kurulmuş bir metaforun üstüne kurulmuş bir metafor. Hikâyenin trajik doruk noktası dış dünyada gerçekleşen olayların emperyalist saçmalık balonuna çarpmasıyla gerçekleşiyor."

Bu kitap Farrell'in *The Siege of Krishnapur* ile biten İmparatorluk üçlemesinin ilk kitabı. *The Siege of Krishnapur*, devrimin eşiğinde olan 1857 Hindistanı'nda geçen ve 1973'te Man Booker ödülü için Iris Murdoch ile yarışıp kazanan bir kitap. Üçlemenin ikinci kitabı ve Farrell'in bitirdiği son roman olan *The Singapore Grip* (Singapur Kıskacı) Japon istilasından hemen önce Singapur'da geçiyor. Singapur Kıskacı 1978'de, arkadaşları tarafından Jim diye çağırılan yazarın 44 yaşında bir balıkçılık kazasında ölmesinden bir yıl önce yayımlandı.

"Çok genç bir yaşta öldü. Neler yazabileceğini düşünürken insanın tüyleri diken diken oluyor," diyen Derham, "İmparatorluğun çöküşü hakkındaki düşüncelerinin bugün ne olabileceğini öğrenmek harika olurdu," diye devam etti.

1935'te Liverpool'da doğan yazar, Oxford Üniversitesi'ndeki eğitimi sırasında suçiçeğine yakalanır, bu tecrübesiyle ikinci kitabı *The Lung*'ı (Ciğer) yazar. Altı roman tamamlayan Farrell ölmeden önce *The Hill Station* (Hill İstasyonu) adındaki romanı üstünde çalışıyordu. Bir söyleşisinde niçin geçmişi yazdığı sorusunu, "Geçmiş, birçok şeyden söz etmiyor; en önemli ayrıntıları yazmıyor, o dönemde yaşamanın nasıl bir şey olduğu gibi," diye yanıtlamıştı Farrell.

Z. HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Nelson Mandela günlüklerinin önsözü Obama'dan...

Obama, Güney Afrika Cumhuriyeti eski devlet başkanı Mandela'nın günlüklerinin yer alacağı, Ekim ayında yayımlanacak kitaba önsöz yazacak.

Mandela'nın Robben Adası'ndaki mahkûmiyeti zamanlarını, Apartheid karşıtı mücadelesi günlerinden kalma günlüklerinden, mektuplarından, konuşmalarından ve yazılarından oluşan kitabın hazırlandığı açıklaması geçen sonbahar Frankfurt Kitap Fuarı'nda heyecan yaratmıştı. Kitabın önsözünü ABD Başkanı Barack Obama'nın yazacak olması beklentinin ve heyecanın iyice yükselmesine neden olacak gibi görünüyor.

Nelson Mandela Vakfı'nın Obama'nın ofisiyle görüştüğünü belirten Geller, bu görüşme sonucunda ABD Başkanı'nın, Ekim ayı içinde yayımlanacak Kendimle Diyaloglarım adlı kitaba önsöz yazmayı kabul ettiğini açıkladı.

"Obama'nın özsözü yazmasından hep ümitliydik. Yazı umduğumuzdan da iyi çıktı, kalite beklentiyi geçti. Harika bir şey," diye açıklama yapan Curtis Brown'un kitap sorumlusu Jonny Geller şöyle devam etti: "Taşlar tam yerine oturdu. Obama'nın başkan olması son birkaç yılın en önemli olaylarından, ve kendisi tarihteki en önemli siyah liderin kitabına önsöz yazıyor."

1995'te yayımlanan Mandela'nın otobiyografisi Özgürlüğe Uzun Yürüyüş, dünya çapında altı milyon kopya sattı. Bunun yanında Obama'nın yayımlanan iki kitabı, Babamdan Düşler ve Umudun Arsızlığı kendisine 5,5 milyon dolarlık bir gelir bırakmış durumda. Bu birleşmeden doğacak kitabın uzun süre çok satanlar listelerinde yer alacağına kesin gözüyle bakılıyor.

Z. HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Çok yönlü bir yazar

J.C. Oates

Ellinin üstünde kitabı olan Oates'un çeşitli dergilerde yayımlanan yazıları *In Rough Country: Essays and Reviews* adlı kitapta toplandı.

Amerikan edebiyatının en üretken yazarlarından Joyce Carol Oates'un *New York Review of Books*, *New Yorker* ve *Times Literary Supplement*'ta yayımlanan, kitap eleştirileri ve deneme yazıları *In Rough Country: Essays and Reviews* adlı kitapta toplandı. Edgar Allan Poe, Emily Dickinson, Jean Stafford, Shirley Jackson, Flannery O'Connor, Cormac McCarthy, Philip Roth, Claire Messud, yetişkin dönemi yapıtlarıyla Roald Dahl ve daha birçok yazar üstüne yazıların yer aldığı kitapta Klasikler, Günceller ve Nostalji başlığıyla üç bölüm var. Kendi yazınını şekillendiren yazarların yanında gotik, satirik, feminist teori ile modası geçmiş görünen hümanist teori üstünden de düşünen Oates'un ilk kitabı 1963'te yayımlandı.

E-kitap
hayatımızda

E-kitap
bildiğimiz kitabı tehdit ediyor mu?

Kitabın giderek ortadan kalkabileceği ilk kez e-kitaplar ortaya çıktığında söylenmedi. İletişim teknolojisindeki her önemli yeniliğin ardından kitabın öleceği yolunda tartışmalar da başlar. Televizyonla birlikte de oldu bu, internetin başlangıç günlerinde de, ama bir şey değişmedi. İnternet teknolojisinin araya girmesi ya da e-kitaplarla birlikte, kitap satışlarında görece bir kayıp yaşanırsa, yayıncılık dünyası da bu kaybı başka yeniliklerle düzeltmeye çalışır. Basılı kitap, açıkça söylenebilir ki, varlığı sona ermesi olanaksız bir nesne olarak yaşamayı kesintisiz sürdürecek. O zaman e-kitap nedir? Biz de bunu araştırmaya, Notos'un bu sayısıyla birlikte, e-kitap kılavuzu yerine geçebilecek bir dosya hazırlamaya çalıştık.

Bora Ekmekçi
"E-kitap sayesinde teknolojiye meraklı yeni nesil de okur kitlesine katılacak."

SEMİH GÜMÜŞ

E-kitap uygulamasının, basılı kitapları zaman içinde gözden düşüreceği düşüncesine katılıyor musunuz?

Uluslararası Yayıncılar Birliği'nin tahminlerine göre 2018 yılında e-kitap ve basılı kitap satışlarının eşit olacağı öngörüsü var. Bence bu öngörü daha kısa bir sürede gerçekleşecek, çünkü Amerika'da e-kitap satışları geçtiğimiz yıl büyüdüğü hızda neredeyse üçe katlayarak, yani yüzde 177 hızında büyürse, kültür kitapları içindeki payını 2015'e kalmadan basılı kitap iş hacmine ulaştıracak demektir. Türkiye'deki durumu değerlendirirsek, basılı kitap ve e-kitap satışları bir süre beraber büyüyecektir. Çünkü Türkiye'de kitap sektörü doygunluğa ulaşmadı henüz. E-kitap sayesinde teknolojiye meraklı yeni bir neslin okur kitlesine katılacağını da görmek gerekiyor. Bu nesil, internette okumaya alıştığı rahatlık ve hızda kitaba eriştikçe "kitap" okuma oranı artacaktır.

E-kitabın basılı kitabı zaman içerisinde gözden düşüreceğine inanmıyorum. İkisinde de aynı amaca farklı yöntemlerle erişiliyor. Kâğıttan okumayı sevenler, kitaplıklarının kendilerini yansıttığını düşünenler olduğu gibi, okura birçok kolaylık sunan e-kitap cihazlarından okumayı tercih edenler de olacaktır. Bu kapsamda aklıma basılı kitabını satın alan okura, e-kitabını da ücretsiz vermek gibi pazarlama uygulamaları geliyor.

Öte yandan, bu tartışmayı da doğru bulmuyorum aslında. Amaç, yayın evlerinin ve telif sahiplerinin haklarının korunduğu bir formatta en fazla sayıda okura ulaşmaksa, bunun yönteminin kâğıtla ya da dijital ortamla olmasının ne farkı var ki?

İdefix'in e-kitap uygulaması yirmi beş yayınevinin katılımıyla başladı. Yayıncılık sektörünün lokomotifi olan büyük yayınevlerinin çok büyük çoğunluğu uygulamaya katılmadı. Bu uzaklığın nedeni sizce nedir?

Biz e-kitap projemize yaklaşık bir

İdefix Direktörü Bora Ekmekçi, e-kitap teknolojisinin bizim koşullarımıza uyarlanması için bir yıldan beri çalıştıklarını, başlangıçta küçük ve orta ölçekli yayınevlerinin ilgi gösterdiğini belirtiyor.

yıldan fazla bir süre önce başladık. Bu projemiz için TTGV ve TÜBİTAK'tan proje teşviği aldık. Sürecin en başından ilkelerimizi ortaya koyarak yayıncılarla paylaştık. Bu ilkeler şunlardı: Birincisi, herhangi bir cihaz bağımlılığımız olmayacaktı. Biz eserleri her türlü cihaz ve platforma en yaygın şekilde dağıtma görevini üstlenmeli ve bunu en iyi şekilde yapmalıydık. İkincisi, herhangi bir dayatma içinde olmayacaktık. Fiyatlandırmayı yayınevine bırakacaktık. Son günlerde iBooks ile çıkış yapan Apple, Amazon'un sabit fiyat modelinin aksine, yayınevleriyle daha barışık olan bu modeli benimsemekte ve önemli bir rekabet avantajı yakalamaktadır. Üçüncüsü, bugüne kadar hangi ticari koşullarda çalıştıysak, ki piyasa bunu gayet iyi bilmektedir, aynı dürüstlük, şeffaflık ve paylaşım modeliyle çalışarak yayıncı açısından adaptasyon kolaylığı sağlayacaktık. Son olarak da yayıncıya her türlü teknik destek ve eğitim olanağını sunarak teknolojiye uyumuna destek olacaktık.

Bu kapsamda yayıncılar ve yayıncıların meslek birlikleriyle görüş alışverişinde bulunarak projemizi olgunlaştırdık. Sizin tabirinizle sektörün lokomotifi olan yayınevlerine sunumlar yaptık, gerek hukuki, gerek mali konularda doğru tanımları yaparak başlamak adına onlarla hep yakın çalışma içinde olduk, sözleşmelerimizi hazırlarken bile onların hassasiyetlerini gözeterek hazırlıklarımızı tamamladık. Bu süreçte yayıncıların ve meslek kuruluşlarının da yapması gereken hazırlıklar vardı. Doğal olarak eserlerin dijital ortamda işleme, çoğaltma ve yayma hakları konusunda hak sahiplerini bilgilendirmeleri, yazarların ve çevirmenlerin meslek kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yürüterek bu yeni ortamdaki paylaşımın nasıl olacağına ilişkin sürdürülebilir ve adil bir model ortaya koyarak sözleşmelerin yenilenme ve eserleri dijital yayıncılığa hazır hale getirme sürecini hızlandırmaları gerekiyordu. Ocak ayında hazır olmamıza rağmen birkaç ay sürecin olgunlaşmasını bekledik. Yayıncı meslek örgütleri kendi içlerinde bilgilendirme toplantıları düzenledi. Biz de bunlara katılarak çalışmalarımızı anlattık. Nihayet Nisan ayı gelip e-kitap satışına başladığımızda büyük yayınevlerinin

Raşit Çavaş
Yapı Kredi Yayınları

"E-kitap ortalama okuru hızlı okur yapar mı?"

Teknolojik gelişmenin her zaman bir ileri adım olacağını (kalemden hurufata, dizgiden bilgisayara, filmden doğrudan baskı makinesine örneklerinde olduğu gibi) hep düşünmüş ve söylemişimdir. Bu tür gelişmelerin yavaş ve emin adımlarla olursa, adına (büyük K ile ve sevgiyle) "Kitap" dediğimiz nesneye fazla bir zararı olacağını düşünmüyorum. Aslında teknolojik gelişmeler sonucu her zaman yeni bir tüketici türü yaratılmakta ve yenilikleri de onlar almaktadır. Somut bir örnek verecek olursak, ABD'de basılı kitap satışı azalmamış ama elektronik kitap alanların sayısı korkunç bir hızla artmıştır. Daha önce kitap okumayan ama bilgisayar kuşağı dediğimiz tüketicilerin bilgisayarlarına ve (bugünlerde ulaşması hayli pahalı ve tek bir kitap için bile kitap parası bulamayacak olanların öyle kolayca da satın alamayacağı, üstelik bunların içine konacak kitaplar ucuz bile olsa unutmayalım onlar da bedava değil) elektronik kitap okuyucularına kitap indirdiklerini ve (umarım) okuduklarını söyleyebiliriz.
Başlangıçta bilimsel araştırmalar için fazlasıyla işe yarayacak olan elektronik kitap patlamasının (bu durumu zaten bilimsel makale araştırmaları dolayısıyla elektronik okuyucu aygıtlar olmadan da ve bilgisayarlarda web ağları üzerinde zaten yıllardır görüyorduk) yavaş yavaş da olsa kendi okur türünü yaratacağını görüyoruz. Ama fiziki kitabın nereye doğru gideceğini söylemek için biraz daha beklemek gerekecek. Ayda bir iki kitap okuma alışkanlığı olmayan ortalama okurları, elektronik kitap okuyucusu aygıtlarına binlerce kitap bile yükleseler, kısa sürede hızlı okur olacağını yakın zamanda sanmıyorum. Bu yüzden, sektörü yönlendiren diğer büyük yayıncı arkadaşlarımızla birlikte sektörümüzün ana derneği Türkiye Yayıncılar Birliği çatısı altında, birlikte davranarak konuyu iyiden iyiye ve özellikle tam çözülememiş hukuki, mali, elektronik haklarla ilgili durumları araştırmak ve ondan sonra ortak bir akıl ve yöntem altında bu alana birlikte girmek istiyoruz. Bu arada bütün yazarlarımızla ek sözleşmeler yaparak bütün elektronik haklarını da koruma altına alıyoruz elbette.
Şu soruyu da benimle birlikte herkese sormanızı beklerdim: Ülkemizle karşılaştırılmayacak kadar çok kitap satan Avrupalı yayıncıların, elektronik kitapları telifsiz olarak dağıtmaya kalkan büyük elektronik devi Google'a Almanya'da açtıkları davalar, Fransa'da Ulusal Yayıncılık Sendikası'nın Başkanı Mösyö Gallimard'ın elektronik kitaba topyekûn savaş açması gibi girişimler hakkında ne düşünüyorsunuz?

henüz hazır olmadığını, daha çok küçük ve orta ölçekte yayınevlerinin katılım gösterdiğini gördük.
Burada duraklamanın birden çok nedeni olduğunu görüyoruz. Birincisi, hak sahipleriyle pazarlıkların ve sözleşmelerin tamamlanmamış olması. İkincisi ise kimi uzun vadeli kaygılar nedeniyle farklı arayışların içine girilmesi. Bazı yayınevlerinin ortak bir girişimle e-kitap haklarıyla ilgili yönetim ve dağıtımı kendileri yürütmek üzere bir model arayışında olduğu görülüyor. Bize göre yayıncıların tanımadıkları bir teknoloji alanına girmeleri, hele hele kendi müşterileriyle rekabete girmeleri doğru bir arayış değildir. Eğer buradaki kaygı hak sahipleriyle olan paylaşımda üstünlüğü korumak amacıyla kartelleşmek ise bizce bu hiç doğru değildir ve hak sahiplerini farklı arayışlara iterek sektöre yardan çok zarar getirir, zaman kaybına yol açar.
Bizce doğrusu, bu yayıncıların hak sahipleriyle sürdürülebilir bir paylaşım modelini çözerek, onları yaratacakları katma değere ikna ederek yeni mecradaki yayıncılığın yeni görevlerine konsantre olmalarıdır. Bizce herkes iyi olduğu konuda uzmanlaşmalı ve orada taraflara maksimum faydayı sağlamaya odaklanmalıdır.

Başlangıçtaki satış rakamları, düşündüğünüzden çok mu, az mı?

Şu anda idefix'te satışta olan e-kitap sayısı 313. Bunların 272 adedi satış görmüş. Toplam satış adedi ise 2262.
E-kitap sayısının az olmasının sebebiyse, yayıncıların henüz kitaplarını e-kitap formatına çevirememesinden kaynaklanıyor. Yayıncılar

Can Öz
Can Yayınları

“E-kitap yayıncıları değiştirecek ve piyasaya hâkim olacak.”

E-kitap uygulamasının, basılı kitapları zaman içinde gözden düşüreceği düşüncesine katılıyor musunuz ve bunun sakıncaları nelerdir?
Bu aralar bana sıkça e-kitap işini ne kadar ilerleteceğimiz soruluyor. Buna ben yanıt verememe, çünkü bu süreci biz yayıncılar yönetmiyoruz, süreç bizi yönetiyor. Neden olduğunu anlamak için küreselleşmeye, iletişim teknolojilerinin hayatımızdaki vazgeçilmez yerine, dolayısıyla dünyanın nereye gittiğine bakmalıyız.
Küreselleşme, dünyadaki her oyuncuyu ekonomik bir hücreye indirgiyor. Artık, insanlar eş seçerken bile pazardan patates seçer gibi davranır oldular. Yayınevlerinin dünyadaki rolü de bu dönüşümden nasibini alıyor. Gayet güçlü bir yayın politikası dahi, ancak üretim ve satış kanallarındaki avantajlı anlaşmalarla ayakta durabiliyor. Kısacası bizleri küreselleşen piyasalar yönetiyor.
E-kitap da iletişim teknolojilerinin gelişimiyle paralel bir yol izleyerek yayıncıların değişmesini zorunlu kılacak ve piyasaya hâkim olacaktır. Okur e-kitabın daha hızlı ulaşılır, ama en önemlisi daha ucuz bir ürün olduğunu gördükten sonra, gerekli mecralar da (e-kitap okuyucu veya iPad tarzı medya iletişim cihazları) elindeyse, kaçınılmaz olarak e-kitabı tercih edecektir. En fazla on yıl içerisinde e-kitabın dünyada yayıncıların rolünü baştan aşağı değiştireceğini ve piyasalara egemen olacağını düşünüyorum.
İdefix’in e-kitap uygulamasına ilk katılan yayınevleri arasındasınız. Umduklarınızı bulabildiniz mi?
Henüz e-kitaptan maddi bir gelir elde edemiyoruz. Ne var ki, bunu zaten bekliyorduk. Satışlar ancak e-kitap okuyucuları yayıldıkça artacaktır.
Yine de bu projede umduğumuzdan fazlasını bulduğumuzu söylemeliyim: Bu önemli dönüşümde rol almak bize gurur veriyor, çünkü bu uygulama sayesinde kitaplar artık daha ucuz. Bunun karşısında durmamız pek hoş olmazdı.
E-kitap, yayıncılığın önemli bir parçasına dönüşebilir mi, nasıl?
E-kitap yayıncılığın bir parçası olmakla kalmayacak, uzun bir dönüşüm sonunda var olan yapıyı baştan aşağı değiştirecektir. Sanıyorum ki zamanla bugünkü yayınevleri, kitabevleri ve basılı kitap dağıtımcıları küçülecek, önemli kurumlar kepenk kapatacak ve yeni bir piyasa oluşacaktır.
Siz kendiniz, bir romanı basılı kitaptan mı, e-kitap cihazından mı okursunuz?
Şimdilik basılı kitaptan okumaya devam edeceğim. Ancak ilerisi için bahse girmem.

kitaplarını bize iletiyorlar, idefix’in bünyesinde çevriliyor. Bu sebeple de yeni e-kitapların sayısı yavaş yavaş artıyor. Zamanla, yayınevlerinin dizgicileri e-kitaba çevirme işini de öğrenecek, bu iş yayınevleri bünyesinde yapılacak ve de süreç hızlanacak.
Online pazarlarda iş hacminin ağırlıklı bölümü, çok satan az sayıda kalemden değil, “uzun kuyruk” tabir edilen ve satış frekansı düşük olmasına rağmen sayıca çok olan kitap spektrumundan sağlanmaktadır. Bu kitaplar ayda bir veya iki adet satmasına rağmen mutlaka talep görmeye devam etmektedir. Bu nitelikteki kitapların adedi de yüz binleri bulmaktadır. İdefix’in geçen seneki satış rakamlarına baktığımız zaman 1.000 üzeri satmış 10 adet “çok satan” kitabın, toplam ürün dağılımı içerisinde sadece yüzde 2,35’lik bir paya sahip olduğunu görüyoruz. Çok satan kitaplar dışında uzun kuyrukta yer alan ürünlerinse toplam satış adetlerinin yüzde 97,65’i oluşturduğunu görüyoruz. E-kitap uygulamasıyla bu potansiyelde kayda değer artış hedeflenmektedir.
Ayrıca, idefix’teki kitapların yüzde 40’ının baskısı yok. Bu kitapları yeniden basmak yayıncılar için rantabl değil. Çünkü bu kitapların satış frekansları düşük. Oysa yayınevleri bu kitapları bir iki saatlik bir uğraşla e-kitaba çevirirse, atıl durumdaki bu kitapları sektörün ticari hacmine geri kazandırmış olacaklardır.
En çok satılan e-kitapların ilk sıralarda bulunanlarının ne kadar zamanda, kaçar adet satıldığını söyleyebilir misiniz?
Arman Kırım’ın *Yeni Girişimcilik* (Sistem Yayıncılık) adlı kitabı 153 adet. Vahdettin Engin’in *Pazarlık* (Yeditepe Yayınevi) adlı kitabı 135 tane. Sibel K. Türker’in *Benim Tüm*

İlknur Özdemir
Turkuvaz Yayınları

"E-kitap okuma cihazı ucuzlarsa e-kitap alıcısı artar..."

E-kitap uygulamasının, basılı kitapları zaman içinde gözden düşüreceği düşüncesine katılıyor musunuz ve bunun sakıncaları nelerdir?
Gözden düşürmek diye niteleyemem. Dünyadaki trende bakarsak e-kitabın günün gereği konumuna geldiğini, her yıl e-kitap satışları artarken basılı kitap satışlarının bir miktar düştüğünü istatistiklerden görüyoruz. Ama birindeki artışla diğerindeki düşüş aynı oranda değil. Düşüş daha az. E-kitap, özellikle genç okur kitlesinin yeğlediği bir formül. Zaman içinde Türkiye'de de e-kitap satışı artacaktır, gözden düşüreceğine ise katılmıyorum. En azından uzun bir zaman gerekecektir bunun için.
Bir başka düşüncem de okurun, kitabı e-kitap olarak aldıktan sonra, çok beğenirse basılı kitap şeklinde alıp kitaplığına koyacağıdır. En azından ben böyle yaparım.
İdefix'in e-kitap uygulamasına ilk katılan yayınevleri arasındasınız. Uygulamanın sonuçlarını, yayıneviniz açısından değerlendirir misiniz?
Biz şimdilik bir kitapla katıldık ve Türkiye'de ilk kez yeni bir roman hem basılı kitap, hem e-kitap olarak satışa sunuldu. Sonuçtan memnunuz. Satışın yaklaşık yüzde 8'i e-kitap satışı oldu. Uygulamaya belli bir oranda devam edeceğiz.
E-kitap, kitap yayıncılığının neresinde, nasıl bir yer tutabilir?
E-kitap okuma aracı henüz pahalı, herkesin ulaşabileceği bir durumda değil. Ancak ucuzlarsa, e-kitap alıcısı artar. Teknolojik gelişmeleri yakından izleyen, zamanı kısıtlı, okuduğu kitapların evinde birikmesini istemeyen okura son derece uygun gelecek bir tür elbette. E-kitabın fiyatının basılı kitaba göre düşük olması da çekici bir özellik. Ancak tutucu okurların sayısının çok olduğunu, kitaba dokunmayı, sayfalarını çevirmeyi, kapağını görmeyi isteyenlerin hep olacağını düşünüyorum.
E-kitap uygulamasının sizin basılı kitaplarınızın satışını düşürebileceğini düşünüyor musunuz?
Sanmıyorum. E-kitap, kitabımıza kolaylıkla ulaşamayan, Türkiye'nin herhangi bir yerinde kendine yakın kitabevi bulamayan okurlar için bir olanak sunuyor. Basılı kitap satışında pek fazla düşme olmayacağına, okur sayımızın artacağına inanmak istiyorum. Ancak bunu zaman gösterecektir.

Günahlarım (Turkuvaz Kitap) adlı kitabı 73 adet. Erhan Afyoncu'nun *Yavuz'un Küpesi* (Yeditepe Yayınevi) adlı kitabı 71 adet. Jack London'ın *Ateş Yakmak* (Notos Kitap) adlı kitabı 59 adet.
Kitap okuyan pek çok insan, güzel bir kitap okuduğunu göstermek de ister. Metroda ya da parkta, elindeki bir Dostoyevski kitabını açıp okumak, bir saygınlık etiketi gibi gösterir kendini. Elinde öyle bir kitabı tutmak pek çok insanı gururlandırır. Oysa e-kitap cihazlarında bu hiç söz konusu olmayacak...
Ya da tam tersine, sadece kitap okumak için üretilmiş bir cihazı alarak, böyle bir yatırım yaparak, ne kadar iyi bir okur olduğunu da göstermek isteyebilir çevresine.
Bir kitap aynı zamanda estetik bir nesne. Nitelikli yayıncılar, kitabın estetik bir nesne oluşunu önemseyerek yapar yayıncılığı. Oysa e-kitapta kitabın kendisi yok. Bunu bir eksiklik olarak görmeyecek miyiz?
Bunu, okuduğunuz e-kitabı kitaplığınızın rafına koyamadığınız zaman hissedeceksiniz. Ama okuduğunuz kitabı kitaplığınıza koyduğunuz zaman da şöyle düşüncelere kapılabilirsiniz: "Taşınırken ne yapacağım, nasıl taşıyacağım kitaplarımı", "Ne kadar çok ağacın kesilmesine vesile olmuşum", "Eve gelen arkadaşlarım benden kitap isterse ne yapacağım." E-kitapta böyle düşüncelere kapılmayacaksınız. Kitaplarınız idefix üyeliğinizde saklanıyor olacak. Ay-

Haluk Hepkon
Kırmızı Kedi Yayınları

"Basılı kitap sektörü adına e-kitaba karşı çıkmanın anlamı bulunmuyor..."

E-kitap uygulamasının, basılı kitapları zaman içinde gözden düşüreceği düşüncesine katılıyor musunuz ve bunun sakıncaları nelerdir?
Ben e-kitap uygulamasının basılı kitapların gözden düşmesine neden olacağına inanmıyorum. Basılı kitapların işini zorlaştıran birçok uygulama var ve e-kitabın bunlardan daha dişli olacağına dair bir emare yok. Kaldı ki bu yönde bir gidişatın olduğu son derece açık.
Dünyada daha önce de farklı uygulamalar oldu. Örneğin kitap metinlerinin seslendirilmesi ve cd'lere işlenmesi. Bu tür "işitme-kitapları" Batı'da bir hayli yaygın ama şimdiye kadar basılı kitaplara olumsuz bir etkide bulunmadı. Ayrıca e-kitapların çok daha köklü ve engellenemez bir girişim olduğunu görmek gerekiyor. Yine aynı örnekten devam edersek cd'ye işlenen işitme kitapları Türkiye'de hemen hiç pazar payı bulamadı. Ama e-kitabın daha derinden geldiği açık. Bir ya da iki nesil sonra insanların buna yöneleceği ortada. Bu yüzden basılı kitap sektörünü kollamak adına e-kitaba karşı çıkmanın bir anlamı bulunmuyor. Karşı çıkmak mümkün değilse, buna uygun bir mevzi almak gerekir.
İdefix'in e-kitap uygulamasına ilk katılan yayınevleri arasındasınız. Öncelikle satışlara bakarak, sonuçları kendi açınızdan değerlendirir misiniz?
Satışlar istenen düzeyde değil kuşkusuz. Ama ilerisi için ümit vaat ediyor. İnternet üzerinden kitap satma girişimi de ilk başta cılızdı ama günümüzde pazarın göz ardı edilemeyecek bir bölümünü oluşturuyor. Buradaki sıkıntının kanuni boşluklar olduğu açık. Bunların doldurulması gerekiyor.
E-kitap uygulaması yayıncılık sektörüne nasıl bir katkıda bulunabilir?
Kitabı ve fikri daha geniş ve genç kitlelere ulaştırabilir. Ayrıca, özellikle de yabancı dilde, kaynak sorunu yaşayan araştırmacılar için son derece önemlidir.
Siz kendiniz bir e-kitap okuma cihazı almayı düşünüyor musunuz?
Evet, kesinlikle düşünüyorum.

rıca e-kitap cihazlarının da estetik olmadığını söylemek haksızlık olur.
Barnes&Noble'ın Başkan Yardımcısı, deneyimli bir kitapçı olan Patricia Bostelman, "Müşteriyi kapağa çekmenin engelini aştıysanız ve müşteri o kitabı eline adıysa, büyük bir savaşı kazandınız demektir," diyor. E-kitap bu savaşı nasıl kazanacak?
E-kitabın da kapağı bulunuyor, basılıdan bir farkı yok. Birisine dokunabiliyorsunuz, diğerini sadece görüyorsunuz. Ama dokunmadan önce de okurun dikkatini çekmeniz gerekiyor ki dokunsun. O sebeple de okurun görmesini sağlamak, dikkatini çekmek daha önemli. Ayrıca, e-kitapla birlikte basılıda olmayan ve satışa yönlendirici ekstralar da geliyor. Örneğin kitabın fragmanı, yazarla yapılmış söyleşiler ya da kitabın içindeki animasyonlar da okurun o kitabı almasındaki büyük etkenler arasında yer alıyor olacak. Yani yayıncılar web ortamında kitap pazarlama stratejileri geliştirmek durumunda kalacak.
Batı'da erotik kitapların satışı e- kitaplarda daha çok oluyormuş. Okurların kendilerini gizleme olanağı bulmaları yüzünden. Siz bir e-kitap satıcısı olarak bunu düşünmüş müydünüz?
Bunu bizim değil, yayıncıların düşünmesi gerekiyor. Biz kendimizi yayımlanmış bütün kitapları satmak üzere konumlandırdık. Kitapları üreten bizler olmadığımız için bu sorunuzu yayıncıların dikkatine bırakıyorum. Ama haklısınız, bu şekilde bir yönelim kesinlikle olacaktır.
Bu arada evlerdeki kütüphaneler küçülecek mi?
Bu tamamen okurların tercihinde. Küçülecek ya da büyüyecek diyemem. Ama bir gerçek var ki, e-kitap pazarı her sene dört kat büyüyerek artıyor.
Ders kitaplarının e-kitap biçiminde satışı da olacak mı gelecekte?
Çok uzak bir gelecek değil gibi geliyor bana. iPad ve benzeri cihazlar ders kitapları için çok uygun. Ayrıca PC üzerinden de okuma imkânı var. Sınıflarda her öğrenciye bir PC

düşecek şekilde bir düzenleme yapılırsa ve öğrenciler kitaplarına evlerinden de ulaşabilirse, üzerlerine aldıkları notları, yaptıkları ödevleri, eşzamanlı olarak takip edebilirlerse çok verimli olur. Ormanlarımızın azaldığı bir dönemde kitap için kesilen ağaç sayısı ciddi oranda azalır.

Bir de iPad var artık. Pek yakında bizim hayatımıza da girecek. iPad, Apple markasının çekiciliğiyle, e-kitaplar için en yaygın okuma cihazı yerine de geçer mi?

Sizin de belirttiğiniz gibi, şu anda öyle görünüyor. Özellikle görselli yayınlar için çok ideal. İdefix'in de iPad üzerinde geliştirme çalışmaları sürüyor. İdefix'ten satın aldığınız kitapları kısa bir süre sonra iPad ve benzeri cihazlarda da okuyabileceksiniz.

E-kitap cihazları ya da iPad'ler çocukların kullanımını kolaylaştırdığı için, okuma alışkanlığının yaygınlaştırılmasına da yarar mı?

Evet, çocukların elektronik cihazlara karşı bir ilgisi var. Bu kapsamda çocuk kitaplarında yapılabilecek birçok yenilik var. Örneğin animasyonlu bir çocuk kitabı çocuğun doğrudan ilgisini çekecektir, okuma alışkanlığı kazanmasını sağlayacaktır. Bunun yurtdışında örnekleri var. Örneğin, *Alice Harikalar Diyarında* kitabında bir sayfayı okurken tavşan zıplayarak geçiyor önünüzden.

Çocukken hepimiz bir şekilde televizyonda çizgi film ya da çocuk programları izledik. Aslında televizyonla olan bağımızı bu yaşlarda kurduk. Animasyonlu kitaplarla da benzer bir durum yaratılabilir, çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırılabilir.

Türkiye'de de Gutenberg Project gibi, yayın hakları bulunmayan kitapların herkesçe paylaşılmasını sağlayan büyük projeler doğabilir mi?

Bu tür projeler gayet mümkün ve yakın zamanda da olacaktır diye düşünüyorum. Ancak tabii, Türkiye'de daha farklı bir durum var. Telif hakları son bulmuş eserlerin çoğu eski Türkçe olduğu için yine de bir çeviri ya da editörlük hizmeti gerekiyor. Bu da yeni telif haklarının doğmasına sebebiyet veriyor. Nasıl ve ne şekilde olur bilemiyorum ama olması kaçınılmaz gibi görünüyor.

İdefix olaraksa, yayınevleri ile buluşamayan, buluşsa da kitabını bastırma imkânı bulamayan amatör yazarlar için bir bölümümüz olacak. Burada ücretsiz yayımlanan eserler okurların ve yayınevlerinin dikkatine sunulacak.

Pek ya "korsan e-kitap"! Bu tehlike var mı?

Hırsıza kilit dayanmaz derler. Biz e-kitap projemizde uluslararası standart haline gelmiş olan Adobe DRM'yi kullandık. Ayrıca her kitap farklı bir metotla kişiye özel olarak ve 128 bit şifreleme yöntemiyle şifreleniyor. Şu anda kırılması mümkün görülmüyor ama imkânsız diyemem. Kırılırsa da sadece o kitap için kırılır. Ama Adobe'un bunun önlemini hemen alacağını düşünüyorum, çünkü tüm dünya ülkelerinde yaygın olarak Adobe DRM kullanılıyor.

Burada hukuki düzenlemelerin yapılması ve cezaların artırılması gerekiyor. Şu anda korsan kitap satışı yapan kişi yakalandıktan bir gün sonra yine aynı yerde korsan kitap satışına devam edebiliyor. Korsan kitaba karşı cezaların caydırıcı olması gerekiyor. N

En çok satılan e-kitaplar

Arman Kırım, *Yeni Girişimcilik*, Sistem Yayıncılık
Marquis de Sade, *Tanrıya Karşı Söylev*, Versus Yayınları
Hakan Özerol, *Finansçı Olmayanlar İçin Finans*, Elma Yayınevi
Metin Üstündağ, *Pablo Neruda'ya Cevaplar Kitabı*, Sel Yayıncılık
Franz Kafka, *Dönüşüm*, Altıkırkbeş Yayınları
Erhan Afyoncu, *Yavuz'un Küpesi*, Yeditepe Yayınevi
Jack London, *Ateş Yakmak*, Notos Kitap Yayınevi
Vahdettin Engin, *Pazarlık*, Yeditepe Yayınevi
Mustafa Sönmez, *Teğet'in Yıkımı*, Yordam Kitap
Sibel K. Türker, *Benim Tüm Günahlarım*, Turkuvaz Kitap

E-kitap hakkında merak ettikleriniz...

E-kitap önümüze geldi gelmesine, ama onun ne olduğunu ve nasıl kullanılacağını tam anlamıyla bilmiyoruz. Okuma cihazlarının teknik özellikleri, nereden alınacakları, kitapların cihazlara nasıl yükleneceği, nasıl okunacağı gibi bir dizi önemli sorunun yanıtları şunlar...

E-kitapların formatı nedir?

E-kitaplar epub formatındadır. Uluslararası Sayısal Yayıncılık Forumu (IDPF) tarafından e-kitap standardı olarak ilan edilen epub ya da tam adıyla Electronic Publication, gömülü cihaz ve bilgisayarlarda kullanılmak üzere geliştirilmiş bir dosya biçimidir.

Birçok e-kitap formatı var (epub, pdb, mobi vb.); satışına başlanan okuma cihazları bu formatları destekliyor mu?

İdefix.com'da satılan e-kitaplar epub ve pdf formatında. E-kitapların şifrelenmesi aşamasında Adobe DRM artık uluslararası bir standart. İdefix'ten satılan cihazlarda bu özellik aranıyor.

Cep telefonları ya da kişisel bilgisayarlar e- kitap formatını destekliyor mu? Yani yalnızca okuma cihazlarını mı kullanmak gerekiyor?

E-kitaplar e-ink (elektronik mürekkep) ekran teknolojisinin keşfiyle birlikte yaygınlaşmaya başladı. Çünkü ekrandaki görüntü LCD ekranlardaki gibi bir ışık kaynağı ile oluşturulmuyor, ekranda görüntü arka planda oluşturuluyor. Bu da basılı bir kitap deneyimi sunuyor okura.

İdefix'in satmaya başladığı kitaplar yalnızca e-kitap cihazlarında değil, PC'lerde de okunabiliyor. Adobe Digital Editions programı aracılığıyla DRM'li e-kitapları PC'nizde de okuyabiliyorsunuz. Ancak, iPad ve benzeri pad cihazlar da benzer bir okuma deneyimi sunuyor. Şu anda aldığınız e-kitaplarınızı bu cihazlarda okuyamıyorsunuz. Ama çok kısa süre sonra bu tür cihazlara da destek verilecek. Okurlar, sözgelimi İdefix'ten bir kez satın aldıkları kitabı diledikleri platformda okuyabilecek.

E-kitap nasıl satın alınır?

E-kitap satın almak için şimdilik İdefix.com'a üye olmak gerekiyor. Yakında e-kitap satıcısı bir dizi internet girişimi olacağı da kuşkusuz. Sözgelimi İdefix.com'dan ilk e-kitabınızı aldıktan sonra sistem sizi, Adobe ID'nizi almanız için yönlendiriyor. Bu işlemleri İdefix.com'dan çıkmadan, sistemin yönlendirmeleriyle gerçekleştiriyorsunuz. Adobe ID'nizi de aldıktan sonra, yine sistemin yönlendirmesiyle ücretsiz olan Adobe Digital Editions programını PC'nize kuracaksınız. Bu aşamadan sonra kitabınızı ister PC'nizde Adobe Digital Editions programıyla, isterseniz de e-kitap okuma cihazınızda okuyabilirsiniz. Bir kere satın aldığınız bir kitap, PC'nizi ya da e-kitap cihazınızı değiştirseniz de artık sizin İdefix.com'daki kütüphanenizde muhafaza edilecektir.

Okuma cihazlarının fiyatları nedir? Pil süreleri nedir? Ses çıkarıyorlar mı?

E-kitapların hak yönetiminde uluslararası bir standart olan Adobe DRM'nin kullanılmaya başlanmasının nedeni, okuru belli bir cihaza bağlı kılmak değil,

cihazdan bağımsız bir platform sunabilmek. Çünkü, satılmakta olan e-mürekkep ekran teknolojisine sahip e-kitap okuma cihazlarının neredeyse yüzde 90'ı Adobe DRM'yi destekliyor. Bu da okura, cihazını kendisinin seçebilmesi özgürlüğünü tanıyor.
İdefix.com'dakiler, Türkiye'ye ithal edilen, İdefix.com'un da AR-GE desteği verdiği, Türkçeleştirilmiş ve garantili cihazlar. E-kitabın yaygınlaşmasıyla birlikte bu cihazların çeşitliliği de artacak, fiyatları da ucuzlayacaktır. Ayrıca, okurlar yurtdışından da Adobe DRM'yi destekleyen herhangi bir cihaz ile de burada satın aldıkları kitaplarını okuyabilir.
Şu anda İdefix'te ya da teknoloji marketlerde satışta olan cihazların fiyatları şöyle:

Bookeen Cybook Opus E-kitap Okuyucu: 5" E-Ink Ekran, 518 TL, 8000 sayfa pil ömrü, ses özelliği bulunmuyor.
Reeder E-Kitap Cihazı: 649 TL, 10.000 sayfa pil ömrü, ses özelliği bulunuyor.
Poly Book N-520 E-Kitap Okuyucu: 627 TL, 8.000 sayfa pil ömrü, ses özelliği bulunuyor.

Cihazların bu kadar pahalı olmasının nedeni, ekran üreticisinin tekel konumda olması. Aldığımız duyumlara gore, yakın gelecekte daha hızlı refresh (sayfa yenileme hızı) olan ve renkli ekranlar başkaca firmalar tarafından üretilmek üzere. Bu durumda e-kitap cihazlarının fiyatlarının da ciddi bir düşüş trendine girmesi beklenir. iPad ve benzeri cihazlar da bu düşüş trendini hızlandıracaktır.

E-kitap fiyatları nedir? Fiyatların daha ucuza çekilmesi olanaklı değil mi?

E-kitapların fiyatlandırmasını tümüyle yayınevleri yapıyor. Çünkü bir kitap üzerindeki maliyetler her kitapta aynı olmuyor. Ancak, e-kitap'ın fiyatlandırılmasında üç temel paylaşım var:
- Telif sahiplerinin payı (yazar, çevirmen, editör, ajans vb.)
- Yayınevinin payı
- Satıcının payı

Bunlar düşünüldüğünde, kitaplar basılı halinin en çok yarısı gibi bir fiyata düşüyor. Geriye kalan; kâğıt, stok vb. gibi masraf kalemleri de okura yansıyor. Belli ki e-kitaplar zamanla daha da ucuzlayacaktır. Bu da yayınevlerinin stratejileri ve piyasada oluşacak rekabet koşullarınca belirlenecektir.

Basılı kitap alışkanlıklarını okuma cihazlarında sürdürmek olası mı? Satırların altı çizilebiliyor mu? Sayfaya not alınabiliyor mu? Önceki sayfaya dönülebiliyor mu ya da sayfa atlanabiliyor mu?

Basılı kitap ile e-kitap aynı deneyimi yaşatmıyor. Çünkü ikisi farklı platformlar. Her ikisinin verdiği keyif de farklı. E-kitap cihazları ile de (özellikleri dahilinde) not alabiliyor, sayfa atlayabiliyor, altını çizebiliyorsunuz. Basılı kitaptan farklı olaraksa, kitap içinde arama yapılabiliyor. Görme sorununuz varsa, yazı boyutunu büyütebiliyor ya da yazı fontunu değiştirebiliyorsunuz. Basılı kitabın tersine, size sunulanla yetinmiyor, kendi okuma deneyiminizi yaşayabiliyorsunuz. iPad ve benzeri cihazlarda daha farklı multimedia özellikler de (animasyonlar, yazarla görüntülü söyleşiler gibi ekstralar) kitaba dahil olacak.

Okuma cihazları yayın hakkı olmayan ve internette ücretsiz bulunabilen e-kitapları destekliyor mu?

Okuma cihazları ile bu tür kitapları, cihazların desteklediği dosya formatları kapsamında (word, pdf, epub vb. formatlar) cihazınızda okuyabilirsiniz. Cihazınız okumak istediğiniz formatı desteklemiyorsa da, elinizdeki kopya koruması olmayan kitabı ya da dokümanı bu formatlara kolaylıkla dönüştürebilirsiniz. Yani dijital ortamdaki her türlü metni cihazlarınızda okuyabilmeniz mümkündür.

Sözgelimi iki okuma cihazı arasında e-kitap paylaşımı yapılabiliyor mu?

Eğer kitabınız DRM'liyse, bunu yapabilmeniz mümkün değil.

Okur e-kitabı bekliyormuş!

E-kitap girişimi İdefix tarafından 15 Nisan'da uygulamaya kondu. Bu dosya hazırlandığı sırada 56 yayınevinin 376 kitabı e-kitap biçiminde satışa sunulmuş durumdaydı. 376 kitabın toplam satışı dört bine yaklaşıyor. Bu sayılar hızla büyüyor.
E-kitapların fiyatı, basılı kitapların fiyatının yaklaşık yüzde 40'ı dolayında.
Kitapların baskısının tükenmesi gibi bir sorun ortadan kalkıyor.
Okuma cihazına yaklaşık 5.000 kitap yüklenebiliyor.

Çünkü sistem, okumaya başlamadan önce Adobe cihazlarınızı ya da PC'lerinizi tanıyor ve bu cihazlarda yalnızca sizin satın aldığınız, size özel şifrelenmiş kitaplarınızı okumanıza izin veriyor. Yani kötü amaçlı kullanımı (okuru da mağdur etmeden) engelliyor.

Bir e-kitap okuma cihazında ne kadar yer kaplıyor? Okuma cihazının kapasitesi nedir?
E-kitapların boyutu kb ile ölçülüyor. Yani çok küçük. Eğer görselli bir kitap değilse, cihazınıza binlerce kitabınızı sığdırabilirsiniz. Ayrıca her birinin artırılabilir bellekleri de bulunuyor.

Okuma cihazları frekans, radyasyon yayıyor mu? Uzun süre okuma cihazına bakmak göz bozukluğuna yol açar mı?
E-kitap okuma cihazları ışıma yoluyla çalışmıyor. Bu nedenle ekrandan radyasyon yayılmıyor. Ayrıca görüntü ışık ile verilmediği için de yansımayan, net bir görüntü sağlanıyor.

Elektronik mürekkep (e-ink) nedir?
E-mürekkebin en önemli bileşeni, çapı yaklaşık bir insan saçı kadar olan milyon sayıdaki mikrokapsüllerdir. Bir aşamada, her mikrokapsül pozitif yüklenmiş beyaz parçaları içerir ve negatif yüklü siyah parçacıklar akışkan içinde durur. Eğer negatif elektrik bölgesi uygulanırsa, beyaz parçacıklar mikrokapsüllerin üst tarafına gelir ve okuyucuya görünür olur. Bu olay, gerçekleştiği bölgenin beyaz olarak görünmesini sağlar. Aynı zamanda siyah parçacıkları mikrokapsüllerin alt tarafına çeken ve görünmemesini sağlayan bir ters elektrik yükü uygulanır. Bu işlemin tersiyle siyah parçacıklar mikrokapsüllerin üst tarafına çekilip o bölgenin siyah görünmesi sağlanır.

Bir yerden aldığımız okuma cihazı ve arayüz, başka yerden aldığımız e-kitapların okunmasını sağlayabilecek mi?
Eğer cihazınız Adobe DRM desteği sağlıyorsa, Adobe DRM'li tüm e-kitapları bu cihazda rahatlıkla okuyabilirsiniz.

Cihazlar Türkçe uyumlu mu?
Türkiye'ye getirilen ve garantili olan cihazlar Türkçe uyumlu. Ancak, bunun da ötesinde, İdefix sattığı kitapları da Türkçe uyumlu yapıyor. Yani Türkçe dil desteği olmayan bir cihazda bile kitapları karakter sorunu olmadan okuyabilirsiniz.

Okuma cihazlarıyla yabancı dillerdeki e-kitapları okumak olanaklı mı?
Cihazlarınızla (dil desteği olması koşuluyla) tüm dillerdeki e-kitapları okuyabilirsiniz. Dil desteği cihazda olabileceği gibi, e-kitapta da olabilir. N

E-kitaplar: Kâğıt kokusunun ötesinde...

Kitabın biçim değiştirmesiyle birlikte bibliyofillik de biçim değiştirebilir. Tıpkı kil tabletlerden parşömenlere, sonrasında tezhipli, bezemeli elyazmalarına geçildiği gibi...

Ozan Marakoğlu

Kitapların ve bütün yazılı ürünlerin dijital ortama aktarılması tasarısı ve bununla birlikte özgül olarak e-kitap teknolojisine yönelik atılan adımlar, benim, en az matbaanın icadı kadar yazılı kültürün gelişimi açısından devrimsel nitelikte gördüğüm bir gelişme. Gel gör ki, e-kitap kavramının henüz o kadar da iyi bilinmediği Türkiye'de bu düşüncemi paylaşmayanların çoğunlukta olduğunu gözlemliyorum. Başlıca itiraz, "Ben kitaba dokunabilmeli, kâğıdının kokusunu duymalı, hışırtısını işitmeliyim," biçiminde ses bulmakta. Bu, bir an için aklıma, kâğıt yerine kil tabletlere yazılan dönemleri getiriyor. Bu türden itirazlar, acaba o dönemde yapılsa nasıl olurdu? "Abi, ben o kil tabletin ağırlığını elimde duyumsamalı, girintilerine çıkıntılarına dokunabilmeli, çamurun kokusunu alabilmeliyim!" Çok mu abartılı geldi? En azından denilebilir ki, matbaanın icadı sırasında müthiş tezhip ve bezemelere sahip, her biri el yazısıyla nakşedilmiş kitapların yerine kuru, tek kalıptan çıkma ve üstelik dönemin incelik anlayışından yoksun baskı kitapların gelmiş olması, zamanında pek çok kişinin canını sıkmıştır. Acaba bu türden bir bakış açısı o dönemde baskın gelseydi, bugün insanoğlunun kitapla ilişkisi ve bilimsel-kültürel ilerlemesi ne düzeyde olurdu?

Yine de bu itirazları topyekûn bir kenara itmeyip sebeplerini anlamak gerek. E-kitaplara olan önyargı, bu teknolojinin bilgisayar teknolojisinin bir parçası olarak görülmesinden kaynaklanıyor. Zaten bu yüzden çoğu insana e-kitaplarla ilgili düşüncelerini sorsanız, alacağınız yanıt, "Ben kitabı bilgisayar ekranından okuyamıyorum/okumaktan hoşlanmıyorum," biçiminde olacaktır. Dürüstçesi ben de bir kitabı bilgisayar ekranından okumaktan hoşlanmam. Zaten söz konusu olan bir tablet bilgisayar bile olsa insan gözünün böylesi bir işkenceye bir-iki saat gibi makul bir okuma süresince katlanabilmesi pek olanaklı değildir. Gel gör ki e-kitap okuyucular, bir bilgisayar ekranından çok daha farklı bir mantıkla işlemektedir.

E-kitap okuyucuları, bilgisayarlarda bulunmayan e-kâğıt teknolojisine sahiptir. Bugün için E-Ink Şirketi tarafından üretilen ve e-kâğıt teknolojisinin özgül bir hali olan e-mürekkep adlı teknoloji, mevcut e-kitap okuyucularda yaygın olarak kullanılıyor. E-mürekkep içeren e-okuyucular, bilgisayarların aksine, sürekli ışık (ve ışın) yayan ve her seferinde yansıttığı piksellerine bölünmüş görüntüyü tazeleyerek işleyen monitörlerden ayrı bir yapıya sahiptir. Onun yerine bu okuyucular, tıpkı bildiğimiz mürekkep gibi akışkan halde olan, ancak e-okuyucu içindeki her bir sayfayı çevirdiğimiz zaman arayüzde sabitlenen bir nevi elektronik mürekkep içerir. Buna karşın bilgisayar monitöründeki temel mantıksa aslında ilkel sinema teknolojisiyle aynıdır. Piksellerine bölünmüş ekrana yansıtılan görüntü, ekrandan hiçbir hareket/değişiklik olmasa bile sürekli tazelenir. Enerji kaynağını kestiğiniz anda da bu görüntü ekrandan yok olur. Bu iş, piksellere bölünmüş bir monitör aracılığıyla yapıldığından dolayı, uzun bir metni bir iki saat gibi bir süre aralıksızca okumak pek olanaklı olmaz. Öte yandan e-okuyucudan bir ekrana art arda resimler tutulmaz ve ışınlara maruz kalmazsınız. Olan şey sadece akışkan bir mürekkebin sabitlenmesidir, sayfayı çevirene kadar da öyle kalmasıdır.

E-mürekkep teknolojisi, kendisini bilgisayar teknolojisinden ayıran iki avantaja sahiptir. Birincisi, az önce belirttiğim gibi piksellere bölünmüş bir ekrandan sürekli olarak ışınlar saçarak, her defasında tazelenerek gözlerimizi yoran resimlere bakmamamız. Bu, e-kitap okuyucuların okunabilirliğini sağlar. Bu yüzdendir ki, aynı zamanda güneş altında bile e-kitaplarımızı ışığı yansıtma derdi olmadan rahatça okuyabiliriz. İkinci avantaj ise e-mürekkep teknolojisinin enerji tüketiminde ortaya çıkar. Ekrana art arda yansıtılan görüntüyü sürekli tazelemek, yalnızca gözümüzü yormaz, aynı zamanda sürekli olarak enerji harcar. Bu enerji tüketimini sonlandırmak için bilgisayarı kapalı duruma getirmeniz gerekir. Oysaki e-kitap okuyucuları, içle-

E-kitaplara önyargılı yaklaşanlar açısından unutulmaması gereken şey, yazı ve kitapların insanlık tarihi boyunca aldığı tüm biçimlerle birer fetiş nesnesi olarak bütün cazibesini koruduğudur. Aslında denilebilir ki e-kitaplara karşı önyargılı bakıştaki sebeplerden biri de yine bu sahip olma, nesneye değer yükleme güdüsünden kaynaklanıyor. Eğer bin kitabınız varsa, bu aynı zamanda bin kitaplık bir kütüphaneniz var demektir. Her birini ayrı ayrı dizebilir, evinize gelenlere ne kadar kültürlü birisi olduğunuzu gösterebilirsiniz.

rinde barındırdıkları e-mürekkep sayesinde, bir sayfasını çevirdikten sonra bir sonraki sayfa çevrilinceye kadar hiçbir enerji harcamaz. Bu, e-kitap okuyucunuzu bir kenara bıraktığınız zaman sonsuza dek (yani maddenin fiziksel ömrü yettiğince) o halde kalabilmesi demektir. Bütün bunlar, aslında e-kitapları, şu anda bu yazıyı yazdığım bilgisayarımdan çok, masamın üstünde duran ciltli nesnelere daha yakın kılıyor.

Şuna da bir açıklık getirmek gerek: Apple'ın ürettiği iPad ve diğer firmaların ürettikleri benzeri tablet bilgisayarların aynı zamanda birer e-kitap okuyucusu oldukları dile getiriliyor. Her ne kadar öyle denilse bile bu aygıtlar aslında e-kitap okuyabilmek için oldukça sorunlu bir yapıya sahip. Bunun sebebi de yukarıda sözünü ettiğim gibi, e-mürekkep teknolojisini barındırmayan, piksellerine bölünmüş birer bilgisayar olmalarından kaynaklanıyor. Bu tür albenisi yüksek tablet bilgisayarların sürekli tazelenen ekranlarından kitap okumaya çalışan ve çeşitli ışınlara maruz kalan gözlerin bir süre sonra ciddi biçimde bozulması kaçınılmaz. Tabii burada şuna değinmekten kendimi alamıyorum: iPad benzeri tablet bilgisayarlar, tamamen internet ortamına yönelik olarak hazırlanmış linkler ve tıklamalarla desteklenmiş hiper-metinlerden oluşan yeni nesil deneysel edebiyat için bulunmaz olanaklar yaratıyor. Ancak sanırım bu konu, e-kitaplardan ziyade bilgisayarlar ve internet ortamının edebi metinler yaratılmasında kullanımına dair başka bir yazının konusu olabilir.

E-kitaplara önyargılı yaklaşanlar açısından unutulmaması gereken şey, yazı ve kitapların insanlık tarihi boyunca aldığı tüm biçimlerle birer fetiş nesnesi olarak bütün cazibesini koruduğudur. Aslında denilebilir ki e-kitaplara karşı önyargılı bakıştaki sebeplerden biri de yine bu sahip olma, nesneye değer yükleme güdüsünden kaynaklanıyor. Eğer bin kitabınız varsa, bu aynı zamanda bin kitaplık bir kütüphaneniz var demektir. Her birini ayrı ayrı dizebilir, evinize gelenlere ne kadar kültürlü birisi olduğunuzu gösterebilirsiniz. Veya ilgi alanlarınıza dikkat çekerek, "İşte ben bu kitaplara ilgi gösterecek kişiliğe sahip bir insanım," diyebilirsiniz. Oysaki içinde bin kitap barındırsa da e-okuyucu sadece tek bir aygıttır. Kapağını gösterip kendiniz hakkında ipucu veremezsiniz. Bütün okuduklarınız zihninizde ve e-okuyucunun içindedir. Ancak bu sahip olma güdüsü, merkezine yine kitabı koyarak başka bir hale dönüşmektedir. Bugün sadece sosyal paylaşım sitesi Facebook'ta şöyle bir gezinti yapıldığında, e-kitap okuyucularını böylesi birer fetiş nesne gibi sahiplenen hayran gruplarının olduğu görülecektir. Demek ki kitabın biçim değiştirmesiyle birlikte bibliyofillik de biçim değiştirebilir. Tıpkı kil tabletlerden parşömenlere, sonrasında tezhipli, bezemeli elyazmalarına geçildiği gibi...

Kil tabletler ve parşömenlerden söz etmişken... Bugün o eski kitap biçimlerini bir kenara bıraktıysak bütün bunların zorunluluklardan kaynaklandığını göz önünde bulundurmak gerek. Üretimi, dağıtımı ve insanların onlara ulaşma olanakları daha kolay, üstelik daha kolay taşınabilir ve daha ucuz kitaplar... İş, günümüze gelince bu zorunlulukların arasına, çevreyi daha az etkileyen üretim biçimlerini de eklemek

Türkiye'nin ilk çevrimiçi yayınevi: Altkitap

Türkiye'de e-kitap denilince, Altkitap'ı anmamak haksızlık olur. Altkitap, www.altkitap.com adresinden e-kitap yayımlayan, Türkiye'nin ilk çevrimiçi yayınevi. Altkitap, doksanlı yılların önemli dergilerinden olan *Hayalet Gemi*'nin tayfalarından Murat Gülsoy, Yekta Kopan, Adnan Kurt'tan oluşan bir yayın kuruluna sahip. Daha internetin emekleme aşamasında olduğu bir dönemde kurulan Altkitap'ın en önemli özelliği, yalnızca e-kitap yayımlaması ve yayımladıkları özgün kitapların ücretsiz olarak okurlara sunulması.
Altkitap'ın ağ sayfasından görüldüğü kadarıyla basılı kitapların elektronik ortama aktarılması tasarısı olan Gutenberg tasarısının Altkitap'ın yayıncıları üstünde önemli bir etkisi olmuş ve bu sayede Türkçedeki ilk çevrimiçi yayınevi kurulmuş. Yayıncılarının en büyük övünç kaynağıysa her gün yüzlerce kişinin kitaplarını dünyanın çok farklı ülkelerinden bilgisayarlarına indirdiklerini görmeleri. Bu durum aynı zamanda yazar ve yayıncıların dağıtım sorunlarını aşmasıyla ilgili umut veriyor.
Altkitap'ın şu anda sitesinde 41 kitabı var. Bu kitaplar arasından daha sonra basılı kitap haline dönüşenleri de mevcut. Sözgelimi Notos Kitap'tan yayımlanan Özge Baykan'ın *Konuşmayan Adam*'ı bunlardan biri. Ayrıca, Altkitap, 2006 yılından beri Altkitap Öykü Ödülü adı altında bir yarışma düzenliyor ve bu yarışmada yayımlanmaya değer görülen öyküleri her yıl bir e-kitap olarak yayımlıyor. Altkitap, yeni yazarları sürekli bünyesine katarak yayıncılıkta yeni olanaklar sunuyor ve kitap yayıncılığının bu olanaklarıyla birlikte hem okurları hem de yazarları kitapların geleceği konusunda umutlandırıyor.

gerek. Haber sitesi NTVMSNBC'nin verdiği bilgilere göre her 200 kitap için bir yetişkin çam ağacı kesiliyor. Bu, gezegenimizi etkileyen ve önlem alınması gerektiğini düşündüren oldukça ciddi bir sayısal veri. Aynı zamanda insanı, basılı kitapların ve diğer yayınların geleceğini de enikonu düşünmeye sevk ediyor.

E-kitapların, basılı kitaplara göre başka avantajlarını da saymayı sürdürebiliriz. Bir e-okuyucunun içinde binlerce kitabı taşıyabiliyor olmak oldukça önemli. Sözgelimi öğrenci ve akademisyenleri veya aynı anda birçok kitabı yanında bulundurmak zorunda olan meslek mensuplarını göz önüne getirmek yeterli olacaktır. Bir başka avantaj ergonomiyle ilgili. Bilindik bir şey: bazen kalın bir cilt kitabı tek elle okumak büyük sorun yaratır. Bu sorun, bir de kitap uzanarak okunuyorsa daha da artar. Çoğu kere birden fazla ciltten oluşan bir klasik romanı okumak, basılı bir kitaba göre oldukça ince ve hafif olan bir e-okuyucuda kolumuzu çok daha az yoran bir iştir. Bir de buna *Carpal Tunel Sendromu* gibi çok ciddi fiziksel rahatsızlıkların ortaya çıkma tehlikesi de ek-

lenmektedir. Bu tür rahatsızlıklar, bazen uzun süreli kitap okuma gibi sebepler sonucu ortaya çıkabilmekte. E-kitapların gittikçe hafifleyen yapıları bu tür tehlikelere bir çözüm olabilir.

E-kitabın avantajlarından söz etmişken dağıtım ve basım masraflarını da unutmamak gerek. Gerek Türkiye'de gerekse dünyada, yayıncıların önündeki en büyük sorunu dağıtım ve basım masrafları oluşturuyor. Bu masrafların ortadan kalkmasından dolayı bugün e-kitaplar, basılmış kitaplardan çok daha ucuza satılabiliyor. Bu durum bize yeni bir olanak tanıyor: İsteyen kişinin kendi kitabını kolaylıkla hazırlayıp e-kitap olarak dolaşıma sunması ve artık, basımı yapılmayan kitapların yeniden okuyucularla buluşabilmesi. Acaba gelecekte kitaplarını bastırmak isteyen yazarların bir yayınevinden ötekine dolaşmak zorunda kalmayacağından söz edebilir miyiz? Ya da araştırma yapan doktora öğrencilerinin kolaylıkla eski yayınlara ulaşabilmelerinden? Belki de Gutenberg devriminden sonra herkesin okur olması gibi artık herkesin yazar olduğu bir, dünyadan söz edilebilir. Bunun getirdiği kaçınılmaz tehlikelerle birlikte...

Ortada kesin bir şey varsa, o da basılı kitapların yanına yeni bir kitap biçiminin geldiğidir. Romantik duygular bir yana, bu biçim değişimi, kitapların taşınmasını, depolanmasını, üretim-dağıtımını ve hatta doğrudan doğruya okuma eylemini daha rahat bir hale getirecek gibi görünüyor. Birey ve okur olarak benim umabileceğim tek şey ise bütün bu gelişmelerin, yattığı yerde Gutenberg'in ruhunu memnun kılmasıdır. N

NOTOS
FELSEFE ATÖLYESİ

Felsefenin laf kalabalığı sayıldığı günler geride kaldı.

Modern hayatın gündelik akışının dışlamaya çalıştığı, görmezden geldikçe muhtaç kaldığımız, yadsıdıkça oradan oraya savrulduğumuz, önemi yokluğunda anlaşılan bir etkinlik felsefe. Hele yüzeyselliğin her alana yayıldığı, kavramların altüst edildiği, herkesin içinde bir boşluk duygusu taşıdığı bir çağda.

Peki nereden başlayıp nasıl bir yol izlemeli? Geleneği binyıllara dayanan bir etkinliğin tarihinde kaybolmanın önüne nasıl geçilebilir? Felsefe üzerinden temel olarak hayata ilişkin sorunlar ele alındığı takdirde bu ikilemi aşmak zor değil.

Öte yandan, felsefenin baştan beri, özellikle de Sokrates'le birlikte diyalog yoluyla gerçekleştirilen bir etkinlik olduğunu unutmamak gerekir. Çoğu kez ihmal edilen Sokratesçi yöntemin, karşılıklı ve ortaklaşa bir düşünme ve üretme zemini sağlayacağı elbette söylenebilir.

Felsefe, hayata anlam vermenin ve nereden gelip nereye gittiğimizi anlamanın en benzersiz yolu. Her şey felsefenin konusudur –ne bilgi, ne siyaset, ne aşk, ne sanat ne de toplum ondan ayrı düşünülebilir.

Kant'ın dediği gibi, felsefe değil, ancak felsefe yapmak öğretilebilir.

Notos Felsefe Atölyesi, felsefeye ilgi duyanların yakından tanıdığı çok değerli felsefecilerin katılımıyla ve bu amaçla çalışmalarını sürdürüyor.

Felsefe Atölyesi

2 Eylül - 4 Kasım 2010

İoanna Kuçuradi
Doğan Özlem
Betül Çotuksöken
Saffet Murat Tura
Erkut Sezgin
Mehmet Barış Albayrak
Kaan Özkan

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Atölye yöneticisi Kaan Özkan
Tel 0212 243 49 07 – Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

NOTOS
EDEBİYAT ATÖLYESİ

“Yazmak bir alışkanlıktır. Alışmak kolay, bırakmak zordur.”*

Notos Edebiyat Atölyesi, edebiyatı bütüncül bir kültür olarak kuşatmayı, katılımcılarına yazma eyleminin başlıca bileşenlerini çözümleyip nitelikli bir edebiyat formasyonu kazandırmayı amaçlıyor. **Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi**, yeni yazar adaylarına yaratıcı yazarlığın yollarını göstermek için 8. dönemine başlıyor.

Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi
• Çalışma grupları en çok 20 kişiden oluşur.
• Dersler hafta içinde bir gün, iki buçuk saat yapılır. Devam zorunludur.
• Dileyen katılımcıların katıldığı, haftanın ikinci bir günü yapılan Serbest Zaman’da yaratıcı yazıya odaklı her şey değerlendirilir.
• Her dönem on haftada tamamlanır.
• Dersler didaktik değil, tartışmaya, yaratıcılığa, uygulamaya dönüktür.
• Metin çözümlemelerinde edebiyatımızın usta yazarlarının metinleri yanı sıra, katılımcıların yazdıkları metinler de tartışılır.
• Atölye döneminin sonunda, katılımcıların kendi alanlarında yazdıkları ve yayımlanmaya değer en az bir metnin ortaya çıkarılması amaçlanır.

Yaratıcı Yazarlık Atölyesi

8. Dönem: 30 Ağustos - 1 Kasım 2010

Edebiyat ve Felsefe (bir hafta), **Cemal Bâli Akal**
İntihar ve Başkaldırı (bir hafta), **Kaan Özkan**
Şiir (bir hafta), **Turgay Fişekçi**
Öteki dersler (yedi hafta) **Semih Gümüş**

Atölye kayıtları başladı.

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ
Tel 0212 243 49 07 – Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

*Somerset Maugham

William Saroyan

Aşk

Kentin üstüne çöken kalın sis katmanı gece yarısına doğru yağmura dönüşmüştü. Altıncı Cadde'de yürüyorlardı. Max mendiliyle yüzünü kurulayarak bir binanın girişine doğru yürüdü. "Burada yağmurdan kaçabiliriz," dedi arkadaşı Pat'e. "Yukarı çıkıp yağmur dinene dek oturabiliriz." "Tamam," dedi Pat, "ama fazla oyalanmak yok."

Max zili çaldı. Kapı çabucak açıldı. 'İşler kesat olmalı,' diye düşündü Max. Merdivenin başında, onları gördüğü için sevindiğini göstermeye çalışarak gülümseyen tombulca, orta yaşlı, siyah bir hizmetçi vardı.

"İyi akşamlar," dedi Pat, "nasılsın bakalım?"

"İyi akşamlar beyler," dedi hizmetçi, "bekleme odasına buyrun."

Bir salondan geçip küçük bekleme odasına girdiler, kapıyı kapatıp oturdular.

Hizmetçi, kızları getirmek için salona doğru yürüdü. Ortalık çok sessizdi, hizmetçinin salondaki ayak seslerini duyabiliyorlardı. Odada üç sandalye, yüzeyi renkli seramik karolarla kaplı ve üstünde kül tablası olan bir servis masası vardı. İki duvarda amatörce yapılmış yağlıboya çıplak kadın tabloları asılıydı. Resimlerdeki kadınlar mutsuz görünüyordu, biraz da orantısız. Masanın altındaki rafta "Aşk" adında bol fotoğraflı bir derginin üç sayısı duruyordu. Oda caddeye bakıyordu, ama iki pencerenin perdeleri kapalıydı. Pat öteki pencereden dışarı baktı, caddeye yağan yağmuru seyretti.

"Yağmur hızlanmış," dedi, "iyi ki fazla ıslanmadan kaçabildik." Tekrar oturdu. "Buradaki kızları tanıyor musun?" diye sordu.

"Hayır," dedi Max. "Buraya ilk kez geliyorum. Bu cadde boyunca sıralanan otellerin hepsi böyledir. Yağmur bastırdığında caddenin iki yanında istediğin yerde mola verebilirsin. Bu otellerin müşterisi ücretini ödeyip konaklayan türde değildir."

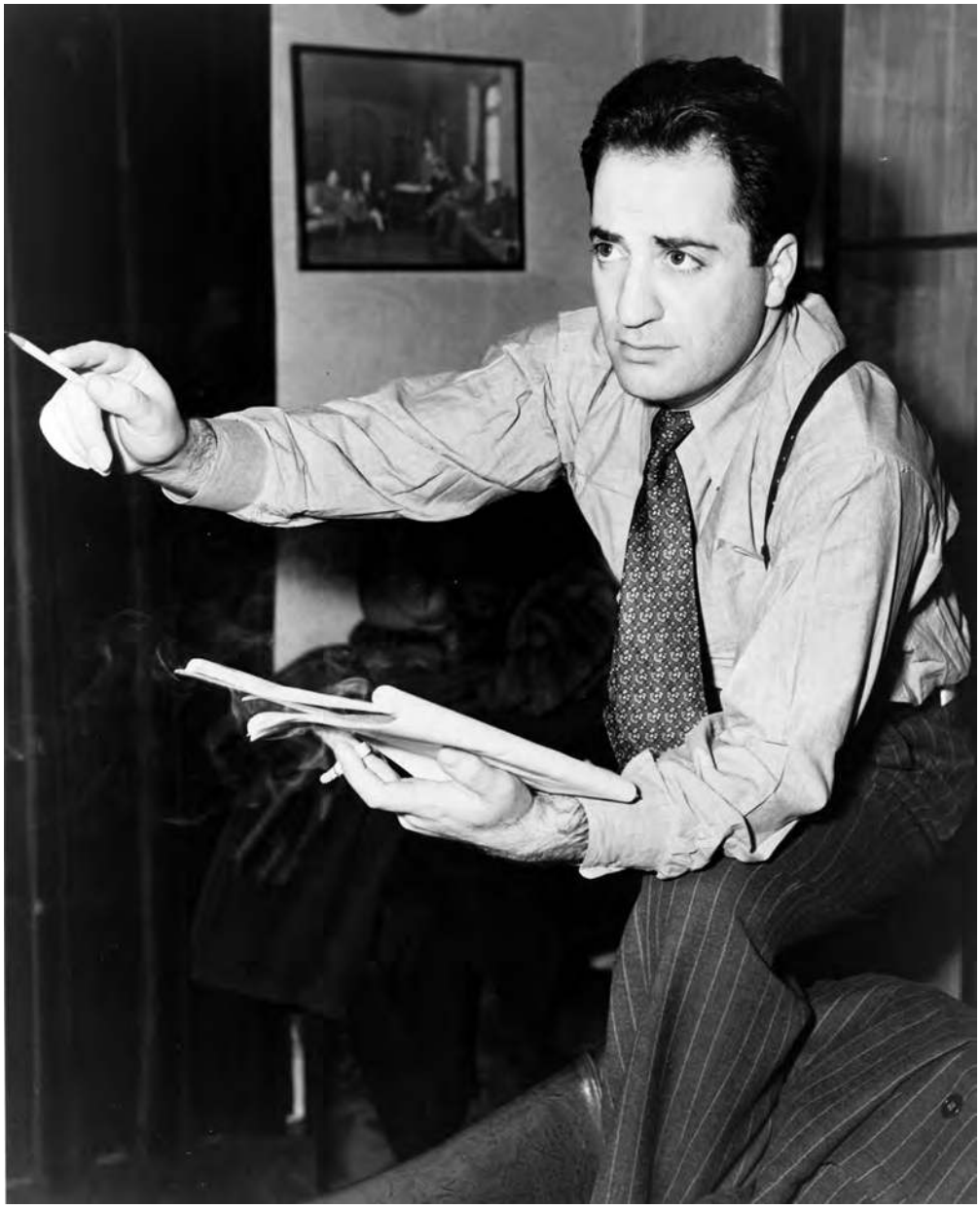
"Yine de fazla oyalanmak yok," dedi Pat.

"Tamam," dedi Max, "sadece yağmur dinene dek konuşup zaman geçireceğiz."

Salon tarafından kızların geldiğini duydular. Kızlar ne konuşuyor ne de gülüyordu, ama yine de hüzünlü bir hava seziyordu Pat. Bir sigara yaktı. 'Umarım onlar için üzülerek ayrılmam buradan,' diye düşündü.

Kapı açıldı, üç kız girdi içeri. Üçü de bildik giysiler içindeydi. Pat önce kızların vücutlarına dikti bakışlarını, ama bundan hemen sıkılarak gözlerine ve dokunuşlarının nasıl olacağını bilmek istercesine dudaklarına yoğunlaşarak yüzlerine bakmaya başladı.

Kızların ağzından çıkan bildik çağrıya yanıt gelmedi Max ve Pat'den. Gülümseyerek

William Saroyan (1908-1981) Bitlis'ten Amerika'ya göç etmiş Ermeni bir ailenin çocuğu. 1933 yılından sonra öyküleri Amerikan dergilerinde yayımlanmaya başladı. 1934 yılında Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam adlı ilk öykü kitabı yayımlandı. Öykülerinde insanı, insanlar arasındaki sıcak ilişkileri, yaşamın güçlükleri içinde olsalar bile başını dik tutan insanları anlattı. Akıcı, sözcük oyunlarına yer vermeyen yalın ve içten bir yazı biçemini benimsedi. Kendisine verilen Pulitzer Ödülü'nü almayı reddetti.

sessiz kaldılar. Sonra kızlar, içinde oldukları iş dalını unutmuş görünerek meslek dilini kullanmayı bıraktı.

"Yağmur yağıyor, değil mi?" dedi kızların en küçüğü. On dokuz yaşlarında görünüyordu. Pat'in o güne dek gördükleri gibi, korkmuş tavırlarla etrafına bakınıyordu. Pat birden kendi gücünü ona katarak kızın içindeki korkuyu yok etmek, ona böyle bir yerde hiçbir zaman bulamayacağı türde destek vermek ve onunla duygudaşlık etmek isteğine kapıldı.

"Evet," dedi, "gel buraya, seninle konuşmak istiyorum."

Kızın şaşırdığını hissetti. Meslek icabı başka bir şey söyleyerek gelip dizlerine oturdu kız. Pat onun vücuduna dokunmadı, yalnızca elini tuttu. Soğuktu eli, kırmızı ojeli tırnakları uzun ve çirkindi.

"Adın ne?" diye sordu Pat. Adını söylemeyeceğini biliyordu, ama kendine taktığı adı bilmek ve onunla konuşmak istiyordu.

"Martha," diye yanıtladı kız. "Hadi, içeride bir odaya gidip de biz bize olalım."

"Martha ne?" dedi Pat. "Yahudiye benziyorsun."

"Martha Blum," diye yanıtladı kız. "Hadi tatlım, gidip eğlenelim."

"Kes şunu," dedi Pat. "Nasılsın, onu söyle bana."

"Sanırım iyiyim."

Max öteki iki kızla meşguldü. En iri yapılı olanı kucağında oturuyordu. Şişman bile denebilirdi kız için. Max mıncıklamaya başlamıştı onu. Kız bundan hoşlanıyor, az sonra Max'ın onu odaya götüreceğini ve bunun da patronun hoşuna gideceğini düşünüyordu.

"Ne güzellikler var sende," dedi Max kızın göğüslerini okşayarak. "Çok iyi bir anne olursun sen."

"Hadi tatlım," dedi şişman kız, "gidip evlenelim, karı koca olalım."

"Tabii ya," dedi üçüncü kız, "siz ikiniz neden odaya gidip keyfinize bakmıyorsunuz?"

'Görünüşe göre işler iyi gitmiyor,' diye düşündü Pat. 'Bu yüzden kızlar düşkün durumda, belki de işlerinden olacaklar. Endişeli görünüyorlar, hem de çok. Kendilerini çekici göstermek için yaptıkları insanın içini burkuyor.'

"Hey! Ne sert baldırların var senin," dedi Max. Şişman kızı da kendisiyle birlikte kaldırarak pencereye gitti. Kıza ilgisini yitirmiş, birden ciddileşmişti. Yerine döndüğünde kucağına oturmaktan çekindi kız. Şaşırmış görünüyordu. Pat onun derinden incindiğini görebiliyordu. Kız tekrar Max'ın ilgisini çekmeye çalıştığında Pat kendini kötü hissetti.

Bunun doğru olmadığını, aşağılayıcı ve kötü bir oyun olduğunu hissediyordu. Bu durum kızların kendilerini uzun süre kötü hissetmesine neden olacaktı. Bu duyguyu kolay kolay atamayacaklardı üzerlerinden.

Pat, "Hadi, gidelim artık," dedi Max'a bakarak.

"Saçmalama," dedi Max, "dışarıda yağmur yağıyor, hem bu kızlar mıncıklanmak için her gece bizim gibi genç ve yakışıklı birilerini bulamaz."

Gülmeye çalıştı kızlar, ancak yapmacık ve iç burkan bir hava vardı gülüşlerinde.

"Ha, bu arada," dedi Max kızlara dönerek, "isterseniz gidebilirsiniz, bizimle kalmak zorunda değilsiniz. Siz olmadan da oturabiliriz burada."

"Olur mu hiç," dedi üçüncü kız. Max'ın kucağına oturdu. Kollarıyla sardı onu Max. "Biliyor musun," dedi, "hiç de fena değilsin. Sende değişik bir hava var." Sonra suratını ekşitti, temiz olmayan bir şeyin kokusunu almış gibiydi.

Şişman kız şaşkın halde dikiliyordu. "İsa aşkına," dedi birden, "ne biçim erkeksiniz siz?"

"Dur bakalım," dedi Max, "sakin ol. Benim adım Max Kamm. Boksörüm ben. Belki benden söz edildiğini duymuşsundur. Arkadaşımın adı da Pat Ferraro. Onun işi yok. At yarışı oynar ve pokerde hile yapar. Yağmurdan kaçmak için buradayız. Gitmek isterseniz gidin, sakin sakin oturmak isterseniz kalın."

"Yaa, öyle mi?" dedi kızlar.

"Kalıyor musunuz?" dedi Max.

Kızların hiçbiri gitmeye davranmadı. Biraz rahatlamış, ama hayal kırıklığına uğramış görünüyorlardı.

"İyi o zaman," dedi Max, "ne konuşacağız bakalım?"

Gülmeye ve kızlarla konuşmaya başladı Max. Pat de küçük Yahudi kız için bir sigara yaktı. Sigarasından derin bir nefes çekip hüzünlü bakışlarını kendisine çevirdiğinde kız için üzüldüğünü hissetti Pat. Kızdan çok hoşlandığını ve kendisi için özel biri olduğunu ona hissettirmek istiyordu. Bunu ise bu tür batakhanelerde olageldiği gibi onunla birlikte olabilmenin kolaylığından değil, bizzat kendisinden gerçekten hoşlanarak yapmak; onunla birkaç dakikalığına yatıp sonra çekip gitmek değil, onu yakından, içten tanımak, benli-

ğinde çok çekici bulduğu şeyin bir parçası olmak istediğini hissediyordu. Belki aptalcaydı, ama onu seviyordu galiba; evet, buraya çıkıp gelen herkesi, yaşlı adamları ve canavarları hoşnut etmek zorunda olan bu kızın gizleyemediği derin üzüntü nedeniyle seviyor ve istiyordu onu.

'Bana neler oluyor,' diye düşündü Pat; hissettikleri biraz şaşırtmıştı onu. Fakat bir kızı gerçekten sevmiş ve istemiş olsaydı, o kız bu olurdu kuşkusuz, biliyordu bunu. Usul usul konuşmaya başladı onunla. Bu arada Max öteki kızlarla yüksek sesle konuşuyor ve popolarına şaplak atarak gülüyordu. Yağmur pencerelerdeki şakırtısını sürdürüyordu, bazen hızla çarparak bazen de ağlar gibi usulca.

"Söylesene, nasıl hissediyorsun kendini?" diye sordu kıza.

Kız, Pat'in ciddi yüzüne bakarken ciğerlerindeki dumanı salıverdi. Ciddi mi olduğunu, yoksa zaman öldürmek için bir tür şaka mı yaptığını anlamaya çalışıyordu.

"Şey, iyi, çok iyi," dedi kız. Belirli bir duyguyu anlatmıyordu yanıtı.

"Hayır," dedi Pat, "bir orospu gibi konuşma benim yanımda. Gerçekten bilmek istiyorum. Bu iş çıldırtıyor mu seni? Nehre atlamaya hazır gibi görünüyorsun. Gerçekten bu denli kötü mü?"

Kız tekrar Pat'in gözlerine baktı. Pat onun ne düşündüğünü anlayabiliyordu. Max gibi onun da yağmurun dinmesini beklerken zaman öldürdüğünü sanıyordu kız.

"Bilmek istiyorum," dedi Pat.

"Çok kötü sayılmaz," diye yanıtladı kız.

"Ama buradan çıkmak istersin, değil mi?"

Kız kendilerini dinleyip dinlemediklerini anlamak için öteki kızlara baktı. "Yüksek sesle konuşma," dedi, "konuştuklarımızı patrona söylerlerse işimden olurum."

"Olursan ol, boş ver," dedi Pat.

"Ama bu gülünç olur," dedi kız. "Bir iş bulamazsan, yatacak bir yerin ve yiyecek bir şeyin yoksa ne yaparsın?"

"Ne zamandır buradasın?" dedi Pat.

"Dokuz gecedir," dedi kız.

'Bu kızı', diye düşündü Pat, 'bu kızı buradan çıkaracağım. Bir iş bulur, küçük bir yer kiralayıp onun doğru dürüst yiyip içmesini, uyumasını ve kendisine bakmasını sağlarım. Elimi bile sürmem ona. Yalnızca tekrar kendi ayakları üstünde durana dek kalırım yanında. Bir hafta yetecek param var. Sabah ilk işim iş bulma kurumlarını dolaşıp iş aramak olacak. Bunu yapmak zorundayım. Bu kıza yardım etmeye çalışmazsam yuf olsun bana.'

Kızla usulca konuşmayı sürdürdü. Bir yandan onu çıldırmanın eşiğine getiren bu yaşamdan çekip çıkarmayı düşünüyordu. Kızın kendisiyle birlikte herhangi bir yere gideceğini, gitmek istediğini görebiliyordu.

Derken kapının çalındığını ve birinin yukarı çıktığını duydu, sonra da hizmetçinin bir odanın kapısını açıp kapattığını ve bir adamla konuştuğunu. Hizmetçi içeri girdi ve kızlara baktı.

"Martha, sekiz numara," dedi hizmetçi. Makineleşmiş bir hareketle Pat'in dizlerinden kalktı kız.

Pat şaşırmıştı, kızla birlikte o da ayağa kalktı. Hizmetçiye çekip gitmesini ve onları yalnız bırakmasını söylemek istiyordu. Sevmişti bu kızı. Onun leş gibi kokan bir herifin önüne çıplak çıkmasını istemiyordu. Ona dokunmaya kalkacak bir serserinin suratını dağıtmaya hazırdı. Evet, kirli elleriyle dokunarak kızı bunaltacak, dış görünüşüne ve bir orospu gibi davranmak için edindiği konuşma biçimine karşın onda yalnızca kendisinin görebildiği iç güzelliğine zarar vermeye kalkacak her adamı öldürebilirdi. Bu kahrolası oteli de darmada-

"'Hayır,' dedi Pat, 'bir orospu gibi konuşma benim yanımda. Gerçekten bilmek istiyorum. Bu iş çıldırtıyor mu seni? Nehre atlamaya hazır gibi görünüyorsun. Gerçekten bu denli kötü mü?'"

ğan edip onu götürecekti buradan. Kızcağızı korkudan öldürecekti alçak herifler.

Kızın önünde durup dik dik hizmetçiye baktı. “Kim görmek istiyor onu?” dedi.

“Gitmek zorunda,” dedi hizmetçi, “dışarda onu isteyen bir adam var, dün gece de gelmişti.”

“Götür beni o serseriye,” dedi Pat usulca, “götür de geberteyim onu.”

Max kucağındaki kızı yana itti ve yanına gelerek omuzlarından tuttu Pat’i.

“Sen neden söz ediyorsun ya?” dedi gülerek. “Bırak kızı, gitsin. Sana neler oldu anlamıyorum. Böyle davrandığını daha önce hiç görmemiştim, üstelik sarhoş da değilsin.”

“Ona dokunacak olanı fena yaparım,” dedi Pat. “Hiç kimse dokunmayacak ona.”

“Aman Tanrım,” dedi Max, “sen aklını kaçırmışsın.” Gülmeye başladı. “Gülünç bu,” dedi, “feci komik.”

“Peki,” dedi hizmetçi, “Martha ile birlikte olmak istiyorsanız öncelik sizin. Yeni gelen beye biraz beklemesini söylerim.”

“Ben kimseyle birlikte olmak istemiyorum,” dedi Pat, “ve kimsenin bu kızla takılmasını da istemiyorum.”

“Aptal aptal konuşma,” dedi Max.

“Ben patrona gidiyorum,” dedi hizmetçi.

Sonra kızı gördü Pat, kendisine dokunaklı bir bakış fırlattığını ve açık kapıdan koşarak çıktığını. Hizmetçi de kapıyı kapatarak odadan çıktı. Pat yerine oturdu. Max gülüyordu hâlâ. “Bir an için,” dedi, “ciddi olduğunu sandım.” Kızlar sessizdi. Pat bir sigara yaktı. ‘Gülünç bir durumdu,’ diye düşündü, ‘bu kızlardan biri için böyle bir davranışta bulunmam.’ Sigarasının dumanını çekerek ve üfleyerek gülmeye başladı. Pencereye gitti, yağmur dinmişti.

“Hadi çekip gidelim burdan,” dedi. Sonra kızlara döndü ve her birine birer gümüş dolar vererek, “Kendinize birer içki alın,” dedi. “Max, sen de bir şeyler versene.”

“Olur, elbette veririm,” dedi Max. Masanın üstüne bir dolar koydu, sonra odadan çıktılar.

Salondan geçerken sekiz numaralı odayı gördü Pat. O odada işini görürken hissedebiliyordu kızı. Aceleyle merdivenden inerken onu düşünüyor, bir yandan da yapmak istediklerini yapmamakla, burasını yerle bir ederek kızı alıp götürmemekle korkakça davrandığını düşünüyordu. Nasıl olay çıkardığını da anımsayarak kendisiyle dalga geçiyordu biraz.

“Bir an için,” dedi Max, “ciddi olduğunu sandım. Çenene bir yumruk atıp seni alıp götürecektim buradan.”

“Önemli bir şey değildi,” dedi Pat, “bu gibi yerler beni hep bunaltır.”

Ama yalan söylediğini biliyordu. Önemliydi yaşadığı. Bir kızı sevmiş olsaydı, bir başkasına gerçekten ilgi duymuş olsaydı, o küçük Yahudi kız olurdu bu, şimdi odada, suratını dağıtmak istediği adamın yanında çıplak yatan o kız. N

İngilizceden çeviren **Haluk Erdemol**

RAYMOND CARVER

İhtiyacın Olduğunda Beni Ara

O İLKBAHAR İKİMİZİN DE İLİŞKİSİ VARDI AMA HAZİRAN GELDİĞİNDE ve okul bittiğinde evimizi yaz için kiraya verip Palo Alto'dan Kaliforniya eyaletinin kuzey kıyısına taşınmaya karar verdik. Oğlumuz Richard yazı geçirmek ve sonbaharda açılacak üniversite için para biriktirmek amacıyla çalışmak üzere Nancy'nin büyükannesinin Washington, Pasco'daki evine gitti. Büyükannesi evdeki durumu biliyordu. Çok önceden, oraya gidebilmesi ve iş bulabilmesi için uğraşmaya başlamıştı. Çiftçi bir arkadaşıyla konuşmuş ve ondan Richard'a saman balyalama ve çit yapımı işi vereceği konusunda söz almıştı. Ağır işti ama Richard bunu dört gözle bekliyordu. Liseden mezun olduğu günün ertesi sabahı otobüsle yola çıktı. Onu terminale götürdüm, arabamı park ettim ve otobüsü kalkana kadar onunla oturmak üzere içeri girdim. Annesi onu kucaklamış, ağlamış, veda ederken öpmüş ve eline, vardığında büyükannesine vereceği uzun bir mektup tutuşturmuştu. Şimdi evde, taşınmamızla ilgili son dakikaya kalan eşyaları topluyor ve evimizi kiralayan çifti bekliyordu. Richard'ın biletini aldım, ona verdim ve terminaldeki banklardan birine oturarak bekledik. Yolda biraz konuşmuştuk.

"Annemle boşanacak mısınız?" diye sormuştu. Cumartesi sabahıydı ve etrafta fazla araba yoktu.

"Becerebilirsek, hayır," dedim. "İstemiyoruz. Bu nedenle buradan uzağa gidiyoruz ve yaz boyunca kimseyle görüşmeyeceğimizi umuyoruz. Bu nedenle evimizi yaz için kiraya verdik ve Eureka'daki evi kiraladık. Senin gitme nedenin de bu, sanırım. Tabii eve geldiğinde cebinin parayla dolu olacağı da cabası. Boşanmak istemiyoruz. Yazın yalnız kalmak ve ilişkimizi düzeltmek istiyoruz."

"Annemi hâlâ seviyor musun?" dedi. "O bana seni sevdiğini söyledi."

"Elbette seviyorum," dedim. "Bunu bilmiş olman gerekirdi. Herkes gibi biz de sorunlardan ve ağır sorumluluklardan payımıza düşeni aldık. Şimdi yalnız kalmak ve her şeyi yoluna koymak için zamana ihtiyacımız var. Ama bizi merak etme. Sen git, iyi bir yaz geçir, çok çalış ve paranı biriktir. Buna bir tatil gözüyle de bakabilirsin. Bulduğun her fırsatta balığa çık. Oralarda iyi balık tutulur."

"Su kayağı da var," dedi. "Su kayağı öğrenmek istiyorum."

"Hiç su kayağı yapmadım," dedim. "Benim için de yap, olur mu?"

Otobüs terminalinde oturduk. Ben kucağımda bir gazete tutarken o, okul yıllığının sayfalarını karıştırdı. Sonra otobüsün hareket edeceği anons edildi ve ayağa kalktık. Onu ku-

cakladım. “Merak etme, merak etme. Biletin nerede?” dedim.

Paltosunun cebine eliyle hafifçe vurdu ve sonra bavulunu kaldırdı. Onunla birlikte terminalde insanların sıraya girmeye başladığı yere kadar yürüdüm. Sonra tekrar sarıldım, yanağından öptüm ve güle güle dedim.

“Sebastopol yakınlarında, anayolun uzağında küçük bir kafede mola verdik. Tabelada ‘Ye ve Gazla’ yazıyordu. Güldük.”

“Hoşça kal baba,” dedi. Sonra gözyaşlarını görmememem için sırtını döndü.

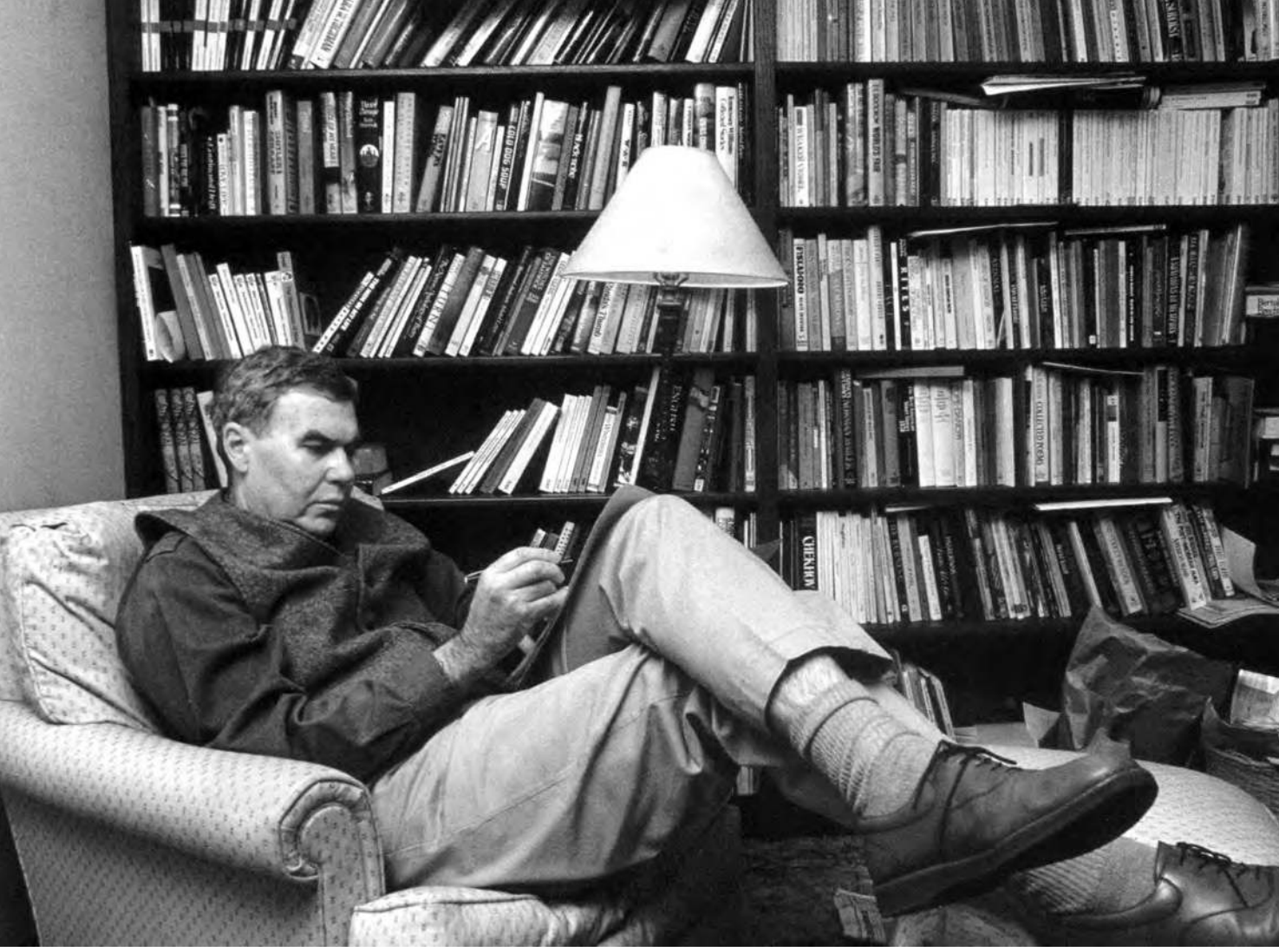
Oturma odasında kutular ve bavulların beklediği evime doğru arabayı sürdüm. Nancy, yaz için evimizi kiralayan, kendi bulduğu genç çiftle mutfakta kahve içiyordu. Her ikisi de matematikte yüksek lisans yapan Jerry ve Liz’le, ilk kez birkaç gün önce tanışmıştım ama yine de el sıkıştık. Nancy’nin doldurduğu bir fincan kahveyi içtim. Nancy, dikkat etmeleri gerekenleri, ayın belli zamanlarında, her ayın başında ve sonunda yapmaları gerekenleri, gelen mektupları gönderecekleri adres gibi şeyleri listelemeyi bitirirken, masanın etrafında oturup kahve içtik. Nancy’nin yüzü gergindi. Sabah saatleri ilerledikçe, güneş perde aralığından masaya vuruyordu.

Sonunda her şey düzenlenmişe benziyordu. Üçünü mutfakta bırakarak eşyaları arabaya yüklemeye başladım. Gideceğimiz ev mobilyalıydı, tabaktan kap kacağa her şey vardı. Böyle olunca, bu evden yanımıza fazla bir şey almamız gerekmiyordu, yalnızca en önemli olanları götürebilirdik.

Üç hafta önce, Kaliforniya’nın kuzey kıyısında, Palo Alto’nun 350 mil kuzeyindeki Eureka’ya arabayla gitmiş mobilyalı evi kiralamıştım. Oraya, birlikte olduğum kadın Susan’la gittik. Kasabanın kenarında bir motelde üç gece kaldık. Ben gazetelere bakıp emlakçılarla konuşuyordum. Üç aylık kirayı ödemek için çek yazarken beni izledi. Daha sonra, motele döndüğümüzde, yatakta, eli alnında yatarken, “Karını kıskanıyorum. Nancy’i kıskanıyorum. Her zaman başkalarının ‘öteki kadın’ hakkında söylediklerini duyar insan. Mağdur eşin nasıl da bütün haklara ve güce sahip olduğunu. Ama böyle şeyleri gerçekten hiç anlamamış ya da önemsememiştim. Şimdi anlıyorum. Onu kıskanıyorum. Onun bu yaz o evde seninle geçireceği hayatı kıskanıyorum. Onun yerinde olmak isterdim. Keşke biz olsaydık. Ah, nasıl da isterdim biz olmamızı. Öyle kötü hissediyorum ki,” dedi. Saçını okşadım.

Nancy kahverengi gözleri ve saçlarıyla, uzun boylu, uzun bacaklı ve asil ruhlu bir kadındı. Ama son zamanlarda hayatımızda asaletin de, ruhun da azaldığını hissediyorduk. Görüştüğü adam benim iş arkadaşlarımdan biriydi. Boşanmış, açıkgöz, takım elbise giyip kravat takan, saçları ağarmış, çok fazla içki içen ve kimi öğrencilerimin bana söylediğine göre, sınıftayken ara sıra elleri titreyen bir adam. O ve Nancy, Nancy’nin benim ilişkimi öğrenmesinden kısa bir süre sonra, tatildeyken bir aşk macerasına sürüklenmişti. Şimdi hepsi sıkıcı ve boktan geliyor –sıkıcı ve boktan zaten– ama o ilkbahar boyunca ne olduysa oldu ve tüm enerji ve ilgimizi başka her şeyi dışlayacak kadar tüketti. Nisan sonlarında, evimizi kiralamak ve yazı geçirmek üzere uzağa gitme planları yapmaya başladık. Yalnızca ikimiz, her şeyi tekrar yoluna koymaya çalışacaktık; tekrar yoluna girebilirse. Her ikimiz de öbürlerini aramayacağımıza, onlara yazmayacağımıza ya da herhangi başka bir şekilde onlarla temasa geçmeyeceğimize dair birbirimize söz verdik. Böylece Richard’ın gideceği yeri ayarladık ve evimize bakacak çifti bulduk. Ben bir haritaya bakıp San Francisco’nun kuzeyine arabayla giderek Eureka’yı ve orta yaşlı, evli, saygın bir çifte yaz için mobilyalı bir ev kiralayacak o emlakçıyı buldum. Susan arabada sigara içip turist broşürlerine bakarken, ben de emlakçıyla konuşmamızda, galiba “İkinci balayımız,” dedim, Tanrı beni affetsin.

Bavulları, çantaları, kolileri bagaja ve arka koltuğa yerleştirmeyi bitirdim ve Nancy verandada çiftle son kez vedalaşırken, onu bekledim. İkisinin de elini sıktıktan sonra döndü ve arabaya doğru geldi. Bense çifte el salladım, onlar da bana. Nancy arabaya binerek ka-

pıyı kapattı. “Hadi gidelim,” dedi. Vitesi taktım ve otobana doğru yola çıktık. Otobandan önceki ışıklarda, ardında egzoz susturucusunu sürükleyen bir araba gördük önümüzde. Kıvılcımlar uçuşuyordu. “Şuna bak,” dedi Nancy. “Araba yanabilir.” Araba yolun kenarına çekilene kadar bekleyip izledik.

Sebastopol yakınlarında, anayolun uzağında küçük bir kafede mola verdik. Tabelada “Ye ve Gazla” yazıyordu. Güldük. Arabayı kafenin önüne çektim ve içeri girerek arka tarafta, pencereye yakın bir masaya oturduk. Kahve ve sandviç siparişi verdikten sonra, Nancy işaretparmağını masaya dokundurarak tahtadaki çizgileri izlemeye başladı. Ben bir sigara yakıp dışarı baktım. Bir şeyin hızlıca hareket ettiğini gördüm ve pencere kenarındaki çalılıkta bir sinekkuşuna baktığımı fark ettim. Kanatları bulanık bir devinim içindeydi ve gagasını çalılığın içindeki bir çiçeğe daldırıp duruyordu.

“Nancy, bak,” dedim. “Bir sinekkuşu.”

Ama o anda sinekkuşu uçtu ve Nancy bana bakarak, “Nerede? Görmüyorum,” dedi.

“Bir dakika önce oradaydı,” dedim. “Bak, işte orada. Başka bir tane, galiba. Başka bir sinekkuşu.”

Garson siparişlerimizi getirene kadar sinekkuşunu izledik. Sonra kuş, garsonun hareketi yüzünden uçarak binanın arkasında kayboldu.

“Sanırım bu iyiye işaret,” dedim. “Sinekkuşlarının şans getirdiği söylenir.”

“Bunu bir yerden duymuştum,” dedi. “Nerden duyduğumu bilmiyorum ama duydum,” dedi. “İyi. Şansa ihtiyacımız var. Öyle değil mi?”

"İyiye işaret," dedim. "Burada durduğumuza sevindim."

Başını evet anlamında salladı. Biraz bekledi ve sandviçinden bir lokma ısırdı.

Eureka'ya karanlık basmadan biraz önce vardık. Susan ile birlikte kaldığımız, iki hafta önce o üç günü geçirdiğimiz motelin önünden geçtik. Sonra anayoldan çıkarak kasabaya yukarıdan bakan bir tepeye giden yola saptık. Evin anahtarları cebimdeydi. Benzin istasyonu ve bakkalı olan küçük bir kavşağa gelene kadar tepe boyunca bir mile yakın yol aldık. Önümüzdeki vadide üstü ormanlarla örtülü dağlar ve otlaklar vardı. Benzin istasyonunun arkasındaki tarlada inekler otluyordu. "Burası güzel bir yer," dedi Nancy. "Bir an önce evi görmek istiyorum."

"Neredeyse geldik," dedim. "Bu yolun devamında, o yokuşta." Biraz sonra garaja doğru giden, her iki tarafı çitle çevrili yolda durdum. "İşte burası. Ne dersin?" Aynı soruyu, garaja doğru giden yolda durduğumuzda Susan'a da sormuştum.

"Güzel bir yer," dedi Nancy. "İyi görünüyor, gerçekten. Gel, dışarı çıkalım."

Kısa bir süre ön bahçede durarak etrafa bakındık. Sonra verandanın merdivenlerinden çıktık ve ben ön kapıyı açarak ışıkları yaktım. Evin içini gezdik. İki küçük yatak odası, bir banyo, eski mobilyaları ve şöminesi olan bir oturma odası ve vadi manzaralı büyük bir mutfak.

"Beğendin mi?" dedim.

"Bence harika," dedi Nancy. Gülümsedi. "Bu evi bulduğuna ve burada olduğumuza seviniyorum." Buzdolabına göz attı ve parmağını tezgâhın üstünde gezdirdi. "Tanrı'ya şükür, yeterince temiz görünüyor. Temizlik yapmam gerekmeyecek."

"Yatağın üstündeki çarşaflara kadar temiz," dedim. "Kontrol ettim. Emin olmak istedim. Bu şekilde kiralıyorlar. Yastıklar bile var. Yastık kılıfları da."

"Şömine için biraz odun almamız gerekecek," dedi. Oturma odasında ayakta duruyorduk. "Böyle gecelerde ateş yakmak isteyeceğiz."

"Yarın odun işini hallederim," dedim. "O zaman alışverişe de çıkabilir, kasabayı görebiliriz."

Bana baktı ve, "İyi ki geldik," dedi.

"Bence de," dedim. Kollarımı açtım ve bana doğru yaklaştı. Onu kucakladım. Titrediğini hissedebiliyordum. Yüzünü kaldırarak onu iki yanağından öptüm. "Nancy," dedim.

"İyi ki geldik," dedi.

Sonraki birkaç günü yerleşerek, gezinmek ve mağazaların vitrinlerine bakmak için Eureka'ya gidip gelerek ve evin arkasındaki çayırlıktan ta ormana kadar yürüyüş yaparak geçirdik. Yiyecekler aldık, şömine odunu için gazetede bir ilan buldum, aradım ve bir gün kadar sonra uzun saçlı iki genç bir kamyonet dolusu odunu garaja yığdı. O gece akşam yemeğinden sonra şöminenin önünde oturduk, kahve içtik ve bir köpek alalım mı diye konuştuk.

"Yavru olsun istemiyorum," dedi Nancy. "Arkasını temizlememiz gereken ya da her şeyi kemirecek bir şey olmasın. Bir bu eksik. Ama evet, bir köpek sahibi olmak istiyorum. Çoktandır köpeğimiz yok. Sanırım burada bir köpeğe bakabiliriz," dedi.

"Peki yaz bittiğinde geri döndükten sonra?" dedim. Soruyu başka sözcüklerle tekrar sordum. "Şehirde köpek bakmaya ne dersin?"

"Göreceğiz. Bu arada, bir köpek arayalım. Bize uygun bir köpek. Onu görene kadar ne istediğimi bilemeyeceğim. Gazete ilanlarına bakarız. Gerekirse bir barınağa gideriz." Birkaç gün köpekler hakkında konuşmaya devam ettiğimiz, başkalarının bahçelerinin önünden geçerken, sahip olmayı istediğimiz köpekleri birbirimize gösterdiğimiz halde, bundan bir

şey çıkmadı. Bir köpek almadık.

Nancy annesini aradı ve adresimizle telefon numaramızı verdi. Annesinin dediğine göre Richard çalışıyor ve mutlu görünüyormuş. Kendisi de iyiymiş. Nancy'nin, "Biz iyiyiz. Burası ilaç gibi geldi," dediğini duydum.

Temmuz ortasında bir gün okyanus yakınındaki anayolda arabayla geziyorduk. Okyanustan kum tepeleriyle ayrılan gölcüklerin görüldüğü yüksek bir alana geldik. Kıyıda balık tutan insanlar ve denizde iki tekne vardı.

Arabayı yol kenarına çekerek durdum. "Ne avladıklarına bir bakalım," dedim. "Kendimize bir takım alıp biz de balığa çıkabiliriz belki."

"Yıllardır balığa çıkmıyoruz," dedi Nancy. "Richard küçükken Shasta Dağı'nın orda kamp yaptığımızdan beri. Hatırlıyor musun?"

"Hatırlıyorum," dedim. "Balığa çıkmayı özlediğimi de hatırladım şimdi. Biraz yürüyüp ne avladıklarına bakalım."

Sorduğumda adam, "Alabalık," dedi. "Boğazkesen ve gökkuşağı alabalıkları. Hatta biraz demirkafa ve çok az somon balığı. Kışın kum tepecikleri aralandığında gelirler. Baharda aralık kapandığında burada mahsur kalırlar. Bu onları avlamak için iyi bir mevsim. Bugün hiç yakalayamadım ama geçen pazar dört tane tuttum, aşağı yukarı 15 inç uzunluğundaydılar. Dünyada yenilecek en güzel balık ve hayatta kalmak için müthiş bir mücadele veriyorlar. Teknedekiler bugün biraz yakaladı ama ben şimdiye kadar hiçbir şey yapamadım."

"Yem olarak ne kullanıyorsunuz?" diye sordu Nancy.

"Ne olursa," dedi adam, "solucanlar, somon yumurtaları, mısır taneleri. Yemi götürün ve dipte beklemeye bırakın yeter. Misinayı biraz gevşetin ve izleyin."

Oralarda biraz daha zaman geçirdik ve adamın balık tutmasını ve küçük teknelerin gölcük boyunca çet-çet ederek gidip gelmelerini izledik.

Adama, "Teşekkürler," dedim. "İyi şanslar."

"Sana da iyi şanslar," dedi. "İkinize de iyi şanslar."

Kasabaya geri dönerken spor malzemeleri satan mağazaya uğradık ve ruhsat, ucuz olta kamışları ve makaralar, naylon olta, kancalar, kılavuzlar, kurşunlar ve bir balık sepeti satın aldık. Ertesi sabah balığa çıkma planları yaptık.

Ama o gece, akşam yemeğini yedikten, bulaşıkları yıkadıktan ve şömineyi yaktıktan sonra Nancy başını salladı ve yürümeyeceğini söyledi.

"Niçin böyle diyorsun?" diye sordum. "Söylemek istediğin ne?"

"Yürümeyecek diyorum. Kabul edelim." Tekrar başını salladı. "Sabahleyin balığa da gitmek istemiyorum, bir köpek almak da. Hayır, köpek olmaz. Sanırım annemle Richard'ı görmek istiyorum. Yalnız. Yalnız kalmak istiyorum. Richard'ı özledim," dedi ve ağlamaya başladı. "Benim oğlum, benim bebeğim," dedi, "neredeyse yetişkin oldu ve gidecek. Onu özlüyorum."

"Peki ya Del Shraeder'i de özlüyor musun?" dedim. "Erkek arkadaşını. Onu özlüyor musun?"

"Bu akşam herkesi özlüyorum," dedi. "Seni de özlüyorum. Seni çoktandır özlüyorum. Seni o kadar özledim ki bir şekilde kayboldun, bunu anlatamam. Seni kaybettim. Sen artık benim değilsin."

"Nancy," dedim.

"Hayır, hayır," dedi. Başını salladı. Ateşin önündeki kanepeye oturdu ve başını sallamaya devam etti. "Yarın uçağa binmek ve annemle Richard'ı görmek istiyorum. Ben gittikten sonra kız arkadaşını arayabilirsin."

"Bunu yapmayacağım," dedim. "Böyle bir şey yapmaya niyetim yok."

"Birkaç gün köpekler hakkında konuşmaya devam ettiğimiz, başkalarının bahçelerinin önünden geçerken, sahip olmayı istediğimiz köpekleri birbirimize gösterdiğimiz halde, bundan bir şey çıkmadı. Bir köpek almadık."

"Onu arayacaksın," dedi.

"Sen de Del'i arayacaksın," dedim. Böyle söyleyerek saçmaladığımı hissettim.

"İstediğini yapabilirsin," dedi gözlerini gömleğinin koluna silerken. "Ciddiyim. İsterik gibi görünmek istemem, ama yarın Washington'a gidiyorum. Şimdi yatacağım. Bitkinim. Üzgünüm. İkimiz için de üzgünüm Dan. Düzeltemeyeceğiz. Bugün gördüğümüz o balıkçı… Bize iyi şanslar diledi." Başını salladı. "Ben de bize iyi şanslar diliyorum. Buna ihtiyacımız olacak."

Banyoya gitti. Küvete akan suyun sesini duydum. Dışarı çıktım ve verandanın basamaklarına oturarak bir sigara içtim. Dışarısı karanlık ve sessizdi. Kasabaya doğru baktığımda gökyüzünde belli belirsiz ışık pırıltılarını ve vadide savrulan okyanus sisinin lekelerini görebiliyordum. Susan'ı düşünmeye başladım. Kısa bir süre sonra Nancy banyodan çıktı ve yatak odasının kapısının kapandığını duydum. İçeri girdim ve şömineye büyük bir odun parçası daha attım. Alevlerin kabuktan yukarı doğru yükselmesini bekledim. Öteki yatak odasına geçtim. Yatak örtüsünü açtım ve çarşafların üstündeki desenlere baktım. Sonra duş aldım, pijamalarımı giydim ve tekrar şöminenin karşısında oturmaya gittim. Sis şimdi pencerenin dışındaydı. Ateşin karşısında oturarak sigara tüttürdüm. Pencereden tekrar baktığımda, siste bir şey hareket etti. Bir atın ön bahçede otladığını gördüm.

Pencereye gittim. At bana bir dakika kadar baktı ve tekrar otları koparmaya başladı. Başka bir at, arabanın yanından geçerek bahçeye girdi ve otlamaya başladı. Verandanın ışığını yakarak pencerede durdum ve onları izledim. Uzun yeleleri olan büyük beyaz atlardı. Yakındaki çiftliklerden birinin açık kalmış kapısından ya da bir çitin arasından çıkmış ve bir şekilde kendilerini bizim bahçemizde bulmuş olmalıydılar. Eğleniyorlar, kaçmış olmaktan büyük keyif alıyorlardı. Gerginlerdi de; pencerede durduğum yerden gözlerinin beyazlığını görebiliyordum. Ot kümelerini çekip alırken kulakları kalkıp iniyordu. Bahçeye üçüncü bir at geldi, sonra dördüncü. Bir beyaz at sürüsüydü bu ve ön bahçemizde otluyorlardı.

Yatak odasına gittim ve Nancy'yi uyandırdım. Gözleri kızarmış ve şişmişti. Saçında bigudiler vardı. Yatağın ayağına yakın bir yerde bavulu açık duruyordu.

"Nancy," dedim. "Tatlım, gel ve bak ön bahçede ne var. Gel de gör. Bunu görmen gerek. İnanmayacaksın. Çabuk ol."

"Ne oldu?" dedi. "Canımı acıtma. Ne oldu?"

"Tatlım, bunu görmen gerek. Canını acıtmayacağım. Seni korkuttuysam özür dilerim. Ama gelip görmen gerek."

Öbür odaya giderek pencerenin önünde durdum. Birkaç dakika sonra sabahlığının önünü bağlayarak Nancy geldi. Pencereden baktı ve, "Tanrım, çok güzeller. Nereden geldiler Dan? Çok güzeller," dedi.

"Buralarda bir yerden kaçmış olmalılar," dedim. "Şu çiftliklerden birinden. Birazdan şerifi arayıp sahiplerini bulmalarını söyleyeceğim. Ama önce senin görmeni istedim."

"Isırırlar mı?" dedi. "Oradakini okşamak isterdim, şimdi bize bakanı. Onun omuzunu okşamak isterdim. Ama ısırılmak istemem. Dışarı çıkıyorum."

"Isıracaklarını sanmam," dedim. "Isıracak cinsten atlara benzemiyorlar. Ama dışarı çıkacaksan üstüne bir palto giy, hava soğuk."

Pijamalarımın üstüne paltomu geçirdim ve Nancy'yi bekledim. Sonra ön kapıyı açtım. Dışarı çıktık ve atların bulunduğu bahçeye doğru yürüdük. Hepsi birden başlarını kaldırıp bize baktı. İkisi tekrar otlamaya başladı. Öteki atlardan biri homurdandı, birkaç adım geri gitti ve o da öbürleri gibi başı eğik, çimenleri çekip çıkarmaya ve çiğnemeye başladı. Atlardan birinin alnını ovuşturdum ve omuzunu okşadım. Çiğnemeye devam etti. Nancy elini uzattı ve başka bir atın yelesine dokundu. "Atçık, nerden çıktın sen?" dedi. "Nerede

oturuyorsun, bu gece niçin dışarı çıktın?" dedi ve atın yelesini okşamaya devam etti. At ona baktı, dudaklarından nefes aldı ve başını tekrar aşağı doğru çevirdi. Nancy onun omuzunu okşadı.

"Sanırım şerifi arasam iyi olacak," dedim.

"Daha değil," dedi. "Biraz daha arama. Böyle bir şeyi bir daha göremeyiz. Ön bahçemizde bir daha hiç ama hiçbir zaman atlarımız olmayacak. Biraz bekle Dan."

"'Sana ne istediğimi söyleyeyim,' dedi. 'Kendimi uyuşturucu almış gibi hissediyorum, Dan. Sarhoş gibi hissediyorum. Nasıl hissettiğimi bilmiyorum ama iyi hissediyorum.'"

Bir süre sonra Nancy hâlâ dışarıda bir attan ötekine giderek omuzlarına yumuşakça vuruyor ve yelelerini okşuyordu ki atlardan biri bahçeden garaja giden yola doğru hareket etti ve arabanın etrafında dolaştıktan sonra anayola doğru gitmeye başladı. Şerifi aramam gerektiğini anladım.

Çok kısa bir süre içinde siste yanıp sönen kırmızı ışıklarıyla iki şerif arabası, birkaç dakika sonra da arkasında at treyleri çeken bir kamyonet göründü. Kamyonetin sürücüsü koyun postundan yapılmış bir ceket giyiyordu. Atlar ürktü ve kaçmaya çalıştı. Adam küfür etti ve atlardan birinin boynuna bir halat geçirmeye çalıştı.

"Onu incitme!" dedi Nancy.

Eve geri döndük, pencerenin arkasına geçtik ve şerif yardımcılarıyla çiftlik sahibinin atları toparlamaya çalışmasını izledik.

"Kahve yapacağım," dedim. "Sen de ister misin Nancy?"

"Sana ne istediğimi söyleyeyim," dedi. "Kendimi uyuşturucu almış gibi hissediyorum, Dan. Sarhoş gibi hissediyorum. Nasıl hissettiğimi bilmiyorum ama iyi hissediyorum. Sen bir kahve koy, ben de radyodan müzik bulayım. Sonra ateşi tekrar yakabilirsin. Uyuyamayacak kadar heyecanlıyım."

Böylece ateşin karşısına oturduk, kahve içtik, Eureka'da bütün gece açık olan bir radyo istasyonunu dinledik, atlar hakkında konuştuk, sonra Richard ile Nancy'nin annesi hakkında konuştuk. Dans ettik. Durumumuzdan hiç söz etmedik. Sis pencerenin dışında asılıydı ve biz konuşuyorduk. Birbirimize çok iyi davranıyorduk. Gün ağarmaya başlayınca radyoyu kapattım, yattık ve seviştik.

Bir sonraki öğleden sonra, hazırlıklar yapıldıktan ve bavullar kapatıldıktan sonra, Portland'a giden bir uçağa yetişmesi için Nancy'yi arabayla küçük havaalanına götürdüm. Gece geç saatte onu Portland'dan Pasco'ya götürecek başka bir uçağa binecekti.

"Annene selamlarımı söyle. Richard'ı benim için kucakla ve onu özlediğimi söyle," dedim. "Ona sevgilerimi gönderdiğimi söyle."

"O da seni seviyor," dedi. "Bunu biliyorsun. Nasıl olsa onu sonbaharda göreceksin, eminim."

Başımı salladım.

"Hoşça kal," dedi ve bana doğru uzandı. Birbirimize sarıldık. "Dün akşam için mutluyum," dedi. "O atlar. Konuşmalarımız. Her şey. İyi geldi. Bunu unutmayacağız," dedi. Ağlamaya başladı.

"Bana yaz, olur mu?" dedim. "Bunun bizim başımıza da gelebileceğini düşünmezdim," dedim. "O kadar yıl. Bir dakika bile böyle düşünmedim. Bizim başımıza gelmez sandım."

"Yazarım," dedi. "Uzun mektuplar. Lisedeyken sana gönderdiklerimden beri gördüğün en uzun mektupları."

"Bekliyor olacağım," dedim.

Sonra yeniden bana baktı ve yüzüme dokundu. Arkasını döndü ve asfaltın karşısına geçerek uçağa doğru yürüdü.

Git sevgilim, Tanrı seninle olsun.

Uçağa bindi. Uçağın jet motorları çalışana kadar oralarda oyalandım. Birkaç dakika

sonra uçak pistin üstünde ilerlemeye başladı. Humboldt Koyu'nun üstünde yükseldi ve ufukta bir nokta haline geldi.

Eve döndüm, arabayı garaja park ettim ve dün geceden kalan at nalı izlerine baktım. Çimenlerde derin yarıklar vardı. Yığınla at pisliği vardı. Sonra eve girdim ve paltomu bile çıkarmadan telefona gidip Susan'ın numarasını çevirdim. N

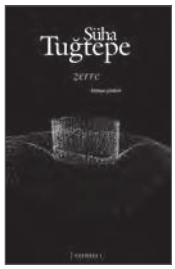
İngilizceden çeviren **Vivian Kohen**

ABDULLAH BAŞTÜRK İŞÇİ EDEBİYATI ÖDÜLÜ (8. YIL / 2010)

GENEL-İŞ ve DİSK eski Genel Başkanı Abdullah Baştürk (1929-1991) anısına, ailesi, Edebiyatçılar Derneği ve Genel-İş'le birlikte, bu yıl da işçi edebiyatı ödülü verilecektir.

1) Ödüle aday kitaplar, işçiler ya da diğer emekçiler hakkında olmalıdır.
2) Bu kitaplar; şiir, öykü, roman, masal, anı, günce, yaşamöyküsü, röportaj türünde olabileceği gibi, 1. madde kapsamındaki edebi yapıtlarla ilgili inceleme, eleştiri, makale, deneme, antoloji, yıllık ve benzeri türlerde de olabilir. Ancak ödül dağıtımında, tür değil, yapıtın değeri göz önüne alınacaktır.
Şiir, öykü, deneme gibi türlerde, kitabın ağırlıkla işçiler ya da emeğiyle geçinenler hakkında olması, yeterli sayılabilecektir.
3) Ödüle 1 Ocak 2009'dan bu yana basılmış kitaplar katılabilir. Son başvuru tarihi 17 Eylül 2010'dur. Postadaki gecikmeler kabul edilmez. Ödüle tek yapıtla aday olunabilir.
4) Edebiyatçılar Derneği yönetim organlarında yer alan üyeler yarışmaya katılamaz.
5) Seçici kurul: Remzi İnanç, Özgen Seçkin, Vecihi Timuroğlu, Necati Tosuner, Tuncer Uçarol.
6) Ödüller en çok üç kitaba verilir. Aralarında sıralama yapılmayacaktır. Ödül tutarları her bir kitap için 2.000 TL'dir. Ödül kazananlar ayrıca GENEL-İŞ'in Ören (Burhaniye)'de bulunan "Abdullah Baştürk Eğitim ve Dinlenme Tesisleri"nde bir hafta konuk edilecektir.
7) Sonuçlar, gerekçesiyle birlikte, 11 Kasım 2010 günü açıklanır. Ödül töreni, Abdullah Baştürk'ün ölüm yıldönümü olan 21 Aralık 2010 gününü izleyen tarihler içinde yapılır.
8) GENEL-İŞ, ödül kazanan ve yarışmaya katılan kitaplardan bazı bölümleri, telif ücreti ödeyerek kitaplaştırabilir. Bunları yayın organlarında da kullanabilir.
9) Ödüle aday kitaplar; adres, telefon, özgeçmiş yazılı imzalı bir başvuru dilekçesiyle, yazarın kendisince ya da izin belgesiyle birlikte yayınevince, 7 adet olarak aşağıdaki adrese taahhütlü gönderilecek ya da imza karşılığı teslim edilecektir:
Edebiyatçılar Derneği (Abdullah Baştürk Ödülü),
Sakarya Cad. 32/15, Bahar Apt. Kat 5, Yenişehir – Ankara.
•İletişim: **0312. 434 46 65** – **edebiyatcilardernegi@gmail.com** ya da **tunol@ttmail.com**
•Bilgi için (ödül sonuçları, tarihçe, yarışma kitapları, yankılar): **www.genel-is.org.tr**
10) Ödüle katılan yapıtlar geri verilmez.

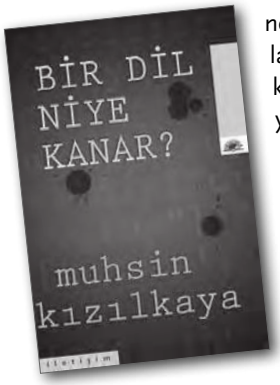

Süha Tuğtepe! Zerre

Şu 1974 Kuşağı, hem toplumsal alanda, hem edebiyatımızda ne çok şey anlatmış, ne denli yeri doldurulmaz bir anlam taşımıştır. Süha Tuğtepe, bu kuşağın özgün şairlerinden, dahası, özgün kişiliklerinden. Genç yaşta, 24 Haziran 2009'da yitirdi hayatını. Dünya bu. Kırmızı Yayınları Süha Tuğtepe'nin bütün şiirlerini *Zerre* adıyla yayımladı. Bu kitapla, ölümsüz bir şair var.

Bir Dil Niye Kanar?

Bir anadilin yüz yıl yasaklı olup onun ne konuşurken, ne yazarken kullanılamamasının açtığı yaraları kimse kapayamaz. Muhsin Kızılkaya, kendi yaşadıklarından çıkarak Kürtçenin bu topraklarda yaşadığı cetin macerayı *Bir Dil Niye Kanar?* adını verdiği kitabında anlatıyor. Okula gittiği ilk gün anadilini konuşmanın niçin yasak olduğunu bir türlü anlayamayan çocuk, sonraki yıllar içinde bu gerçeğin anlamını acı biçimde öğrenecektir. Muhsin Kızılkaya'nın kendi yaşamöyküsüyle Kürtçenin yaşamöyküsünü üst üste getirdiği bu kitabı, gerçek ve elbette acı bir ders gibi okunabilir.

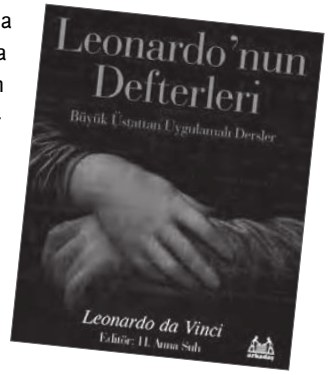

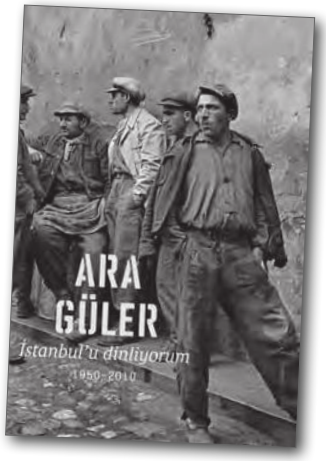
Herkesin Bildiği Sır: Dersim

Çok yakın geçmişini bile bilmeyen bir toplum düşünülebilir mi, sorusu bu ülkede anlamsız. Burada daha dün yaşananları bile otomatik biçimde silen bir toplumsal bellek var. Dersim ne zaman oldu? Yetmiş yıl öncesi de unutulduysa, hatırlatacaklar da çıkar elbette. Dersim'de yaşanan toplumsal facia tartışıldıkça olup bitenler bir bir ortaya çıkmaya başladı. Şükrü Aslan, bir grup yazarın yazılarıyla katıldığı kitabında, bir yandan toprağa gömülü sırların toplumsal ve siyasal anlamını yansıtıyor, öbür yandan acılı Dersim hikâyesini de açığa çıkarıyor.

Leonardo'nun Defterleri

Çok yönlü bir zekâ: ressam, anatomi bilgini, teorisyen, müzisyen, felsefeci, öğretmen, mucit. Leonardo da Vinci'den söz ediyoruz. Yaşamı boyunca çok sayıda defter tutan Leonardo da Vinci'nin bu defterlerden derlenen çalışmaları, notları ve çizim-leri onun olağanüstü dünyasını tanımak isteyenler için kılavuz niteliğinde. Leonardo'nun insan anatomisi, resim, çizim, botanik ve bitkiler, havacılık, mimari ve daha pek çok konu hakkındaki çalışmalarının yer aldığı *Leonardo'nun Defterleri – Büyük Üstattan Uygulamalı Dersler* onun öğretici yönünü de açığa çıkarıyor.

Ara Güler'in İstanbul'u

Türkiye'de fotoğraf deyince hemen hemen herkesin aklına gelen istisnasız tek ad olan Ara Güler'in, fotoğraftan uzak olanlar bile en azından bir karesini, sözgelimi Kumkapı Balıkçıları ya da Beyoğlu Tramvayları'nı bilir. İstanbul'un fotoğrafçısıdır o öncelikle. Yaşamı boyunca tahminen iki-üç milyon kere denklanşöre dokunan, "Fotoğrafçılık hastalık gibi bir şey, kanser. Hastalıktır, kurtulamaz, sonra insan ızdırap çeker," diyen büyük ustanın 1950-2010 yılları arasında çektiği İstanbul fotoğraflarını tek bir kitapta görmek olanaklı artık. Amacı, çektiği fotoğraflarla bir kentin yaşam ritmini ortaya çıkarmak, insanlarını gözlemlemektir Ara Güler'in.

Neil Gaiman

Haritacı

BİR ÖYKÜYÜ BETİMLEMENİN EN KESTİRME YOLU ONU ANLATMAKTIR. Anlayabiliyor musunuz? Öyküyü, kendinize ya da dünyaya betimlemek için onu anlatmak zorundasınız. Anlatmak hem bir belirleme eylemidir hem de bir düştür. Harita ne kadar belirgin olursa gösterdiği bölgeye o kadar çok benzer. En kesin harita da bu yüzden bölgenin kendisi olur, yani tümden doğru ve tümden yararsız.

Öykü, bölgesiyle aynı olan haritadır. Bunu akılda tutmak gerek.

Bundan iki bin yıl kadar önce bir Çin imparatoru yönettiği ülkenin haritasını çıkarma fikrine kapılmış. Büyük paralar ve aynı zamanda bazı insanların hayatları pahasına (çünkü su soğuk ve derinmiş) Çin'i minyatür olarak bir adanın ortasında tekrar oluşturmuş. Bu adada her dağ bir tepecikle, her ırmak bir derecikle gösteriliyormuş. Hepsinin etrafında yaya dolaşmak yarım saati bulan bir işmiş.

Her sabah, şafak öncesinin cılız ışığında yüz adam yüzerek adaya çıkıyor, kötü havanın bozduğu, yaban kuşlarının didiklediği, göl sularının sürüklediği parçaları onarıyor ya da yeniden kuruyormuş. Sellerden, depremlerden, toprak kaymalarından zarar görmüş parçaları da ayıklayıp yeniden biçim veriyorlarmış.

İmparatorun bu projeden hoşnutluğu bir yıl kadar sürmüş, sonra içinde gitgide büyüyen bir düş kırıklığının farkına varmış. Bu yüzden de akşam uyumadan önce yeni bir haritanın planlarını oluşturmaya başlamış. Bu haritada ülkesindeki her şey yüzde bir ölçeğinde gösterilecekmiş. Her ev ya da şato, her ağaç, tepe ya da hayvan yüzde bir oranında tekrar üretilecekmiş.

Gerçekleştirilmesi tüm imparatorluk hazinesini tamtakır edecek kadar büyük bir projeymiş bu. Aklın almayacağı sayıda insan görevlendirmek gerekecekmiş, kimi ölçecekmiş, kimi haritayı düzenleyecekmiş, sayım memurları, yer ölçümcüler, ressamlar, duvarcılar, tasarımcılar getirilecekmiş. Ağaç köklerinin, dağlardaki mağaraların ya da deniz uçurumlarının altına gizlenmiş şeylerin doğalarını açık etmek için altı yüz profesyonel düşçüden yararlanılacakmış, ne de olsa haritanın en ufak bir değer taşıyabilmesi için görünen imparatorluk kadar görünmeyen imparatorluğu da yansıtması gerekiyormuş.

İmparatorun projesi buymuş.

Bir akşam, altın renkli bir mehtap ışığında sarayın bahçesinde dolaşırlarken, İmparator sağ kolu saydığı veziriyle biraz sohbet etmiş.

"Majesteleri biliyorlardır ki bu proje…" diye başlayacak olmuş vezir.

Neil Gaiman
(1960) İngiliz yazar. Bilim kurgu kitapları, kısa öyküleri ve çizgi romanlarıyla, filmleriyle tanınıyor. *Sandman* çizgi romanıyla da bilinen Gaiman edebiyat dünyasının "rock starı" olarak anılıyor. Türkçe yayımlanan kitaplarından bazıları: *Yıldız Tozu*, *Yokyer*, *Caroline*, *Mezarlık* Kitabı.

Sonra cesaretini kaybedip susmuş.

Soluk renkli bir sazan gölün yüzeyini yararak mehtabı yüz küçük titreşen parçaya bölmüş, bu parçaların her biri birer küçük mehtapmış, gölün suları gece göğü rengindeymiş, kara değil de yoğun mu yoğun bir mor, derken mehtabın altın rengi yansıması bu mor suların üstünde yeniden oluşmuş.

"Olanaksız mı?" diye sormuş İmparator en yumuşak sesiyle. Hükümdarların bu ses tonunu kullandıkları anlar en sakınılası anlardır.

"Majestelerinin arzu ettiği hiçbir şey olanaksız olamaz," demiş vezir. "Ama masraflı. Bunu gerçekleştirmek imparatorluk hazinesini sıfıra indirmek demek. Haritanın kurulacağı alandaki tüm çiftlikler ve kentler boşaltılacak. Majestelerinin halefleri bu koca ülkeyi yöne-

temeyecek kadar yoksul birer hükümdar olacak. Bu konuda sizi uyarmazsam danışmanlık görevimi yeterince yerine getirmemiş olurum."

"Belki de haklısındır," diye onaylamış İmparator. "Belki de. Ama haritamı hayata geçiremezsem, seni dinler de onu unutursam bu harita sonsuza kadar hayatımı ve ruhumu lanetleyecek, ne ağzımda yemeklerin, ne damağımda şarabın tadı olacak."

Bir an için susmuş. Bahçede bir yerlerden bir bülbülün ötüşü gelmiş ikisinin de kulağına. "Üstelik bu yalnızca başlangıç," diye devam etmiş İmparator. "Tamamlanır tamamlanmaz, ben bir sonraki projeme hazırlanıyor olacağım. Başyapıtıma."

"Peki o nedir?" diye gülümseyerek sormuş vezir.

"İmparatorluk haritası. Her evin kendi doğal ölçeğinde bir evle, her dağın bir dağla, her ağacın aynı boy ve aynı cinsten bir ağaçla ve her insanın bir insanla gösterildiği harita."

Ay ışığında vezir yerlere kadar eğilmiş ve İmparatoru birkaç adım geriden saygıyla izleyerek saraya geri dönmüş. Vezirin kafasında kendi planları varmış.

Vakayinameler bize İmparatorun, uykusunda öldüğünü söyler ki bu doğrudur, yine de ölümünün yüzde yüz doğal nedenlerden olmadığını belirtelim. Kendisinden sonra tahta çıkan büyük oğlunun haritacılıkla hiç mi hiç ilgisi olmadığını da ekleyelim.

Gölün ortasındaki ada yaban kuşları için bir yuva olmuş, ne de olsa kimsenin oraya ayak bastığı yokmuş artık.

Kuşlar yuva yapmak için gagalarıyla minyatür dağları didiklerken gölün suları da adanın çevresini aşındırmaya başlamış, bir süre sonra ada unutulup gitmiş, yalnızca göl kalmış.

Harita yok olmuş, haritacı yok olmuş. Ülke duruyormuş. N

İngilizceden çeviren **Bahri Vardarlılar**

ORHAN ALKAYA

Giyotin Günleri

ORTALIK ÖYLE KARIŞTI, ÖYLE DUMANLANDI Kİ, BENİM GİBİ ARRASLI, yoksullaşmakta olan bir saat tamircisinin, düşüncelerini kendisine –üstelik sımsıkı– saklamak dışında tek seçeneği, baltayı kapıp sokağa fırlamak. Öyle ya, ne *Arraslı avukat*'ım ben, bizim Maximilien Robespierre gibi, ne de *Cenevreli Saatçı*'yım ve *herhangi bir sözleşme* filan yazmadım hiç.

Hürriyet, kardeşlik, adalet! İyi hoş da, toprağı bol olsun François Amcam keşke saat tamircisi değil, ayakkabı tamircisi olsaydı. Böylece ben, dokuz yaşından bu yana saat tamir etmek yerine ayakkabı tamir etmeyi öğrenirdim ve artık, pençe kabul etmeyen potinlerimi yakıp domuz derisinden bir çift çizme yapardım kendime.

Kış fena bastırdı ve saat kullananların çoğu, Jironden'lerle Montagnard'ların elinden kurtulmanın ötesinde pek hayati faaliyet gösteremiyor. Anlayacağınız, bütün saatler bozuldu ama kimsede tamir ettirecek mecal yok. Bendenizde de, eşyanın tabiatına uygun olarak, İhtilal Frankı yok...

Yüce efendimiz, ya da domuzumuz 16. Louis zamanında işler iyiydi. Lucille'le evlenip Paris'e göç edişimizin ikinci yılında, 1765'in Ocak ayı oluyor –yani o zaman Gerogoryen takvim kullanırdık, şimdiki takvimle İÖ (İhtilalden Önce) 27'nci yılın Vendémiaire ayı oluyor– aman tanrım, ne kargaşa!

Lafımı unuttum. Bu ara çok sık unutuyorum ya da hatırladığım ne varsa ismi değişip karşıma çıkıyor. İyisi mi kendi takvimimi kullanayım; Paris'e göç edişimizin ikinci yılında, St. Germain'de ufak bir dükkân açmıştım. Gerçi tam bulvarda değildi dükkân, bir hayli dolambaçlı bir ara sokaktaydı ama, ruhu aziz olsun Kralımızın, ruhu aziz olsun kuzeni Dük d'Orleans'ın, herhalde ruhu aziz olmuştur kâhyası, bir sabah elinde bir köstekli saatle kapımda belirdikten sonra şansım dönüverdi.

Kâhya ilginç bir adamdı. Birkaç Frank için kıyasıya pazarlık ederdi. Hatta esnaftan Dük d'Orleans'a şikâyet mektubu yazanlar bile olmuştu, bu adam itibarınızı sarsıyor efendim, filan diye... Ama kâhyanın pazarlık sistemi hiç değişmediği gibi, mektup yazanların dükkânları sık sık kapatılmaya, defterleri ıcık cıcık incelenmeye başlandı. Kâhya titizdi de. Pazarlık etmediği zamanlarda hiç konuşmaz, zaman konusunda asla taviz vermezdi.

Neyse! O köstekli saatin boşalan zembereğinin yerine, hakiki Cenevre işi yeni bir zemberek taktıktan ve kendi ellerimle, çatlak camın yerine yeni bir cam imal edip oturttuktan sonra, işlerim müthiş açıldı.

Kontes de la Mothe'un, hayli birikmiş faturasını ödeyemeyeceği anlaşılıncaya kadar da

iyi gitti işlerim. Bulvara taşınmış, 14. Louis stili koltukların yerine, 16. Louis stili bir kanepe ve iki sandalye koymuştum dükkâna. Kontes ve yakın çevresi, sağ olsunlar, nafakamı fazlasıyla çıkartıyorlardı. Kardinal de Rohan gibi saygıdeğer müşterilerim de vardı ve Lucille için nerdeyse bir yarıtanrı mertebesine erişmiştim.

Ve o meşum olay her şeyi altüst etti.

Efendim, Kontes paraya düşkün bir kadındı. Hele o Cagliostro şarlatanıyla kırıştırmaya başladıktan sonra, bu tutkusu daha da arttı. Bunlar, kafa kafaya verip fena bir dümen kurmuşlar bir gün. Kardinal'in, hiç görmediği Kraliçemiz Marie-Antoinette'e olan platonik aşkını kullanıp Kraliçemize benzeyen bir hizmetçi kız aracılığıyla Kardinal'den 1,5 milyon Frank sızdırmışlar. Meşhur "gerdanlık olayı" işte böyle doğdu ve Kontes tutuklandı. Faturalar da böylece elimde kaldı.

Gerçi ben işleri ilerletmiştim. Birkaç yüz bin Franklık fatura ödenmedi diye de batmazdım ama bu gerdanlık olayı Üçlü Meclis'in ve özellikle Halk Meclisi'nin gündeminde birdenbire Versailles'ın yargılandığı bir mahkeme haline dönüşünce, başta Kralımız olmak üzere bütün sistem battı. Aristokratlar batınca da kimse saat tamir ettirmez oldu ve ben battım.

Paris'te, okuyup yazanların sayısı müthiş artmıştı. Mesela, Lucille'in tombalak arkadaşlarından birinin oğlu, fazla Voltaire okumaktan miyop olmuştu. Bu çocuk, daha sonra, Gregoryen takvimle 14 Temmuz 1789 gecesi Bastille Hapishanesi'ni teslim almak üzereyken, kapı aralığına sıkışıp on iki arkadaşıyla birlikte boğularak öldü. Efendi bir çocuktu.

Hapishane baskını, benim için her şeyin iyiden iyiye sonu, Fransa içinse pek çok şeyin başlangıcı oldu. Dükkânı kapatıp evde çalışmaya başladım. Tabii, Lucille günde birkaç kez ağlama krizi geçirip Etats Généraux'ya ve Kontes de la Mothe'a beddualar yağdırıyordu.

İyi bir saat tamircisi için bundan daha kötü bir ortam bulunamazdı. Artık kimse külot pantolon da giymiyordu. Uzun pantolonlu *sans-culotte*'lar sarmıştı her yanı ve Meclis'in yaş ortalaması bir hayli düşmüştü. Paris dışından da ürkütücü haberler geliyordu. Mesela bizim Arras'da, komşular, civar köylerin delikanlılarıyla bir olup Baron Mirebau'nun çiftliğini basmış, malikânesini yerle bir etmişler. Hakçası, Baron'a iyi oldu ama bizim komşuların yıllık erzak stoklarında fazla bir değişiklik olmadı.

Sade Markisi Donatien Alphonse François'nın Paris'te sorgu hâkimliği yaptığı günlerde –ki 16. Louis de yakalanıp Paris'e getirilmişti çoktan, bizim oralı Yurttaş Maximilien, "Erdem, dehşet yoluyla hüküm sürmelidir," demişti. Hüküm süren erdem miydi bilemem ama, dehşet yoluyla hüküm süren bir şeylerin olduğu kesindi. Her gün, arabalar içinde Satürn'ün evlatları oldukları rivayet edilen birileri Doktor Joseph-Ignace'nin fevkalade insancıl buluşuna, yani giyotine taşınıyor, Force Kalesi'nde Eylül Katliamı dedikleri– Lucille pencere açmamı yasakladığı için duyamadığım yurttaş çığlıkları yankılanıyordu. Doğrusu içim parçalanıyordu. Konvansiyon Meclisi'ne kan kokusu sindiğini söylemişti, eski günlerde müşterim olan bir markinin aşçıbaşısı.

Bugünlerde çok tuhaf bulduğum bir durum da kadınların nerdeyse erkekleşmesiydi. Lucille'e bile söylemedim şimdiye kadar ama erkek olmanın övünülecek bir yanı yoktur bence. Belki bizim evde, babamın bağırtıları annemin fısıltıları altında ezildiğindendir bu duygum. Neyse, kadınlar erkek kıyafetleri kuşanıp sokağa dökülmeye başladığında, neden kadın kıyafetinde sokağa dökülmediklerini düşündüm. Hele şu Tehéroigne de Mericaourt denen kadın, resmen askerlere komutlar yağdırıp Tuliers Baskını'nın başını çekmişti ve Lucille o ara bana epey kötü davranmıştı. Alttan aldıydım. Çok şey değişti Fransa'da! Ama kadınların bu ataklığı fazla sürmedi ve 1793'te ya da devrim takvimine göre 2. yılda Meclis bütün kadın derneklerini kapatıverdi. Ne olsa, Meclis'i gerçek erkekler yönetiyordu!

Orhan Alkaya (1958) asıl verimini 1980'den sonra dışa vuran kuşağın önde gelen şairlerinden. Anlamı şiirin ardına gizlemeyen tutumu özellikle dikkat çekti. Onda tiyatro son yıllarda neredeyse şiirin önüne geçti.

1793 yılında çok şey oldu. En önemlisi, Kralımızın ve Kraliçemizin bir giyotin gölgesinde ebedi istirahatgâhlarına uğurlanmasıydı. Montagnard'ların Jironden'leri alaşağı ettiği 2 Haziran ayaklanmasının efsanevi kahramanı Marat'yı, birkaç ay sonra bir kadın, evinin banyosunda hançerledi. Charlotte Corday adındaki kadının, evin banyosuna nasıl girdiği konusunda da değişik iddialar var. Mesela bizim Dennis'nin kasabı Gérard – ha söylemeyi unuttum, biz bu arada, Paris'in banliyölerinden Dennis'ye taşınmak zorunda kalmıştık, Marat'nın kadını becermek istediğini, ama Charlotte'un yakışıklı bir delikanlıyla nişanlı olduğu için bu teklifi reddettiğini, Marat'nın üstelemesi üzerine de hançeri sapladığını ballandıra ballandıra anlatmıştı. Zavallı Gérard... 1793'ün son günlerinde, onu da giyotine uğurladık.

Yirmi altı yaşındaki bir çocuk, çok popüler olmuştu bu dönemde. Ona yandaşları Devrim Meleği, karşıtları kısaca Azrail diyorlardı. Voltaire üslubunda romanlar yazdığını, oğlu Bastille kapısında boğularak ölen tombalak kadından öğrendiğim Saint-Just adındaki bu çocuğu hiç görmedim. Ama onunla bizim Robespierre arasındaki ilişkiyi, İsa'yla Vaftizci Yahya arasındaki ilişkiye benzetiyorlarmış. Bakın, Robespierre dürüst adamdı. Arraslı diye söylemiyorum, ona "Doğru Adam" demeleri yüzde yüz doğruydu. Ama Danton'u, sırf Palais Royal'de kızlarla gönül eğlendiriyor diye yerin dibine sokması da abartılıydı bence. Danton bildik bileli gönül işlerine düşkündür; Maximilien ise, bir rahip kadar ilgilenir kadınlarla. Sırf bu yüzden aralarının açılması tuhaf doğrusu. Acaba işin içinde Saint-Just'ün parmağı mı vardı?

Bu arada ben, Paris'in uzağında, politik gelişmelerden iyice bihaberdim. Artık, eski müşterilerimin uşak ve kâhyalarıyla da görüşmüyordum. Çünkü hiçbiri Dennis'deki adresimi bilmiyordu. Ne'me lazım! Yalnız, Danton'la Robespierre arasındaki sürtüşmenin politik bir

yanı da vardı galiba. Adamların kişiliklerine bakacak olursak, Danton giyotin sayısının artırılmasına karşı çıkmış, Robespierre de buna kızmış olabilirdi...

1794'ün ilk aylarında, alt katımızda oturan terzi Armand'ın kızı Beatrice, telaşla içeri girip bir solukta Danton'un, yakışıklı gazeteci Camille Desmoullines'in, kasap Legrend'in ve daha birçok önemli adamın giyotine gönderildiğini söylediğinde, Robespierre'in sözünü ettiği dehşeti ta içimde duyuverdim. Akşam terzi Armand anlattı, ona da bir müşterisi anlatmış, Danton arabayla götürülürken, "Ulan Saint-Just," diye bağırıyormuş, "öbür tarafta elime geçme!"

Aradan üç ay geçmemişti ki, bizim oralı Robespierre, Saint-Just ve daha birçok önemli adamın kellesinin sepete düştüğünü öğrendik. Bu arada ben, Kontes de la Mothe'un tamirden alamadığı pırlanta işli saatini okutup son erzağımı da almıştım. İşler iyice kötülemişti. Barras'ın Thermidor darbesi, hepimiz için sıkı bir darbeydi, ekmek bile bulamaz olmuştuk artık.

Lucille, bir sabah, ağlamaklı girdi atölye olarak kullandığım odaya. Politikadan ve tarihten benim kadar bile anlamayan sevgili karım, "Ne olacak bu işlerin sonu Isidore?" dedi. "Napoleon Bonaparte'ı hatırlıyor musun? Hani senin müşterilerinden avukat Corlo Bonaparte'in sevimli küçük oğlu... Onu da tutuklamışlar. Vatan hainliğiyle suçluyorlarmış."

AHMET BÜKE

Yazılanlar çoğalırken değişimin ve yüzleşmenin de eşiğinde bir yazar...

Kumrunun Gördüğü
Ahmet Büke'nin dördüncü öykü kitabı... Öykü nasıl yazılır, onu araştırıyor... Bu arada öyküler de değişiyor... Kıyıda yaşamaya gönüllü ama öyküleri hep göz önünde... Kendiyle ve yazdıklarıyla hesaplaşmaktan kaçınmıyor...

Yeni kitabınız *Kumrunun Gördüğü* biraz gecikmeli mi çıktı ortaya?
İzmir Postası'nın Adamları 2004, *Çiğdem Külahı* 2006, *Alnı Mavide* 2008, *Kumrunun Gördüğü* 2010. İki yıllık seri devam etti. Bir gecikme yok aslında. Hatta gereğinden sık yazmışım gibi geliyor bazen.

İlk öykü "Sarı Rüya Defteri", Ahmet Büke öykücülüğünde yeni bir dönemin habercisi gibi. Başkaları da var...
Umarım öyle olur. İnsan kendi yazdığını beğenir mi? Beğendiğim tek hikâye o. Biraz da mayasındaki samimiyetten sanırım. Beraber marş söylediğiniz arkadaşlarınız bir gün o marşların dizelerini hatırlayamıyor. Bütün bunlara engel olamadığınız için ağlamaktan başka çareniz kalmıyor. Hâlâ okumayı becerebilenler belki okur da beraber ağlarız o zaman.

Bundan sonra bir roman da Ahmet Büke'den beklenebilir mi?
İnsan bu, her şey beklenir. Hikâye nasıl yazılır biliyorum. Biraz da içgüdüsel bu. Ama roman nasıl yazılır, gerçekten bilmiyorum.

Yazdıklarınızda önce nelerin görülmesini istersiniz?
Kendimden başka her şey görünsün. Kendini ısrarla yazıya taşımak fena bir alışkanlık bana göre. Yazdığının önüne geçmek, satır aralarından çıkıp el sallamak falan çocukluk hastalığı.

Peki sizin son zamanlarda okudukları-nızdan en sevdikleriniz...
Galiba Platonov ve Berger. İkisini kendime o kadar yakın buluyorum ki, aynı mahallede yaşasaydık, öğlenleri pişti oynayıp beraber balığa gitseydik, laflasaydık diye iç geçiriyorum. Hani mahallenin güzel ağbileri olur ya, öyleler benim için.

Sormadan edemiyoruz: İzmir-'de yaşamak neler kazandırır, neler kaybettirir?
Şehir tercihim hiç olmadı hayatta. Nerede yaşadıysam mecburiyetten oldu ve mecburiyetten yenilen öğünler gibi geliyor bana yaşadığım şehirler. O yüzden pek düşünmedim İzmir'de yaşamanın sonuçlarını. Edebiyatı kastediyorsanız, her zaman taşralı sayılacağınız, burun kıvrılacağınız bir vakıa. Bunu önemsiyor muyum? Yok. Göz önünde olmamak iyi bile hatta.

Yazar, hayatını kazanmak için çalışırken o arada edebiyatı nasıl yaşar?
Bu fena bir şey. Hayatınızı her zaman aslında sevmediğiniz işler yaparak kazanmak zorunda olacağınızı bilmek, ölene kadar böyle süreceği hakikatinin bir "durum" olarak kafanızın üzerinde sallanması... Tahammül etmek için yine yazıya sarılmanız. Bunu değiştiremediğiniz için yazının her gün biraz daha kapris yapması, üzmesi, bir kaybolup bir görünmesi... Kapatalım bu konuyu.

Ahmet Büke'nin şu sıralarda kendinden hoşnut olduğu ve olmadığı yanları neler?
Bu yaşıma bir isim versem "yüzleşme yaşı" derdim. Buna cesaret etmeye başladığım için seviniyorum. Az okuyup çok aylaklık etmem kötü taraflarım. Ama onlar hep vardı galiba.

Roni Margulies

Karısını Öldürmeden Hemen Önce Katilin Aklından Geçenler

"Banyo doldu sevgilim." Otel odasının dev yatağında sırtüstü yatıyorum. Filozoflar Oteli. John Stuart Mill odasındayız. Karşımdaki duvarda Mill'in koca bir portresi var. Bordo bir koltuğun koluna oturmuş, elinde bir kitap, sayfayı çevirdi çevirecek. Koltuğunun arkasında, duvarda, yağlıboya bir kadın portresi var. Yanı başımdaki küçük kitaplıkta üç kitap duruyor. Daha doğrusu bir kitap, üç ayrı dilde: *Faydacılık*, İngilizce, Almanca ve Felemenkçe. Odamın kapısında numara değil, isim yazılı: "Mill". İlk tercihim bu değildi, Hegel'i istemiştim, ama doluymuş. Otelin defterinde gördüm, Manodoro adlı Brezilyalı bir çift kalıyormuş. O odanın kapısında isim bile yok, sadece simsiyah gözlü bir baykuş resmi var.

"Banyo doldu sevgilim, tam sevdiğin ısıda. Soğumasın." Allah kahretsin, bana kalsa uyuyacağım, ama zaman yok, bir buçuk saat sonra Mehmet Emin ve eşiyle buluşup yemeğe gideceğiz. Tıraş da olmam gerek. Olmasam da olur gerçi, ama olsam iyi olur, uyumamalıyım...

Uyumuşum. "Sevgilim, sıcak su takviyesi yaptım, kalkman gerek artık," sesiyle uyandım. Karımın yumuşak, sevecen sesi. Okşar gibi, kulağıma sevgi sözleri fısıldar gibi. Evlendiğimizden beri banyoyu kendim doldurduğumu hatırlamam. Gerinerek kalktım, baktım, tam ayaklarımın halıya değeceği yerde havlu terlikler duruyor, iki beyaz kumru gibi. Ben uyurken banyodan alıp buraya koymuş. Ayaklarımı terliklere sokarken uzanıp başucumdan dergimi alıp banyoya doğru yürüdüm. Yatmadan önce, yabancı bir şehirde, yabancı bir odada olmanın verdiği geçici heyecanla yıllardır yapmadığımız bir şey yapmış, birbirimizin üzerinden giysilerimizi âdeta yırtarcasına çekip almış, hepsini bir tarafa savurmuştuk. Ben uyurken her şey toparlanmış, katlanmış, çekmecelere yerleştirilmiş. Katilin suç mekânını temizlemesi, parmak izlerini kapı kulplarından silmesi, bıçağın üzerinden kanı bir havluya silip havluyu sokaktaki bir çöp tenekesine atması gibi. Bavullarımız açılmış, boşaltılmış, iki kanatlı kahverengi dolabın üstüne kaldırılmış. Bir lacivert, bir gülkurusu bavul, yan yana. Fotoğraf makinemin pili şarj aletine yerleştirilip prize takılmış.

Banyonun kapısından ben girerken, karım süzülerek çıktı, sağ elinin iki parmağıyla

Aydın Çetinbostanoğlu

“Büyük boy dergiyi suya değdirmemeye dikkat ederek sayfaları çevirdim, sabah dergiye hızla göz attığımda ilgimi çeken ve sonra okurum diye düşündüğüm yazıyı buldum, okumaya başladım.”

yanağıma dokundu, “Keyfine bak,” diyerek kapıyı kapadı. Büyük aynanın önünde, lavabonun iki yanındaki tezgâhın bir tarafına tıraş takımlarım, öbür tarafına karımın renk renk makyaj malzemeleri özenle dizilmiş. Suyun çok sıcak da, çok soğuk da olmayacağını bildiğim için, âdeta denize dalar gibi rahatça kendimi küvete bıraktım, ellerimi başımın arkasında kenetleyerek arkama yaslandım. Bembeyaz banyonun, parlak çelik musluklarla duşun, tavanda elmas gibi parlayan üç halojen ampulün verdiği soğuk ve durgun aydınlık garip bir tedirginlik yarattı içimde.

Büyük boy dergiyi suya değdirmemeye dikkat ederek sayfaları çevirdim, sabah dergiye hızla göz attığımda ilgimi çeken ve sonra okurum diye düşündüğüm yazıyı buldum, okumaya başladım.

“Kocalarının büyük insan olmasına olanak tanıyan eşler loncasının üye listesinde Martha Freud önde gelenler arasındadır; Bn Nuh, Bn Darwin, Bn Marx, Bn Joyce, Bn Nabokov, Bn Clinton ile birlikte. Eşler, büyük adamların düşüncelerini düşünmeleri, seyahatlerini tamamlamaları, kitaplarını yazmaları ve dünyayı değiştirmeleri için her şeyin yeterince düzenli ve sessiz olmasını sağlayanlardır.”

Tam yazının havasına giriyordum ki, sayfanın hemen solunda, biraz yukarısında, bir hareket görür gibi oldum. Baktım: Duvar, beyaz fayanslar, çift musluk, musluklardan yukarı doğru uzanan boğumlu çelik boru, ucunda duş, duşun oturduğu çatal. Hareket yok! Farkında bile olmadan arkama bakıverdim. Kafamın beş santim arkası duvar, beyaz fayanslar. Devam ettim okumaya.

“Temizlik yapmaya bayılan bir temizlikçi kadına, çocuk bakmayı seven bir çocuk bakıcısına, evde oturmaktan başka bir isteği olmayan bir ev kadınına sahip olmak kadar insanı ev işlerinin angaryasından ve bu işleri yapmıyor olmanın verdiği suçluluk duygusundan kurtaran bir şey olamaz.”

Yine bir kıpırtı! Dergiyi tutan elimi banyonun kenarından dışarı sarkıttım, birkaç dakika hiç kıpırdamadan, hiç sıkılmadan duvarı izledim. Hareket yok! Kolumu içeri aldım, dergiyi okur gibi yapıp bir cümle daha okumuşçasına durdum ve birden kafamı hızla sola çevirdim. Solumda duvar dalgalandı âdeta! Duvar! Duvar mı hareket ediyor? Hayır, etmiyor

tabii. Çoğu duvar gibi, bu da hareketsiz. Gözlerimi sayfaya doğru çevirirken sol bacağımı kendime doğru çektim, dizim suyun yüzeyini yararak bir buz dağı gibi görünür oldu, duvarda yine bir şey kıpırdardı ve bu kez yakaladım.

Ben suyun içinde hareket ettikçe, duşun parlak çelik yüzeyinde suyun dalgalanmaları ışıklı bir hareketlenmeye dönüşüyordu. Dizimi sağa sola oynattım, hareket duşun üzerinde oynaşan parıltılarla tekrar etti kendini. Ohh be! Bir süre, elimi, kolumu, ayaklarımı sallayarak duşun üzerindeki ışık oyunlarını izledim. Tam rahatladım ki, bu sefer tavanda bir hışırtı başladı. Nedir diye düşünemeden, "Tık, tık" usulca kapıya vuruldu. "Sigaralarını almamışsın sevgilim." Kapı açıldı, karım sigaralarımı, çakmağımı ve üzerinde incecik küçük harflerle "Hotel de Filosoof" yazılı kül tablasını banyonun kenarına dizdi. Müteşekkir olmadım değil, ama insan bu kadar yıl sonra kapıyı cart diye açıp girer yahu! "Tık, tık" da neymiş? Ne yapıyor olabilirim ki içerde? Kapalı kapıdan paranormal güçlerimi kullanarak içeri soktuğum kadınla mı sevişiyorum? Adam mı öldürüyorum? Öldürdüğüm adamı küçük parçalara kesip çamaşır sepetine mi dolduruyorum? Ne yahu?

Tamam, kibarlık ediyor, biliyorum, ama gerek var mı bu kadarına? Gerek olsa da, olmasa da ediyor işte, fazla düşünmeye değmez. Bir sigara yaktım, suyun üzerinden usul usul yükselen buğuyla sigara dumanının birbirine karışmasını izledim bir süre. Bulut rengi değil de başka renk olsalar, biri kırmızı, biri lacivert olsa örneğin, ne güzel olurdu! Sigarayı kül tablasına bırakıp pek de ilerleme kaydedemediğim dergiye döndüm.

"Martha Freud bunların hepsiydi: Temizlikçi kadın, çocuk bakıcısı, ev kadını. Tam olarak niye öyle olduğu kocasının zevkle araştırabileceği bir konuydu kuşkusuz, ama Freud aptal bir adam değildi elbet, kişisel hayatının karanlık alanlarını incelemekten uzak durmayı bilecek kadar zekiydi."

Unutmuştum. Tavandaki hışırtıyı fark ettim yine birden. Dikkat etmeyince duyulmayan, bir kez duyduktan sonra da duymazlıktan gelinmesi mümkün olmayan seslerden biri. Saatin tıkırtısı veya uzaklarda bir yerdeki trafiğin gürültüsü gibi. Bir kez duydum ya, artık duymamam mümkün değil. Ne sesi ama bu? Karıma bağırdım. Hemen geldi, kapıya tıklamadan. "Vantilatör mi, aspiratör mü, öyle bir şey," dedi, "banyonun ışığını yaktıktan biraz sonra kendi kendine çalışmaya başlıyor." Sessizlik istersem karanlıkta yıkanmam, dergiyi karanlıkta okumam, dişlerimi karanlıkta fırçalamam gerek anlaşılan. "Çok özür dilerim," dedi. *Sen niye özür diliyorsun*, diye düşündüm, *ne alakası var seninle*? Dayanamadım, belki de ilk kez, yirmi iki yıldır ilk kez bar bar bağırmaya başladım. Vantilatöre mi, aspiratöre mi, otele mi, John Stuart Mill'e mi, karıma mı, kendi hayatıma mı? Kime bağırdığımı ben bile ayırt edemeden avaz avaz bağırdım. Bağırırken el kol hareketleri de yapmış olsam gerek ki, daha sonra baktığımda kırık kül tablası, izmarit ve küller küvetin yanında yerdeki beyaz havlunun üzerinde duruyordu. Ettiğim küfürleri hatırlamıyorum bile. Ama çok yaratıcı, çok özgün, çok galiz küfürler ettiğimi biliyorum.

Sustuğumda, karımın banyoda olmadığını fark ettim şaşkınlıkla. İçerden hafif hafif hıçkırık, iç çekiş ve son anda ağza kapatılan bir elin susturduğu ağlama sesleri geliyor. Kustuktan sonra rahatlayan bir sarhoş gibi arkama yaslandım. Okumaya devam edecektim ki, aspiro-vantilatörün ya da vantilo-aspiratörün sesi geldi kulağıma. Sonra bir hıçkırık. *Bu kadını kurtarmam gerek bu durumdan* diye düşündüm. Bugüne kadar bunu niye düşünmemiş olduğuma şaşırdım. Kalktım. Üzerinde çok çeşitli ışık oyunları oynanmakta olan duşu çevire çevire su borusundan ayırdım. Küvetten çıktım, elimde çelik duş, olduğum gibi, çırılçıplak, üzerimden sular akarak yatak odasına doğru yürüdüm. N

10 soruda İntihar ve Başkaldırı

Camus

1 Albert Camus'nün dikkate aldığı en temel felsefi soru nedir?

Camus için öncelikle yanıtlanması gereken tek bir felsefe sorusu vardır: intihar. Başka bir deyişle, "yaşamın yaşanmaya değip değmeyeceği konusunda bir yargıya varmak, felsefenin temel sorusuna yanıt vermektir." Bu aynı zamanda hayatın bir anlamı olup olmadığının da yanıtıdır.

2 Bir kişiyi intihara götüren şey nedir?

Yaşamın tekdüzeliği içinde insan bir tür sıkışmışlık duygusu yaşar. Üstelik bu tekdüze yaşam kişinin istek ve özlemlerine kayıtsızdır. Bu bakımdan, intiharı tercih etmek, hayatın insanı aştığını söylemekle aynı şeydir. İnsanı intihara götüren, absürd duygusu ve/veya düşüncesidir.

3 Absürdün insan yaşamında beliriş biçimleri nelerdir?

İnsanın bilinciyle dünyanın karşı karşıya gelmesinin bir ürünü olan absürd üç şekilde kendini gösterir: Absürd duygusu, aklın dünyayı anlama ve açıklama çabası, rasyonalizme karşı oluşan tepki.

4 Absürd durum ortadan kaldırılabilir mi?

Absürd durumun ortadan kaldırılabilmesi için ya bilincin ya da dünyanın ortadan kalkması gerekir. Dolayısıyla, yaşam içinde abdsürdün ortadan kaldırılabilmesi söz konusu değildir. Bulunacak çözümün, bu absürd durumda geçerli olması gerekir.

5 İntihar, absürd durumu ortadan kaldırmada bir çözüm müdür?

İntihar, absürd duruma kaynaklık eden taraflardan birini (bilinci) ortadan kaldırdığı için çözümü değil, bir kaçışı ifade eder. İntihar, bir anlamda yenilgiyi kabul etmektir.

6 Umut ilkesi absürd duruma yönelik bir çözüme işaret eder mi?

Umut ilkesiyle kastedilen, beklentilerin ve çözümün bir başka dünyaya havale edilmesidir. Bu bakımdan umut ilkesini temsil eden şey dindir. Ama bu da tıpkı intihar gibi bir kaçıştır.

7 Absürd duygusunu ortaya çıkaran şeyler nelerdir?

Hayatın tekdüzeliği, zamanın geçmesi, insanın her şeye ve herkese karşı duyduğu yabancılık hissi ve ölümün varlığı absürd duygusunun istisnasız herkesçe yaşanmasına neden olur.

8 Herkes absürd bir dünyada yaşadığının farkında mıdır?

Absürd duygusu hiç kimsenin kaçamayacağı bir duygu durumudur. Ne var ki, absürd bilinci herkeste görülmez. Absürd bilincine sahip biri, eylemlerini absürd bir dünyada yaşadığını bile bile gerçekleştirir. Absürd duygusu ise tüm insanların maruz kaldığı bir şeydir.

9 Başkaldırı tek bir şekilde mi gerçekleşir?

Hayata anlam katabilmek için başkaldırı bir gerekliliktir. Bu başkaldırı absürd bir dünyada yaşanıldığı kabul edilerek, ona rağmen gerçekleştirilecektir. Hepsi önem bakımından eşit sayılmamakla birlikte Camus başkaldırı biçimlerini Metafizik, Tarihsel ve Sanatsal Başkaldırı olarak sınıflandırır.

10 Camus için en önemli başkaldırı biçimi?

Sanat, Camus için en önemli başkaldırı biçimini temsil eder. Sanatçı yeni bir dünya yaratarak yaşanan gerçekliğe âdeta kafa tutar. Yaratma eylemi sırasında yaşamda hiç olmadığı kadar özgürdür. Romansa sanatsal yaratıda ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

Abdullah Ataşçı

Yağmur Yağmadı

YAĞMUR YAĞMADI, KIZIL BİR SES GEÇTİ BOŞLUKTAN. BOŞLUĞUN uzayan damarlarında bir ânın pıhtılaşması vardı sonra. Yağmur yağsaydı, öyle bildiği gibi en sert haliyle can acıtan; onu kendine getirebilirdi. Yağmur yağsaydı, dağa bakardı örneğin; orada köyünü, köyünün en eski halini görürdü, sessizlik içinde bütün seslerini giyinmiş bir çocuğun yüzü büyürdü ardından, çocuğu olurdu bu ilkin, ardından torunu.

Yağmur yağmadı, pörsümüş bir görüntünün ucunda duruyordu, bundan emindi artık. Tenine batıyordu bu bilmek hali, canı acıyordu. Göğe bakıyordu, dağılmış ince bir hamur gibi açılan bulutlara… Göğün bu haline bir anlam veremiyordu.

Kaç saattir yürüyordu, kaç uzun saat. Yorgundu. Yaşlı ayakları artık onu taşımakta zorlanıyordu. Gözleri de acıyordu, alışmaya çalıştığı ama bir türlü alışamadığı bu yere baktıkça, "İnsan kaç kez ölür?" diye soruyordu kendine. Kendi dilinden kendiyle konuşmak yasak değildi. Kendi dilinden kendini büyütmekti derdi eskiden. Torunlarını büyütmek istiyordu şimdi. En güzel kelimelerini, türkülerini, ninnilerini onlar için saklamıştı. Sonra bir kez büyüttüğü çocuklarını, yakılmış ağaçlarının yerine diktiği fideleri… Korkmadan, ihtirassız doğmuş olan güneşe şükrederek sularını bildiği gibi akıtmak sonra…

Yağmur yağsaydı…

Kocası on yedi gündür yok. Ondan haber alamıyor. "Gözaltında," dediler. Biliyor onların gözlerini. Zamanı geldiğinde nasıl görmediklerini, gördüklerini nasıl değiştirerek gördüklerini… Biliyor, kocası karanlıklar içinde, ondan haber yok. "Onu benden aldınız," diye haykırdı bütün gücüyle, "ellerimin arasından." Elleri kınalı iki zamanı büyütmüştü bu yaşına kadar. Biri, kocası içindi. Ona bu yaşından sonra kocası lazımdı. Bildiler bunu, bu yüzden alıp götürdüler onu. Nerede tuttuklarını da söylemediler.

Bir hafta önce gittiydi, oğlu Salih ile Dicle'ye. Dikildi karşılarına. Zerre korkmadı. Baktılar ona öyle, hiçbir şey demeden baykuş gözleriyle. "Kocam," dedi, "nerede? Ne istersiniz yaşlı, hasta bir adamdan?" Baktılar öyle istiflerini bozmadan. Anlamazlıktan geldiler, anlamak istemediler. Eski korkuları kendilerine maskara ettiklerini göstermek ister gibi, sinsi, alaysı baktılar sadece. Tükürdü bakışlarına, bağırdı. "Onu bana geri verin!" dedi. İçlerinden biri bir şeyler söyledi. O bir şeyler söyleyene tıpatıp benzeyen biri Salih'i kollarından tuttu, bir diğeriyle beraber onu bir odaya çekti. O, irikıyım bir askerin karşısında öylece dikildi. Özel eğitimli asker yüzünde hilal gibi çizdiği bıyıklarıyla, fistanındaki rengârenk çiçeklerine baktı. Çürük kan gözlerle renklerine bakılması canını sıktı. İnat etti o da, kan çürük

MUHAMMET ŞENGÖZ

gözlere dikti gözlerini. Korkmayacağını gösterdi.

Salih geri geldiğinde annesinin yüzüne bakamadı, bakmak istemedi. Anlamıştı. Ona olan hıncını oğlundan çıkardıklarını. Salih, diyecekti, diyemedi. Yürüdüler cadde boyunca, minibüs durağına doğru. Minibüse binecekken Salih, "Ana," dedi, sesi paramparçaydı, dağınıktı. "Babamı buradan götürmüşler." Salih karakoldan bu yana ilk defa kaldırmıştı başını. Utandı oğlundan. Oğlunun yaralı yüreğinden, incinen gururundan, oğul veren sessizliğinden…

Kendi sokağına girdiğinde artık zar zor yürüyordu. Saatlerce beklemişti hapishanenin önünde. Açılmayan kapıya bakıp durmuştu. Kapının kirli, soğuk, mavisi kirletilmiş rengine. Bu, onun buraya ilk gelişi değildi. Yıllar öncesinden başlayan bir tanışıklıkları vardı bu kapıyla. İlk zamanlarda kardeşleri için, daha sonraki yıllarda oğulları için gelip gelip gitmişti buradan. Ve her seferinde zikredip tef çalan, çıngılı bir coşkuyla karşılamıştı kapı onu. Ama hiç bu kadar yorgun olmamıştı. Aslında biliyordu. On yedi gün önce, kocasını karakola çağırdıklarında ve daha sonra onun için birinin, o birinin olmadığı halde hep olduğunu biliyor, kocası için ifade verdiğini öğrendiğinde de asıl hesaplarının kocasıyla değil, kendisiyle olduğunu…

Önce Mehmet gelmişti, adını bir türlü söyleyemediği o uzak yerden. Nasıl da özlemişti oğlunu. Kokusunu, sesini, görmesindeki o binlerce çoğul hali... Sımsıkı sarılmış, doyasıya içine çekmişti oğlunun kokusunu. Gecenin geç saatlerine kadar, dışarıdaki sinsi sessizliğe aldırmadan oğlu için hazırladığı sofrada bütün çocuklarıyla pür neşe içinde gülüşmüşlerdi.

Sonra onlar… Onların geldiğini sabah namazına kalkarken görmüştü. Kalabalık olduklarını fark etmişti ilkin, karanlığın tonunu durmadan koyulaştıran ayakların sesini işitmişti ardından. Muhtarın evine yöneldiklerini de görmüştü ve ilk defa bu kadar çok korkmuştu.

O gün kötü bir şeylerin olacağını biliyordu. Namazdan sonra uyuyamadı. Çocukları,

durup durup ona baktı. “Ne oldu?” diye sordular. Kocası bir köşede dalgın, bir dere balığının gözünden daha da küçülmüş gözleriyle bir noktaya bakıyordu. Gerçekten de birkaç saat sonra kapı kırılırcasına vurulmaya başladı. Zangır zangır bir titreme aldı evin duvarlarını. Künyesi kendisinden milyonlarca kez küçük bir kündenin ağırlığıyla çevirmişlerdi evin etrafını. Bir kısmı da kapıda dikiliyordu. En sert, korkularını acımasız bir şekilde giydirmeye çalıştıkları bakışlarıyla onlara bakıyorlardı. Evdeki herkes, bu olanların nedeninden çok birazdan yaşanabilecekleri düşünüyordu. Silahlarıyla evin her bir köşesini didik didik aradılar. Sonra mührünü azgın heveslerine giydirmiş bir tavırla, bu tavırda en çok da kaypak bir ağırbaşlılık vardı, Mehmet’in karşısında dikildiler. “Bizimle geleceksin,” dediler. Mehmet ipince bir çocuk… Ömründe hiç kimseyi incitmemiş, iki yıl sonra doktor çıkacak, Mehmet bütün köyün umut bağladığı, inandığı, yürekten sevdiği… Oğlunu götüreceklerini ve daha kötüsü bir daha geri getirmeyeceklerini anladığında ne yapacağını şaşırdı. Gelip dikildi, emri verenin karşısına. Bağırdı. Ağladı. Haykırdı. Sadece gülümsediler, bir şey demediler. Kocası aynı yerde, aynı yaralı bakışlarla bir noktaya bakıyordu.

Zamanın azaplığında bir aynanın içine hapsedilmişti bütün köyler. Bunu biliyordu. Böyle götürülüp de bir daha haber alınamayan yüzlerce kişiden haberdardı. Şimdi oğlunu, en sevdiği oğlunu götürüyorlardı ve o hiçbir şey yapamıyordu. Mehmet ortalarındaydı, gidiyorlardı tek sıra halinde. Herkes camdan, olan bitene bakıyordu, Mehmet’in üzerinde pijaması var. İncecik bir oğlan, ipince… O anda, köyden daha çıkmadan, bir yağmur başladı. Bu öylesine bir yağmurdu ki besbelli göğün isyanıydı. Yarılarak yaşananlara karşı koyuyordu. Köydekiler böyle bir yağmuru daha önce hiç görmemişti. Seller akmaya başlamış, bütün köy inanılmaz bir çamur bataklığına dönmüştü. Bu müthiş yağmurla beraber kapının vurulduğunu duymuştu. Açtığında kapıyı, oğlu Mehmet duruyordu karşısında. Gözlerine inanamadı, bu bir mucizeydi. Oğlu ölmemiş, bir daha göremeyeceğini düşündüğü anda evine dönmüştü. Ama yüzü sapsarıydı, gözleri ışıksız. Titriyordu da. Kucakladığı gibi oğlunu en dipteki odaya götürdü. Yatağına yatırdı. Mehmet bilinçsiz, etten bir heykel sadece… Olsundu, hiç önemli değildi, onlar götürmemişlerdi ya, gerisi kolaydı. Oğlunun canını yağmurun bağışladığını düşündü. Bu, inandığı tanrının her şeyi tam gördüğüne de bir işaretti.

Ancak oğlu üç gün kendine gelemedi. O üç gün boyunca bir an ayrılmadı yanından. Yine de oğullarının aralarında fısır fısır bir şeyler konuştuklarına, bazen eve gelip giden, muhtar ve diğer erkeklerle de aynı şekilde konuşmalar yaptıklarına tanık oldu. Yüzleri, sesleri, bakışları solgundu, bunu görebiliyordu. Kocası yine sessizdi, gözlerinde bir balığın gördüğünden daha fazla karmaşa vardı, bunu da görüyordu.

Üçüncü günün sonrasında oğlu kendine geldiğinde ve artık kurtuldu dendiğinde, neşesi yerine gelmişti. Neşelendiğini gören muhtar ile çocukları karşısına geçtiler.

“Bak!” dediler. “Kaderimiz bir tek sana bağlı, ne olursun karşı çıkma, yoksa bizi yaşatmazlar.” Bir anlam veremedi. Şaşkındı, artık her şeyin geride kaldığı, Mehmet’ine tam olarak kavuştuğu bu anda hem de. Muhtar devam etti, “Üç gün önce gelmelerinin asıl sebebi ne biliyor musun Hatun?” diye sordu. Hatun, anlamsız bir yorgunlukla ne söyleyeceksen bir an önce söyle der gibi baktı. “İki hafta sonra olacak seçimde yanlış bir yere oy vermeyelim diye uyardılar bizi.” Sözünü sürdürmüş olmasına iyice şaşırmıştı muhtar, cesareti ona yolu açmışken konuşmaya devam etti. “Eğer yanlış bir şey yaparsak bütün köyü yakacaklarına ve taş üzerinde taş bırakmayacaklarına yemin ettiler.”

Ayağa kalktı Hatun. Bir elini kaldırarak bağırdı odada bulunanlara, aslında onlara değil, köydeki bütün erkeklere. “Her bir şeyinizi verdiniz! Sıra onurunuza mı geldi? Siz ne yaparsanız yapın, ben bildiğimi okuyacağım. Varsın yaksınlar beni. Yaksınlar beniii?” Muhtar da,

çocukları da ve aynı anda bütün köy de onun bildiğini yapacaklarından artık emindi. Kocası ilk defa gözlerini kaldırdı oturduğu yerden. Karısına baktı şükranla. Muhtar da diyecek laf bulamadı. Ama herkes gibi o da anlamıştı. "Ha bir oy, ha bin oy!"

Seçimlerden sonra köyde derin bir sessizlik baş gösterdi. Her an geleceklerini, ortalığı kasıp kavuracaklarını düşünmeye başladılar. Bu düşünce ağır, öylesine binlerce düğümlüydü ki, birçoğunun gözüne uyku girmedi. Beklediler, bilcümle dikenli bir çemberin içinde.

Sonra onlar böyle beklerken o çemberin içinde, uğursuz günler başladı. Teker teker terk ettiler yurtlarını. Hatun da bir kuyu oldu, içine binlerce kez ölmüş zamanlarını koyarak çıktı köyden. Kocası ve çocuklarıyla, madeni kendi diyarına yasaklanmış şehre geldi. Baktı ardından, kendisi gibi gelen yüz binlere… Bu nasıl bir kaderdi, nasıl uzun, uğursuz, kötü bir masal…

Şehirde yıllarca kaldılar. Bir gün bir haber çığ gibi büyüdü. Köylerine geri dönebileceklerini söylediler. Birçokları döndü, onlar artık şehirli olduklarını biliyorlardı. Bu kısacık ömürlerine en az iki hayatı ve onlarca ölümü sığdırmanın zorluğunu görmüşlerdi. Ayrıca hiçbir şeyden emin olamazlardı. Aynı şeyleri yaşamayacaklarını kim onlara garanti edebilirdi ki! Dönmemek olmazdı yine de. Bunca zaman oranın özlemiyle tutuşup neredeyse her gün aynı rüyayla uyanırken hem de.

Gittiler. Gördüler ki hiçbir şey eskisi gibi değil, bütün evler yıkılmış, ağaçlar yakılmış, taşlar yerinden sökülmüş, çeşmelerinin bile yeri değiştirilmiş gibi. Dağ yok, tepe yok, gölcükler yok! Garip bir bulmuşluk ki içinde binlerce kaybetmişlik. Yılmadılar elbet, zar zor eski evlerinin yerine derme çatma bir şeyler yaptılar. Yapınca da karşısına geçip baktılar. Hiç olmazsa, buranın kendi öz evleri olduğunu biliyorlardı. Bu teselliyle şehirden eskimiş eşyalarını taşıdılar buraya. En azından yazı burada, kışı şehirde geçirirlerdi. Bu hiç de fena değildi. Ki Hatun, hep kışı cehenneme, yazı da cennete benzetirdi.

Ne var ki, yine birkaç yıl sonra geçmişin hayaletleri çıktı ortaya. Bunlar eskilerdi. Yüzleri, elleri, bakışları onları hatırlatıyordu. Tıpkı onlar gibi gelip duruyorlardı karşılarında, silahları bütün sözlerinden daha hoyrat. Önceki yaşadıklarının içinden doğuyordu her şey, emindi bundan Hatun. Yine eski keder, yine hiç kapanmayan bir gözün altında oldukları hissine kapılıyordu.

Bir gün kocasıyla tarladan dönüyorlardı. Bir asker duruyordu evinin önündeki ağacın altında. "Kasabaya, karakola geleceksiniz," dedi asker. Bu tür şeylerin o lanetli zamanlarda kaldığını sanıyordu. Baktı askerin gözünün içine, baktı öyle uzun, "Daha ne kadar sürecek bu lanetli yol," dedi. Asker anladı onu, utandı bundan, kendinden, aynı dili konuşuyor olmalarından, baktı öyle bin pişmanlıkla, ne gelir elden der gibi arkasını dönüp gitti.

On yedi gün oldu, bırakmadılar kocasını. O, kocasının neler yaşadığını bilmeden şehirdeki evinde camın önündeki sedirde oturup göğe baktı. Bazen de duvarlara. Duvarlar konuşmaz biliyor bunu. Ayrıca duvarlar karanlığın çıplaklığını daha fazla gösteriyor ona. Köydeki evlerine girip her şeyi parçaladıklarını, bütün yiyeceklerini ortalığa saçtıklarını, camları, kapıları paramparça ettiklerini duydu. Düşünüyordu, neden diyordu, neden koskoca bir devlet, sesi olmayan, kendi halindeki bir adamı hasmı olarak görsün? Ve yıllar önce yaşanmış bir oy verme olayından dolayı vatandaşlarıyla kan davası gütsün? Düşündükçe bedeni daha fazla yorgun, zihni bulanık oluyordu. Ve karanlığa bakıyordu, evinin duvarlarına yeniden. Oradan da göğe dikiyordu gözünü. Bulutların çoğalmasını ve birbirine değmesini istiyor. O büyük tufanın başlamasını. Ancak şiddetli bir yağmurla, tıpkı yıllar önce oğlunu götürdükleri o gündeki gibi kocasının kendisine varacağını düşünüyor. Göğün yarılmasına ihtiyacı var. Öyle bir yarılmalı ki, bir daha birleşmemeli, ve bitirmeli bütün bu acıları…

"Düşünüyordu, neden diyordu, neden koskoca bir devlet, sesi olmayan, kendi halindeki bir adamı hasmı olarak görsün? Ve yıllar önce yaşanmış bir oy verme olayından dolayı vatandaşlarıyla kan davası gütsün?"

Sabaha doğru göğün her bir şeyi uyandıran sesiyle fırladı yatağından. Beklediği yağmur başlamıştı. Buna bir yandan şaşırıyor, diğer bir yandan da seviniyordu. İstediği olmuştu işte. Artık her şeyin yoluna gireceğini düşündü, içini gittikçe büyüyen tanrının iyimserliğiyle doldurdu. Duaları kabul edilmişti, daha ne olsun, daha ne? Şükürler etti. Yağmur gittikçe hızlandı, pencerelere, duvarlara, ağaçlara çarpa çarpa sesini büyüttü. Gülüyordu, ağız dolusu ve kendinden geçerek… Yağmur başladı ya, tıpkı oğlunu götürdükleri o günkü gibi, artık her şey yoluna girerdi. Sedirden indi. Sokak kapısına doğru ilerledi. Gençleşmişti bir anda. Kendini öylesine güçlü hissediyordu ki… Yağmura varmalıydı. Ona şükranlarını sunup ağzını, saçlarını vermeliydi sonra. Ayakkabılarını giydi, üstüne bir şey almadı. Yağmurun şiddetine rağmen hava serinlememişti. Bunu düşünmedi. Hızla kapıyı çarpıp çıktı. Yağmura karıştı. Yağmur onu alıp sımsıkı sardı, tarlaların içinden, binaların arasından, surların üzerinden götürdü. Bir anda kendini hapishane kapısının önünde buldu. Orada yağmurun altında bekledi. Gözlerini kapıya dikti; renginden, görüntüsünden, açılırken ve kapanırken çıkardığı sesten nefret ettiği kapıya. Gün iyice ağarmıştı, yağmur hâlâ aynı şiddetle alabildiğine yağıyordu. Ama kimseler yoktu etrafta. Bir başına suyun içinde kapının karşısında durmuş bekliyordu. Biraz sonra iki asker kapıyı sonuna kadar açtı. Ardından o derin boşluktan kocası çıktı. Zayıftı, yakışıklıydı ve tıpkı kendi gibi oldukça gençleşmişti. Koşup sarıldı hemen. Kocası minnetle baktı karısına, saçlarını okşadı. Yağmurun altında iki tarafı ağaçlıklı bir yola girdiler. El ele tutuşup o yolda yavaşça yürümeye başladılar.

Kapıyı açar açmaz hemen salona ilerledi. Ağrıları çoktu, gözünün biri de yediği darbelerden iyi göremiyordu, yine de bir an karısına sarılmak, bak geldim, demek için sabırsızlanıyordu. Heyecanla açtı salonunun kapısını. Karısı her zamanki gibi sedirde yatıyordu. Uyandırmakla uyandırmamak arasında kısa bir tereddüt yaşadı. “Uyusun,” dedi, “nasılsa uyandığında beni görecek.” Gülümsedi, karısı onun en güzel yoluydu. İçeriye geçip yatak odasından bir battaniye aldı, ona sarılıp bir köşede kıvrıldı. Uyuyakaldı hemen. Uyandığında artık özgür olduğunu düşündü ilk olarak. Bu düşünce, içinde binlerce kuşu havalandırdı. İnsanın uyanır uyanmaz özgür olduğunu düşünmesi bile yaşamak için bir nedendi. Yaşamak deyince hemen kalkıp karısına baktı, aynı yerde, aynı şekilde uyuyordu. Yanına varıp yüzüne baktı. Rengi mosmordu. Yüzüne dokundu. Sert ve soğuktu teni. Avazı çıktığı kadar bağırmak, bağırmak istedi. Sesinin kalmadığını anladı. N

AYŞEGÜL ÇELİK

Masal ile yazın arasında ve tam da hikâye'nin kırıldığı yerde...

> Ayşegül Çelik son zamanlarda daha çok okurun ilgi alanında... *Kâğıt Gemiler* bu yılın Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü de paylaştı... Önce dil... Öykülerin içinde büyüdüğü dünya... Sözcükler ve sesler...

***Kâğıt Gemiler* artık öyküde düzenli bir verimliliği mi gösteriyor?**

Umarım öyledir, çünkü öykü yazmayı seviyorum. Bence *Kâğıt Gemiler*'i, "öykü mutlaka olacak"ın göstergesi saymalı

Şiir artık geride mi kaldı?

Şiir, beden değiştirdi diyelim.

***Kâğıt Gemiler* okura seslenişle başlıyor. Okura güvensizlikten mi?**

O satırlar okurla bir dertleşme aslında. Hikâyedeki kadının seslenişi, yazdığı sayfaları okuyacak olana ilk elden sitemi.

Peki yazar ile okur arasındaki ilişkide "kadınlık" nerede duruyor?

Kadın olmak, yazar ile okur arasında değil, masal ile yazın arasında ve tam da hikâyenin kırıldığı yerde duruyor. Anlatıyı ören, hikâyeyi eğip büken o.

Öykülerinizin belli bir okur çevresinde beğenildiğini biliyor musunuz?

Benim de kulağıma gelen bir şey bu. Çok fazla okurumla tanışmadım ve çok kalabalık olduklarını sanmıyorum ama müthiş bir paylaşmışlık duygusu bu.

Çok kendinize özgü bir anlatı diliniz var. Her şeyden önce dil mi gelir?

Dili çok önemsediğim doğru. Keşfettiğim en iyi oyun alanı. Orada kendimi son derece özgür ve iyi hissediyorum. Kelimelerin, seslerin peşinden gitmeyi seviyorum. Kendi kendime oyunlar kuruyorum, yeni kelimeler buluyorum. Anlam kendi kelimelerini çağırıyor zaten.

Ayşegül Çelik nerelerden süzülüp geldi edebiyata?

Kitabın öte yanında durmak aklıma gelen ilk şey değildi. Beni daldan dala taşıyıp sonuçta getirip yazının eşiğine bırakan, şiir, mitoloji ve tiyatro oldu.

Bu arada edebiyatın dışında neler yapıyor Ayşegül Çelik?

Çalışıyor… Çok yoğun bir işi var. Kedilerine ve çiçeklerine daha çok vakit ayırabilmek için yanıp tutuşuyor. Suladığı her saksıyla ve açan her sardunyayla gurur duyuyor.

MERAK CEMİYETİ

Bir tür paylaşım çemberi kuruluyor orada. Dillerimiz, alanlarımız, coğrafyamız, çağımız başkaymış, uzun uzadıya önemi yok. Kalkan, imbik, prizma kullanıyoruz.

Enis Batur

Bersay İletişim Enstitüsü'nün çağrılısı olarak katıldığım söyleşinin eksenini, Tarkovski'nin daha önce de üzerinde durduğum bir saptamasından hareketle belirlemiştim: "Haberlere boğuluyoruz, oysa hayatımızı değiştirebilecek en önemli mesajlar ulaşmıyor bize."

İletişimin ne kadarı gerçeklik, ne kadarı yanılsama – bunu ölçmenin alabildiğine güçleştiği bir çağın içine girdik, Steve Jobs'un yeni 'tablet'ini ve ötesini berisini düşünürsek, nereye dek açılacağımızı bilemiyoruz: Bir ufuk çizgisi görünmüyor henüz.

Söyleşiye, Babinger'de karşılaştığım bir bilgiyi aktararak başlamıştım: Fatih Sultan Mehmed 29 Mayıs 1453 günü girdiğinde Bizans'a, konuyla birinci dereceden ilgili İtalya'ya haber 4 Temmuz günü ulaşmış. Oscar ödül törenlerini, Arjantin liginden bir maçı, Amerikan kongresi komisyonunun oylamasını canlı yayın izleyebildiğimiz bir iletişim düzeninde inandırıcı görünmeyebilir Babinger'in verdiği bilgi.

Bugün, orta gelirli bir hanede birkaç radyo, televizyon, cep telefonu, en az bir sabit telefon, internet bağlantılı bilgisayar, fotoğraf makinesi, video ya da DVD oynatıcı, printer/scanner/faks özellikli bir aygıt, meraklısı varsa film makinesi ya da VCD kazıcı olmasında şaşırtıcı yan görmüyoruz. Çeyrek yüzyıl önce bu araçların yarısı bulanamazdı aynı hanede, sanal ortamın getirilerine Jules Verne okur gibi bakılan bir aşamadaydık. Herşeyden ve birbirimizden olabildiğince *haberdarız* şimdi, hem de zamansal kaymalar sözkonusu olmaksızın. Ya "en önemli mesajlar"? İşte o kavşakta, durup tartmak gerekiyor bir parça.

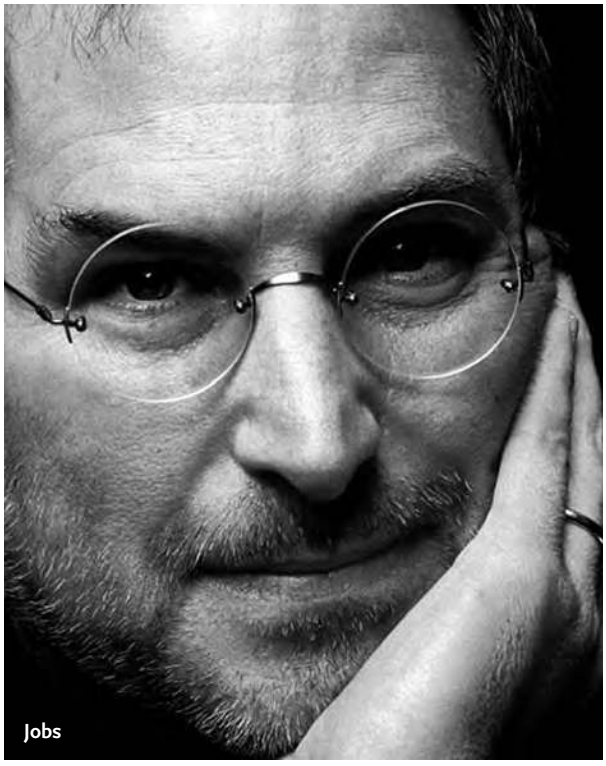
Post-modern dönemin emekleme günlerinde, Lyotard, "en önemli mesaj"ların seçimi, sıralaması, sunumu bağlamında yaşanacak tehlikelere vurgu getirmişti. Yıllar geçti, *durum* iyiden iyiye ağırlığını duyurur oldu üzerimizde; dahası, bunca habere ve mesaja ne hazırlıklı ne de istekliydik. Dörtbir yandan kuşatılıyız bugün, saldırının yoğunluğundan kurtulmanın yollarını arıyoruz.

Kimileri, neredeyse "herşeye ulaşabilme" olanağının

Lyotard

doğmuş olmasını altedilmesi zor bir iyimserlikle karşılıyor. Kimileri mesafeli ama: Umberto Eco, Galileo'nun döneminin bütün bilimsel gelişmelerini yakından izleyebildiğine, buna karşılık, günümüz bilim adamının uzmanlık alanında günışığına çıkan çalışmaların özetlerine bile ulaşmasının olanaksız olduğuna dikkat çekiyor. Her alanda böyle değil mi durum?

Haberdar olmak, "herşey"den haberdar olmak, ânıânına haberdar olmak birbaşına olumsuzlanabilecek olanaklar sayılamaz şüphesiz. Kimse kişisel süzgeçlerimizi kullanmamızı engellemeye çalışmıyor sonuçta. Ne var ki, bunu söylemek kadar kolay olmuyor uygulamak; gitgide, maruz kalıcı yanları ağır basıyor sistemin. Düz ve edilginlik gerektiren erişim kanallarına bağımlılık dozunun artması, dolaylı ama etkin erişim pencerelerine açılan yolu tıkıyor genellikle.

Jobs

Söyleşimde karamsarlığın payı yüksekti. Haluk Şahin, haklı olarak, hem sözalarak, hem sonrasında, *Radikal*'deki köşe yazısında, bunun üzerinde durdu. Teknolojinin iletişim cephesine getirdiği açılımları karşısındaki mesafeliliğimin bir tür nafile ayak direme olarak algılanması doğaldır. Gelgelelim, benimkisi, yeni olanakları yadsıma eğilimi olarak görülmemeli; hele, hemen hemen bütün araçları kullandığım düşünülürse, tasam onlardan uzak durulmasını öğütlemek değil, bilinmeli. Geleneksel iletişim yollarını, bilgiye erişme kaynaklarını hâlâ önemsediğim doğru: Obama Marcus Aurelius'tan, Zizek Sokrates'ten, Zanzotto Martialis'ten daha *derin* sulara, tabakalara ulaşamamıştır; öyleyse *özlü* olanı bize farklı araçların, gelişkin teknolojilerin taşıyacağı kuşkuludur.

Bir "merak cemiyeti"nden dem vurdum, o gün, söyleşimde. "Merak böceği"nden otuz yıl sonra, gene ele avuca sığmaz bir kavram arayışı. "En önemli mesajlar"ın peşine takılmış olanların doğal üyesi olduğu, ölülerle canlıların bir araya gelebildiği bir yüksek irtifa topluluğu. Besbelli ilkel bir gönderi düzeni, dizgesi hâkim cemiyetin bünyesinde. *Birşey* bulan, *bir yere* vardığına bel bağlayan, arayan ve sorgulayan, dolaşıma sokuyor yeniden: Sonucu, soruyu, kaygıyı. Bir tür paylaşım çemberi kuruluyor orada. Dillerimiz, alanlarımız, coğrafyamız, çağımız başkaymış, uzun uzadıya önemi yok. Kalkan, imbik, prizma kullanıyoruz.

Bu zamanın içinde bir zaman daha var, olabiliyor, gören görecek, anlayan anlayacaktır. N

ÇİZGİ ROMANLARDA KÖTÜLÜK'ÜN GÖLGELERİ

Prof. Eco, zamanında "İyi nedir, Kötü nedir?" diye Süpermen'e de sormuştu bir incelemesinde ve Süpermen'in, özel mülkiyeti Kötülük'ten koruyan doğaüstü bir polis olduğu, onda İyilik'in fakirler için para toplama etkinliği kapsamında değerlendirildiği sonucuna varmıştı.

Ufuk Karakurt

"El, her iş gibi, alkıştan da yorulur."
Cenap Şahabettin

Faulkner ve Tanpınar pop süprüntülere karşı

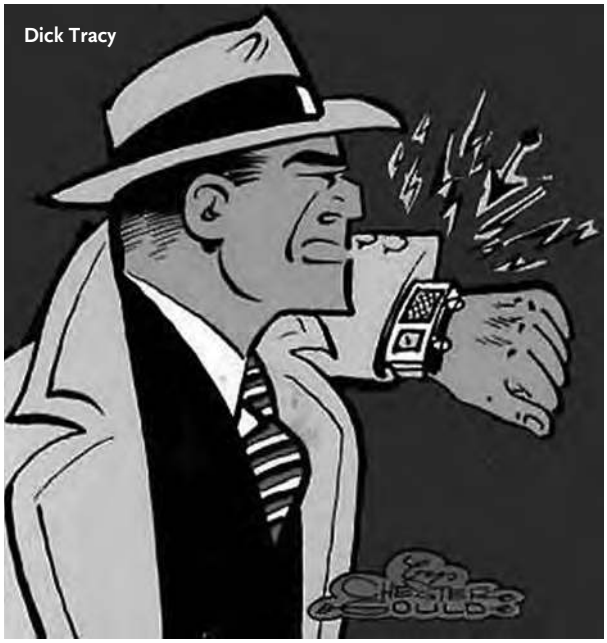
Yüksek edebiyatın muteber icracıları, polisiyeler gibi popüler türlerle sıkıntılı bir ilişki yaşamıştır. Tanpınar, günlüklerinde, Avrupa seyahatlerinde tutup on beş dedektif romanı birden aldığı ve dedektif romanı bağımlılığından bir türlü kurtulamadığı için kendini azarlar. Faulkner, Simenon polisiyelerini Çehov'a benzeterek onlara bir "yüksek edebiyat" kulbu takar. Çizgi romanlar söz konusu olduğundaysa bu ikisi coşkuyla saldırıya geçer. Faulkner, "çizgi romanların okuma yetisini köreltip edebiyatı Neanderthal çağın mağara resimlerine geri göndereceğinden" şüphelenir. Tanpınar ise, "Resimli roman. Bundan daha büyük eşeklik, hamakat olur mu? Güpgüzel okumak varken resim seyrettiriyor," diye çizgi romanlara sevgilerini iletir. Ama tabii, Márquez, Eco gibi, çizgi romanlara karşı insaflı yazarlar da var.

İhtiyar çocuk Gabo

Törene körkütük sarhoş gidip üstüne üstlük herkese sataşarak zamanında herkesi zıvanadan çıkarmış Knut Hamsun'dan sonra herhalde en gırgır Nobel hikâyesi Márquez'inki. Uğursuzluk getirdiği için smokin giymeyi reddetmiş, yakasız beyaz elbisesini giymiş, geniş bir oğlan çocuğu sırıtışıyla, çivi gibi politik, ama eğlenceli konuşmasını yapıp 10.000.000 İsveç Kronu ödülü almış Márquez ve sonra onu yıllarca bankada unutmuş. Söyleşilerinde yeryüzünde yazılmış bütün romanları okumaya karar verdiğini anlatır (en az 10 milyon), 80 yaşındayken bile, torunu yaşındakilerle sohbet ederken kendini onlardan daha küçük hissetmemek için çok zorlandığını söyler. Aslında Márquez'de tepeden tırnağa her şey sevimli-bir-oğlan-çocuğu tabakasıyla kaplıdır. Bu yüzden en sevdiği kahramanların, kafa bulandırıcı simgesellikleriyle ve can sıkıcı derinlikleriyle Ivan Karamazov, Gregor Samsa veya Kaptan Ahab değil de Kont Drakula, Monte Kristo Kontu ve Gargantua gibi daha sürükleyici, daha eğlendirici kahramanlar olması olağan. Böyle biri çizgi romanlara ilgisiz kalamazdı. Hatıratında, "kendi başına edebi bir tür olan çizgi romanın kitapçıların çocuk bölümlerine hapsedilmesinin haksızlık" olduğunu söyleyip ekler: "Bir sürü kahramanın içinde en sevdiğim Dick Tracy'ydi."

Gangsterlerin azılı düşmanı

Dick Tracy 1950'lere kadar çok ünlüydü. Sarı yağmurluklu ve sarı fötrlü dedektifin, bileğindeki iki kanallı radyosuyla polis eşgüdümü sağladığı, Space Coupe'sine atlayıp bazen Ay'a gittiği, yuvarlak şarjörlü Tommy marka makinelisiyle suçluları ortadan kaldırdığı ve bu esnada önemli miktarda masumun öldüğü maceraları bütün dünyada kapışılırdı. Normal vatandaşların çizimlerine hâkim olan sevimliliğin tam aksine komiklikle iğrençlik arasında resmedilen (binlerce gevşek ve yağlı kırışığı kafasının her yerinden sarkan Prunehead, tüm vücudu kurtlarla kaynaşan Wormy vb.) suçlular bu maceralarda ikiye ayrılırdı: sistematik çalışan ve kötülük bilinciyle dolu kalabalık gangsterler grubu ile ne yaptığını bilmez salaklar güruhu. Ara sıra Dick Tracy, bu ikinci gruptakilerden bazılarını kısa bir nutuk atarak "kurtarır", onları Kötü taraftan İyi tarafa geçirirdi. Yalnız tersi, İyi'nin Kötü'ye dönüşmesi imkânsızdı. Rakip çizgi seri *Batman*'da, İyi Savcı Harvey Dent, bir gün Kötü İki-Yüz'e dönüştüğünde, Dick Tracy serisinde cevaben

Dick Tracy

benzer bir karakter belirdi, onun da suratı İki-Yüz gibi iki parçaya ayrılmıştı, ama o, anasından doğduğu andan itibaren Kötü bir ucubeydi. İnsanlar nasıl olur da altın kalpli İyiler'in bir gün gangsterlere dönüşebileceğini düşünüyor, olur şey değildi.

Profesör Eco'nun seçimleri

Márquez, Dick Tracy'nin, saçma sapan çizgi roman standartları için bile saçma bu öğretisini benimsiyor muydu, yoksa onu sırf 1930'lar nostaljisi için mi seviyordu bilinmez ama Prof. Eco'nun çizgi roman seçimlerinde kötülük bahsinin de hesaba katıldığı aşikâr. "Günlerce sıkılmadan *İncil*, Homeros ve Dylan Dog okuyabilirim," diye sırf sevdiğinden övmez onu. Gerçekten de hikâyelerine bakıldığında, ilk başta Kötü gibi duran korkunç karabasan gulyabanilerinin sadece haksızlığa uğramış acı içindeki ruhlar olduğu görülür, asıl Kötü ise zararsız görünen sıradan tiplerin içinden çıkar. Prof. Eco, zamanında, "İyi nedir, Kötü nedir?" diye Süpermen'e de sormuştu bir incelemesinde ve Süpermen'in, özel mülkiyeti Kötülük'ten koruyan doğaüstü bir polis olduğu, onda İyilik'in fakirler için para toplama etkinliği kapsamında değerlendirildiği sonucuna varmıştı.

Eleştiride Cenap Şahabettin sınırı

Prof. Eco aynı incelemede (tırnak içindekiler onun) "entelektüel gerilim ânı"nda (???), "çocuksu bir tembellikle" bu "tüketim ürünü" popüler "kaçış eğlenceleri"nin "rahatlama" sağladığı için faydalı olduğunu belirtir ve bunun "entelektüel varlığın sarsıntılı ritmi"ni (???) bozup bozmayacağını araştırır. Çok fazla entelektüel kelimesi geçtiği için araştırmanın sonucunun pozitif mi negatif mi olduğunu anlamadım. Ama galiba iki şey söyleyebilirim. Birincisi Prof. Eco'nun *İncil'i* ve Homeros'u sıkılmadan nasıl okuyabildiğini anlıyoruz, aralarda Dylan Dog okuyormuş. İkincisi de, yüksek entelektüel etkinlik ile popüler ıvır zıvır yazarlığı arasında bir kademe farkı ölçülmüş. Gene başa döndük. Yukarılardaki yüksek entelektüel çaba ve aşağılarda bu büyük çabanın "rahatlayabilmesi" için ara sıra işe sürülüp sonra çukuruna def edilen çocuksu aksiyonlar, çizgi romanlar vb. Bu kategorilerin de en az Süpermen ve Dick Tracy'nin kötü adamları gibi kusurlu olup olmadığını, kuşkusuz Foucault'dan kopya çekerek, araştırmak isterdim, ama yazının başında alıntısını artık yapmış bulunduğum C. Şahabettin'in, "Kusurumuz ne kadar çoksa o kadar kusur ararız," cümlesi beni durduruyor. En iyisi yine C. Şahabettin'den devam edelim: "Boş yere düşünmek istemezseniz, sevdiğiniz şeyleri düşününüz." İşte bazı çizgi hikâyeler.

Ben Yaşarım: Suat Gönülay'ın asıl başyapıtı "Vakur Barut" serileri basılmadı ama "Örtmenim Canım Benim"deki Nihal Hoca da epey tuhaf. Onun sahtekârlığı ancak *Yetenekli Bay Ripley*'le kıyaslanabilir, ancak hiç kimseyi kendisi öldürmediği ve bu tür pis işler için acımasız tuzak silsilelerini kullandığı için ondan üstün. Ripley'in amacı zenginliğe ermekti, bunun amacı ise, şehirden veya köyden çocukları toplayıp kaçırmak.

Hilal: *Risalet'üt-Tayr*'da İbn Sina uyarıyordu: "Yılanın deri değiştirdiği gibi siz de kabuğunuzdan çıkın, solucan gibi yumuşak yumuşak yürüyün, iğnesini kuyruğunda taşıyan akrep gibi olun, çünkü şeytan insana ancak arkasından yaklaşarak onu aldatır." Hilal'deki şeytandan ise korkmamıza gerek yok, çünkü Hilal'den başka bir şeyi gözü gördüğü yok.

Superman For All Seasons: En son çizilen Süpermenlerden biri Güneş'te yaşıyordu. Bu Süpermen ise çam yarması bir köy çocuğu. Kötülük, İyilik kavramlarını anca Amerikan taşrasından şehre göç ettiği zaman tanımaya başlayan bir izbandut o. Adı bile daha Süpermen değil; Çelikten Adam.

Filistin: Televizyonlardaki görüntüleri ve üzerine her kafadan çıkan politik söylemleriyle artık günlük olağan şiddetin bir parçası olmuş Filistin'in hem televizyonlardan, hem politik söylemlerden, her açıdan üstün bir resmi, içinde soyut tek bir şey var; en büyük Kötü'nün kanıksama olduğu.

Dikiş Nakış: *1001 Gece*'de, divan şiirinde, Batılı gezginlerin seyahatnamelerinde milletin aklını başından alan süzgün gözlü Fars kadınlarının İran Devrimi dönemindeki mirasçılarının semaver başındaki dedikoduları, bu sefer cinselliği harlamaktan çok, çizerin deyimiyle "kalp vantilatörü" oluyor ve bir kez daha ne olursa olsun hayatın acımasız bir neşeyle sürüp gitmekte olduğunu hatırlatıyor... N

ORUÇ ARUOBA

ŞİİR, FELSEFE İÇİN, TEK AYRICALIKLI SANATTIR...

“Gürültü içinde sessiz, kalabalık içinde yalnız.”

Oruç Aruoba’nın metinleri her zaman yazılanla yaşanan arasındaki mesafeyi sorgulamaya yol açmıştır. Üstelik, bu mesafeyi kısaltmanın bir okurun düşeceği en büyük tuzağı hazırladığını bilmemize rağmen. Peki ama bir okur ya bu tuzağa bile bile düşmek istiyorsa? Ya aradaki mesafe, sanılandan azsa? İşte o zaman, insan kendi kendine şöyle sorular mırıldanıyor galiba:

KAAN ÖZKAN
Fotoğraflar ÖZER SAYIN

Bu bir tahmin olacak elbette ama Oruç Aruoba’nın defterlerini okuyan herkes öznel bir tarihe şahitlik ettiği duygusuna kapılıyordur diye düşünüyorum. Yazdıklarınızı okumak, sizinle yan yana yürüyüp hayatı algılayışınıza tam da gözbebeğiniz hizasından tanık olmak gibi bir şey. Okurla aranızdaki bu yakın mesafeyi siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

Okurlarım şimdiye dek ancak tek bir defterimi okumuş olabilir; çünkü tek birini yayımladım—açılıp kapandığı, başlayıp bittiği belli olduğu için... Yoksa, aslında tek bir defterim var; yıllar içinde dallanıp budaklansa da, fiziki olarak şu kapaklar arasında, şu cilt içinde ayrı adlar almış da olsa, tarihsel sıra içinde, en azından gün-be-gün sürekliliği olan bir defter... Her yazar tek bir kitap yazar, *dictum*’undan önce, her yazarın tek bir defteri vardır, *dictum*’u daha da doğru herhalde. Kitaplarım, önce defterime yazdıklarımdan oluştu—önceden kitap olarak yazmayı tasarlayıp defterden ayrı olarak yazmaya giriştiğim kitaplardan hemen hiçbirini de bitiremedim..

“Öznel tarihe şahitlik etmek”—Evet, ama defterime yazarken, tuttuklarım güncel yapıp-etme kayıtları değil; onlarda yaşadıklarım yoluyla düşündüklerim, onlarda kaydadeğer bulduklarım...

“Gözbebeği hizası”-“yakın mesafe” konuları karışık: yazdıklarından hareketle bir yazara kişi olarak yaklaşmak zor iştir. Biryerlerde belirttiğim gibi, okur okuduklarının ardında bir kişi görür gerçi; ama bu, ‘asıl’ kişi ile çakışmayabilir, hatta bazen ona ters bile düşebilir. Bazı okurlarım gerçekten kendilerini bana “yakın” buluyor; ama bu benim kişiliğimden değil, onların kişiliklerinden dolayı öyle oluyor.

Okur karşısında bu kadar yalın olmak aynı zamanda bir sahiciliği de ifade etmiyor mu? Gerçi “sahici ben” diye halihazırda verili bir şey olmadığını bilerek ve sadece hesaplaşmanın apaçık yürütülmesini kast ederek soruyorum bu soruyu...

Oruç Aruoba
1948'de doğdu. 1973'ten başlayarak Hacettepe, Tübingen, Victoria-Wellington üniversitelerinde akademisyenlik ve öğretim görevliliği yaptı. 1983'te üniversiteyi terk etti, İstanbul'a yerleşerek çeşitli yayın kuruluşlarında çalıştı, yazı ve çeviri işleriyle uğraştı. Hume, Nietzsche, Kant, Wittgenstein, Rilke, von Hentig, Celan ve Başo'dan çevirileri vardır. Kitaplarından bazıları: *Tümceler* (1990), *De Ki İşte* (1990), *Yürüme* (1992), *Hani* (1993), *Yakın* (1997), *Uzak* (1999), *İle* (1999), *Çengelköy Defteri* (2001), *Zilif* (2002), *Olmayalı* (2003), *Doğançay'ın Çınarları* (2004), *Geç Gelen Ağıtlar* (2005), *Kesik Esin/tiler* (2005), *Ol/an* (2005), *Sayıklamalar* (2005), *Benlik* (2005), *Meşe Fısıltıları* (2007).

Ölümlü olmamak...

Ölümsüz olsaydık, yine de anlamlı olur muydu hayat, muhtemelen ertelediklerimizle?

Saçma bir soru—ama, bir sonraki soruyla bağlantı kurarak birşeyler geveleyeyim gene de: İnsan ölümsüz olmayı değil, ölümlü olmamayı ister (dinlerde, örneğin, sözkonusu olan, bu, şimdiki yaşamın sonrasız, bitimsiz olması değil; ölümden sonra, yaşamanın 'başka bir yerde ve biçimde' devam etmesinin olanaklı olmasıdır)... Hiçbir düşünme biçimi ölümü yadsıyamaz; ölümlülük insanın en temel ve en kesin verisidir—ölümsüz bir yaşam, bir saçmalıktır. Bazen düşünürüm, örneğin Homeros'un Olympos'taki Panteon'da ölümsüz tanrılar arasında olup-bitenlerle ilgili anlattıklarına komedi olarak bakabiliriz, trajedi olarak bakmak yerine—Zeus'a bir şaklaban olarak... Yaşam ancak ölümle anlamlıdır.

Yazdıklarımı hiçbirzaman "okur karşısında" yazmadım—yayımlanmaları birçok başka koşul gerektirdi. Wittgenstein'ın dediği gibi, "kendimle kafakafaya vererek" yazdım; yazdıklarım çok sonradan 'kitap' olup iki kapak arasında, bir cilt içinde biraraya geldiler, "okur önüne" çıktılar.

"Yalınlık-Sahicilik" açısından, Simplex sigillum veri (Yalınlık hakikatın mühürüdür) diye bir eskil saygıdeğer deyiş vardır. O yalınlık düzeyine bazen ulaşabildiğim belki söylenebilir; ama bunun böyle olup olmadığını ben yargılayamam.

Bir yazınızda yaşananla yazılan arasında hep bir mesafe olduğunu/kalacağını da belirtiyorsunuz. Yazıyı var ya da vazgeçilmez kılan da bu mu sizce?

Yaşanan yazıldı diye değişmez; oysa öyle yazılmasını belirleyen öyle yaşanmış olmasıdır. Burada tabii devreye dil girer—yaşanmışın düşünülmesi başka şeydir, düşünülmüşün yazılması, başka şey... Yalnızca şiirde düşünme ile yazma eşzamanlı olarak işler. Felsefede ise aralarındaki mesafe uzayabilir. Ben bunu epey kısa tutmaya çalışırım genellikle; bu yüzden olacak, kimileri düzyası olarak yazdıklarımı da "şiirsel" buluyor.

Bir örnek vereyim: Birgün, geri çeviremeyeceğim birisi, bana bir tavşan yavrusu armağan etti—hem de iki kez: birincisi ilk günün sabahına ölü çıkınca, ikincisini getirdi. Ben de 'tavşan beslemeye' başladım. Ama ne yapmam gerektiğini bilemiyordum—örneğin, ne versem hemen büyük bir hızla yiyip bitiriyordu: bu yararlı mıydı; neyi ne zaman ne kadar yedirmeliydim?.. Gidip Eminönü'ndeki 'pet' dükkânlarına sordum, "Tavşan Besleyene Kılavuz" gibi birşey var mı, diye; "Yok," dediler. Dönüş vapurunda, kafamdan geçen çeşitli düşünceler (..."havuç sever"..."güney balkonu"..."tahta kutular içinde"..."günde bir tane verebilirim"... gibi) arasından, "Tavşan besleyen havuç da yetiştirmelidir," tümcesi çıktı. Bu hoşuma gitti; bir de eğretileyebileceğim bir alan açtı; sonradan 'aynı minval üzre' yazdığım tümcelerle bütünlediğim kitabın ilk tümcesi oldu—tavşanımı, artık başedemediğim bir hale gelince, götürüp profesyonel yetiştirici olan birilerine verip bırakmak zorunda kaldıktan sonra, bütünlendi, yayımlandı.

***Hani*'deki, "Yavaştır yaşamının anlamı" tümcesi, bugüne bir karşı çıkışın temsili gibi. Hızlandıkça anlamı/mızı mı yitiriyoruz bu çağda?**

O tümce bir eleştiriden çok, bir saptama: Kişi yaşamını, yaşadıklarını ne kadar "hızlandır"dığını sanarsa sansın, yaşam hep kendi yavaş ve sanki 'kendinden emin' tempo'suyla, zamanında gelir ve yaşanır. Bu yüzden yaşamın tempo'sunu kurcalamamak gerekir. —Zen bilgeliği, "Herşeyin kendi yeri vardır" der: herşeyin kendi zamanı da vardır, diye ekleyebiliriz herhalde. Zaten değiştirilemez; ama değiştirmeye—'önce'ye ya da 'sonra'ya almaya—çalışmak da, birşeyleri bozabilir, zedeleyebilir, kırabilir.

O tümce bir de şunu belirtiyor, ya da önceliyor: Yaşadığın birşeyin anlamını, o sırada, yaşarken bilemezsin, çoğunlukla; ancak senin anlamanın zamanı gelince anlarsın, o yaşadığının anlamını—bu da yıllar sonra gerçekleşebilir...

Yerleşik kanıların aksine, ölümle özgürlük arasında da bir ilinti kuruyorsunuz. Buna göre, özgürlüğün koşulu, yaşama olanağının ölümde görülmesine dayanıyor. Yaşama olanağı ölümde görülmediği takdirde nasıl bir tutsaklıkla karşı karşıya kalınır –bugün yaşadığımız "tutsaklıklar"a biraz benzemiyor mu?

Önceki sorudan devam edersek: "yerleşik ka-

nılar" ne derse desin, bu "ilinti"yi kuran ilk ben değilim: Nietzsche ölüm bilinci üzerinde bütün bir erdemlilik/özgürlük kuramı geliştirir; Heidegger'de "ölümüne [doğru/için] varolmak" gibi bir kavram vardır. Ustam Bilge Karasu da *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*'da, iki ölüm olanağı ile özgürlük arasındaki ilişki üzerine, "efendi-köle" ilişkisi üzerinden bir irdeleme yapar.

İmdi, kişi ancak ölümün kesinliğini ve içeriksizliğini tam olarak yüklenirse, yüklenince, özgürleşme olanağına yaklaşabilir. Hem kişisel hem de toplumsal/tarihsel özgürlük biçimleri için geçerlidir bu. Çok çiğnenmiştir ama, Mustafa Kemal'in "Ya istiklal ya ölüm" ilkesi, üzerinde düşünmeye değer: Bütün bir toplum, işgalcilerine karşı savaşmayı seçerek, toptan yokolmayı göze alarak, bağımsızlığını kazanmıştır. Bunun benzeşiklerini tek kişilerin yaşamlarında da görebiliriz.

Felsefenin kişisel bir çaba olarak başlayacağını, ama sonrasında bu yaşamsal merkezden uzaklaşıp salt hale geleceğini söylüyorsunuz. Bir filozof için nasıl bir süreç bu, arada yaşanan? Çünkü acılardan, kendine çelme takmalardan da söz ediyorsunuz...

Kurduğum tümceyi tam anımsamıyorum; ama "salt" sıfatını (senin kullandığın gibi; "mutlak" anlamında) kullandığımı sanmıyorum—belki, 'bütün insanlar için geçerli' demişimdir—'evrensel' sıfatını da pek sevmem...

O zaman şöyle sorayım: Tek bir insanın, kendine ait meseleler üzerinden uğraştığı/ortaya koyduğu felsefi yazılar genel'i, yani herkesi ilgilendirir bir hale nasıl gelebiliyorlar?

Burada sözkonusu olan, "tek bir insan" ile "genel" olarak insanlık arasında bir geçiş—sanki bir 'tümevarım'—değil: sözkonusu olan, düşünen, kendi yaşamı üzerine düşünen bir kişinin, düşüncelerinin içeriğini, kendi yaşamının sağladığı yönelimden ayırarak—'genelleme' ya da 'soyutlama' anlamında değil— bir insanlık durumu, bir insan yaşantısı olarak nesne edinmeye; kavramaya ve kavramlaştırmaya çalışmasıdır. Bu iki "nesne edinme" aynı işlem olarak gerçekleşir—diyelim kişi kendi yaşamını allak-bullak eden birşey üzerinde; bunu da kendi ölümüne doğru, düşünürken, "Yaşam belirsizdir; oysa ölüm belirgin ve kesindir," gibi bir tümce kurabilir...

Gürültü ve patırtının içinde felsefe yapılabilir mi –ya da yazılabilir mi?

Yapılamayacağını söylüyorum —ama hep "gürültü-patırtı" içinde olduğumuza göre, felsefe düşünürünün ve yazarının onun içinde

Kişi yaşamını, yaşadıklarını ne kadar "hızlandır"dığını sanırsa sansın, yaşam hep kendi yavaş ve sanki 'kendinden emin' tempo'suyla, zamanında gelir ve yaşanır. Bu yüzden yaşamın tempo'sunu kurcalamamak gerekir.

Kitaplarım, önce defterime yazdıklarımdan oluştu—önceden kitap olarak yazmayı tasarlayıp defterden ayrı olarak yazmaya giriştiğim kitaplardan hemen hiçbirini de bitiremedim...

bir yer bulması gerekiyor. Bir yer—dostum Enis Batur'un alıntıladığım dizesindeki—"herkes uyuduktan sonra" vakti... Bu anlamda da "gürültü içinde sessiz, kalabalık içinde yalnız" olma olanağı...

Felsefeyle özellikle şiiri bir hayli yakın buluyorsunuz. Şiiri ayrıcalıklı kılan ne?

"Yakın" değil, neredeyse özdeş buluyorum. Şiir, felsefe için, tek ayrıcalıklı sanattır—bütün öteki sanat dallarını teker teker ve birlikte ele alıp, "genel" sanat içinde nasıl yanyana bulunduklarını ortaya koyabilince, şiir hep ayrı durur—hepsinin altında ya da üstünde, ama yanında değil... Şöyle: her bir sanat dalı kendine özgü "malzeme"siyle—kâğıt, çizim, renk, taş, ses, vb—anlam kurar; oysa şiir anlamla anlam kurar—malzemesi de ürünü de anlamdır. Tabii ki dili—sözcükleri ve tümceleri—kullanır; ama, bunlarla—onların anlamlarıyla—kurduğu, başka, yeni bir anlamdır. Kendine 'verilmiş' olan 'doğal', 'gündelik' dil içinde varolan, işleyen anlam birimlerini yeni bağlantılar içinde işleyerek, daha önce varolmayan anlam bütünlükleri kurar, yaratır. —Haydi bir küçük örnek: "duman"ın da "dağ"ın da ne anlama geldiğini biliriz; ya, bir dizede "dumanlı dağlar" kuruluşu geçince, ne anlarız—şair ne demektedir?..

Tümcelerinizden biri: "Felsefe yapmak, kişinin, gelmeyeceğini bildiği birisini beklemesine benzetilebilir." Burada bir çaresizlikten çok, bir "rağmen"i okumak mümkün gibi geliyor bana?..

Ne "çaresizlik" ne "rağmen"—ikisinin de ötesinde birşey...—Haydi bir itirafta bulunayım: Bunu yaşamım içinde üç kez yaşadım: Issız bir deniz kıyısında; herkesin gittiği, otoyol kıyısındaki bir 'ofis'te; ancak kar kaplı merdivenlerle ulaşılabilecek bir evde... Her seferinde, sevdiğim bir kişinin, oraya, bulunduğum yere gelmesini istedim, istiyordum; ama, bilerek: gelemezdi; isteseydi bile, orası zaten gelinemezdi; zaten benim orada olduğumu, onu beklediğimi, gelmesini istediğimi bile bilmiyordu—ama ben, beklentimden hiç vazgeçmeden, sürdürüyordum beklememi...

—Bazı haşarı öğrencilerim (sonradan anlattılar), "Bakalım nasıl bir işmiş bu," diyerek, herhalde kafa çekip tartıştıktan sonra, sabahın dördünde Barbaros Bulvarı'nın tepesine çıkarak, o saatte 'gelmeyeceğini bildikleri' Beşiktaş-Sarıyer dolmuşunu beklemişler...

Espri bir yana, felsefe gerçekten böyle birşeydir...—Bunu birkaç kitabımda çeşitli açılardan irdelemeye çalıştım; ama, çok açık anlatabildiğimi sanmıyorum...

Okumaya-yazmaya/felsefeye-şiire bulaşmış birisi eğer sürekli yolda ise ve ömrü kendine doğru yürümekle geçecekse, bir başkası "ile" olabilmek ne kadar mümkün?

Çok zor ama olanaksız değil—yalnızca da "bulaşmış" olduklarımızda "ortak yanlar" var diye değil; belki tam tersi: iki kişi de ötekinin nasıl bir yolda; nasıl bir "kendi"ye doğru yürümekte olduğunu anlamaya çalışarak (belki hiçbirzaman anlayamayacağını bilerek) yanyana yürümeyi yeterince güçlü bir biçimde isterlerse— —tuzağını görmedim sanma: Hayır, "aşk"tan sözetmiyorum; ama, "sevgi"den, ediyorum...

Bütün bu konuştuklarımız aslında hayatımızın bir özlemin peşinden gitmek olduğunu gösteriyor sanki...

Özlem müthiş önemli bir 'duygu'dur—bir 'duygu' olmadığını bile söylemek isterdim—bilgisel açıdan, düşün: orada olmayan bir kişiye yönelik bir 'duygu'; "sevinç"le karşılaştır, birisini görünce 'sevin'meyle... Hele, yukarıda üzerinde durduğum; "gelmeyeceğini bildiğin" olunca, özlediğin...

Ne kadar yerleşiktir Oruç Aruoba? Neredeyse bir seyyah denebilir mi onun için?

Çok fazla bilinçli olarak amaçlamadan, ama bir 'yaşam eğilimi' olarak, galiba, kendimi bütün yerleşikliklerimden kopardım yaşamım boyu: 'ev kurmak', 'aile kurmak' gibi aşamalardan da geçerek; seçtiğim 'meslek'leri—en başta, bütün yaşamımı vermeyi amaçladığımı—da terkederek... Bir sayayım: Doğduğum evden—ve anne-babamın evlerinden—sonra, (hiçbiri benim "sahibi" olmadığım) on bir ev değiştirmişim... Bugünkü çağda hem anlamlı değil; hem de, kendine aykırı 'finansiyel' temeller gerektirirdi, ama

Oruç Aruoba, Betül Çotuksöken ile.

arada bir, istediğim yere süreceğim bir karavan; ya da, liman liman gezinebileceğim bir tekne düşlediğim olmuştur—hani, benim gençliğimde, Avrupa'ya gelip Almanya'dan 'Volkswagen Bus' satın alıp (burnundaki VW amblemini de 'barış' amblemiyle değiştirip, bir güzel de boyayıp) Katmandu'ya doğru yolaçıkan Amerikalı "çiçek çocuklar", hippy'ler vardı ya...

Başo'nun üç yüzyıl önce olabildiği gibi bir "gezgin" olmak isterdim, galiba—ama artık olanaklı değil— —zaten bacaklarım da, artık, yetersiz...

Gitmek mi, kalmak mı–hangisi mutluluktur? Hangisi olanaklıdır?

İkisi de olanaklı—zaten görüyorsun: İkisini de gerçekleştirenler, var.—Belki, anlamlı gördüğün yerde kalmak; anlamsızlaşan yerden, gitmek...

"Mutluluk" pek önemsediğim birşey değildir.

Yol almaktan/Yol'a koyulmaktan neden bu kadar korkuyoruz? Geride bırakacaklarımızı arar olmak mı, yoksa karşımıza çıkacak olanlar mı bizi korkutuyor?

Alışkanlıkların sağladığı rahatlık, bu konuda en büyük ayartı—belki senin "mutluluk" diyebileceğin şey...

Heat diye bir film var; sıradan bir Hollywood yapımı; ama, benim oyunculuklarına önem verdiğim Robert de Niro ve Al Pacino'nun (galiba tek) ortak filmleri. Benim için önemli bir düşünce barındırıyor: Biri bir soyguncu, öbürü bir polis. Beriki ötekinin peşinde; bir noktada karşı karşıya gelip konuşuyorlar, biribirini iyi tanıyan kişiler olarak. Soyguncu, kendi ustasında 'tevarüs' ettiği bir yaşam ilkesini anlatıyor, polise: "Köşeden hararet (:heat: tehlike; peşinde olan, seni yakalamak isteyen silahlı kişiler) geldiğini gördüğün anda, beş saniye içinde, bütün bağlılıklarını terkedip 'yürüye'bilecek durumda olmalısın." —Bunu bir soyguncu ilkesi değil, bir yaşam ilkesi olarak alırsak, "Kendine aykırı bulduğun bir yeri hemen terkedebilir durumda olmalısın" diye 'çevire'biliriz. Ben galiba buna benzer bir ilke uyguladım, yaşamımda: İsteyerek, hatta 'seve seve' girdiğim; ama, bir noktasında, kendime aykırı olduğunu, o hale geldiğini gördüğüm her bir 'yer'i (pek öyle, "beş saniye içinde' olmasa da) terkettim, 'yürü'düm... Yani, amaç, "yola çıkmak/yol almak" değildi; "yerleşik" kalamamaktı—yoksa, çok 'evcil' bir adamımdır...

Yürümekten yorulduğunuz oldu mu hiç?

Hem de nasıl—yorgunluk, bezginlik, bıkkınlık belki en sık yaşadığım yaşantılardır; ama, hep, "kendimi ensemden tutup kaldıra"cak gücü buldum kendimde şimdiye dek—şimdiden sonra, bilmem... N

Çok fazla bilinçli olarak amaçlamadan, ama bir 'yaşam eğilimi' olarak, galiba, kendimi bütün yerleşikliklerimden kopardım yaşamım boyu: 'ev kurmak', 'aile kurmak' gibi aşamalardan da geçerek; seçtiğim 'meslek'leri de terkederek...

Kent ve Söylence Ekseninde Öykünün Yolculuğu "Sur ve Gölge" Üzerine

Nedret Tanyolaç Öztokat

Yazınsal yapıttaki uzam onun içinde devinen kişilerle anlam kazanır; onların sahnesidir. Özne ve uzam ilişkileri yazınsal çözümlemelerin ayrıcalıklı bir konusunu oluşturur. Salt gösterge niteliğiyle metinsel boyutta mı çözümlenmelidir, toplumsal bir yazın araştırması çerçevesinde yeni bir şeyler söylenebilir mi? Ya tarihsel açıdan?

Tahsin Yücel, "Kendini algılayan biri bulunduğu sürece, devingen bir ufuktur dünyamız; bizim algıladığımız ya da tasarladığımız dünyadır, nesnel ve değişmez bir dünya değil: 'belli bir anda, belli birinin dünyası olmayan dünya yoktur'. Bunun sonucu olarak, dünya konusunda her türlü bilginin en azından üç etkenin işlevi olduğu söylenebilir: dünyanın kendisi (uzam), onu ele alan özne (belli biri) ve her ikisinin de yer aldığı zaman (belli bir an)," der *Anlatı Yerlemleri*'nin giriş bölümünde.

Kişi, süre ve uzam ulamlarına başvurmadan anlamsal evrenlerden söz etmek olası değildir. Yazınsal yapıtta olay örgüsünün içine yerleştiği uzam kimi zaman yapıtı gölgede bırakacak denli güçlü bir hâle'ye sahiptir. Lawrence Durrell'in İskenderiyesi gibi. Durrell'in dörtlüsünün karizmatik kişilerinin algısında, Oğuz Demiralp'in de saptadığı gibi, "Kent bir sevgi, zaman zaman tutku nesnesidir." Nevzat Erkmen ise Dublin kentini 16 Haziran'da ("Bloomsday") ziyaret etmenin Joyce sevenler için "bir tür hacca gitmek" olduğunu belirtir. ("Roman Kentler", *Kitaplık*, sayı 82)

Avrupa, Rus, Amerikan roman ya da öyküsüne baktığımızda kent izleği ayrıcalıklı bir izlek olarak belirir. Kendi edebiyatımızda da büyük kent/taşra ikilisi yazınsal uzam olarak dikkatimizi çeker.

İster taşra, ister merkez, dış dünyanın coğrafyası kimi yazınsal yapıtların neredeyse yazgısını belirlemiştir; Yaşar Kemal'in Çukurovası, gibi. Kuşkusuz yazınsal yapıttaki uzam kurguya ilişkin bir süreci içerir, yazınbilimcilerin belirttiği gibi, kişilerin içinde yer aldığı olay örgüsünün uzamı olarak gerçeklik duygusu uyandırır, kişi ya da kahramanların tutkusal ya da bilişsel dönüşümlerini üstlenerek metnin anlam boyutunun önemli bir bileşeni olur. Ustaların kaleminde uzam çoğu kez simge değeri üstlenir, Yaşar Kemal'in *Sarı Sıcak*'ında anlatılan "sarı sıcak", Çukurova tarlalarında gündelik işçilerin yaşadığı insanlık koşulunun acıtan bir eğretilemesidir; doğanın içinde yaşam mücadelesi veren insanın duyumsadığı dünyayı aktaran bir gösterge, öykünün dümenini tutan bir anlam öğesidir.

Yazınsal yapıttaki uzam onun içinde devinen kişilerle anlam kazanır; onların sahnesidir. Özne ve uzam ilişkileri yazınsal çözümlemelerin ayrıcalıklı bir konusunu oluşturur. Salt gösterge niteliğiyle metinsel boyutta mı çözümlenmelidir, toplumsal bir yazın araştırması çerçevesinde yeni bir şeyler söylenebilir mi? Ya tarihsel açıdan?

Edebiyatımıza baktığımızda büyük kent

Mehmet Zaman Saçlıoğlu için yeni bir okuma biçimi...

Özellikle kent/özne/olay üçlüsünün algılanması üzerine beni kurcalayan bu sorular, Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun son öykülerinden "Sur ve Gölge"yi çeşitli aralıklarla birkaç kez okuduktan sonra daha da belirginleşmeye başladı.

örneğinden yola çıkarsak, Batı edebiyatlarında olduğu gibi İstanbul ayrıcalıklı bir uzam olarak belirir. Ardından Ankara ve İzmir gelir. Bu iki kent yaşadığımız değişim ve dönüşümün tarihsel-siyasal-toplumsal bağlamının yerleştiği uzamlardır daha çok. Ankara'nın daha ağırlıklı bir yazınsal varlığa sahip olduğunu düşünebiliriz. Her iki kentin kurgu içinde metinselleşmesinde bu kentte yaşayan usta yazarların payı büyüktür kuşkusuz; bu konuda yapılacak toplum-yazınsal bir araştırma bize çok şey anlatacaktır.

Çok genellemeci bir bakışla, Ankara, güçlü bir toplumsal-siyasal çerçevede kurgulanan bir uzam olarak belirir. Cumhuriyetin kazanımlarının, siyasal hesaplaşmaların, kurtuluş savaşı ve 1980'lerdeki çalkantıların ve yansımalarının içine yerleştirildiği ortamdır. *Bir Düğün Gecesi*'nin Aysel'i Ankara Anadolu Kulübü'nde gerçekleşen, yeğeninin düğün gecesinden, tüm yaşamına ve yaşadığı dönemin çıplak gerçekliğine uzanan o delici bakışın ardından, yine Ankara'da bir otel odasında "ölmeye yatar", Ankara'dan bir kez daha kendi yaşamına ve ülkenin dönüşümüne bakar. Anlatıya ikinci katman olarak yerleşen İstanbul çocukluk/genç kızlık anıları da anlatılan Ankara'nın "metinsel uzamı" içinde yer alır. Cumhuriyet kazanımlarının ardından, aydın kadın bilincinde sancılarla yaşanan modernleşme süreçleriyle hesaplaşmasını Aysel Ankara'da, ilkin Anadolu Kulübü'nün balo salonunda, ardından bir otel odasında yapar. *Ölmeye Yatmak* ve *Bir Düğün Gecesi*'nde Ankara siyasal ve toplumsal dönüşümlere bakışın gerçekleştiği bilişsel bir uzamdır.

Yazın yapıtında yer alan İstanbul'da ise tarihsel, siyasal, kültürel ve toplumsal bağlamın yanı sıra söylensellik dikkatimizi çeker. İstanbul tarihsel verileri, bugün ulaştığı toplumsal ve kültürel yoğunluğu hatta karmaşasıyla olduğu kadar, söylenceleriyle öykü ve romanın merkezinde yer alır. İstanbul, Durrell'in İskenderiyesi'ni aratmayacak denli yoğun bir biçimde bir çok yapıtın yazınsal dokusunu besler. Kentle ilgili ilk akla gelen, çöküşün, yitmiş çocuklukların, suçun, cezanın, kösnüllüğün, güçlükle yaşanan bir aradalığın, aykırılıkların, kopmaların ayrıcalıklı uzamı olarak belirdiğidir. Bir başka güçlü izleksel damar da "özlem"dir. Kentin göç

almazdan önceki döneme duyulan, kentin bizden önceki sahipleriyle uyum içinde yaşanan günlere duyulan özlem belirginleşir. Belli bir romantizmi de kapsayan yaklaşımı örnekleyen nice öykü var.

Bilgi teknolojilerinin yaşamlarımıza getirdiği hızlı dönüşümlerin yörüngesinde eleştiri, edebiyat okurunu masumiyet çağından çıkarabilir mi? Yaratıcı süreçten yansıyan İstanbul izleği özellikle öykü kişisiyle geçmiş arasında tutkulu bir gerilim yaratırken, hangi ortak gerçeklikten güç almaktadır, diye bir soru yükseliyor 21. yüzyılın bu ilk on yılını izlerken ve yaşarken. Büyülü İstanbul kimleri büyülemeyi sürdürüyor, büyülü İstanbul izleğini yeni bir gerçeklik içinde değerlendirebilir miyiz? İstanbul'un büyüsünü anlatırken yazar, bizler de okur olarak, bu büyüyü katıksız bir kabullenişle nereye kadar kendimize alıyoruz? Bu çağda yazınsal algılamamızın sınırı nerede başlar, nerede sona erer? Yaşadığımız kentin tarihini göz önüne aldığımızda, göreceli olarak "kısa" bir süre önce buraya göç yoluyla yerleşmiş toplumsal varlıklar olarak, soy ağaçlarımızın kökleri nice farklı ve uzak coğrafyalara uzanırken, kısa bir süre önce misafir olmaya başladığımız bu kente ilişkin algımız, öykü ve romanlarda okuduğumuz kişilerin kurgusal yaşayışıyla nasıl ilişkileniyor, diye sormadan edemiyorum. Yapıtlardan, özellikle de öykülerden bize uzanan İstanbul'u okuyan bizler yazınsal yapıtın anlamlandırma sürecine katılırken ne ölçüde "romantik bir yanılsama"nın öznesi oluyoruz? Eleştiri ve yazın çözümlemesi, bakışını metnin alımlanmasına çevirdiğinden beri okur/yapıt ilişkisinin kavranması değişime uğradı, her alanda olduğu gibi fenomenolojik yaklaşım "şey"lerin algısıyla ilgili yeni noktalara işaret ediyor; bir kez daha "anlamlandırma"nın önemi ortaya çıkıyor. Okur/kişi/öykü ve uzam/kişi ilişkilerini bilimsel temellere dayalı bir eleştirinin yeniden ziyaret etmesinin zamanı belki de.

Gölge öykünün başkişisi gibi belirir. Yazgılara yön veren güçlü, aynı oranda da tekinsiz bir varlığa sahiptir. İlk belirdiği düzey, anlatı yapısında ikinci öykü düzeyindedir. Ancak anlatının üstlendiği olay örgüsünün gidişini yönlendirir.

Özellikle kent/özne/olay üçlüsünün algılanması üzerine beni kurcalayan bu sorular, Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun son öykülerinden "Sur ve Gölge"yi çeşitli aralıklarla birkaç kez okuduktan sonra daha da belirginleşmeye başladı.

İlk bakışta bir İstanbul öyküsü "Sur ve Gölge". Kırk sayfalık uzun bir öykü, beş bölümden oluşuyor. Ancak birkaç okumadan sonra "Sur ve Gölge"nin basit bir İstanbul öyküsü olmadığı açıklık kazanıyor.

Birinci bölüm öykünün genel çerçevesini çiziyor. Kumkapı'da bulunan Karabıçak Meyhanesi'nin sahibi Barba, müşterinin en yoğun olduğu akşamlardan birinde sabırsızlıkla bulaşıkçı Ömer'in gelmesini bekliyor, gecikmeye bir anlam veremiyor. O sırada içeriye sivil polis olduğu söylenen, karanlık birtakım adamlar müşteri olarak giriyor, bunlar sivil polis olduğunu, aralarından birine Agop'un kızını vermek istediğini komi Avadis'in ağzından öğreniyoruz. Yine bu bölümde Ömer'in meyhanenin üç sokak ötesinde Moiz'in evlerinden birinde kiracı olarak yaşadığını ve o akşam evde hiç ışık olmadığını okuyoruz. İkinci bölüm Kumkapı, Surun Beşinci Kapısı başlığını taşıyor. Bu bölümle birinci bölüm öykü düzeyi açısından birbirinden ayrılıyor, bu bölüm öykünün genel yapısının içinde yerleşiyor. Burada anlatılan, İstanbul'un en eski semtlerinden olan Kumkapı; Fatih Sultan Mehmet'in kenti almasından sonra, bu semtin ahalisi, geçim biçimi ve kentin surlarıyla olan ilişkisidir. İmparator Theodosios'un kenti on dört bölgeye böldüğünü ve Kumkapı'nın üçüncü bölgede yer aldığını okuruz. Öyküye adını veren "sur" ve "gölge" izlekleri bu bölümde belirir: "Eski kenti kuşatan surlar eski kenti kuşatan surlar İstanbul'u dışarıdan korurdu eskiden. Dışarısı korkuydu. Bilinmezlik, surların dışında başlardı. Kimse çok uzaklara gidip de dönmemişti. Çok uzaklardan gelenlerin kim olduğu bilinmezdi. …. Surlar durağandı, güven veriyorlardı. Dışarısı kutsal

da değildi, Oysa içerisi kutsanmıştı." (s. 16)

Surların izleksel düzlemde saptadığımız koruyucu niteliği derin yapıda "açık/kapalı" ve "esenlikli/esenliksiz" karşıtlığını içerir.

Marmara surlarının otuz altı kapısı oldu-

Sur içi	Sur dışı
/Kapalı/	/Açık/
Esenlikli	Esenliksiz
"Kutsanmış"	"Kutsanmamış"
"Güvenli"	"Güvensiz"

ğunu yine bu bölümde öğreniyoruz. "Kapılar yaşam ile ölümü, güven ile korkuyu birbirinden ayırırdı," diyen anlatıcıya göre Kumkapı, surların Marmara'daki beşinci kapısıdır. Yine anlatıcıdan öğrendiğimize göre, "Kentten başka bir çıkış yolu ise bir gölgeydi. Gölge ne sur dinlerdi, ne kapı ne hendek. Kaç imparatordan, kraldan, padişahtan artakalan, rehavet içindeki işveli bir dul gibi bu kentin üzerinde dolaşmayı severdi gölge. Çok az kişi bu yaşlı dulun gölgesini tanırdı. Yaşlı dulun binlerce kılığı, ama kendini ele veren tek bir gölgesi vardı. Gölgesi onun farklı dinlerden kültürlerden aldığı milyonlarca kurbanının katkısıyla derinleşmişti. Yaşlı dulu surların içinde ilk fark eden İmparator Zenon oldu. Gölge, karısı Ariadne'nin yüzüyle gelmişti yanına." (s. 17) Öykünün içine yerleşen bu öyküde Zenon'un canlı canlı lahite gömüldüğü, karısı Ariadne'nin tahta geçtiği, imparatorun da delirerek öldüğü anlatılır: Gölgeyle yüzleşme delirmeyle sonuçlanmıştır.

Bu söylenceden sonra genel öykünün zaman ve uzamına dönen anlatıcı, meyhanedeki karanlık adamları, Ömer'in hâlâ ortada olmayışını aktarır.

Üçüncü bölüm Kapının Gizli Suru 1: Hymen, Düğün başlığını taşır. Bu bölüm öykü zamanı içinde geriye giderek, Ömer'in evden çıkmadan önceki sahneyi aktarır. Evde iş gömleğinin düğmesini dikmekte olan genç adam pencereden genç bir kızı görür. Kızı sarhoş bir adam takip etmektedir. Ömer kızı eve alır, ancak çok geçmeden iki genç heyecan içinde birbirlerinin olurlar; adının Leylâ olduğunu söyleyen kız ve Ömer için aşk kapıdadır. Barba, meyhaneye Ömer'in gelmesini beklerken yazgı başka türlü işlemiştir.

Dördüncü bölüm Kapının Gizli Suru: Pharmakon, İsrafil başlığını taşır. Öykü zamanına ve uzamına geri dönülen bu bölümde meyhanede Barba'yı yine Ömer'i beklerken buluruz. Sazcılar gelmiştir. Masada Agop'la oturan karanlık tipler ise bir eroin satışını konuşmaktadır. Konuya kulak misafiri olan Avadis içinde yükselen haksızlık ve nefret duygusuyla adamların planını engellemeye karar vererek, rakılarına mutfakta bulunan böcek ilacını katar. Meyhanede fasıl sürmekte, sokakta sarhoş yürümekte, aşk yorgunu Ömer'le Leylâ sevda uykusu uyumaktadır.

Beşinci Bölüm Kapının Gizli Suru 3: Supplement, Taş başlığını taşır. Bu bölümde Gölge'nin harekete geçtiğini okuruz. "Kulenin altında kimsenin bilmediği bir oyuk vardı. Kapının yanındaki birkaç taş biraz toprak yerinden oynadı, oyuğa doğru küçük bir delik açıldı. İçerideki karanlık açılan delikten dışarı süzüldü. Yüzeylerde gezinmedi, havada uğursuz ve derin bir gölge yaratıp müziğin biraz önce gelirken havada açtığı yarığı izleyerek meyhanenin önüne ulaştı. Meyhanenin kapısına varmış olan sarhoşu içeri aldı. Sarhoş Karabıçak Meyhanesi'nin kapısından girdiğinde bütün çalgılar susuverdi. Karanlık, bir adamın kılığında kapının girişinde sallanıyordu." (s. 37) Herkes tedirgin olmuştur. Sarhoş masadaki adamlardan birinin zorla evlendirmek üzere aradığı kızının yerini söyler. Kız Ömer'e aşık olan Leylâ, asıl adıyla Karin'dir. Barba durumu anlar, Avadis'i eve yollar. Ancak baba Agop da yola çıkmıştır. Avadis'in uyarısıyla gençler evden kaçarlar: "İki genç el ele koşmaya başladı. Gölge en koyu yüzüyle onlara yol gösteriyordu. Gecenin karanlığında iyice karanlık bir yer bulmaları gerekiyordu." (s. 40)

Gençleri sokak köpekleri ve gözü dönmüş babanın ve arkadaşlarının elinden kurtaracak olan Sur'daki bir oyuktur. Kalabalık dağılınca çıkmaya karar veren gençler, "tam çıkmak için deliğe uzandıklarında koyu, derin, insanın kanını donduran bir karanlık belirdi. Hızla yaklaştı, köpeklerin üzerinden geçip delikten içeri doldu. O anda kulenin üstünde yığılı olan molozlar ve kum büyük bir gürültüyle çöktü. İki sevgili yığılan toprağın altında birbirlerinin ellerini ancak tutabildiler. Karanlık, molozları birbirine yaklaştırdı, aralarındaki boşluğu kumla doldurdu, ışığın

asla giremeyeceği kadar sağlam, tamamladı suru. Surun kapısı tarihte belki de ilk kez tam anlamıyla kum kapı oldu." (s. 43)

Gölge öykünün başkişisi gibi belirir. Yazgılara yön veren güçlü, aynı oranda da tekinsiz bir varlığa sahiptir. İlk belirdiği düzey, anlatı yapısında ikinci öykü düzeyindedir. Ancak anlatının üstlendiği olay örgüsünün gidişini yönlendirir.

Düzey 1: Anlatılan öykü: Ömer'le Karin'in karşılaşması, eroin ticareti planı, Barba'nın meyhanesinde bir gece.

Düzey 2: Aktarılan öykü: İmparator Zenon'a görünen Gölge söylencesi.

İki öykü düzeyi birbirine "Gölge" figürüyle bağlanır. 2. düzey öykü yapısından gelerek 1. düzeydeki öykünün olay örgüsünün belirleyici öğesi olur. İki öykü arasında kurulan zaman temelindeki geliş-gidişler de onun bu iki düzey arasındaki metinsel devinimini sağlar. Böylece söylence, anlatıya ustaca yerleştirilmiş olur. Söylencenin ilk geçtiği ikinci bölümde sözlerine yer verilen Khalkedon'lu kör kâhin son bölümde anılmasıyla öykünün çevrimsel yapısı kapanmış olur.

Gölge'nin işlevine bakarsak, surların içinin güvenli, koruyucu olduğunu metnin figürlerinden yola çıkarak saptamıştık. Ancak, öykünün sonu, bir zamanlar surlara atfedilen o kutsanmışlığın, o güven duygusunun bu öyküde neredeyse bir tuzak gibi belirdiğini gösteriyor. Gölge ile Sur'un ilişkisi önem kazanıyor. Sur'un dış dünyayla bağlantıyı sağlayan deliğinin kapanmasıyla sevgililerin yaşamı son bulur. Sur'un içindekiler sırra dönüşür. Gölge sevgilileri surun içine kapatır. O zaman Gölge eyleyen, Sur da bu eyleyenin nesnesi gibi belirir.

Metnin derin yapısına uzanırsak, "Sur" /kapalılık/ belirten bir yapıyı gösterir. / Kapalılık/, "ulaşılmazlık", "gidilmezlik", "devinimsizlik"e gönderir. Ömer'le Karin'in aşklarının hiçbir yere ulaşamayacağını daha iyi bir eğretilemeyle aktaramazdı öykü.

1	İstanbul Kumkapı
2	Meyhane, Ev, Sokaklar

Seçilen uzam İstanbul'a dönersek, elimizdeki öykünün işleyişinde bir söylence bu uzamın öykü için kurgulanışında temel öğe olarak kullanılmıştır. Kentin en eski yerleşimlerinden bir semt olan Kumkapı ana uzam, Karabıçak Meyhanesi, Ömer'in evi ve Kumkapı sokakları bu ana öykü uzamına yerleştirilen uzamlardır. Her iki öykü düzeyinin birbirine eklemlenmesinde arkaik art-düzlem (söylence) önem kazanmaktadır.

Uzamlar: Kapsayan Uzam: İstanbul; kapsanan uzam: Kumkapı.

Görüldüğü gibi öyküde söylence hem anlamsal katmanların oluşmasında hem de yazınsal söylemin kurulmasında işlev üstenmektedir. Burada öykünün biçimsel ve anlamsal yapıları açısından, okurun algılama süreçlerini yönlendiren bir stratejiden söz edilebilir. Öte yandan, öykünün genel kurgusunun metnin anlam olanaklarını yönlendirdiği, desteklediği yetkin bir örnektir "Sur ve Gölge". O zaman yazımızın başındaki sorular geçerlilik kazanıyor sanki; öyküde algıladığımız kent uzamının hem kahramanlar açısından hem de okuyucunun metin karşısındaki kılgısal (pragmatik) ve bilişsel (cognitif) tutumu açısından, bugün yeni parametrelerden söz açmamızın zamanı gelmiştir. Çünkü "Sur ve Gölge" gibi öyküler artık verili okuma kodlarıyla yetinmek istemiyor gibi. N

Osman Gür

Uçurum

VARACAĞIM KENTTE KARŞILAYAN OLMAYACAK. OLSUN. YİNE DE BU uzun yolculuğa çıkmalı. Bir başıma. Sokakları, caddeleri hiç bilmesem de tek tek dolaşıp arayacağım. Bulur muyum? Belli mi olur? Belki de bütün umudumu yitirdiğim bir anda çıkıverir karşıma. Bana doğru uzattığı eli, ellerin de bir dili olduğunu anlatmak içinmiş. O zaman anlamamıştım.

Gümüş mü o?

Hı?

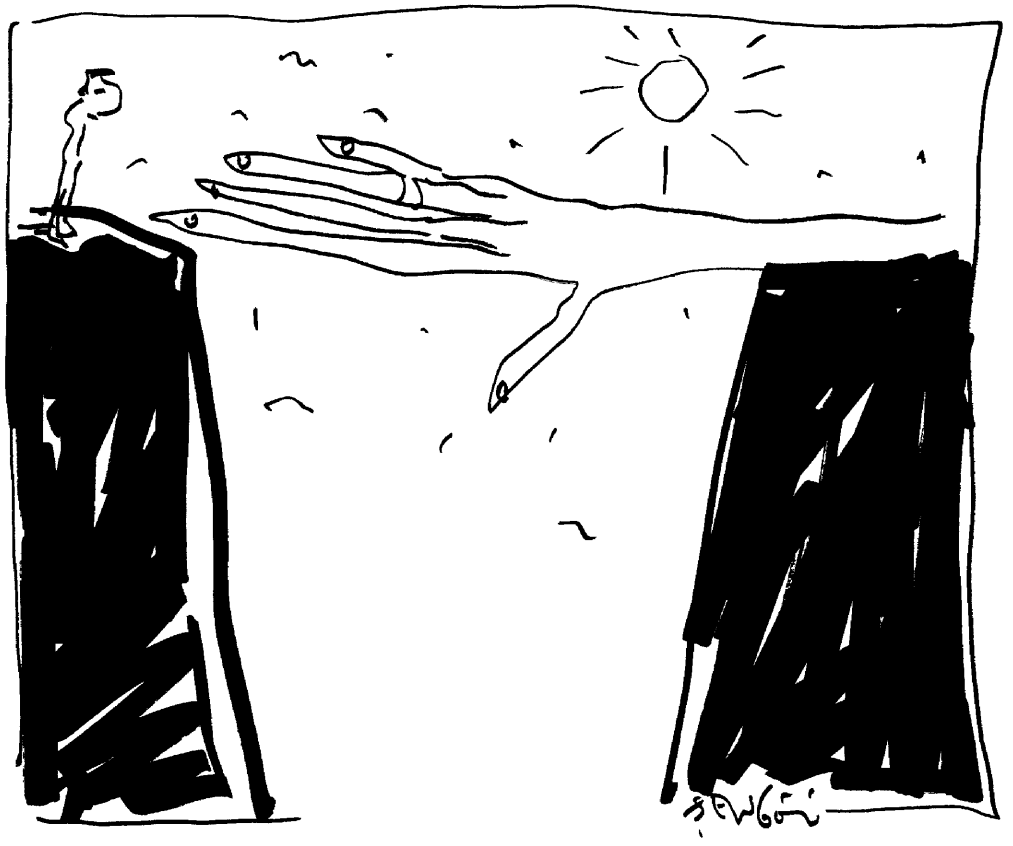
Parmağındaki o yüzük, diyorum.

Ha, evet. Bak.

Uçurumun öte yakasından masanın ortasına değil, aklımdan geçenlere doğru uzattı elini. Tut. Keşke sormasaydım. Çağıran, yüreklendiren, gülümseyen aklığında havada öylece duruyor. Ne kadar durdu, bilmiyorum. Zaman donup kaldı. Soluğum yetmez oldu. Gözlerimi nereye çevireceğimi bilemedim. Görmüştü. Tam uzatıp elimi, elini tutacakken aradaki uçuruma bakıp bakıp vazgeçişlerimi. Huzursuz kıpırdanışlarımı. Bekledi. Sonra oradan çıkıp gürültünün olağan, çatıları alçak, gözleri dalgın bakışlı, yüzleri asık yaşayanlarıyla kentin herhangi bir sokağındaki evimizden içeri dalıverdi.

Ana baba, çoluk çocuk hep birlikte kapılıp gitmişiz kendi kalabalığımıza. Söz kimde başlıyor, kimde bitiyor anlaşılmıyor. Evin içinde usulca dolaşan elin şaşkın. Varlığından habersiziz. Ben hariç. Çaydanlık da içinin fokurtusuyla karışmış konuşulanların harareti-ne. Bir gün (nasıl ve nerede olacağını bilmediğimiz) bir mucizenin yazgımızı değiştireceği inancıyla düşlerimizi, umutlarımızı usanmadan birbirimize anlatmaktayız. Duyasın istemiyorum.

Ne akşam düşleri, ne umutlar… Günlerin, yüreğimizi pençe gibi sıktığı bir vakitte de gelmiş olabilirsin. Bütün gözler duvardaki takvimin sayılarındadır. Aylık günü gelecek. Geldiğinde üç günlük bile olsa herkesin duruşuna, bakışına şöyle bir kendinden eminlik gelip yerleşir. Şimdi evde, baba olmanın isyanı gibi aynı söz yankılanıp durur: Yetmiyor. Kimi gün gözünün içine bakarak, kimi gün başımız öne eğik dinlediğimiz sözlerinin en güç olanı düşündürür bizi. Tek bir söz, bütün giysilerimizi üzerimizden soymuşçasına mahcup dinleriz. Aslında kanatan sözler değil, umarsızlığımızdır. Sonra da başımızı bin pişmanlıkla yastığa koyup içimize saplanan keskin sözlerin sebebini düşünürüz. Hiçbirimizin suçu yoktur oysa. Aranma boşuna. Baksana, kazaklara da bürüsek, pantolonlara, elbiselere de saklasak yine de gizleyemeyiz. Arsızdır. Görünmez eliyle, bir bir sana mutlak gösterir. Uçu-

MUHAMMET ŞENGÖZ

rum kıyısında öylece asılı dururuz. Söz sağanağında bunalan elin kaçmak istiyor.

Senin hep bitirmen gereken işlerin vardı. Benimse bunların arasında bir zamanı yakalama bekleyişlerim. Bir araya geleceğimiz günü öğrendiğimde bir düğüm çözülür, bir yenisi atılırdı. Neyi, nasıl anlatmalı? Zaman, söylenecek onca sözden hangi birine yeterdi? Karşı karşıya geldiğimizde de her şeyi unutuyordum.

Kaçıncı sınıftasın?

Bir. Sen?

İki.

Bu konuşmayı bile ilk sen başlatmıştın. Yaklaşıp sınıfımı sorduğunda, parmağımla biri güçlükle gösterebilmiştim. Uzaktın. Kütüphanede karşımda otururken de uzaktın, okul kantininden çay almayı beklerken de uzaktın. Varlığı sezilmeyen gölgeydim. Kimselere aldırış etmeden, yaklaşıp sınıfımı sormuştun. Demek farkındaydın alıkoyamadığım uzun bakışların.

İkincisinde oldu neler olduysa. Sabırsız içilmişti kadehler. Boş mide alışkın değildi anasonun yakarak doluşuna. Direnememişti. Dışarıda savurup duran tipiden bile daha çok savruluyordu başım. Karşımda dinleyen bu demleri geçeli çok olmuştu. O çağırmıştı. Önemseyen bir suskunlukta dinliyordu. Kendi kendime mi konuşuyordum, ona mı anlatıyordum, loş ışıkta belli değildi. Şehrini söyleyişin gelmişti aklıma. Gitmemiştim oralara. Gönençle, tutkuyla anlatmıştın. Bütün yaz tek bir dalgayla dalgalanmayan denizin, sonbahar rüzgârında nasıl coştuğunu kalbin duracak kadar heyecanla anlatmıştın. Demek sabahlara dek yağan yağmurlar, düştüğü toprağı bire bin veren bereketle doyurup pamuk gibi yumuşatıyordu. Anlattıklarında beni sarhoş edecek ne vardı? Yokluğunda şehir bomboş

kalınca anladım, acının sarhoşluğunu.

Ben martıyı hiç görmedim. Bizim göğümüzde göçmen kuşlar gelip geçer. Bir de zavallı telaşlarında serçeler uçuşur. Güneş kıraç toprağı kavururken ya evlerin loş odalarına ya da kurumuş dere yataklarının yamacında direnen söğüt gölgesine sığınırız. Kavruk yüzler dolaşır şehrin en uzun ve de biricik caddesinde. Yağmurlar yoksuldur. Bulutlar ne denli gürültüyle varını yoğunu dökse de çabucak tükeniverir damlalar. Sonra da ta bahara dek tek bir damla düşüremez. Kuru ayazlar yüzümüzü, ellerimizi mosmor etmeye başladı mı, dört duvar arasında tutsaklığa sürerdi bütün kenti. Hemencecik çöküveren akşam karanlığında duvarlara, camlara karları çarpa çarpa öfkeli bir rüzgâr dolaşır. İki yıldır hâlâ alışamadın değil mi? Büyümüş gözlerle bakarak, bu denli soğuğun ortasında nasıl yaşanabildiğine şaşmaktasın.

“İkincisinde oldu neler olduysa. Sabırsız içilmişti kadehler. Boş mide alışkın değildi anasonun yakarak doluşuna. Direnememişti.”

Kaç şeker?

İki. (Hem kendisinin bardağına, hem benim bardağıma ikişer şeker attı.)

Zayıfladın.

Bilmem. Sınav yaklaştığındandır.

N’olurdu sanki ben de masanın üzerindeki gözlüğünü alıp mendilimle silebilsem. Sakınan elimle omzundan tutup geçmek için yolu kollasam. Kaç sefer denemeye kalkıştığımda o bakışlar dur diyordu. Sen farkında bile değildin. Ama onlar hep senin yanında bizi gözlüyordu. Kendi içimden, suskun, yüreğinde biriktirdiklerini söze dökmeyi beceremeyen biri çıkıp senin karşına oturuyordu.

Ya gelmezse! Gelir. Bir araya geleceğimiz önceki günü nasıl karıştırmıştım? Beklemekten hasta oldum, demişti. Sevinçten tıkanayazdım. Demek beklemişti. Bekleyişini duymama mı sevineyim, günlerin bir bir uçup gitmesine mi üzüleyim. Giderim ben, diyorsun. Her deyişinde ardından bakakalıyorum. Bir yol bulmanın çırpınışında ne yana yönelsem, her yer uçurum.

Aranan bakışlarımı çağrı sanmıştı. Bir şey sipariş vermeden geri gönderişimden mi huylandı yoksa? İçeri girenleri nasıl da incelikli karşılıyor. Gülümseyişi, yer gösterişi, servis yaparkenki her bir davranışı ölçülü. Yok, “siz”li konuşmasını unutmadı. Yine de…

Geldi.

Oturdun. Sordukların günün olağanlığında sorulardı. Suskunluk uzadı. Ben de bir şeyler söylemeliydim değil mi? Gelmiyor aklıma. Önce ellerin, sonra parmağındaki gümüş yüzük ilişti gözüme.

O yüzük gümüş mü?

Evet, bak.

Uçurumun öte yakasından, tut dercesine uzandı el. Korkan ya da yürekli olan hangimizdi? Kalakaldım.

Günaydın.

Günaydın.

Geldik mi?

Var biraz daha.

Bir kahve içip kendimize gelmeli.

Az önce servis yaptı. Uyuyordunuz. Ama çağrı düğmesine basın, gelir yine.

Teşekkür ederim. Siz hiç uyumadınız galiba.

Yok. Uyku tutmadı.

Yorucu değil mi?

Evet.

İş mi, seyahat mi?

(Ne demeli? İş değil. Seyahat de değil. Başka bir yolculuk desem. Boş ver.) Kısa bir ziyaret.

Tam gelinecek zamanı. Sıcaklar bastırdı iyiden iyiye. Bilirsiniz.

(Bilirim. Anlatırdı. Boncuk boncuk terlerdi o bıçak gibi kesen ayazların kentinde.) Pek bilmem.

İlk gelişiniz mi?

İlk.

Seveceksiniz.

Sonunda geldim. Kentindeyim. Derin. Öylesine derindi ki uçurum, baktıkça başım dönüyordu. Hâlâ öylece havada asılı duran elini arayacağım. N

Ethem Alpaydin

Kurban Bayramı

Yarımada boyunca arabayla o koydan öbürüne dolaşıp manzarayı seyredip fotoğraf çekerken kayboldum. İnce asfalt yollardan geçtim, bir oraya saptım, bir buraya, anayolu tekrar bulamadım. Zaman aktı, öğle geçti, gün inmeye başladı. Yol sorayım diye bakındıysam da ne bir restoran gördüm, ne benzin istasyonu. Karşıma toprak bir yol çıkınca, ucunda bir köy ya da kasaba vardır, dedim kendime. Her yol insan olan bir yere varır. Birkaç kilometre sonra büyükçe bir zeytin ağacının altında şose bitince arabadan indim. İnce bir patika, tepeye tırmanıyordu, ben de oradan yürüdüm. Akşam bir arkadaşımla buluşacaktım, zamanım azdı.

Tümseği aşınca iki yanında cumbalı evler dizili parke taşlı bir yol belirdi. Evlerin ardında, uzakta, dalgaların köpükleri çizgi çizgi sahile vuruyordu. Açıklar koyu renkti, derindi buranın denizi, azgındı.

Kapıların birinden yüzü güneşten esmere çalan bir adam çıktı. "Hoş gelmişsin, Rafet Ağabey," dedi. Ben de, "Merhaba," dedim, selamını almış olmak için. Biriyle karıştırmıştı herhalde. Şehre giden yolu sordum, "Ben bilmem Rafet Ağabey," dedi, "sen limana in, en iyi oradakiler bilir senin yolunu." Güldü. "Ben hiç çıkmam ki bu kasabadan, şehrin yolunu bileyim."

"Peki," dedim, "sağ ol."

"Sen sağ ol, Rafet Ağabey." Güldü tekrar.

Sağımda bir sokak açılınca, baktım ki yokuş aşağı denize iniyor. Şuradan sapayım, dedim. Saat üçü geçiyordu. Acele etsem, diye düşündüm, akşam olmadan.

Dükkânının önünde oturmuş gazete okuyan bir manav beni gördü:

"Akşam şeriflerin hayırlı olsun Rafet Ağabey."

"Cümlemizin," dedim düşünmeden. Yürüyüp geçecektim ama yanıma geldi, önlüğünden bir deste para çıkardı:

"Buyur Rafet Ağabey."

"Ne bu?" diye sordum.

"Borcumuz ağabey," dedi.

"Yok," dedim, "almam."

"Almam olur mu Rafet Ağabey," dedi manav ısrarla. "Senin yaptığının yanında az bile bu kadarı." Zorla cebime tıkıştırdı parayı. "Almazsan olur mu?"

Neyse, diye düşündüm, şimdi tanımadığım adamla, bilmediğim yerde, sokak ortasında, tartışma çıkmasın. Yanlışlık anlaşılınca, dönüşte geri veririm. Saatime baktım, adımla-

rımı hızlandırdım, ama çok yürüyemeden, "Şşt," diye bir ses geldi. Kafamı çevirdim.

"Şşşt, Rafet," dedi bir kadın tekrar. Yandaki evin penceresinden başını uzatmıştı. Siyah saçlı, iri siyah gözleriyle güzel bir kadındı. "Ne bu acelen Rafet?"

"Bir arkadaşımla buluşacağım," dedim, "yol sormaya geldim."

"Ayol, ne acelesi var şimdi arkadaşının." Elini siyah saçlarına attı. "Gelsene."

Pencereyi kapadı, yok oldu; zemine inip kapıyı açtığında boyunu gördüm, kırmızı elbisesini, beyaz bacaklarını. "Gelsene," dedi tekrar. Yürüdüm, girdim.

Çıktığımda akşamın gölgesi vurmaya başlamıştı. Acele edeyim, diye düşündüm, hava karardıktan sonra yol bulmak zor olur.

Birkaç sokak inince çocuklar sardı etrafımı. "Böyle gel Rafet Bey Amca," diye önüme düştüler, yol gösterdiler. Sahile vardığımda saat yediye yaklaşıyordu. Bir adam geldi yanıma. "Rafet Ağabey," dedi.

"Efendim?" dedim. Alışmıştım bir kere.

"Ağabey, gel bir şeyler ye. Akşam oldu." Belinde beyaz bir önlük bağlıydı.

"Sağ ol," dedim, "işim var."

"Ağabey, boş ver işi. Levrek var, taze. Bir de küçük açarım yanına."

Soracak bir yer bakındım çevrede, ama ne bir karakol gördüm, ne bir resmi bina. Karnım da acıkmıştı.

"Gel Rafet Ağabey," dedi garson tekrar. Önümden yürüdü, sahildeki restoranın bir masasına oturttu beni. "Senin sevdiğin gibi," dedi, "yarısını kızartma yaptırırım, yarısını buğulama."

Belki, diye düşündüm, yemek yerken biri gelir; polis, jandarma, görevli biri geçer de yol sorarım. Bu garson bilmez şimdi. Masayı donattı bir çırpıda. Küçük bir sürahide rakı ile buz, yeşil salata, beyaz peynir, barbunya pilaki getirdi.

Yanımdan insanlar yürüdü ben yemek yerken. Selam verdiler, afiyet olsun, dediler. Bazıları masama kadar gelip elimi sıktı. "Çok minnettarız, Rafet Bey evladım," dedi yaşlıca bir adam. Çok sevilen biriydi herhalde bu Rafet. Baştan söyleyememiştim Rafet olmadığımı, beni karıştırdıklarını, o anda da söyleyemedim.

Yemeğim bitti, sürahinin dibi göründü, ama hâlâ kime yol sorabileceğimi bilemiyordum. Cebimdeki desteden iki banknot sıyırdım, masaya bıraktım.

"Sağ ol Rafet Ağabey," dedi garson. "Gerek yoktu, ama sağ ol yine de." Sonra, "Gel, şöyle rahat koltuğa otur ağabey," dedi, "sana bir kahve getireyim."

Kahveyi beklerken koltukta uyumuş kalmışım, uyandığımda çoktan gece olmuştu. Yanımda garson belirdi tekrar:

"Rafet Ağabey," dedi, "kalk haydi, vakit geldi." Yüzü yine gülüyordu; o sebepten belki ilk başta bir şeyden şüphelenmedim.

"Ne vakti?" diye sordum.

"Gel Ağabey," dedi, kolumdan tuttu.

Kızdım. "Nereye çekiştiriyorsun beni?"

"Ağabey, gel," dedi tekrar. Yüzü gerildi, gülüşü saklandı.

"Gelmiyorum," dedim. "Hem benim adım Rafet değil. Sen beni biriyle karıştırıyorsun."

Gündüz gördüğüm manav ortaya çıktı. "Rafet Ağabey," dedi, "zorluk çıkarma." Öbür koluma yapıştı.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordum. "Bakın," dedim, "ben Rafet değilim, bir yanlış anlaşılma oldu." Güldüm. "Size söylemek istedim daha önce, ama fırsat bulamadım." Kendimi kurtarmaya çalıştım, ama iki adam iki kolumdan sımsıkı tutmuştu.

"İplerin sıkılığından vücudumdaki kan dolaşımı durmuştu sanki; kollarımı, bacaklarımı hissedemiyordum. Bağırdım; ne sesimi duyan, ne çözmeye gelen oldu."

"Rafet," dedi esmer kadın uzaktan. Yürüdü, karşıma geldi. Kırmızı elbisesinin cebinden çıkardığı bir mendille gözlerini sildi. "Elveda Rafet," dedi. "Seni hiç unutmayacağım."

"Ne yapıyorsunuz?" diye tekrar silkindim. "Ben Rafet değilim." Ama manav karnıma öyle bir yumruk attı ki dünyam karardı.

Kendime geldiğimde sahildeki bir ağaca bağlıydım. Kafamı sağa sola oynatabildiysem de biraz, kimseyi göremedim. İplerin sıkılığından vücudumdaki kan dolaşımı durmuştu sanki; kollarımı, bacaklarımı hissedemiyordum. Bağırdım; ne sesimi duyan, ne çözmeye gelen oldu. Sonra denizden bir homurtu geldi. Dalgaların şıpırtısı arttı. Karanlık suda bir gölge belirdi, yaklaştıkça irileşti, büyüdü, büyüdü. Kurtulmaya çalıştım, ama ipler o kadar sıkı bağlıydı ki. Aynı homurtuyu tekrar, çok daha şiddetli olarak duydum. En son duyduğum ses o oldu. N

UMUT YAŞAR KARAOĞLU

Deja Vu

4

ELİM… İLK KEZ GÖRÜYORUM SANKİ ONU. VE YİTİRİYORUM. MASAYA doğru uzaklaştıkça benim olmaktan çıkıyor. Yavaş yavaş. Parçalanıyorum. "Değerini bilmemişim" acısı… Kalbim sıkışıyor, başım dönüyor birden. Sonsuz bir tekrarın ilk halkasına baktığımı duyumsuyorum. Sonrasız bir yitirişe… İradem yok. Bu sonsuzluğun ufacık bir ânına, bakışımın ardında bir yerlere hapsolmuşum. Bir ceza bu! Korkuyorum…

Kulağımdaki patırtıyla omuzlarım atıyor; sıkıca kavrayıveriyorum çay bardağını. Yanıyor elim. Benim elim. Geri geliyorum. Yanımdaki çınarın üzerinden havalanan serçe sürüsü daha yüksek bir dala tünüyor. Aynı sırayla dizilmişler gibi geliyor nedense. Tünedikleri dal az öncekinin tıpkısıymış gibi… Ama bir önceki, on yıl sonraki kıştan şimdiki bahara sıçrıyorum ben onlarla birlikte. Şu âna. Buraya. Sağ olun arkadaşlar. Hoş bulduk.

İyice tuhaflaştı son günlerde. Gülümsüyor işte yine. Kendi kendine mırıldanmaya başlayacak birazdan da. Gözümün önünde bunadı galiba adam.

Daha buraya geldiği ilk gün anlamıştım garip biri olduğunu. Çay bahçesinin kapısından girip bu masaya otururken yalnız değildi de yalnızlıktan, dalgınlıktan oluşmuş görünmez bir adam daha vardı sanki yanında. Yürüyüşü, oturuşu, gazetesini açışı o kadar sessiz, o kadar silikti ki, insan bir eksiklik algılıyor, bunu tamamlamaya çalışıyordu sanki ister istemez.

O günden sonra her gün aynı saatte, koltuğunun altında iki üç gazete ve bir kitapla gelip gelip oturdu aynı masaya. Ama böyle değildi o zaman. Çay üstüne çay içerken gazetelerine, kitabına gömülüp saatlerce kaldırmazdı başını. Giderek daha az okur, uzun uzun etrafını inceler oldu. Ürktüğüm bir gülümseme yerleşti yüzüne.

Artık hiç okumuyor. Gazetesini, kitabını hâlâ getiriyor ama sayfalarını bile çevirmiyor bütün gün. Gözlerini kocaman kocaman açıp kâh yüzünü şekilden şekle sokarak, kâh dudaklarında o gülümsemeyle önünde bir noktaya dalıp gidiyor. Sonra da ilk başlarda kendisinin de göremediği o adamı artık görüyormuş gibi mırıl mırıl bir şeyler anlatmaya koyuluyor elini kolunu sallayarak.

MUHAMMET ŞENGÖZ

3

Çay bardağını masaya bırakırken onu görüyorum yokuşun başında. Koşar adım, arada bir arkasına telaşlı bakışlar atarak meydana doğru geliyor. Takılıyorum. Çay bahçesinin önünden geçip, köşedeki kırtasiyenin oradan Bıldırcın Sokak'a sapıyor.

Gazeteme döneceğim sıra, "Uyuz bir köpek gibi!"yi yakalıyorum dilimin ucunda. İçim sıkışıyor. Ona bakıyorum tekrar…

Biri saçlarından tutup tutup kaldırıveriyor başını sanki. Şu eşkıya suratlı herife takıldı şimdi de. Tam okumaya başlayacakken, uykuya dalmakta olan birinin huzursuzca sıçraması gibi irkiliyor oturduğu yerde; yanından geçen bir kediye, tepesinde uçuşan kuşlara, sokaktaki ya da öteki masalardaki insanlara dalıp gidiyor. Yüzünde korkuyla karışık bir şaşkınlık ifadesi, baktığı yerde yalnızca onun görebildiği bir fevkaladelik gerçekleşiyormuşçasına uzun uzun inceliyor sonra. Ardından yavaş yavaş yumuşuyor, acı bir gülümseme beliriyor dudaklarında.

İçindeki okuma arzusuyla etrafında olup biteni kaçırma korkusu arasında sıkışıp kalmış gibi defalarca tekrarlanıp duruyor bu. Bu halini izledikçe, kaçırdığım, göremediğim bir şeyler varmış gibi hissediyorum; bir tedirginlik, bir huzursuzluk çörekleniyor benim de içime. Oysa başlarda nasıl da eğlenirdim onu izlerken.

… Çarşıdan uzaklaştıkça yavaşlıyor adımları. Az ileride durup siyah kadife ceketinin iç cebinden çıkardığı sigarasını yakıyor.

Çökük avurtları, dağınık, seyrek saçları, sıskalığı ya da ürkekliği değil yalnızca dilimin ucuna bunu getiren. Sebepsiz bir tiksinme, bir aşağısama, dahası öfke duyuyorum onda gördüğüm başka bir şeye karşı. Onun o anda orada oluşu bir iyiliği, bir güzelliği yok ediyor sanki. Bunun ne olduğunu bilmiyorum ama kızıyorum yine de.

Geçenlerde annesinin öldüğünü söylediklerini anımsıyorum derken. Bununla mı ilintili acaba?

Dumanını savurtarak dönüp ağır ağır devam ediyor yoluna. Sinsi bir kıvrılma görüyorum sanki dudağının kenarında. Kötü bir şey olsun, kötü bir şey yapsın diye bekler gibiyim. Bunun olacağını bilir gibi… İlerleyip yitiyor gözden.

İsmi Ömer'di yanılmıyorsam. Babaannemin eski komşusunun büyük oğlu. Tanışıklığımız çocukken birkaç bayramda top oynamaktan öteye geçmedi pek. Sonrası bir iki zoraki selamlaşma. O zamanlardan kalma, unuttuğum bir yaşantının etkisi mi? Kurban bayramının ikinci günü bugün de.

2

Çayımı tazeliyor Seyfi. Beşinciye kadar sormadan sürülüyor önüme bardaklar. Zamanla oluşmuş bu sözsüz anlaşma ve şimdi gidip köşesine oturacağını, bir yandan masaları kolaçan ederken diğer yandan bir şeyler karaladığı kâğıtları buruşturup buruşturup çöpe atacağını bilmem gibi ufak aşinalıklar, bir ev sıcaklığı yaratıyor; rahat ediyorum burada.

Gerçi kimi zaman baskıya da dönüşmüyor değil bu rahatlık. Dördüncüyü istemediğimi ya da o gün kahve içmek istediğimi söylemek için iki kere düşündüğüm, yahut beşinciyi istemeye istemeye içtiğim az mı oldu, "düzen"i bozmamak, onu üzmemek adına. Ama hangi rahatlık bir vazgeçişi, hangi ev duvarlarını getirmiyor ki beraberinde? Öyle ya da böyle, bedel ödenecek.

Derken, çay bardağına takılıyor gözüm. Üzerindeki halka halka yaldızlara… Bu halkaların parıltılarından, çok eski bir anı gelip oturuveriyor boğazıma. Keyfim kaçıyor. Yeni almış olmalılar bunları. Daha önce fark ederdim yoksa. Babaannemin bardağının tıpkısı çünkü.

Yalnızca onunla içerdi çayını, ıhlamurunu. Bense yıllarca, öldükten sonra bile, tiksinmemi gizlemeksizin sürmemiştim ağzımı o bardağa.

Neydi onda bu kadar tiksinç bulduğum şey? Ölüm mü? Buruşuk ağzını, kırışmış, sarkmış derilerini, o bozulmayı, içten içe çürümeyi görüp ölümün bulaşabileceğinden mi korkuyordum acaba? Kim bilir… Geriye kalan, unutulmuş bir vicdan azabı yalnızca işte.

Bardağı elime alıp döndürüyorum. Öldüğü gün düşüyor aklıma. İyice sıkılıyor canım. Mutfağa su içmek için girdiğimde o bardağı görmüştüm rafta. Ayaklanıvermişti midem; dar atmıştım kendimi dışarı. Misafir odasında bir sürü yaşlı kadın: Gözyaşları, akan burunlar… Tiksintim büyüdükçe büyümüş, giderek katlanamadığım bir korkuya dönüşmüştü. Handiyse koşarak çıkmıştım evden. Hatırlıyorum, yokuşun sonuna kadar, babaannem peşimdeymiş hissiyle dönüp dönüp arkama bakmıştım.

Bardağı geri koyarken yakalıyorum kafamdan geçeni. "Çocuklaşma!" diyorum: Bardağı yutarcasına, dikiyorum kafama çayın yarısını. Hah! Bu yaptığım çocukça değil sanki! Günah çıkarıyorum aklımca.

Böyle ufak irade oyunları iyi geliyor yine de insana. Keyifleniyorum tekrar.

1

Üzerimde boyuna şekil değiştiren bir deniz yaratığı gibi sağa sola, yukarı aşağı gidip gelen, yekvücut olmuş serçe sürüsünü izliyorum. Bitene değin alamıyorum gözlerimi bu gösteriden. Bana bir şey anlatmaya çalışıyorlar da onu duymaya çabalıyorum sanki. Ama nerede bende o kulak, o kavrayış. Gözümün gördüğünü kulağım duymuyor, kulağımın duyduğunu gözüm görmüyor. Ayrı ayrı köşelere savrulmuşum bir bedenin içinde. "Güzel," deyip geçiyorum aczimi gizlemek istercesine.

Dönüp dolaşıp çınarın dallarına sıralanıveriyorlar gene. İşlerini başarıyla tamamlamış insanların sakinliğini, mağrurluğunu görüyorum duruşlarında.

Tabii ya! Ne görecektim ki başka? Dönüp dolaşıp kendimize konuyoruz biz de.

Gazetemi alıyorum elime. Sayfayı çevirince bir fotoğraf ilişiyor gözüme. Kan beynime sıçrayıveriyor, hafif bir yumruk indiriyorum masaya bilinçsizce. Çaycı çocuk dönüp bakıyor.

"Neydi onda bu kadar tiksinç bulduğum şey? Ölüm mü? Buruşuk ağzını, kırışmış, sarkmış derilerini, o bozulmayı, içten içe çürümeyi görüp, ölümün bulaşabileceğinden mi korkuyordum acaba?"

Tuhaf adam. Okumuyor da kâh onayladığını göstermek için başını sallayarak, kâh anlamakta zorlanıyormuş ya da şaşkınlığını gizleyemiyormuş gibi gözlerini kısıp açarak, bazen de böyle damarına basılmışçasına köpürüvererek karşısındaki birini dinliyor sanki. Cevap verdiği bile oluyor kimi zaman galiba. Çocuk gibi... Mahcup mahcup etrafına bakınıyor şimdi de, gören var mı diye.

İşte bir toplu mezarın başında, işlerini başarıyla tamamlamış gerçek insanlar. Bu devirde hâlâ sürüyor demek bu barbarlık. "Halkta paniğe yol açan kuduz vakası"nı fırsat bilen bir belediye reisimiz, ekibini toplayıp cadı avına çıkmış gene. İnsan var olduğu sürece sona erme ihtimali var mı ki!

Sigarama uzanırken çay bardağına takılıyor elim, metal küllüğe çarpıp kırılıveriyor bardak. Hay aksi!

Sakar bir çocuk hem de. İki hafta içinde en az dördüncü bardak bu. Kendi dağıttığını toplamasına izin verip biraz beklemem, sonra gitmem gerek yanına şimdi.

Masayı toparlamaya koyulmuşken, elimde bir cam kırığı, kalakalıyorum öylece…

Sekiz yaşındaki kendimi görüyorum elinde bir cam parçasıyla. Amcamın evinin inşaatının bodrumunda, tereddüt içinde dikiliyorum. Önümde tüylerinin yarısı dökülmüş, uyuz, yaralı bir köpek. Boynundaki yara feci, yemek borusu çıkmış ortaya neredeyse. Koku dayanılacak gibi değil. Bir çamaşır ipini boynuna geçirip var güçleriyle sıkmışlar; zamanla etinin içine gömüldükçe gömülmüş ip. Belli, rahatça ölmeye gelmiş oraya.

Yarı tiksinti, yarı korkuyla eğiliyorum üstüne. Anlıyor niyetimin kötü olmadığını; onca acısına rağmen kılını kıpırdatmıyor. Yarım saat öğüre öğüre, cam parçasının ucunu dokundura dokundura çabaladıktan sonra kesip çıkarıyorum ipi.

Annemle birlikte bakıma alıyoruz köpeği. Bir hafta sonra yemeğini vermeye gittiğimde yerinde bulamıyorum. Yattığı yerdeki boşluğa bakarken, ilk kez bir işe yaradığımı hissederek nasıl da gururlanıyorum.

Cezayı kesmeye geliyor sonra sıra. Suçlu belli. Kuzenlerimle toplanıp, bir güzel pataklıyoruz komşunun çocuğunu.

… Neden sonra, başımda dikilen çocuğu ayrımsıyorum. Halime gülümseyerek elin-

deki karton kutuyu uzatıyor. Atıyorum içine cam parçasını. Bir şeyler söylüyor. Başımı sallıyorum.

5

Neyi bekliyorum? Kedi köpek bile kendilerince bir düzen içinde değiştirir yattığı, dolaştığı yerleri. Her günün, çevremde, dünyada olup bitenin, konuşulanların, dertlerin, sevinçlerin aynılığı yetmiyormuş gibi ne yapıyorum ben böyle! Belledim burayı; aynı masa, aynı sandalye… Çoktan kaçırdığım bir şeyi bekliyorum sanki. Bir boşluğa gömüldükçe gömülüyorum.

İçimde bunun olmasını, sonunda tamamen boşluğa dönüşmemi sağlamaya çabalayan bilinçdışı bir güç var sanki. Büyüyor bekledikçe. Harıl harıl çalışıyor. Ama yok! Daha değil.

Giderken ilk kez selam verdi. Değişmiş bir şeyler. Yüzünde o ürktüğüm gülümsemenin yerine başka, buraya geldiği ilk zamanlardaki gibi daha yumuşak bir gülümseme vardı. İlk kez tek başına gördüm sanki onu. Omzuma hafifçe dokunup döndü, çıkıp gitti kapıdan.

Vedaydı sanırım bu. Bir kuytu köşe bulup ölmeye gittiğini ve engel olmamam gerektiğini bildiğim kedime kapıyı açtım sanki. Bir yumru takıldı boğazıma.

Az ileride durdu, bir köpeği okşuyor şimdi. Bir şeyler söylüyor elini göstererek. Sonra köpek de ona bir şeyler söylemiş gibi, başını hızla çevirip bana bakıyor gırtlağını tutarak.

Anlıyorum: Yarın da gelecek. N

FİLİZ ELASU

Benim Borges'im

SANAT MERKEZİNİN GİRİŞİNDEKİ GENİŞ AHŞAP MASALARDAN BİRİNDE oturmuş önümdeki fincandan sütlü çayımı yudumluyorum. Çay sütlü olduğundan mı nedir, soğuk. Üstelik tadında biraz burukluk var. Bir şeker daha koymak lazım ama kim kalkıp da büfeye kadar gidecek diye düşünüyorum. Zaten pek halim de yok. Masanın üzerine yayıp çayımı yudumlarken okurum diye düşündüğüm kitapçığın, yarım saattir aynı sayfasındayım. Hatta aynı paragrafında... "Barbican ismi, kompleksin kurulduğu yerdeki Roma ve Ortaçağ kalıntılarından kaynaklanıyor" diye başlıyor ilk cümle. Bu kadar. Gerisini hatırlamıyorum. Son cümle ise John Milton'un gömülü olduğu St. Giles Kilisesi'nin 1390 yılında inşa edilmiş olduğunu söylüyor. Sanırım öyle bir şey... Emin değilim. Kafam almıyor bugün. Gerçi çok da umurumda değil ya! Londra'nın tarihi bana hiçbir zaman ilgi çekici gelmemiştir nedense... Belki de şehri sevmediğimden. Yeni mi farkına varıyorum bunun? Hayır... Bilmiyorum... Bugünlerde hiçbir şey bilmiyorum ve hiçbir şeyi sevmiyorum. Sevemiyorum...

Karşımda L-şeklinde kocaman bir bina uzanıyor. Geniş balkonları ve büyük, yerden pencereleri olan daireler. Kompleksin oturum alanları. Şık ve modern binalar. İçleri nasıldır acaba? Bodur ağaçlarla, çiçeklerle bezeli tüm balkonlar. Çok güzel perde ve kepenklerle donanmış pencereler... Balkonlarında ahşap ya da pikten yapılmış süslü masa takımları... Kimler oturur böyle yerlerde? İşadamları mı? Daha çok, hali vakti yerinde profesyoneller olsa gerek! Aileler var mıdır içlerinde, yoksa çoğunluk bekâr mıdır? Hepsi de bayağı zengin, başarılı insanlardır herhalde... Ben niçin böyle yerlerde yaşayan insanlar tanımıyorum? Niçin buralardan arkadaşlarım yok? İşi gücü yerinde, kariyer sahibi insanlardan... Böyle arkadaşlarım olsa, beni evlerine davet etseler... Evlerinin içi nasıldır acaba? Balkonları kadar güzel midir? Ne saçma bir düşünce! Tabii ki olmaz öyle şey! Arkadaş olsak bile, işlerini güçlerini bırakıp beni mi davet edecekler? "Hadi gel, sana evimizi gösterelim" mi diyecekler? Benim gibi bir yabancıya... Bir "looser"a... Hiçbir şeyi, eskilerin deyimiyle "bir dikili ağacı" dahi olmayan, yıllarca bohem bir hayat sürüp otuzlarına dayanmış bir aptala mı?

"Oturabilir miyim?" Yanımda dikilen ihtiyarın sesiyle irkiliyorum.

"Tabii, tabii oturabilirsiniz!"

Aceleyle masanın üstüne dağılmış kitapçığı, sigara paketini ve çakmağı toparlayıp önüme çekiyorum. Ne zaman belirdi bu ihtiyarcık yanı başımda, farkında bile değilim! O kadar dalmış durumdayım ki kendi halime, kendi zavallılığıma... Sandalyeyi çekip nere-

MUHAMMET ŞENGÖZ

deyse sendeleyerek oturuyor karşıma. Elindeki bastonu sandalyesine dayıyor. Bayağı yaşlı olmalı. Gözleri buğulu gibi... Sanki bir sis perdesinin ardından bakarcasına... Bana mı, yoksa benim arkamdaki bir şeylere mi bakıyor emin değilim. Görüyor mu acaba?

"Sigara içiyor musunuz?"

"Evet," diyorum şaşkınlıkla, önümdeki sigara paketine ve çakmağa bakarak.

"Bir tane alabilir miyim? Ne zamandır içmedim. Canım çekti bugün."

Paketi uzatıyorum. Bir tane alıp geri uzatıyor. Ardından çakmağı uzatıyorum, sonra vazgeçip yakıyorum. Elimi tutup ağzındaki sigaraya yaklaştırıyor. Buz gibi elleri... Ve titriyor. Yaşlılık...

Uzun bir sessizlik var aramızda. O, keyifle sigarasının dumanını savuruyor havaya, derin derin içine çekerek... Ben ona bakmamaya çalışıyorum ama elimde değil. Masaya oturmasıyla birlikte garip bir ağırlığın çöktüğünü hissediyorum. Ağır bir bulut kümesi, sanki bir aura... Bizi sarmalayan, oturduğumuz sandalyelere iyice yapışıp kalmamızı sağlayan garip bir ruh... Ayaklarımı bile oynatamıyorum. Çakılmış gibiyim. Gözlerimi ondan kaydırmaya, başka masalara, gökyüzüne bakmaya çalışıyorum. Olmuyor. Aslında ondan kaydırabiliyor muyum gözlerimi, bundan bile emin değilim. Yüreğime de bir sızı giriyor.

Nedense daha yeni tanıştığım, hayatımda hiç görmemiş olduğum bu ihtiyar için garip bir hüzün hissediyorum. Neden? Onu da açıklayamıyorum kendime.

Yavaş yavaş, kelimeleri seçe seçe, tanımadığım bir aksanla konuşuyor.

"Ne müthiş bir şehir! Hiç bu kadar etkilenebileceğimi düşünmemiştim. Her bir adımda tarih kokluyorum. Romalılardan, hatta Norman ve Viking istilalarından beri süregelen, adım adım, kesintisiz bir yerleşim birimi. Bütün bu binalarda Avrupa'nın, Batı'nın tarihinden sayfalar bulmak mümkün. İnanılmaz bir şans bu benim için. Tüm hayatım boyunca keşfetmek isteyip nihayet gerçekleştirebildiğim bir şey!"

"Nereden geliyorsunuz?" diye soruyorum merakla.

"Arjantin, Buenos Aires."

İyice irkiliyorum, biraz olsun kıpırdanmaya çalışıyorum oturduğum sandalyede. Kalbimin atışları da hızlanıyor.

"Arjantin mi, Buenos Aires mi?" diye tekrarlıyorum onun arkasından.

Gülümseyerek, buğulu, yeşil mi, mavi mi olduğunu çıkaramadığım gözlerini bana dikiyor.

"Hiç bulundunuz mu?"

"Yok, yok, sadece hakkında çok duyduğum, hep ilgimi çekmiş olan bir yer," diyorum.

"Siz nerelisiniz, buralı mısınız?"

"Hayır, ama burada yaşıyorum." Sesim isteksiz.

"Ne büyük bir şans!"

"Tatilde misiniz?"

"Evet, iki hafta oldu geleli, Londra'dan sonra, biraz güneye inip Kent ve Devon kıyılarını görmek istiyorum, sonra da muhtemelen İskoçya."

"Ne güzel," diyorum ama aklımdan başka şeyler geçiyor. Arjantin, Buenos Aires. Sorsam mı acaba? Sizin memleketliniz bir yazar var. Müthiş biri... İnanılmaz hikâyeler yazıyor. Hatta o da Buenos Aires'ten. Tanır mısınız?

"İnsan benim yaşıma gelince hem daha temkinli hem de cesur olmayı öğreniyor," diyor elindeki sigarayı işaret ederek.

Tam Borges'in söyleyebileceği bir cümle diye geçiriyorum aklımdan. Sorsam mı? Borges'in kitaplarını okumuş mudur acaba? İsmini duymuştur en azından... Bütün hayatı boyunca çalıştığı o kütüphaneyi bilir mi ki? Belki de her gün önünden geçtiği ya da aynı sokakta oturduğu bir binadır!

"Gençken çok mu içerdiniz?"

Gülerek başını sallıyor: "Hayır. Gençken hiç sigara içmedim, hatta en ufak bir istek duyduğum dahi söylenemez. Ben, pek çok şeyde olduğu gibi, sigarayı da geç keşfedenlerdenim. O yüzden... Altmışlarımda başladım."

Şaşkınlığım yüzümden belli olsa gerek! Garip bir ihtiyar! Bir yandan da Borges'i düşünüyorum. Ne kadar ilginç biri olduğunu, yavaş yavaş ışığı sönen gözlerini, merak sardığı o esrarengiz dilleri, ülkeleri, efsaneleri... Borges burada olsa şimdi, neler konuşurduk acaba? Kitaplarını okurken hayal ettiklerimi, onunla, yüz yüze hissedebilir miydim? Konuşurken öyküler anlatır mıydı? O karanlık, esrarengiz labirentleri, kitap dolu rafları, dehlizleri... Tutsağı olabileceğim bir *Kum Kitabı* bulabilir miydim? Bana söyler miydi? Öykülerini okurken hissettiğim o hüzne, melankoliye ne demeli? Nasıl açıklardı acaba? İhtiyarın sesiyle kendime geliyorum.

"Şaşırdığınızın farkındayım."

Ben kekeliyorum: "İnsanlar... Çoğu insan, genelde... Bırakmaya çalışır yaşlandıkça ama siz..."

"Arjantin, Buenos Aires. Sorsam mı acaba? Sizin memleketliniz bir yazar var. Müthiş biri... İnanılmaz hikâyeler yazıyor. Hatta o da Buenos Aires'ten. Tanır mısınız?"

Aslında kendime şaşırmış bir haldeyim. Kendi aklımdan geçenlere. Ne alaka! Borges'le bu ihtiyarın ne ilişkisi olabilir? Çoktan ölmüş biri... Ne diye Borges'i düşünüp duruyorum? Sırf aynı şehirden geliyorlar diye.

"Evet, doğru," diyor. "Ama çok insan gençliğinde yapar, dener bazı şeyleri, yaşamın tüm cömertliğiyle önünde uzandığını düşünür ve nerdeyse dalar içine. Kendi çapında, kendi koşulları ve donanımı içersinde olsa da birtakım çılgınlıkları vardır herkesin. Riskleri, delilikleri, idealleri... Benimse hiç olmadı! Gençliğin verdiği o heyecanı, tutkuyu, o ateşi hiçbir şey için duymadım ben... Doğduğum andan itibaren olağan, normal veya beklenen ne ise, onu yaptım. Hatta annemin ve babamın, benim çocukluğuma dair pek bir anısı dahi yoktur! O kadar olaysız, sıradan bir çocukmuşum ki... Tıpkı okul yaşamım, gençliğim, işim, evliliğim gibi... Ta ki altı yıl öncesine kadar."

"Ne oldu altı yıl önce?" diye soruyorum merakla.

Bu arada, hayal gücüm arka planda benden bağımsız, çoktan çalışmaya başlamış gibi. Belki de Borges'in ruhu girmiştir bu ihtiyarın içine! Konuşan belki de Borges'tir ama beden bir başkasının! Onu seven okurlarına, onun hakkında düşünenlere görünüyordur belki de. Hayaletli, ruhlu filmlerde olduğu gibi...

"Karım öldü."

Ne düşüneceğimi bilemiyorum. Ben saçma sapan, hayalet senaryoları uydururken kafamda, zavallı adamcağız nelerden bahsediyor! Başınız sağ olsun mu, yoksa başka bir şey mi desem?.. O, çayından bir yudum alıp yan tarafta oturan çifte bakıyor. Onları izliyor bir süre. Yüzü ifadesiz.

Sessizliği ben bozuyorum: "Sizin için çok üzücü müydü?"

"Çok üzücü olduğunu söyleyemem ama kesinlikle büyük bir şoktu."

"Tabii... İnsanın sevdiği, tüm hayatını paylaştığı birini kaybetmesi... Çok acı."

Sözümü kesiyor: "Ben de üzüleceğimi, çok acı çekeceğimi düşünürdüm ama hiç de öyle olmadı. Aksine büyük bir yükten kurtulmuşçasına hafif hissettim kendimi. Rahatlamıştım... Tüm hayatım boyunca ne olmam, ne düşünmem, nasıl hissetmem hep diğerleri tarafından belirlenmişti. Annem, babam, karım, patronum... İşte hayatımdaki en son önemli kişi de gitmişti ve ben kendimi, büyük bir boşluk içinde bulmuştum. Ne olduğumu, kim olduğumu nasıl belirleyecektim? İşte o zaman, ben aslında, kendimi o zaman bulmaya başladım. Birdenbire, nerdeyse yetmiş yıllık hayatım boyunca ilk defa, kendimi özgür hissettim. Artık yapmam gereken bir ödev, sorumluluk duymam gereken biri yoktu. Ah, belki size zalimce gelecek ama duyduğum coşkuyla yeniden bir çocuğa, hem de yaramaz bir çocuğa dönüşmüştüm. Artık kendi yolumu, kendi yönümü deneye yanıla ben bulacaktım. İşte sigara içmeyi denemem ve hoşlandığıma karar vermem o zaman oldu!"

"İnsanın o coşkuyu, sevinci duyması ne güzel," diyorum, "üstelik bu…" Ben sözümü tamamlayamadan o atılıyor:

"Üstelik bu yaşta, değil mi? Bence de. Tanrı'ya dualar ediyorum bana bu şansı verdiği için ve tabii kendime de. Bu cesareti taşıyabildiğim için..."

Hayretle bakıyorum ona, kendisinden bahsetme şekli, bu özgüven... Anlıyor.

"İnsan benim yaşımda ve durumumda olunca, pişmanlıklar için ne sabrı ne de zamanı oluyor!" diyor ve susuyor.

Aramızda tekrar, derin bir sessizlik beliriyor. Bir sigara yakıyorum. Kendime dalıyorum, kendi halime... Desem mi acaba? Bugünlerde kendimi bir türlü toparlayamadığımı. Alışık olmadığım bir ruh hali içinde olduğumu, devamlı kalbimin çarptığını, güm güm attığını. Çok hızlı, hem de delicesine. Susturamadığım bir tempoyla. Çığlık çığlığa bir çocuk gibi. Söz geçiremediğim bir çocuk... Sadece o mu? Ya aklım desem... Tamamıyla zı-

vanadan çıkmış bir durumda. Gece gündüz düşünüyor. Aynı şeyleri kurup kurup yeniden ve yeniden gözden geçiriyor. Bir hesaplaşma, hem de çok büyük bir hesaplaşma peşinde sanki desem! Düşüncelerimi okumak istercesine bana bakıyor şimdi ihtiyar. Hissediyorum. Başımı kaldırıp ben de ona bakıyorum. Buğulu gözleri gözlerimde, dudaklarında hafif bir tebessümle konuşuyor:

"Yine, geç keşfettiğim bir düşünür, iyi şeylerin kaostan doğduğunu söylüyor."

"Ne iyimser bir düşünce," diyorum. Söylerken gözlerim doluyor. "Bunun için umudun olması gerekmez mi? Ya yoksa?"

Hafif bir kahkaha atıyor. "Bana bak!" diyor. "Ben umudun olmadığını nasıl söyleyebilirim? Yaşadığımız sürece, kalbimiz tek tük attığı sürece umudumuz vardır."

"Doğru," diyorum.

Ama içimden de devam ediyorum sorgulamaya. Aklım karışacak ya... Bunu nasıl anlatsam ona? Aklım desem, artık her şeyi sorgular oldu, bendeki tüm iyimserliği, tüm aykırılıkları, tüm çılgınlıkları, bu arada tüm idealizmi, geleceğe yönelik tüm hayalleri... Kalbim kırıldı da o yüzden desem. Hem de fena halde. Dostluğa, insanlara, sevdiklerime olan tüm güvenim gitti desem... Ve aklım da tüm suçu kişiliğime, düşüncelerime yükledi. Anlar mı ki beni?

Onun sesiyle irkiliyorum.

"Garsoonnn," diyor.

Yan tarafımızdaki masaya servis yapmakta olan garson cevap veriyor.

"Buyurun efendim."

"Bizim hesap lütfen delikanlı."

"Tabii efendim," diyerek masamıza yaklaşıp elindeki hesap kâğıdına bir şeyler karalıyor genç adam.

"İki çay değil mi?"

"Evet," diyor ihtiyar.

Ben farkına varıp: "Yok yok, sizin tek çayınız var, ben öderim kendiminkini."

İhtiyar buğulu gözlerini yeniden bana dikiyor: "Lütfen genç bayan, size bir çay dahi ısmarlayamayacak mıyım? Üstelik tüm kibarlığınız, benim gibi çenesi düşük bir ihtiyarı masanıza kabul edip dinleme zahmetinde bulunduğunuz için."

"Hayır, ama..." diye itiraz edecek oluyorum, parayı garsona uzatıp bir el hareketiyle beni susturuyor.

"Tecrübe ve yaşın insana öğrettiği bir diğer şey de yürekten gelen cömertlikleri hiç sorgusuz kabul etmek, özellikle de yabancılardan gelenleri. Çünkü bu cömertlikten sizin yüreğiniz de besleniyor, tıpkı şifalı bir ışık, bir el dokunur gibi..." Bunları söylerken bastonuna uzanıp ayağa kalkmaya çabalıyor. Ayağa kalkıp koluna giriyorum. Elimi okşuyor yavaşça.

"Kaldığım pansiyondaki ev sahibi bayan özel ilgi gösteriyor bana," diyor gözünü kırparak. "Saat yedide yemeğe yetişmem için sıkı sıkı tembihledi."

Bu arada duraklıyor. Cebinden bir kart çıkarıp elime tutuşturuyor: "Buenos Aires'e gelirseniz beklerim... Orada, çılgın ve yaşlı bir dostunuz olduğundan emin olabilirsiniz... Kendime çok büyük gelen bir evim var ve yeni dostlarımla paylaşmaktan büyük zevk alıyorum!"

Bastonuna dayanarak yavaş yavaş yürümeye başlıyor. "Hoşça kalın, teşekkür ederim," diyorum. O uzaklaşırken de yavaşça, kendi kendime, "Gelip sizi ziyaret etmek isterim dostum Borges!" diye mırıldanıyorum. "Benim Borges'im... Benim şifalı elim..." N

"Belki de, Borges'in ruhu girmiştir bu ihtiyarın içine! Konuşan belki de Borges'tir ama beden bir başkasının! Onu seven okurlarına, onun hakkında düşünenlere görünüyordur belki de."

YALIN GÜNDÜZ

Rumuz: Mutsuzum

SİZE, SORUNUMA DAHA ÖNCEKİ TECRÜBELERİNİZE DAYANARAK ÇÖZÜM bulabileceğiniz umuduyla yazıyorum. İki sevgi arasında kalan her kadın gibi, bocalıyorum. İkisini de seviyorum, ikisinin de benim için ayrı bir anlamı var. Böyle bir duruma daha önce düşmemiştim, sanıldığının aksine, her iki tarafı da seven biri için oldukça rahatsızlık verici bir durum bu. İnsan sevilmekten mutlu olacak yerde, bir kalp kıracağını düşündüğü için huzursuz oluyor. Gene de bir seçim yapmak zorunda olmadığım için şanslı sayılırım, böyle sürdürebilirim sanıyorum, iki tarafı da mutlu ederek. Arada kalmak beni yıpratsa da devam etmem gerekli.

Bundan altı ay kadar önce başladı hikâyem. Doğum günümün güneşli sabahıydı, iyi hatırlıyorum. Ailece kahvaltı etmiş, babamı işe uğurlamıştık. O akşam nişanlımla çıkacağım yemekte ne giyeceğimi konuştuk annemle ve ablamla uzun uzun. Hatta birkaç giysi denedim, en sonunda birini onayladılar. Akşamı öyle sabırsızlıkla bekliyordum ki odamda dakikaları saydım. Nereye gidecektik, acaba bana ne hediye almıştı? Bizimkilerin aldıkları pembe çanta güzeldi, ama sevgilimin hediyesi içimi daha kıpır kıpır ettiriyordu. Çok konuşmazdı, sevgisini bakışlarından ve hareketlerinden anlardım. Hediyesiyle benim hakkımdaki duyguları açığa çıkacak gibi geliyordu, hep görmek istediği halimi dışavuracaktı. Hediyenin fiyatı falan önemli değildi benim için. Ona ne hissettirdiğimi bilmek istiyordum, hepsi bu.

Nişanlım akşamüstü beni evimden alırken heyecandan ayak bileğimi burkuyordum az daha. Bir restoranda yer ayırtmıştı. Çok güzel bir akşam geçirdiğimi hatırlıyorum. Onunla yalnız kalmamıza babam ender izin verirdi, böyle özel günler sayılıydı bizim için. Pastalarımızı yerken garson büyükçe bir poşetle çıkageldi. Paketi nişanlıma verdi, o da bana. Bir çırpıda açtım ve onu ilk o zaman gördüm; kıvırcık, boz tüylü, elbiseli, şapkalı, kocaman oyuncak bir ayı. "Yanında olamadığım zamanları düşündüm," demişti. "Hep beni kucaklayasın istiyorum." Çok şirin, insanın içini ısıtan bir oyuncaktı, gözleri siyah siyah, aynı nişanlım gibi bakıyordu. Bir kere daha etkilemişti beni işte.

Onu eve getirdikten sonra hiç yanımdan ayırmadım. Sevgilimle yeterince görüşemiyorduk, bunu düşündükçe daha bir sıkı sarılıyordum ayıma. Çok sevdim onu, bebeğim gibi sevdim. Kimi geceler ona sarılıp uyuyordum, kimi gecelerse yastığımın yanı başındaydı. Sevgilimin sıcaklığını hissettim görüşemediğimiz günlerde, bakışlarındaki saflıkla hüzünlendim. Koyduğum yerde yatması yetmiyordu bana, onu seyrederek nişanlımın düşünü kurardım. Telefonda bir bir anlatırdım sevgilime ayıcıkla uyuduğumu, onu sabırsızlıkla

beklediğimi.

Aylar böyle geçti. Kâh ayıma sarılarak, kâh onu uyutarak. Derken ne olduysa oldu. Yılbaşı gelmişti, nişanlımla buluşacaktık. Yılbaşılarını kim sevmez ki? Benim için heyecan demekti, sürpriz demekti. Bir paketle çıkageldi sevgilim. İçinden ne çıksa? Hep hayalini kurduğum, kahverengi kulakları yanaklarına düşen, tüylü mü tüylü, oyuncak bir köpek. Köpekleri ne kadar sevdiğimi biliyordu, hep bir köpeğim olmasını istediğimi de. Oyuncak ayıcıkla bolca zaman geçirdiğimi anlatmıştım ona, o da bana bu âdeta canlı olan köpekçiği getirmişti. Benim için hoş bir sürprizdi bu. Kucaklayıp sevebileceğim bir köpeğim vardı artık. Gözleri ne kadar dolu, ne kadar candan bakıyordu. Bana hep eksikliğini hissettiğim bir köpeğin dostluğunu veriyordu. Onu odamda yalnız bırakmıyordum, salona geldiğimde kucağımda getiriyordum. Benimdi o artık, sevgilim gibi.

Gerçeği fark etmem birkaç günü buldu. Tüylü ayıcıkla ilgilenmez olmuştum. Köpek geldiğinden beri bir kez olsun ayıcıkla yatmamıştım. Hatta yattığı yerden bir gün olsun kucağıma almamıştım bile. Onu bir köşede görünce içim burkuldu. Köpeği bırakıp ona sarıldım, eski günlerdeki gibi hissetmemizi sağladım. Fakat bu kısa sürdü, yemek sonrası köpek tekrar kucağımdaydı. Gittikçe içinde bulunduğum durumun zorluğunu anlamaya başlamıştım. Ayının beni oradan izlediğini biliyordum, köpeğe her sarılışımda üzüldüğünü hissediyordum. Eskisi gibi onunla ilgilenmiyordum, beraber geçirdiğimiz ayları silip atmışım gibi geliyor olmalıydı ona. Ara sıra onun sadece bir oyuncak olduğunu düşünmeye zorluyordum kendimi, ama bu fikir içimde yer etmiyor, çaresizlik beni tekrar ele geçiriyordu. Vicdanım bana ayıcığa hak ettiği değeri eskisi gibi göstermemi söylüyordu. Kıskançlık duymaması için odama her girdiğimde onunla ilgilenmeye söz verdim. Onu günde birkaç kere kucağıma alıp sevdim, yastığımın yanında uyuttum. Her şeye rağmen o da, ben de biliyorduk ki bu, göstermelik bir sevgiydi, gerçek ilgim köpeğeydi. Sarılarak uyuduğum oydu, her yere onu taşıyordum ve içimi gerçek bir köpek gibi o ısıtıyordu. Ayıcığın ise davranışlarımın sahteliğini anlamaması için dua ediyor, onun eskisi gibi hissettiğine kendimi inandırmaya çalışıyordum.

Bir süredir bu zor durumun içindeyim. Ne yapmalıyım inanın bilmiyorum. Her şeyi denedim, onun belki de hiçbir şey hissetmediğini düşünerek avuttum bile kendimi. Kucağımı artık paylaşması gerektiğini onu incitmeden anlatmam gerek. Ah bir konuşabilselerdi, ne kadar kolay olurdu her şey. Ona değerinin köpeğin gelmesiyle azalmadığını yüksek sesle de söyledim, belki fark eder diye. Bunları söylerken köpeğin bizi yatağın üstünden dinlemiş olabileceği içimi ürpertti. O da olan bitenin farkında ne de olsa.

Evdeyse kimsenin bir şey bildiği yok. Kıskançlıkla karşı karşıya olduğumu evde bir tek ben biliyorum. Annem değişik oyuncakları salona getirmemi garipsiyor belki, ama o da hiçbir şey söylemiyor. Bunun her şeyi ne kadar zorlaştırdığını bilseler. Biri en azından ağzını açıp bir şey dese, fikir verse, arka çıksa. Ablam bilse belki anlardı beni, ama söylemem, söyleyemem. Nişanlıma bile bu durumu nasıl anlatırım? Bu şekilde, aralarında bir tercih yapmak zorunda kalmadan böyle devam edebilirim, ayıcığı kırmadan ara sıra onunla uyuyabilirim. Bu da olmazsa son bir çare kalıyor geriye: İçim burkulsa da, ellerim götürmese de ayıyı, çocuğu olduğunu bildiğim bir ailenin kapısına bırakmak. Onun da bundan sonra sevilip kucaklanabileceği bir yuvaya kavuşmasını sağlamak. Elimden başka bir şey gelmiyor, ne olur fikir verin. N

Çocuk ve Allah'ta Simgeler, Görüntüler, Çelişmeler

Hüseyin Cevahir

68 Kuşağı'nın unutamadığımız siyasal kişilikleri arasında ilk akla gelenlerden olan Hüseyin Cevahir'in bugüne dek pek çoklarının bilmediği, bilen pek çoklarının da herhalde göz önünde tutmadığı yanlarından biri de edebiyatçılığıydı. İlgi çeken öyküler yazmıştı Hüseyin Cevahir. Bu arada dönemin edebiyatı üstüne eleştiri yazıları. "Kalın Çizgilerle Edebiyatımızın Dünü" adlı yazısını *Notos*'un 19. sayısında yayımladığımızda aldığımız olumlu tepkilerden sonra, bu sayımızda da Hüseyin Cevahir'in bir başka yazısına yer veriyoruz. Hüseyin Cevahir'in Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiiri üstüne, yirmi iki yaşında yazdığı bu yazı, *Yordam* dergisinin Mayıs-Haziran 1969 tarihli 3. sayısında yayımlanmış.

Çocuk ve Allah, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ikinci kitabıdır. 1935-1939 yılları arasında yazdığı şiirleri toplamıştır bu kitapta. 1940'ta basılmıştır. İlk şiir kitabı *Havaya Çizilen Dünya*'dır. Belirgin bir şekilde Necip Fazıl'ın etkisi gözükür. Buna karşın yine de kendine özgü havası, kişiliği olan bir ozanın muştulayıcısıdır.

Bu dönem şiirimizde türlü anlayışlar görülür. Bir yanda Nâzım Hikmet ve diğer toplumcu-gerçekçi ozanlar, bir yanda Necip Fazıl, A. Kutsi Tecer, C. Sıtkı Tarancı... Daha önemlisi yeni bir kuşağın doğuşu. Garip hareketinin yarattığı gürültü içinde *Çocuk ve Allah* gerektiği yere konamamıştır.

Fazıl Hüsnü'nün şiiri belki Cemal Süreya'nın yazdığı gibi iki bölümde incelenebilir (*Yeni Dergi*, sayı 19). Bence kesin hatlarla iki aşama biçiminde göstermek biraz zor. Fazıl Hüsnü hızlı yazan, kendisini yavaş aşan bir ozan. Bu bakımdan her kitabı bir öncekinden büyük farklılık göstermediği gibi, onun çok az yenilenmiş, aşılmış bir biçimi oluyor. Aslında kendisinin de Cemal Süreya'ya anlattığı gibi (*Yeni Dergi*, sayı 19) doğal bir ozandır. Okuyarak kendisini bilemez. Bu açıdan bakınca Fazıl Hüsnü birden büyük atlayışlar yapamamıştır. Daha çok birikimcidir. Hiçbir zaman uç noktaya dek gelememiştir. Şiirinin duvarlarını zorlamamıştır. Ama hep uç noktanın çevresine doğru yönelmiştir. Daha açık bir biçimde söylenirse, emeğin değil yeteneğin ozanıdır.

Fazıl Hüsnü'nün çağdaşları –hatta kendisinden öncekiler– uyağı şiirin içinde eritirken, o bu konuda gelenekçi davranmış, şiirde birtakım kalıplara sığınmıştır. Uyak kaygısı yüzünden dize sonlarına bazı gereksiz sözcükler getirmiştir. Bu dize işçiliği yapmadığından, salt yeteneğini kullanmasından ileri gelmektedir.

AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde. Asuman Erdost, Hüseyin Cevahir, Koray Düzgören, Kaya Ersoy (soldan-sağa) 1964.

Fazıl Hüsnü'de asıl büyük olan kendi kökeninden herhangi birinin yapacağını en iyi biçimde yapmasıdır. *Çocuk ve Allah*'ta ozan olarak kasabalıdır. (1914 yılında İstanbul'da doğmuştur. Kuleli Askeri Lisesi'ni ve Harbokulu'nu bitirmiştir. Ama bu onun kasabalı olmasını engellemez. Yaşamaya, dünyaya karşı takındığı tavırdan ötürü.) Türk toplumunun kasabalı tipi diğer toplumlardaki küçük kent kişisinden ayrı özellikler gösterir. Tutucu, giderek gerici bir niteliği vardır. Kasaba kökenli bir okumuş ozansa –daha ilk ozanlığını sürdürüyorsa, işin sonuna dek gidemiyorsa– geriye dönük, en azından ânı tutan bazı saplantıları olacaktır. Bu yüzden Fazıl Hüsnü o çağlarda halkçı bir ozan bile değildir.

Fazıl Hüsnü'nün asıl etkinliği görüntüleri iyi kullanmasından, daha doğrusu şiirini görüntüler üstünde kurmasından ileri gelir. Bu iyi yanını bugün de sürdürmekte ve işi günlük olaylardan şiir çıkarmaya dek vardırmaktadır.

Çocuk ve Allah'ı oluşturan iki ana simge vardır. Kitabın adından da çıkarılabileceği gibi, bu iki simge "Çocuk" ve "Allah"tır. Allah'ı insanla iç içe bir varlık gibi görür. Bu görünümün dört ayrı biçimi vardır. Soyut Allah, somut Allah, çocuğun bakış açısından Allah ve Allah'tan uzaklaşmış olan büyüğün görüşüyle Allah. Dört ayrı görünüm yer yer birleşmiştir.

> O küçük elbiselerle hayattan geçer
> Kalbin ve Allahın en güzel yeri
>
> "O Küçük Elbiseler", s. 7

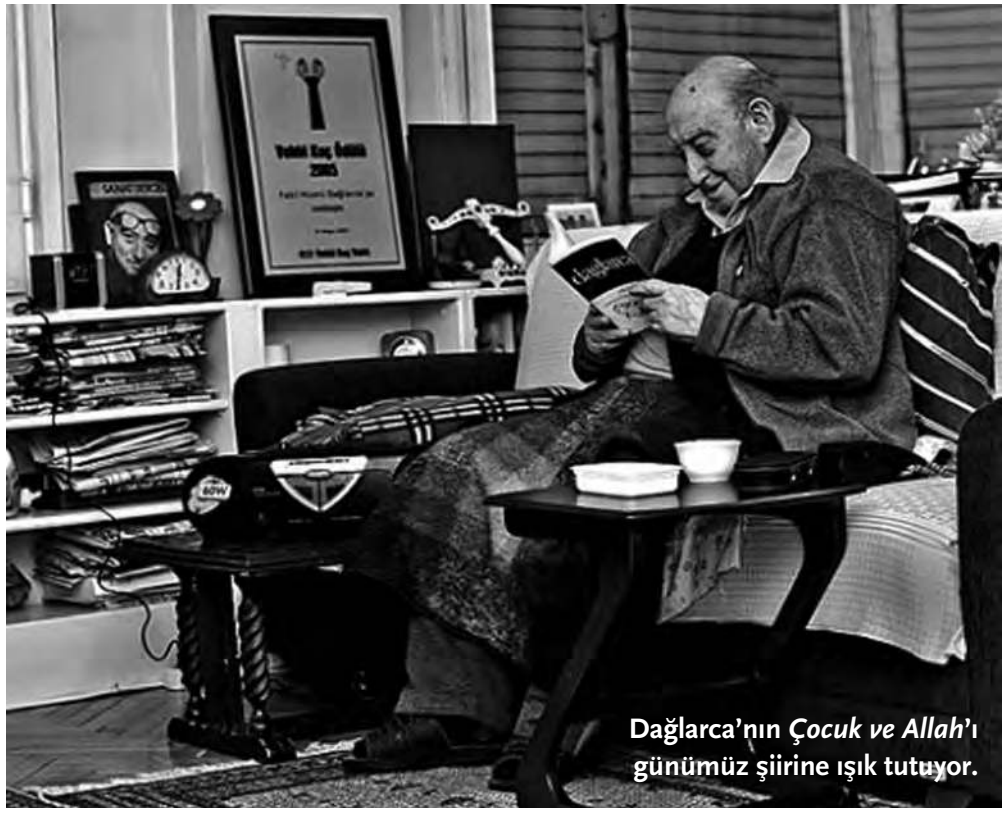
Şiir baştan sona temizliği ve güzelliği işler. Çocuklar, çocukların küçük elbiseleri, elbiseleri diken gelinler, Allah, Allah'ın en güzel yeri. Bütün bunlar temizliği, iyiliği, belirli bir anda dondurmanın çabalarını tanıtlamaktadır. Kalp ile Allah arasındaki ilişki güzel bir çağrışım örneğidir.

Çocukların korkunçluğunu Allah'a ihtiyaçları olmayışına bağlar. Oysa çocuklar Allah'a en yakın varlıklardır. En çok onların, Allah'ı içlerinde taşımaları gerekir.

> Çocuklar korkunç Allahım
> Bebek yaparlar haçları
> Uyurlar bütün gece
> Yok sana ihtiyaçları.
>
> "Çocuklar Korkunç Allahım", s. 23

Çocukların bir doğallığı, eşyayla ilişkile-

Önce çocukla çocukluğu ayırmak gerekiyor. –Kesin çizgilerle değil. Yine çocuk cins ismiyle çocukluk kavramı arasında büyük ilintiler var. Bu iki sözcük de Allah'ın kullanılışında olduğu gibi iç içe giriyor.

Dağlarca'nın *Çocuk ve Allah*'ı günümüz şiirine ışık tutuyor.

rinde yapmacıksızlık vardır. Haç gibi yapıştırılmış ağaçlardan (ki onlar birer tapınma aracıdır) kendi gönüllerince yeni şeyler yapmaktadırlar. Bu bir güzel yaratıcılıktır. Aynı yerden kalkan ozan da şiiriyle bunu geniş ölçüde başarmaktadır.

> Her şey Allah kadar mevcut ve hareketsiz
> Her şey namevcut.
>
> "Fiilsiz Dünya", s. 30

Birinci dizede paradoks yapılıyor. Hareketsiz şey mevcut değildir. Hareketi yitiren de yitmiştir. Demek ki birinci dize kendi içinde bir "namevcut"luk taşımakta. Ama ikinci dize iyice pekiştiriyor. Bu bir bakıma ozanın durağanlığını da kapsıyor. "Fiilsiz Dünya" içinde ozanın fiilsizliği uzun boylu söz konusu değil.

> Allahın eli gibi geç daima.

"Kuyusu derin Allah" deyimi, daha yeni ve güzel bir biçim içinde çıkıyor karşımıza. Aşırıya kaçmadan ve bilerek yararlanıyor Fazıl Hüsnü deyimlerden. Belki şiirin doğal akışı içinde kendiliğinden çıkıyor bu. Ne olursa olsun, konuşma dilinin, halk deyimlerinin bilinçaltındaki yığılmaları birden şiire fırlıyor. Sırıtmadan ve kolaya kaçmadan. Bu bir özümlemenin, sindirmenin doğal boşaltımı oluyor.

Fazıl Hüsnü bazı şiirlerinde dünyaya karşı tek başına duramaz. Doğrudan ya da bir başka araç yoluyla Tanrı'ya sığınır. Bu Fazıl Hüsnü için bir zorunluktur. Yatılı okulun sıkıntılı havası onu güçsüz kılmıştır. Sığıntıdır. Günahlarını affettirmek için kargaşa içindedir. Gerilimlidir.

> Çocuğum sana yalvarıyorum
> Ellerin çirkinleşmeden dua et.
>
> "Yarı Aydınlıklar Ki Sahipsiz", s. 130

Çocuk büyüdükçe elleri çirkinleşecek, dualar kabul edilmeyecektir. Kendi kaçınılamaz sonuna varacak, gırtlağına dek günaha batacaktır. Müslümanlıkta birinin sevabı koca bir ülkeyi kurtardıktan sonra –cenaze namazı– kendi yakınını haydi haydi kurtaracaktır.

Bir yandan ozanın, bir yandan batmaya aday birinin kurtuluşu zamanında yapılması gereken bir şeye bağlıdır. Bunun için kulla Tanrı arasına başka araç sokmaktadır. Ama ozanın bütün şiirlerine böyle bir havanın egemen olduğunu söylemek haksızlık olur.

Hep canlanan maddedir şiir. Tatlı, buruk bir hüzün bırakmakta, kendisiyle birlikte okuyucuyu da çocukluk havasına sokmaktadır. –Sanatın başlıca görevlerinden biri de budur. Belirli bir insan topluluğunu aynı ortak gerilim içinde tutmak, insanla yaşama arasında birlik kurmaktır.– Değişen durumunu bilen ozan, her seslenişinde, yüreğini ağzına her getirişinde baştan sona özlem ve acı kesilmektedir.

Şiirindeki başkaldırıyı, direnişi görmezlikten gelmek, yadsımak bizi yanlış sonuçlara götürebilir.

Bu karşı çıkış belki modern anlamda bir başkaldırmanın özdeşi değildir. Herhangi bir öğretiden kaynaklanmamaktadır. Ama ilerde olabilecek bir kurtuluşun çekirdeğini taşımaktadır şimdiden.

Bir an yaşıyorum ki sahibi yok,
Allahı yok
Hasretini çektiğim bir dünyaya
doğuyorum henüz şimdi.
"Bir Anın İçinde Memleket", s. 63

Kopuş çok kısa bir zaman parçasını kapsar. Bu yüzden ozan süreyi "an" olarak saptar. Ama bu bir anlık yaşayış geniş ufuklar açmakta. Birden genişlemiş, hafiflemiş, dibi olan –nasıl olur ki– bir boşluğun içine düşmekte. Yumuşak, hafif. Özlemini, çektiği bir dünyaya doğar böylece... Kendi asıl dünyasına.

Şu artık bir gerçektir: Çocuk, Allah'ı genellikle somutlar. Fazıl Hüsnü de çoğu kez çocuksu deyişlerle ve çocuğun bakış açısından Allah'ı somut olarak yakalamaktadır. Bu arada büyük bir gerçeklik içinde Allah kavramının çocuğa çevresi tarafından aşılandığını, aslında çocuğun bu belletiş dışında Allah üstünde pek öyle uzunboylu durmadığını göstermektedir.

Çocuklar korkunç Allahım
Elleri, yüzleri, saçları.
Uyurlar bütün gece
Yok sana ihtiyaçları.
"Çocuklar Korkunç Allahım", s. 23

Çocuk ve Allah'ta insan-Tanrı ilişkisine değindikten sonra kitabın öbür simgesine gelelim. Bugünkü şiire ışık tutması bakımından önemli bir sorun. Bunu Fazıl Hüsnü'nün şiir akışı içinde yakaladığımız ve yerine oturttuğumuz anda sorunu geniş bir yanıyla açıklığa kavuşturmuş olacağız.

Çocuk kitapta önemli bir öğe. Çocuğun ve çocukluğun türlü anlamlarına, kullanılış biçimlerine rastlıyoruz. Önce çocukla çocukluğu ayırmak gerekiyor. –Kesin çizgilerle değil. Yine çocuk cins ismiyle çocukluk kavramı arasında büyük ilintiler var. Bu iki sözcük de Allah'ın kullanılışında olduğu gibi iç içe giriyor.–

Simge olarak çocuk. Temizliğin ve suçsuzluğun simgesi. Bu ikisinin birleşiminden Allah'a yakınlık ve mutluluk çıkıyor. Şöyle de söylenebilir: Çocuk, düzenin henüz oluşturmadığı –ki bu oluşturma hem bozulmaya yöneliktir– bir varlıktır. İnsanlığın yüce yanını –metafizik bir insancılık söz konusu edilmiyor– içinde taşımaktadır. Bu yüzden iyidir, güzeldir. Ama bir gün o da bu amansız çarkın dişlileri arasına girecek, sonunda bozulup yeni bir biçime bürünecektir. Bozuk düzenin yarattığı yeni insan ancak çocuk yanıyla ve çocukluk anılarıyla sevilebilir.

Ablacığım nerde o günler
Yeşil erik yerdik sadece
.....
Yazık ama itiraf edeceğim
Seni seviyorum daha az.
"Ablamla Aramızda", s. 9

Örnekteki son iki dize bir bütünün çözümlenişidir. Birinci bölümdeki tatlı anılardan sonra üzülerek bir gerçeği itiraf ediyor. Çocukluğu geride kalmıştır. Ablası çocuklarıyla uğraşsa da daha az sevimlidir. Yukarıdaki açıklamaları kanıtlayan bir başka örnek (bu konuda pek çok örnekle doludur kitap) "Korku" şiiridir. Büyük insan gözüyle gördüğü binalardan, gecelerden, hemen hemen her

şeyden korkmaktadır.

Korkuyorum değerken karanlığın
hayatına
Bu binalardan ki yaşamaz.
Yüzüme mesafelerle temas eder
İnce bir serinlik uvkudan daha az.
"Korku", s. 13

İlk dizedeki "karanlığın hayatına" tamlamasını "hayatın karanlığına" diye değiştirebiliriz. –Bu, ozanın böyle yazması gerekirdi anlamına gelmemeli. Gereksiz bir işgüzarlık olacak yoksa.– Her şeyden korkan çocuk –daha doğrusu koca adam– annenin ellerine sığınmakta, ondan yardım dilemektedir.

Korkuyorum anneciğim nerde ellerin.
"Korku", s. 13

Gözlerini annesine açan ve hayata ona alışmakla başlayan insan, büyüdükçe bu duygusu bilinçaltında bir yere itilmektedir. Çocukluğa dönüş özlemi ve annenin elleri ozanda bilinç noktasına ulaşmış ve onu bir haykırışa götürmüştür.

Çocuk ve Allah'ta yaşayan bir çocukluk vardır. Bu, ozanın deyişinden çıkarılabileceği gibi kendi çocukluğudur. Çocuğuyla çocukluğunu iyice kaynaştırmıştır. Çeşitli biçimler altında görünen bileşimi kuvvet kollarına ayırırsak, her kuvvet kolunun diğeriyle yaptığı bileşkelerin ortak bileşkeni çocuk ve çocukluk oluyor. Bu ikisinin hem bileşkeni hem de çelişkeni Allah'tır.

Özetlersek:

Temizlik ve suçsuzluğun simgesi olarak çocuk. İkisini içeren Allah kavramlarının ortak bileşkesi.

Kendi çocuğu ve çocukluğu. Öğütler, yalvarmalar, arayış.

Genel olarak çocukluğa duyulan özlem.

Büyümenin yarattığı tragedya.

Fazıl Hüsnü'nün çocukluğa duyduğu özlem ölçü olarak alınırsa, geriye dönüşü –zaman bakımından– gericilik sanılabilir. Oysa ben bu sanıya karşıyım. Çocukluğa duyulan özlem asıl bu kötü yaşayış biçiminin koşullandırdığı insanın bir ileri atılımıdır. Fazıl Hüsnü'nün bu atılımı o gün için sosyalist düşünüş biçimini gerektirmeyebilir. Çıkmazın çıkışına bir zorlama, omuz vermedir.

Sen benim çocuğum nerdesin,
Aşka ve cesarete gitmiş.
"Ninnisiz", s. 122

Ya da, "Sen benim çocukluğum nerdesin/ Aşka ve cesarete gitmiş." Bu sevisiz ve korkak dünyanın içinde ozanın tek dayanağı çocukluğu oluyor. Bu tavır Fazıl Hüsnü'yü düşünce olarak olumlu bir noktaya getirmiştir. –Şiirde değil belki.–

Masalların çağdaş edebiyat için geniş bir kaynak olduğunu hep biliriz. Fazıl Hüsnü de suçluluğuna masalımsı bir yan katar. Masal öğelerinden yararlanır.

Taşlayınız beni merakla ve uzaklardan
Yeni birşey keşfeder gibi.
Bir hayvan kadar mağrur ve kanlıyım:
Taşlayınız üstümdeki nasibi.
"Veraset", s. 169

Şiirin özgün bir adı var. Mirasının kimseye kalmasını istemiyor. Gizli bir suçluluk şiirde. "Merakla taşlayın" istiyor. Ayrıca kimseye de bulaşmasına gönlü elvermiyor. Uzaklardan. Kendinde olanın (suç, kötü) başkasına sıçramasına karşı.

Ve sürdürüyor şiirini:

Şehveti ve Allahı ayırt edemez,
En eski bir çocukluk vakti kadar.
Taşlayınız heykeller gibi esrarımı,
Memnun olsun ağaçlar.
"Veraset", s. 169

Gizli yan daha da açıklığa kavuşuyor. Bu korkunç gerilimin, trajiğin ağır havası içinde gitgide bunalıyor. Gizemli ve bir heykel kadar ağır, soğuk yanı kopsun istiyor. Böylece (serinlik vuracak ağaçlara) sevinecek doğa.

Bunu bir başka şiirinde de şöyle dile getiriyor:

Rabbim merhametin vardır,
Hülya ver şu lezzet karanlıklardan.
Akşam dualarından sonra
Kanımın hayvanlığı avuçlarımda kalan.
"Rabbim Merhametin Vardır", s. 171

Dinin koşullandırdığı bir kişidir artık. Babası *Kur'an* okur. Gözlerini Arapçaya, kulağını ezana açmıştır. Nice akşam dualarından, Allah'a uzanan ellerden sonra avuçlarda ka-

lan günahkâr bir kanın tortusudur. Yine de Doğulu mistisizmi içinde Tanrı'nın acımasına (merhametine) sığınmaktadır. Suç işlemiş olma duygusu *Çocuk ve Allah*'ı oluşturan bir başka çelişmedir. Bu psişik gerilim keskin bir biçimde kimi şiirlerinde ortaya çıkar. Yalnız bu yanıyla Fazıl Hüsnü'yü alıp incelemeye değer.

Benim önemle üstünde durmaya çalışacağım bir başka olgu *Çocuk ve Allah*'ı bütünleyen görüntüler olacak. Bir bakıma dış dünyanın, maddenin oluşturduğu insan bilincinin ince bir duyarlılık ve gerilimle nasıl "yeniden yaratıcılığa" dönüştüğünü göreceğiz. Bu bitmeyecek iç çekişmelerin, olumsuzlukların yarattığı birlik ozanın özümlemesinden geçerek yaşayışını ve kalıcılığını belirleyecek.

> Bilyaların aydınlık dünyacıkları
> Bu eller miydi hayatı o dünyaların.
>
> "Bu Eller Miydi", s. 6

Kıyasıya yaşanan bir çocukluk. Çocuğun yakını bilyalar. Ve çözülemeyen bir soru. Bu soruya herkes yanıt arayacaktır. Bir olmanın zorluğu son yabancı kalana dek sürecek. Çözümünü de birlerin hesaplaşmaları ortaya koyacaktır. Geçmiş günün üstü örtülü ama saydam görünüşü.

> Ayrılmış sevgili oyuncaklardan
> Kırmış küçük şişelerini.
>
> "Bu Eller Miydi", s. 6

Hep canlanan maddedir şiir. Tatlı, buruk bir hüzün bırakmakta, kendisiyle birlikte okuyucuyu da çocukluk havasına sokmaktadır. –Sanatın başlıca görevlerinden biri de budur. Belirli bir insan topluluğunu aynı ortak gerilim içinde tutmak, insanla yaşama arasında birlik kurmaktır.– Değişen durumunu bilen ozan, her seslenişinde, yüreğini ağzına her getirişinde baştan sona özlem ve acı kesilmektedir. Bir küçük şişe gibi kırılıp gitmektedir her şey. Onları toplamak, yapıştırmak olanaksızdır. Çocukluğunu yeniden yaratmaktadır.

> Ay aydınlığı akşam semasında,
> Rüyanın, masalların, uykunun
> hendeseleri.
> Hatırlıyorum vücudumun hafızasında
> Rüya. masal, uyku kadar o küçük
> elbiseleri.
>
> "O Küçük Elbiseler", s. 8

İkinci dizede kübizme yaklaşan bir anlatım görüyoruz. Elle tutulmayan şeylerin geometrik sınırlandırılması. Yine bu geometrik sınırlamaların vücutla, bellekle birlikte ansızın bir biçimsizlik içinde anımsanması. Durmadan da eşyayla, maddeyle birlikte düşünme alışkanlığı.

> Hastayım ama ne kadar güzel
> Gidiyor yüzer gibi, vücudumun
> bir yeri.
>
> "Ağır Hasta", s. 10

Askıda kalmış (muallak) şeylerin simgelerle, görüntülerle anlatılışının güzel bir örneğini görüyoruz. Hastalık da bir bakıma yüzmek değil midir? Ürpertili bir ılıklık içinde gelen yeşil, mavi yorgunluk.

> Gözlerim örtük fakat yüzümle
> görüyorum
> Ağlıyorsun, nur gibi.
>
> "Ağır Hasta", s. 10

Beş duyu kesilmiştir vücut. Eşyayı görmenin ötesine götürmüştür. Gözlerin örtük olması görmeye engel değildir. Yüzüyle, elleriyle, saçıyla, tırnağıyla. Materyalist –diyalektik materyalist değil– bir yan vardır şiirlerinde. Fazıl Hüsnü'yü yücelten de Onun bu görüş biçimi ve görüntülere olan egemenliğidir.

Arada asker olmanın hayatında bıraktığı izlere de rastlıyoruz. Bu tür şiirlerin büyük çoğunluğu salt askerlikle ilgili değildir, iki ana simgeyi karıştırır işin içine. Bazen çocuk'u, bazen Allah'ı. Böyle yapması oldukça olağandır. *Çocuk ve Allah* olumsuzların birliği ve çelişkenlerin bileşkesi üstüne kurulmuştur.

> Onlar ki değnek atlariyle
> Hayata, sonsuzluğa, zafere hücum eder.
> Kaybolmuş askerlik oyunları
> Kahraman ve şehit askerler.
>
> "Askerlik", s. 15

Şiiri açıklama çabası gütmeyeceğim. Yalnız şu kadarıyla yetinebilirim. Çocukların ve askerlerin dünyaları arasındaki karşıtlıklarla birlikler ve bunların şiirdeki örgüleniş biçimi. Asker diye önce ölüme yakın bir döğüş-

Benim önemle üstünde durmaya çalışacağım bir başka olgu *Çocuk ve Allah*'ı bütünleyen görüntüler olacak. Bir bakıma dış dünyanın, maddenin oluşturduğu insan bilincinin ince bir duyarlılık ve gerilimle nasıl "yeniden yaratıcılığa" dönüştüğünü göreceğiz.

keni alıyoruz. Hele şiir 1936'larda yazılmışsa ve İkinci Dünya Savaşı geldim geliyorum diyorsa... Bir taraftan hayata, sonsuzluğa hücum edilir, başka yerde değnekten atlar ve en ötede askerlik oyunları yitmiş şehit askerlerle bu oyunu sürdürmekte olan çocuklar. Ozan bütün umudunu, mutluluğunu çocukluğa bağlıyor. (Bunu öylesine yineledik ki!.. Belki kitabın hazırladığı bütünlüğün bir sonucudur.)

Böyle gelip geçenden
Bu evler ne istiyor.
Akşam olunca benden
Bu vücut ne istiyor!

"Vücut", s. 71

Şimdi de eşyayla çelişmeler çıkıyor ortaya. Önce bütün evlerle gelip geçenler arasında bir alınıp verilecek –ya da verilmeyecek– var. Ozan da bunların içinde. Ama onu özelliksiz kişiden bir ayrıcalığı –çağlar üzre güçlü kılan– giriyor şiirin içine yerleştiriveriyor. Başlıyor kendisiyle hesaplaşmaya, içine yerleştiriveriyor. Başlıyor kendisiyle hesaplaşmaya.

Zaman seçimi de ilgi çekiyor.
Ki başlar daima geceleyin
Nasıl bir hayat, sokaklarda.

"Hayret", s. 73

İki örnek arasındaki yakınlığa değinmenin gereği yok –zaman seçimi bakımından–. Kendisi de çözememiştir henüz sokaklarda nasıl bir hayatın başlayacağına ilişkin gizemi. Hâlâ da dolaşır Fazıl Hüsnü sokaklarda. Geceleri O'nu bu dünyaya ait olmayan geniş gözlerle İstiklâl caddesinde dolaşırken görmek mümkün.

Çocuk ve Allah'ı yabancılaşma yönünden de inceleme olanağımız var. Zaten çocukluğa duyduğu özlem yabancı olduğu dünyasından –yaşadığı kapitalist düzenden– bir kaçıştır.

Fazıl Hüsnü'nün bu önemli yapıtı çeşitli yönleriyle alıp incelenirse günümüz şiirine ışık tutabilecek özgün sonuçlara varacağımız inancındayım.

Bunlar da şöyle toplanabilir: Simgeler, Görüntüler, Çelişmeler, Masal Unsurları, Maddi Yapı, Suçluluk, Yabancılaşma, Şiirin Diyalektiği, Teknik Yapı, Kalıcılık Niteliği.

Bütün bunlara yeri geldikçe kısaca değindim. Ama en çok ilk üçü üzerinde çalıştım. Son otuz yıllık yapıtlar etraflıca gözden geçirilirse bugüne ışık tutar kanısındayım. Böylece hem iyi yanları ayırmış olacağız hem de genç kuşak öncekilerin düştüğü yanılgıları yinelemeyecek. N

Kürt Edebiyatına Giriş ve Enwer Karahan

Aylin Ünek

Mehmed Uzun'un Kürt edebiyatına evrensel anlamda yaptığı katkılar ve klasik Kürt edebiyatının sınırlı örneklerinde yarattığı kırılma nedeniyle bugün kendi içerisinde de yeni filizlenmekte olan modern Kürt edebiyatıyla her yeni tanışan postmodern çağ okuru için mesele, "Yazar gerçekten bunları yaşamış mıdır" sorusuyla sınırlıdır. Aksi halde yazamazdı ki!..

Okur olmak çok eğlencelidir. Beyin dinamolarımı harekete geçiren, harflerin oluşturduğu tümcelerin iç içe geçen labirentlerinde düşlerimi bir çıkış arayışına yönlendiren, zihnimi oradan oraya koşuşturan, satır araları boyunca şekillenen düşlerimi düşünceye yönlendiren yazarları seviyorum. Çünkü benim için hem yazmak hem de okumak kendimizle didişmek anlamına gelir çoğu zaman. Derrida dahil çağın tüm eleştirmenleri edebiyatın "metinler arası" olduğu görüşünü paylaşır. Yine de size bir sır vereyim; Mehmed Uzun'la başlayan Kürt edebiyatı serüvenimde öğrendim ki, "satırlar arasındadır" edebiyat. Satırların tam arasında.

"Belki, özellikle ben / insan hamurundan bir yapıda / yüzümle herkesin aynısıyım," der Mayakovski. "Peki ya sonra, sonra," diye sorar Mehmed Uzun da. Sonra ne oldu? Cevabı yine kendisi verir: Yedi değil, yetmiş yedi başlı canavar doğdu! Edebiyata, yani hayatın kendisine satırların arasından bakmaya başladığımızda her tür kuram, kavram, ideolojinin kaynağının insan ve onun duygularının akıl yoluyla hayata geçişi olduğunu görürüz. Özellikle Kürt yazarlarının yıllar boyu savaşlar yaşamış, doğduğu toprakları terk etmek zorunda bırakılmış, zulüm görmüş, ezilmiş, görünen varlığını siyasetin o soğuk ve acımasız yüzüne dayamış aynı toprak insanının iç dünyasını edebiyat yoluyla resmederken gözler önüne serdikleri en çarpıcı gerçek, duygular ve onların en nahif yüzleridir. Benim açımdan Kürt edebiyatına ilişkin en gerçek temeli oluşturan bilgi, duyguların kılıflar içerisinde dış yüzeye farklı yansıdıkları, iç yüzeyde farklı yaşandıkları olmuştur. Örneğin, Kürt hikâyeciliği okur açısından bir kerelik okunmayla hazmedilebilecek, değeri verilebilecek türden hikâyelere sahip değil. Bazı yazarlara en az ikinci okumada ancak ulaşabilmeyi başardığımı itiraf etmeliyim. Her biri keskin bir zekânın ürünü olmakla yetinmiyor, bir simyacı bilgeliği de taşıyorlar çünkü. Her bir hikâye ince ince matematiksel işlemlerle örülüdür. Yazarlar okurla paslaşan hikâyeler yaratıyor, bu edebi süreçte okura da sorumluluk yüklüyorlar. Tıpkı bireyin gerçek hayat karşısında takındığı tavır gibi okurun da bu hikâyelerle bir derdi oluşuyor, çözümleyebilmek için ayrıca işlemlere tabi tutması gerekiyor.

Mehmed Uzun'un Kürt edebiyatına evrensel anlamda yaptığı katkılar ve klasik Kürt edebiyatının sınırlı örneklerinde yarattığı kırılma nedeniyle bugün kendi içerisinde de yeni filizlenmekte olan modern Kürt edebiyatıyla her yeni tanışan postmodern çağ okuru için mesele, "Yazar gerçekten bunları yaşamış mıdır" sorusuyla sınırlıdır.

Aksi halde yazamazdı ki!.. Elbette buradaki merak, yazarın kişiselliğine duyulan meraktır ve inanın bu merak her okurda fazlasıyla barınır. Edebiyatı genel anlamıyla konuşurken ciddiyetle üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri de "okur" konusudur. Yazarlar, edebiyat türleri, yazım teknikleri, edebi dönemler vb. üzerinde gezinirken henüz bu önemli konuya gerektiği gibi değinemiyoruz. Oysa bu noktada ciddi anlamda bir sorunsal oluşuyor, edebiyatı okur üzerinde bir dedikodu malzemesi olarak biçimlemekten öte geçemiyoruz. Aynı soru *Masumiyet Müzesi* ile ilgili Orhan Pamuk'a da yöneltilmiştir: Acaba yazar böyle bir aşkı yaşadı mı?..

Tanrı aşkına ey okur, yazar da bir insandır!.. Kim ne derse desin beş duyusuyla hareket eder. Gözüne değenler, kulağına gelenler, elleriyle tutabildikleri, tutunamadıkları, acı, sevinç, sıcak, soğuk, acı, ekşi… Beş duyu bir algı yaratır; iç mekanizmalarda gezinir, devinir, öğütülür, sindirime geçer, beynin kapalı devresindeki süzgeçten akarak düşlenir, anlam kazanır. Yeniden başka bir teknik işlemle bir kez daha öğütülür, kurgulanır ve yazı yoluyla kimi anı, kimi deneme, kimi hikâye, kimi roman olarak kalemden dökülür, her biri okurda farklı düşüncelere dönüşür. Yani böylesi bir soru okur açısından oldukça yetersizdir. Mesele şudur, metin okuru nasıl bir hakikate sürükledi? Üzerinde düşündürtebildi mi? Okur, okuduklarından yola çıkarak kendi düşlerine geçiş yapabildi mi? Dünya üzerinde nefes alıp veren her canlının bir iç dinamosu, bir de o iç dinamoyu etkileyen dış dinamoları olduğu gerçeğinden yola çıkarak edebiyatın özünü neden okuduğumuza, okuduğumuzdan ne anladığımıza dayandırmamız kaçınılmazdır. Ve hayat elbette! Yazmak dokunmaktır. Peki, okur da dokunabilen midir yazılanlara?

Kalemiyle hayata korkusuzca dokunabilen, satır aralarını en iyi işleyen Kürt yazarlardan biri de Enwer Karahan'dır. Aldığım yardımla Türkçeye çevrilerek okuduğum hikâyelerinin hemen hepsinin modern çağın sonunun geleceğin çöküşüne tanıklık ettiğine, değişim kavramını olduğu kadar gelecek kavramını da çözülmeye uğratan bir hız tekniğiyle yazıldığını söyleyebilirim.

Enwer Karahan'ın hikâyelerinde gelecek ansızın geçmiş haline gelir. Ve değişimler öyle hızlıdır ki, okurda devinimsizlik izlenimi yaratır. Dün ile bugün arasındaki fark, en çok da Karahan hikâyeciliğinin satır aralarında karşımıza çıkan ve kendimce sofistike bir yalnızlık dürtüsü adını verdiğim, son derece hassas, kırılgan, karmaşık ve kendi içerisindeki dinamiklerden ayrışan bir duygu yoğunluğuyla fikir haline dönüşür. Yazar her bir hikâyesinde âdeta düşlerden örülü bir dünyada, apaçık bir gerçeklik gözler önüne serer. Doğrusu kavramsal anlamı değil de, düzanlamı açısından baktığımda, yazarın gerçeküstü bir gözle ama aynı anda yaşayan, anımsayan bir bellekle de yazdığını söyleyebilirim. Bu hikâyelerin beni en çok cezbeden yanı, yazarın metnin de üzerine çıkarak derin bir bilişle gözlediği anlatıcısına, kahramanlarını yöneten bir anlatıcı serbestisini tanıması, bu yolla kahramanlarını da olaylar ve zamanlar örgüsünde bütünüyle özgür kılması olmuştur. Kahramanlar, bir akrobat gibi özgürce bir satır arasından diğerine bazen alt bazen de üst gezinmeler yapar. Yazarın sıkça başvurduğu sembol ve izleklerse, hikâye içerisinde hem anlatıcının hem de kahramanların bazen devre dışına çıktığı, ama bir o kadar da o sembol ve o izleklerin âdeta yalnız başlarına birer anlatıcı ve birer kahraman oldukları anlar yaşarlar.

Genel olarak Kürt edebiyatında gözlediğim doğayla insan ilişkisi, Karahan hikâyeciliğinde de kendisine büyükçe bir yer açıyor. Yazarın, doğa betimlemelerinden yola çıkarak kahramanlarının içsesine aracılık ettiğini söylersem, sanırım büyük bir yanlış yapmış olmam. Burada, elbette yoğunluklu bir kültür dokusunun hikâyelerin tenine işlediğinden söz etmek gerek. Kürt kültürü, gelenekler, ananeler, insan ve doğa, insan ve toprak, inanış biçimleri ve toplum hiyerarşisi belirgin olmayacak kadar ince ve duyarlı bir biçimde okurun karşısına çıkıyor. Kısaca söylemek gerekirse, Karahan hikâyeciliğinin bir toplumun anatomisini en çarpıcı biçimiyle ele aldığını söyleyebiliriz. O iki kavram, yani soyut ile somut, yazarın kalemindeki hünerle, oldukça zarif bir biçimde konumlarına sahip çıkıyor. Soyut anlatılar, ancak okurunun eline geçtiğinde somutlaşabiliyor. Ancak bu yolla metinler yeniden hayat buluyor, edebi bir nitelik kazanmış oluyor. N

GÖNÜL JİLANİ

Sessizliğin Sesi

DÖRT SAATTİR YOLDAYDI. İLK KEZ BU KADAR UZUN SÜRE DURMAKsızın araba kullanıyordu.

Gece inmeden önce orman evine varabilmek için yol boyunca gazdan ayağını çekmemiş, ellerini sıkıca kavradığı direksiyondan ayırmamıştı.

Sitenin çakıllı iç yolunun sonuna geldiğini evinin geniş, kemerli giriş kapısını görünce fark etti, hızla frene bastı, aynı anda bahçe ışıkları yandı. Araba savrularak dururken derin bir nefes aldı, alnını direksiyona dayadı, terli avuçlarını paltosunun eteklerine kuruladı. Bitkin kollarını yerçekimine bıraktı.

Başını direksiyondan kaldırmadan yolun kıyısındaki ağaçlardan öteye, göle doğru baktı, simsiyah bir boşluk ufka yaslanmış, kıpırtısız duruyordu. Karşı kıyıdaki tarlalarla arasındaki çizgi seçilemeyecek kadar silikleşmiş, derinliklerde kaybolup gitmişti. Sırtında soğuk bir el gezinir gibi oldu, akşamın lacivert kokusunu hissetti.

Motor hâlâ çalışıyordu, kaloriferin ısısını biraz daha artırdı. Eve girmek zorunda olmasaydı, anılar üstüne gelmeseydi, bilmeseydi, hatırlamasaydı... Kadınların kendileri kadar çok şey bilmesinden huzursuz olan erkekler haklı mıydı? Bir yük müydü evlilik? Doğru olan hangisiydi? Bu düşüncenin zamanla başka kalıplara gireceğini, anlaşılmayan bir resme dönüşerek çıkışı kendinden belirsiz bir labirente dönüşeceğini biliyordu.

"Bilmek, aslında hatırlamaktır ama bütün yenilik yalnızca, unutuştur."

Sessizlik. N'olur unutmama yardım et, hatırlamak istemiyorum, acıyor ruhum.

Acıdan besleniyordun bunca yıl, her sevişmede üç kişi olduğunuzu hissediyordun. Öyleyse niçin bunca yıl sustun?

Arabanın ön camına biri vuruyordu.

"Hoş geldiniz efendim."

Bekçiydi.

Telaşla gözyaşlarını sildi, motoru durdurdu, camı yarıladı.

"Hoş bulduk. Evi bir kontrol edeyim dedim."

"Telefon etseydiniz, şömineyi hazır ederdim. Hava karladı karlayacak. Beyefendi seyahatteler herhalde?"

"Evet. Ha bir de anahtarları unutmuşum, sendeki yedeği getirir misin?"

"Tabii, az biraz bekleyin, hemen."

Kenara park edip indi. Sert şubat rüzgârının getirdiği çam kokularını derin derin soludu. Uzaklarda bir yerde gök gürlüyor, alacakaranlık hızla bastırıyordu. Grimsi akşam geceye dönüvermişti bile. Havadaki kar kokusuna çocukluğundan beri aşinaydı, ayazın

Bu sayıda "Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden birini yayımlıyoruz. **Gönül Jilani**'nin öyküsü, geçen sayıda yayımladığımız resimden çıkarak yazılmış öyküler arasından seçildi.

Enrique Moreiro

dondurduğu elleriyle ceplerinde mendil aradı, bulamadı, paltosunun koluna sildi burnunu.

"Sabaha ortalık kesin bembeyaz."

İçeri girdi.

Ev, güz başında bıraktığı gibiydi, yerli yerindeydi her şey, plazma televizyon, siyah kadife kaplı geniş kanepe, yastıklar irili ufaklı, morun bin çeşit tonu (sen seçmiştin), penceresiz köşede beyaz mermer şömine, üstünde mumlar, orta sehpada yapma ortancalar, duvarda siyah beyaz fotoğraflar. Senin vizöründen, biz, her yerdeyiz.

Paltosunu çıkarmadan şömineyi yakıp mutfağa geçti. Dolaptan en büyük fincanı seçip okkalı bir kahve yaptı, içine bir ölçü konyak koyup konsolun üstündeki lambanın fişini prize soktu. Tavan ışığını da kapatınca odadaki aydınlık uysallaştı.

"Uyuyamasam bile sakinleşmek, sabahı öylece beklemek istiyordum. Verandaya çıktım. Yüzümü gölün olduğu yöne dönerek oturdum. Gece bıçakla kesilecek kadar yoğundu, uzanıp tuttum, öptüm. Sessizliği uzun uzun dinlerken bütün duyularımın çatlayıp dağıldığını hissettim. Beş yıl önceyle şimdi arasında gittim geldim."

Sevmiştik, başlamış ve bitirmiştik. Hepsi bu. Zaman ileriye doğru akmıyordu, bazen geriye doğru gidiyordu, çok boyutluydu ve biz bunun farkında değildik. Ona biçim ve duygu katan bizdik.

İki yıl önce, Karaköy iskelesinde torbamda çırpınan istavritlerle vapura binen ben ve karşıma geçip yol boyunca (yirmi dakika hepi topu) göğsümden uyluklarıma akan hazla, soluğumu hızlandıran sen...

Karşılıklı otururken vapur Haydarpaşa'ya uğrasa da zaman biraz daha uzasa diye ceketimin cebinde işaretparmağımla ortaparmağımı uçlarından birleştirip dua etmiştim. Varlıkla yokluk arasında sonsuzlaşarak birbirimize kenetlendiğimiz o ilk bakışın izi, gözlerinin derin mavisine hapsettiğin…

O gün ve ondan sonraki günler çok mutluydum, uçuyordum.

"Sana ayrılık görünüyor," diyordu ablam kâğıtları masaya yayarken. "Adamın başkasını düşünüyor."

"Hangi kadın diyordum, neden söz ediyorsun, anlamıyorum ki."

"Adamının aklındaki kadın, nasıl desem, var da yok sanki, öyle bir şey, tuhaf."

"Evet," dedim nikâh memuruna bir ay sonra. Ablama inanmadım.

Dün, otelin karla kaplı yamaçlara dönük salonunda yemeğe oturduğumuzda gözlerine bakarak, "Karın öldü mü, yoksa hâlâ yaşıyor da bilmeyen yalnız ben miyim bunca yıldır?"

İçimde büyüyen balon patlamıştı, yer kayıyordu, derin bir vadiden hızla düşüyordum işte sonunda, o ise her zamanki rahatlığıyla yemek listesine bakıyordu. "Kim?" dedi.

"Ölen karın. Hayaletiyle daha fazla yaşamaya gücüm yok."

"Ne, ne hayaleti?"

Masadan kalktım, ona iki yıldır her sevişmemizin sonunda inleyerek üstüme kapandığında ağzından dökülen adın benimki olmadığını hatırlatmanın anlamsızlığını düşündüm. Yine sustum.

Bilmek hatırlamaksa, ikisinden de vazgeçtim. O hâlâ soran gözlerle ardımdan bakarken belleğimin onunla dolu anlarını silip hızla arabama bindim, gaza bastım. Akşam olmadan orman evine varmalıydım, sessizliğin sesini dinlemeyi hiç bu kadar yoğun arzulamamıştım.

Gerisini biliyorsunuz...

İşte oldu! Artık eteğimdeki taşları kâğıda dökebilirim. Bir haftadır elime alamadığım kalemimi sessizce öpüyorum. Filmi başa alıp kâğıda salıyorum, kendimden kurtulmanın hafifliği bir aura gibi sarıyor bedenimi. Burgazadalı hikâyeci haklı, diyorum.

"Yazmasaydım deli mi olacaktım?" N

Dickens: İmajın Ötesi

Tuncay Birkan

Dickens'ın kadınlara bakışı çağının ilerisindedir. Kitaplarında "güçlü" ve stereotiplere uymayan kadın karakterler yaratabilmiş olduğu için Dickens'dan bir "proto-feminist" yaratmak çok zorlama olacağı gibi, birçok kişinin yaptığı gibi onu kitaplarında cinselliğe veya en azından tenselliğe pek yer vermediği için suçlamak da yanlış olacaktır.

Liberter düşünceleriyle tanınan George Orwell, Dickens hakkındaki uzun, ayrıntılı ve hepsine katılmasam da çok sayıda zihin uyarıcı fikirle dolup taşan denemesinde bunu şöyle anlatır: "Dickens bir burjuva olmasına rağmen, kesinlikle yıkıcı bir yazardı, bir radikaldi, hatta abartmıyorum bir asiydi. Eserlerinin çoğunu okumuş herkes bunu hissetmiştir... *Oliver Twist*'te, *Zor Zamanlar*'da, *Kasvetli Ev*'de, *Küçük Dorrit*'de İngiliz kurumlarına o zamandan beri kimselerin yaklaşamadığı bir yırtıcılıkla saldırmıştır. Ama bunu kendisinden nefret ettirmeden yapmayı başarmıştır, dahası saldırdığı insanlar onu öylesine bütünüyle kabullenmiştir ki kendisi bizzat ulusal bir kurum haline gelmiştir." (Orwell 1940) Orwell, Dickens'ın topluma yönelttiği eleştirinin "neredeyse münhasıran ahlaki" nitelikte olduğunu, onun gençlik yıllarını parlamentoda çalışarak geçirmesinin de etkisiyle siyasete hiç inanmadığını belirtir ama bu eleştirel tavrını tuzukuru, sinik bir ahlakçılıktan çok bir tür nihilizme bağlar (buna Frye da katılır) ve bunda neredeyse devrimci bir yön bulur. Okurun onun kitaplarından aldığı en güçlü izlenimin "istibdat" (*tyranny*) karşısında duyduğu nefret olduğuna dikkat çeker. Yabancıları hor görme tavrının âdeta milli bir spor olduğu bir ülkenin yazarı olmasına rağmen eserlerinde milliyetçilik, İngiltere'nin emperyalist ve militer geleneğiyle övünme ve yabancı düşmanlığının esamisinin okunmadığına dikkat çeker; romanlarında bu tür görüşleri dile getiren kişiler (mesela *Müşterek Dostumuz*'daki Podsnap) hep gülünç kişilerdir.

Bence bir tek, *Oliver Twist*'teki Yahudi Fagin karakterinde döneminin yaygın Antisemitizminin etkilerinden kurtulamadığı söylenebilir ki Dickens bir okurundan bunu eleştiren bir mektup alınca çok üzülür. Bunun kefaretini de yine *Müşterek Dostumuz*'da okurların bu doğrultudaki önyargılarıyla, yarattığı Riah karakteri sayesinde çok hoş bir biçimde oynayarak öder: Riah bir İngilizin sahip olduğu tefecilik şirketinde çalışan ve onun zorlamasıyla şirketin sahibi acımasız tefeci Yahudi rolünü oynayan, ama aslında dünyalar iyisi bir adamcağızdır. Hatta kitabı seven bazı eleştirmenler bile Riah'ı gerçek olamayacak kadar iyi bulurlar ama Dickens'ın iyileri, kitaplarındaki peri masalı mantığı gereği zaten hep "aşırı" iyi olduğu için isabetli bulduğum bir eleştiri değil bu şahsen.[10]

Kadınlara bakışı da çağının ilerisindedir. Ama kitaplarında son derece "güçlü" ve stereotiplere hemen hiç uymayan kadın karakterler (*Kasvetli Ev*'deki Esther Summerson, *Müşterek Dostumuz*'daki Lizzie Hexam geliyor hemen aklıma) yaratabilmiş olduğu için Dickens'dan bir "proto-feminist" yaratmak çok zorlama olacağı gibi, birçok kişinin yaptığı gibi onu kitaplarında cinselliğe veya en azından tenselliğe pek yer vermediği için suçlamak da yanlış olacaktır; hem 20. yüzyıl öncesi dönemde bütün dünyada bunu yapan çok az sayıda yazar olduğu için[11] hem de Dickens bunu yapsaydı okurlarıyla yaptığı

Tuncay Birkan'ın, Charles Dickens'ın klasik edebiyatın tozlu raflarından çıkarılması gerektiğini anlatan "Dickens: İmajın Ötesi" yazısının ilk bölümünü geçen sayımızda yayımlamıştık, bu sayıda kalan bölümünü yayımlıyoruz.

örtük sözleşmeyi ("Ailenizin Edebiyatı") ihlal etmiş gibi olacağı için.[12] Ama yine de, ezilenlerden yana, özgürlükçü ve istibdat aleyhtarı genel tavrının bir parçası olarak içinde yaşadığı toplumun kadınlara layık gördüğü ikiyüzlü muameleyi de romanlarında sert bir biçimde eleştirmekten geri durmamıştır. Viktorya dönemi İngilteresi'nin gündelik hayatta da çok etkili olan sınıfsal kodlarına da bodoslamadan saldırır ve okurlarının bu tür önyargılarını hemen her romanında farklı biçimlerde sarsar. Mesela *Müşterek Dostumuz*'da anlattığı, alt sınıfa mensup Lizzie Hexam ile üst sınıflardan avukat Eugene Wrayburn'un ilişkisinin bu bakımdan küçük çaplı bir skandal olduğu söylenebilir. Zira o dönemlerde aralarında sınıfsal uçurumlar olan böyle çiftlerin ilişkilerine yer veren öyküler genellikle melodramatik bir edayla anlatılıp ya felaketle, yani alt sınıftan kadının "düşmesiyle" veya intiharıyla sonuçlanır ya da üst sınıf üyesi erkeğin yaptığı muazzam bir "kahramanlık" veya fedakârlık hikâyesi şekline bürünürken (aslında o dönemin aşırı sınıf-bilinçli toplumunda daha "gerçekçi" olan da budur), Dickens bu ilişkiyi son derece sıradışı (ama aynı ölçüde de inandırıcı) bir biçimde, işin içine Lizzie'ye daha yakın olduğu söylenebilecek bir sınıfa mensup öğretmen Bradley Headstone'u da katarak kurgulamayı ve melodrama da bir kahramanlık/fedakârlık ilişkisine dönüştürmeden anlamlı bir sona bağlamayı başarır.

Dickens'ın ezilenlerden yana tavrı en parlak ve etkileyici haline, yine de, kadınları değil de yoksulları anlatırken ulaşır. Dickens'ın "sıradan insan"ı (ve dolayısıyla sokağı) romana sokan belli başlı romancılardan biri olduğu söylenir genellikle, bu tespit bir ölçüde doğru olsa da bunu ondan önce

yapan başka edebiyatçılar da olmuştur; ben Dickens'ın daha özgül olarak "yoksullar"ı romana sokması ve hep onlardan yana tavır alması bakımından, John Berger'in de geçtiğimiz aylarda *Roll*'da yayımlanan söyleşisinde hatırlattığı gibi "yoksulların romancısı" olduğunu[13] söyleyebileceğimizi düşünüyorum. Dickens'ın sınıfsal tercihi son derece belirgindir; *Kasvetli Ev*'deki Lady Deadlock ve farklı romanlarındaki –yine peri masallarına özgü bir tip olan– "cömert zenginler" (Bay Boffin de bu tipin, alt sınıftan gelen bir çeşitlemesi sayılabilir) gibi birkaç istisna dışında üst sınıflara mensup karakterleri genellikle son derece itici bir biçimde tasvir eder. György Lukacs bunu daha iyi ifade ediyor: "Dickens'ın halktan kişileri içeriden, soylu ve orta tabaka kişileri dışardan incelenmiştir. .... Elbette her yazar kendi toplumsal yaşantısını dayandığı sınıfı içerden yansıtma eğiliminde olacaktır. Bütün öbür sınıflar ise dışarıdan ele alınacaktır." (Lukacs, s. 109) Dickens tam anlamıyla yoksul sınıftan geliyor olmasa da (daha çok küçük burjuvadır), *Müşterek Dostumuz*'da Lizzie Hexam, Jeny Wren, Bayan Abby, Bay Wilfer, Betty Higden, Rahip Milvey, Zifos gibi yoksul karakterlerin anlatımındaki derinlik ve sevecenlik ile Podsnap, Veneering, Fledgeby, Lady Tippins gibi zenginlerin tasvirindeki çok güçlü alaycı ton arasındaki fark da bu tespiti doğrular. Ancak şu şerhi de mutlaka düşmek gerek: Dickens'ın varlıklı olumlu tipi az olmakla birlikte, yoksullara hiç de romantik, tektipleştirici gözlerle yaklaşmaz; bütün romanlarında yine kasten dışarıdan anlatılan son derece itici –ama hepsinin iticiliği de kendine özgüdür, bireyselleşmiştir–, hatta bazıları düpedüz iğrenç yoksul karakterler de vardır: Yine *Müşterek Dostumuz*'dan örnek verecek olursak Silas Wegg, Rogue Riderhood, Bayan Wilfer, zenginler arasında kendilerine yer edinmeye çalışan Bay ve Bayan Lammle vs.

Dickens'ın varlıklı olumlu tipi az olmakla birlikte, yoksullara hiç de romantik, tektipleştirici gözlerle yaklaşmaz; bütün romanlarında yine kasten dışarıdan anlatılan son derece itici –ama hepsinin iticiliği de kendine özgüdür, bireyselleşmiştir–, hatta bazıları düpedüz iğrenç yoksul karakterler de vardır.

Bu noktada Dickens'ın bütün romanlarının birer komedi, karakterlerinin büyük çoğunluğunun da komedi karakterleri (Frye "humors" der bu karakterlere, düz bir çeviriyle "mizaçlar" denebilir sanki) olmasının da, kimilerinin iddia ettiği gibi trajedi yazmayı beceremememesinin ya da tuzukuru şen tabiatının filan değil yoksul insanları anlatma isteğinin kaçınılmaz sonucu olduğunu düşünüyorum ben. Sonraki yüzyılda da yoksulları anlatan en büyük romanların (benim aklıma hemen Platonov'un *Çevengur*'u ve Latife Tekin'in *Buzdan Kılıçlar*'ı geliyor) da komedi niteliği taşıması, anlattıkları karakterlerin tuhaf takıntıları olan irrasyonel tipler olması boşuna değil.[14] Trajedi soyluları ve entelektüelleri, yani belli bir rasyonaliteyi şahsında cisimleştirdiği varsayılan, soyut fikirlerin heyecan ve daha çok da acı verdiği tipleri anlatmaya daha uygun bir türken, komedi hayatları zaten somut acılarla, "trajik" olaylarla dolup taştığı için bilinen anlamda "rasyonel" yaşamaları çok da mümkün olmayan, hayatlarına genellikle soyut fikirlerin girmediği[15] yoksulları "gerçekçi" bir biçimde anlatmaya daha uygun bir türdür gibi geliyor bana. Ama genelde komedi formunu tercih etmesi Dickens'ın trajediye özgü olduğu varsayılan çeşitli temaları (en başta da ölme ve öldürmeyi, acıyı ve bağışlamayı, keder ve hüsranı) muazzam bir derinlikle işlemekten aciz olduğu anlamına gelmez. Özellikle *Kasvetli Ev* bu babtan muhteşem sahnelerle doludur; Lady Deadlock basbayağı trajik bir figürdür ama sanırım okurun kalbine en çok işleyen sahne küçük çöpçü çocuk Yapayalnız Tom'un ölümünün anlatıldığı sahnedir.

Buradan Dickens'da çocuk karakterlerin özel yerine geçelim; burası hassas bir noktadır çünkü Dickens'a burun büken çoğu eleştirmen Dickens'ın çocukları kullanarak duygu sömürüsü yaptığını söyleyip onu âdeta bir Kemalettin Tuğcu haline getirir. Dickens'ın romanlarında çocukların sık sık, öldüğü doğrudur, bunun modern okurların sinirlerini kaldırdığı da yadsınamaz (bütün sevgime rağmen kendimi de bu modern okurlar arasında sayıyorum) ama bu konuda çabuk bir yargıya varmadan önce, etik eleştirinin öncü isimlerinden Wayne Booth'un *Antikacı Dükkânı*'ndaki Küçük Nell'in ölümünü ele alırken dikkat çektiği şu olguyu hatırlamakta var: Viktorya dönemi İngilteresi'nde şimdikiyle kıyaslanmayacak kadar yüksek oranda çocuk ölümü yaşanıyordu. Bununla yetinmeyip Dickens'ın dünyasında çocukların anlamına biraz daha yakından bakalım Frye ve Eagleton'ın yardımıyla. Frye, öncelikle komedi türünün genellikle gençlerin yaşlılar üzerindeki zaferini betimlediğine; ama Dickens'ın kitaplarının çoğunda bu kahramanın ya çocuk olduğuna ya da çocuğu andıran terimlerle betimlendiğine dikkat çeker ve

şöyle der: "Gürültücü ve gözleri hiçbir şey görmeyen yetişkinlerin hakimiyetindeki bir Brobdingianlar [*Güliver'in Gezileri*'ndeki devler] dünyasında hassas bir çocuğun verdiği tepkileri kimse Dickens kadar canlı bir biçimde tasvir edememiştir. .... Bu çocuk da genellikle bir kızdır. Kadın kahramanların çoğu, hatta yetişkin kadınlar bile "küçük" diye tasvir edilir veya perilere benzetilir. [*Müşterek Dostumuz*'daki Bella Wilfer tam da böyle bir karakterdir.] Dickens'ın sık başvurduğu merkezi temalardan biri, *Alis Harikalar Diyarında* temasıdır: Yaralanmak bilmez kız çocuğunun grotesk bir dünyaya düşüşü." (Frye 1987, s. 85) Frye daha çok başkarakter konumunda olanlardan bahsediyor; diğerleri zafer kazanmak şöyle dursun acımasız ilişkilerle yoğrulu bir dünyada ezilir giderler; daha doğrusu tam da bu ezilişleriyle bu dünyanın acımasızlığının amblemi olur çıkarlar. Eagleton da bunu güzel anlatır: "Dickens'ın Romantik hümanizminin merkezi yer tutan simgelerinden biri, çocuk masumiyetidir; romanlar bu masumiyeti yetişkin yaşantısıyla bir dizi karmaşık ilişkiye sokar. Çocuk kimsesiz, kurban ve gözle görülür biçimde parçalanmış dünyasını bütünleştiremeyecek durumda olduğu için, vücuda getirdiği olumlu değer aslında bir olumsuzlama olarak kendini gösterir. .... Çocuk, Brecht'e özgü bir eğretilemeyle, bu tarihsel olarak tipik güçlerin savaştığı bir sahne haline gelir." (Eagleton 2009, ss. 146-7)

Çocuklarla ilgili bu gözlemlerle birlikte "Dickens imajı" adını verdiğimiz heyulanın çeşitli veçhelerini bozma, hiç değilse üzerlerinde bir kez daha düşündürme amaçlı bu yazının sonlarına iyice yaklaştık. Kendimi böyle bir amaçla sınırladığım için Dickens'ın romanlarında işleniş tarzı ele alınabilecek başka birçok konuya[16] giremedim. Ama epeyce uzayan bu yazının sonunda artık biraz da bu yazıyı yazmama vesile olan ve Aslı Biçen'in Dickens'ın dilinin incelikli nüanslarını müthiş bir başarıyla Türkçede yeniden yaratan çevirisinden okuyacağınız *Müşterek Dostumuz* romanından bahsetmek isterim.

Müşterek Dostumuz'a Dair

Dickens'ın ölümünden önce tamamladığı son kitap olan bu roman ilk olarak 1864-65 yıllarında tefrika halinde yayımlandı ve başta Henry James'in *The Nation* dergisinde yazdığı yazı olmak üzere pek iyi eleştiriler almadı. O sıralar yazar olarak kendi kişiliğini oluşturmaya çalışan James, bunun en iyi yolunun ustalarla yekten kavgaya tutuşmak olduğunun farkındaymış gibi görünüyor ve baştan sona gayet sert ve acımasız bir tınısı olan yazıya "*Müşterek Dostumuz*, bize göre, Bay Dickens'ın en zayıf eseri," diyerek başlayıp, "ilhamdan nasibini almamış" dediği eseri yerden yere vuruyordu: "Bize öyle geliyor ki son on yıldır Bay Dickens bariz biçimde kendini zorlamakta. *Kasvetli Ev* zorlamaydı; *Küçük Dorrit*'de kendini iyice kasıyordu; bu eser ise âdeta kazma kürekle oyulmuş gibi... Bu denli az görülmüş, bilinmiş veya hissedilmiş ama bu denli aşırı yazılmış bir kitap okumadık... Buradaki bütün karakterler bir egzantriklikler yığınından ibaret, hiçbir doğal ilkeyle hayat kazanmıyorlar." James'e göre mesela Lammle'larla Fledgby'nin kötülükleri zerre inandırıcılık taşımıyordu. Wrayburn'le Headstone arasındaki iki erkek, iki tutku arasındaki bir çatışmadan bekleneceği kadar güçlü kıvılcımlar çıkmıyordu vs. James'in "yüzeysel romancıların en büyüğü" dediği, "onu büyük romancılar arasında saymak bizce insanlığa hakaret olur" diye andığı Dickens, ona göre "insan karakterine dair kavrayışımıza hiçbir şey eklememiş, eklediyse de çok az şey eklemiş"ti, en fazla bizi sıradan olanla ve acayip olanla barıştırdığı söylenebilirdi. Halbuki gerçekten büyük bir romancı olsa, acayiplik diye bir şey olmadığını, insanlığın dışında bir şey olmadığını bilirdi. Bunu da Dickens'ın müthiş bir gözlemci ve müthiş bir mizahçı olmasına rağmen hiç mi hiç filozof olmamasına bağlıyordu. (James 1956, ss. 75-80)

Henry James çok gençken yazdığı bu yazıdaki fikirlerini sonradan epey yumuşatmıştı,[17] ama James'in yazısının gayet iyi örneklediği değerlendirme biçimi uzun zaman hâkim kaldı, kitabın kadrinin bilinmesi için 20. yüzyılı beklemek gerekti. Bugün Leavis'ten Jameson'a 20. yüzyılın en önemli eleştirmenlerin çoğunun en önemsediği, en çok sevdiği Dickens romanları, başta da dediğimiz gibi, tam da James'in adlarını özellikle andığı üç kitap: *Kasvetli Ev*, *Müşterek Dostumuz* ve *Küçük Dorrit*. (Kimileri sonuncunun yerine *Büyük Umutlar*'ı, daha nadiren de *David Copperfield*'ı zikreder ama ilk ikisi hemen hep

Dickens'ın ezilenlerden yana tavrı en parlak ve etkileyici haline, yine de, kadınları değil de yoksulları anlatırken ulaşır.

listededir.)[18]

Bu tercih değişimi de anlaşılır aslında. Zira adı geçen her üç roman da modern toplumun en etkili soyut güçleriyle hesaplaşır, bu güçlerin somut, kanlı canlı bireyleri ne hale getirdiğiyle ilgilenir: Hukukla, bürokrasiyle ve parayla. Başta Hillis Miller olmak üzere birçok eleştirmenin belirttiği gibi, *Müşterek Dostumuz*'un merkezi teması, paranın insan hayatındaki dönüştürücü gücüdür (Miller 1967). Son derece karmaşık bir olay örgüsü ve onlarca karakteri olan bir romanı özetlemek çok güç ve de pek anlamlı olmadığı için öyle bir şey yapmayacağım, ancak olaylar esasen bir vasiyet etrafında gelişir. Londra'nın Çöp Kralı Bay Harmon (Londra sokaklarının çöp ve tozlarını temizleme işi yaparak çok zengin olmuştur. Bu çöp yığınlarının içinde bolca dışkı da olduğu için romanın esasen, folklorda da modern psikanalizde de önemli bir yeri olan para=dışkı denklemine dayandığına işaret etmek âdettendir) birkaç kez yazdırdığı vasiyetinde muazzam servetini ülke dışında yaşayan oğlu John Harmon'a bırakmıştır, ama bir şartı vardır: Memleketine dönerek mahallesinden görüp oğluna beğendiği kızla (Bella Wilfer'la) evlenmelidir; aksi takdirde bütün serveti yıllardır evinde çalışan Bay ve Bayan Boffin'e kalacaktır. Romandaki olaylar da bu servetin John Harmon'a değil, onlara kalışıyla ve kendilerini rahatsız hissettikleri için yoksul bir ailenin kızı olan Bella Wilfer'ı yanlarına alıp ona borçlarını ödemeye çalışmalarıyla başlar; roman da esasen Bella'nın, parayla ve Boffin'lerin esrarengiz sekreterleri Rokesmith'le (Boffin'lerin parayla kurmayı beceremedikleri ilişkiyi onlar adına kuran kişidir o da) ilişkisinin hikâyesidir (Zaten kitapta para ve paraya olan tutkusu konusunda en çok konuşan ve düşünen kişi de Bella'dır). Aslında bu, romandaki onlarca alt-olay-örgüsünden sadece biridir, ama hepsi de bir şekilde bu vasiyetnameyle, daha doğrusu parayla ve sınıfsal konumla ilgilidir: Kitabın iki büyük alt-olay örgüsünden ikincisinin kahramanları Lizzie, Eugene ve Bradley Headstone'un ilişkileri sınıfsal konumları karşısındaki tavırlarıyla belirlenir; sonradan görme zengin Veneering para gücüyle parlamentoya girer; aslında beş parasız olan Lammle çifti uzun süre Londra sosyetesinde takılıp zengin çift rolü oynarken envai çeşit dolap çevirerek gerçekten zengin olmaya uğraşırlar; bu çiftin zengin Podsnapların kızına yamamaya çalıştıkları Fledgby tefecidir ama kendisinin sahip olduğu şirketi yanında çalıştırdığı Yahudi Riah'ın gibi göstermektedir; romandaki en itici iki yoksul, Silas Wegg'le Rogue Riderhood'un derdi gücü birilerinden para sızdırmaya çalışmaktır; kitaptaki en olumlu karakterlerden ihtiyar Betty Higden'ın bile en büyük takıntısı, cenaze parasını korumaktır vs.

Dickens toplumun akla gelebilecek bütün kesimlerinden gelen bu (ve daha burada saymadığım onlarca) karakterin ilişkilerini anlatırken dönemin kapitalizminin başkenti Londra'daki hayata dair, belki de başka hiçbir romanında göremeyeceğimiz ölçüde geniş bir panaroma sunar, çünkü, malum, para yokluğuyla bile her yerdedir. En alt tabakalardan en üst tabakalara mekik dokuyacağını zaten daha en baştan sezdirir Dickens: Roman Thames nehrine düşen cesetleri toplama işi yapan ailenin rutin turlarından birinin tekinsiz betimlenişiyle açılır ve hemen ardından yeni zengin Veneering'lerin evindeki yemeğin ve davetlilerin alaycı ve olağanüstü komik bir biçimde anlatıldığı bölüm gelir. Romandaki müthiş dil ve üslup çeşitliliğinin de habercisidir bu iki bölüm. Dilbilimcilerin tabiriyle "sosyolekt"lere (ve tabii "idiolektlere"de) olağanüstü duyarlı bir kulağı olan Dickens, bu romanda bir yandan bütün toplumsal tabakaları gezerken, bir yandan da her birini anlatmaya en uygun dili ve üslubu da yakalar. Yakaladıktan sonra da uzun uzun keyfini çıkarır ve okuru da kendinden geçirir. Romanın zenginlikleri bu eleştirel ve çok geniş kapsamlı toplumsal içeriğiyle ve dilinin olağanüstülüğüyle de sınırlı değildir; bütün Dickens romanlarında olduğu gibi insani anlamda müthiş derinlikli sahneler bu romanda da fazlasıyla vardır. Herkes gönlüne göre pek çok sahne seçebilir bu kitaptan; beni de inceliğiyle çarpan pek çok sahne sayabilirim; ama galiba en önce şunlar geliyor aklıma: aşağılık bir insan olduğunu bildikleri halde herkesin ölmekte olan Rogue Riderhood'u hayata döndürmek için çırpındığı ve o kendine gelir gelmez ondan uzaklaştıkları sahne (Deleuze de bu sahneyi anlatır, "Bir hayatı en iyi anlatan yazar Dickens'dır" derken), Lizzie ile Eugene'in nehir kıyısında konuştukları sahne, Rogue'un şantaj yapmak için öğretmen Bradley'yi sınıfında ziyaret

edişi ve nehirdeki boğuşmaları...

Zaten bir dolu insan nehre düşer roman boyunca; birçok eleştirmen romanda Thames'in gördüğü simgesel, arıtıcı işleve dikkat çekmiştir. Ama bu tespiti en ilginç biçimde dile getiren kişi feminist eleştirmen Eve Kosofsky Sedgwick olmuştur: "*Müşterek Dostumuz*'la ilgili eleştirilerde biri nehir, diğeri ise çöp yığınları etrafında olmak üzere iki grup tematik imge ayırt etmek gelenek olmuştur. Çöp yığınlarının, sermayenin küçük burjuvazinin endişelerine son derece duyarlı bir biçimde insanbiçimlileştirilmesini temsil ettiği söylenebilirse, nehir de bunun yabancılaşma ve nakit akışı etrafında örgütlenmiş daha kolektif bir kapitalizm adına yapılan bir eleştirisini temsil eder. Bunun toplumsal cinsiyetle ilgili olarak gayet belirgin ve acayip içerimleri vardır: Su kıyısında geçen bu romandaki bütün erkekler su karşısında çarpıcı ölçüde beceriksizdir. Hepsi de erkek olmak üzere yedi tane boğulma ya da az-kalsın-boğulma vakası vardır romanda; erkekler birbirlerini hep nehre çekmektedir; ve nehirden bir insanı kurtarma becerisine tek bir kişi sahiptir: Lizzie." (Kosofsky Sedgwick 1987, s. 254. Bu arada aynı eleştirmen yazının diğer bölümlerinde bu eserin homofobik bir roman olduğu tezini ilginç karinelerle temellendirmeye çalışır, ama şahsen ben pek ikna olduğumu söyleyemeyeceğim.)

Müşterek Dostumuz, homofobik olmasa da, yine ele aldığı tema gereği, Dickens'ın belki de en karanlık, en sert romanlarından biridir; Sedgwick'in nehir örneğinde yaptığı gibi simgesel değeri bakımından değerlendirilmesi gereken, psikanalitik okumaya elverişli birçok nesne ve olayla dolup taşar (Mesela Jeny Wren'in oyuncak bebekleri, Bay Venüs'ün organ tedarikçiliği yaptığı tuhaf dükkânı geliyor hemen aklıma). Şifre çözümlemeye meraklı okurları da ziyadesiyle tatmin edecek ölçüde karmaşık bir romandır yani. Bir şekilde yine peri masalları gibi "happy end"le biter, ama arada çok fazla şiddet yaşanmış ve bunlardan bazıları kalıcı izler de bırakmıştır zira.

Yayıncılarımızın büyük çoğunluğunun klasik yayıncılığından zaten zamanında çevrilmiş romanları tekrar tekrar (üstelik bazen de intihal çevirilerle) yayımlamayı anladığı bir dönemde, Dickens'ın "klasik" sıfatına gerçekten layık ve şimdiye kadar çevrilmemesi Türkiyeli okurlar adına ciddi bir kayıp olan bu dev (hem hacmen hem de mecazen dev) romanını yayımlama konusunda gösterdiği cesaret için İthaki Yayınları'nı ve bu güzel çeviri için Aslı Biçen'i kutlayarak bitireyim. **N**

[10] Frye'ın Dickens'ın romanlarını hakkıyla kavramaya yönelik analitik bir kavram olarak geliştirdiği ve herhangi bir pejoratif tını içermeyen bu peri masalı tesbitini –teknik bir tabir kullanarak, Dickens'ın gerçekçi romanlar değil "düşük mimetik yönelimli peri masalları" yazdığını söyler Frye (s. 71)– Harold Bloom da yineler: "Peri masallarının sanki toplumsal gerçekçilik destanları gibi anlatıldığı bir sanat" olduğunu söyler Dickens'ınkinin (Bloom 1994, s. 317). O yüzden de Dickens'ın bazı karakterlerini aşırı iyi bulan, kimi minör karakterlerini de fazla mekanik ve tekboyutlu bulan türden eleştiriler, zaten bilinen anlamda gerçekçilik diye bir kaygısı olmayan Dickens'a tam da gerçekçi bir yazarın karşılaması beklenen kriterlerle yaklaştıkları için onun sanatının özgün yanını ve bu sanatın halk kitleleriyle neden bu denli kolayca buluşabildiğini kavramaktan aciz kalırlar.

[11] Hele İngiliz edebiyatında o döneme kadar benim bildiğim tek istisna Emily Brontë'nin *Uğultulu Tepeler*'idir; tabii Viktorya döneminde patlama yapan müstehcen romanları saymıyoruz, *Fanny Hill* de dahil hemen hiçbirinin edebiyatla ilgili bir derdi yoktur zira.

[12] Orwell da Frye da Dickens'ın gerçekten "tanıdığı", belli bir değer yüklediği tek ama tek toplumsal kurumun aile olduğunu belirtir ki ben şahsen bunu da Dickens'ın çocuklara duyduğu sevgiye bağlıyorum. Şu anki anlayışımızla baktığımızda bunu bir taviz olarak görebiliriz, ama yukarıda Chesterton'ın yaptığı tespiti hatırlayalım: Dickens gerçekten de aileye değer veriyordu, okur kazanmak için inanmadığı bir şeye inanıyormuş gibi yapmıyordu, yani aslında taviz vermiyordu. Üstelik bu ortak değer sayesindedir ki diğer bütün kurumlara yönelttiği son derece yıkıcı eleştiriler okurlarını rahatsız etmek şöyle dursun onları çoğunlukla dönüştürebiliyordu.

[13] Berger bu yüzden de vahşi kapitalizm koşullarına dönülmeye başlanan günümüzde Dickens'ın son derece güncel olduğunu söylemekte kesinlikle haklıdır.

[14] Burada temellendirmenin pek mümkün olmadığı bir spekülasyon daha dile getireyim geçerken: Yoksulları anlatmanın bir başka yolu da 20. yüzyılda yine komedi unsurları taşımasına

karşın daha çok fantazi unsurlarıyla dolu olan ve başta Latin Amerika olmak üzere yokluk ve yoksulluğun feci boyutlara ulaşabildiği 3. Dünya ülkelerinden çıkan "büyülü gerçekçilik" akımı tarafından keşfedilmiştir.

[15] *Çevengur* tam da bunu, komünizm, proletarya gibi yüksek, soyut fikir ve kavramların yoksulların hayatına girdiğinde olup biten absürd, hem komik hem de hazin şeyleri konu edinir. Dickens'da ise fikirlere pek yer yoktur. Sadece, *Müşterek Dostumuz*'da Silas Wegg'in Boffin'e *Roma İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Düşüşü*'nü okuduğu sahnelerde olduğu gibi, eğitim kurumuna yönelik genel inançsızlığını dışa vuran fikir parodileri vardır.

[16] Özellikle de kendini kapitalist modern şehir yaşamının labirentlerinde dolaşmaya hasrettiği için romantiklerdeki doğa anlayışının, organikçi ideolojinin onda hemen hiç görülmemesi konusuna veya Frye'ın çok güzel anlattığı, romanlarındaki olay örgülerinin karmaşıklığının ondaki "absürdçü" eğilimin sonucu olması meselesine girmek iyi olabilirdi.

[17]Mesela Dickens'ı hayranı olduğu olduğu Balzac'la birlikte anarak nesneleri muazzam bir canlılıkla görme ve okurun hayalinde aynı canlılıkla uyandırma konusunda ikisinin de Shakespeare'den başka bir rakipleri olmadığını söyleyecekti ama yine de başlarda bahsettiğim proto-modernist gerçekçi ideolojiye yakınlığı ve Dickens'ı hep gerçekçiliğe özgü ölçütlerlerle değerlendirmesi yüzünden hep mesafeli olmuştur. O ideolojinin sınırları içinden bakınca Dickens gibi bir olağanüstü bir yazarın değerinin nasıl fena halde ıskalanabileceğinin iyi bir örneğini sunmuştur aslında James.

[18] İtalyan romancı ve eleştirmen Italo Calvino da ülkemizde de yayınlanan *Klasikleri Niçin Okumalı?* kitabında Dickens romanları arasından "klasik" olarak Müşterek Dostumuz'u seçmiştir. Calvino kitabı "hem buluş, hem üslup olarak mutlak bir başyapıt" olarak niteler, bazı sahnelerdeki kara mizahın Beckett'i muştuladığını söyler. (Calvino 2008, s. 165) Kitapta ilgili çok hoş ayrıntılara dikkat çeken bu yazıyı mutlaka okumanızı öneririm. Bu arada Calvino çok ufak bir hata da yapar: İki yerde Fledgby karakterinden bahsettiği halde adını Lammle diye anar.

Kaynakça

Harold Bloom, *The Western Canon*, New York ve Londra, 1994.

Jorge Luis Borges, *İngiliz Edebiyatına Giriş*, Çev: Celâl Üster, İstanbul: Afa, 1987.

Peter Brooks, *Realist Vision*, New Haven ve Londra 2005.

Italo Calvino, "Charles Dickens, Ortak Dostumuz", *Klasikleri Niçin Okumalı*? içinde, Çev: Kemal Atakay, İstanbul: YKY, 2008.

G.K. Chesterton, Charles Dickens, 1906, http://www.online-literature.com/chesterton/charlesdickens/

Gilles Deleuze, "Immanence: A Life", 2001, http://roundtable.kein.org/files/roundtable/Deleuze%20-%20Immanence%20-%20a%20Life.pdf

Terry Eagleton, *Eleştiri ve İdeoloji*, Çev: Savaş Kılıç, İstanbul: İletişim, 2009.

Donald Fanger, *Dostoevsky and Romantic Realism*, Cambridge, 1967.

Northrop Frye, "Dickens and the Comedy of Humors", *Modern Critical Views. Charles Dickens* içinde, Haz: H. Bloom, New York, 1987.

Henry James, "Review of Our Mutual Friend", *The Future of the Novel*, New York, 1956.

Eve Kosofsky Sedgwick, "Homophobia, Misogyny, and Capital: The Exampl e of Our Mutual Friend", *Modern Critical Views. Charles Dickens* içinde, Haz: H. Bloom, New York, 1987.

György Lukacs, *Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı*, Çev: Cevat Çapan, İstanbul: Payel, 1969.

Hillis Miller, "Our Mutual Friend", *Dickens. A Collection of Critical Essays* içinde, Haz: Martin Price ve Englewood Cliffs, 1967.

Vladimir Nabokov, *Lectures on Literature*, New York ve Londra, 1980.

George Orwell, "Charles Dickens", 1940, http://www.orwell.ru/library/reviews/dickens/english/e_chd

Jale Parla, *Don Kişot'tan Bugüne Roman*, İstanbul: İletişim, 2000.

Graeme Smith, "Dickens and Critical Theory", 1998, http://www.victorianweb.org/authors/dickens/turkey/turlit09.html

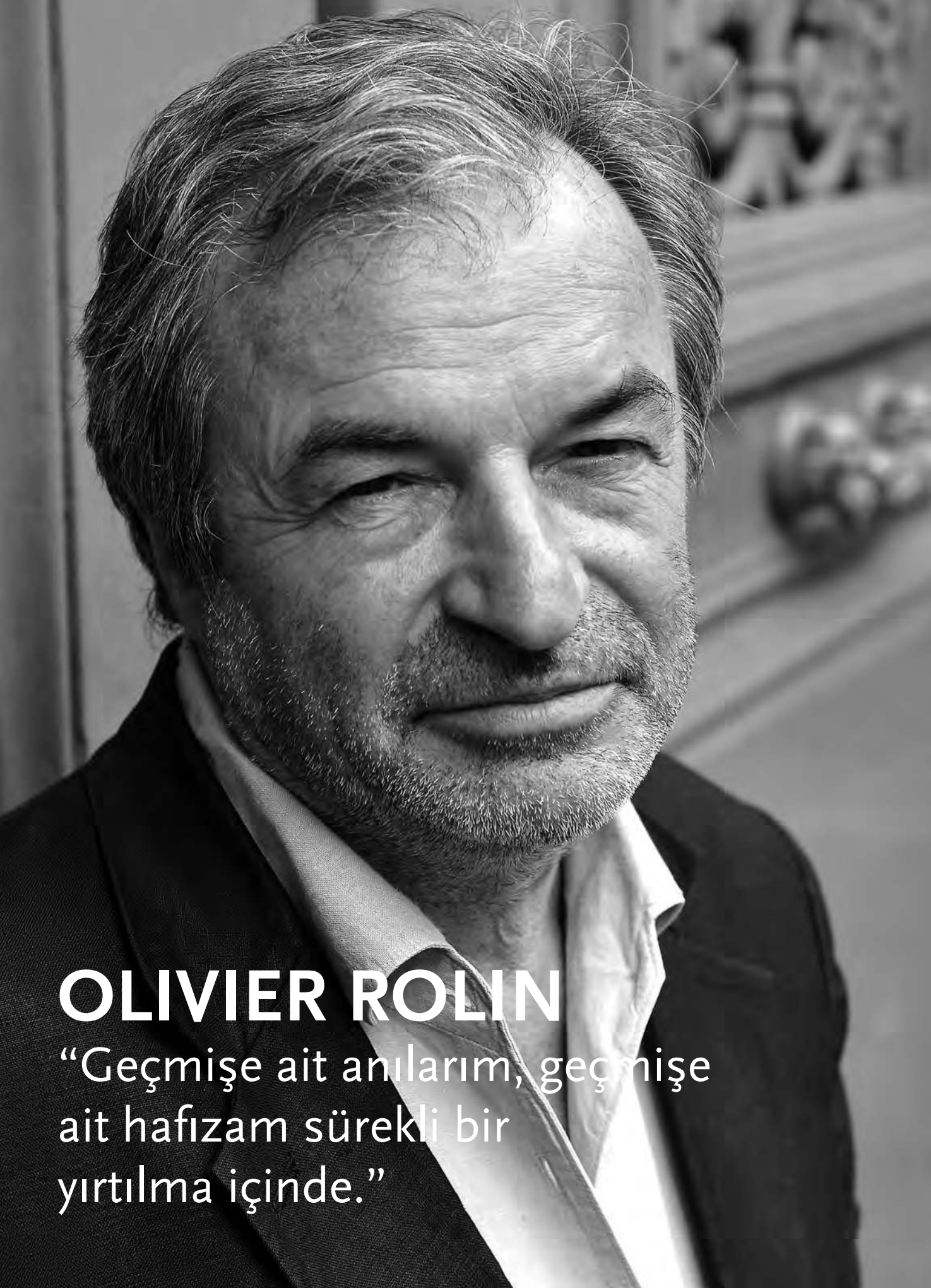
Mina Urgan, *İngiliz Edebiyatı Tarihi III*, İstanbul: Altın, 1991.

Stefan Zweig, *Üç Büyük Usta: Balzac, Dickens, Dostoyevski*, Çev: Melahat Baydur, İstanbul: İş Kültür, 1995.

HATİCE MERYEM'İN
EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Hikâyelerini okumaya başlar başlamaz satırlarındaki yaşam gücü beni serseme çevirdiği için, anlatım türleri içinde öykünün güzelliğini kafama perçinlediği için, dilinin doğasında neşe olduğu için, dünyayı bir tür 'tatlı bitkinlik'le tarif ettiği için, kaygısız, aldırmaz ve katıksız bir mutlulukla yazdığı için ve de Virginia Woolf'un onu neden kıskandığını anladığımı sandığım için Katherine Mansfield'den çok etkilendiğimi gönül rahatlığıyla söyleyebilirim.

OLIVIER ROLIN

"Geçmişe ait anılarım, geçmişe ait hafızam sürekli bir yırtılma içinde."

Kelimelerin ve nesnelerin dünyası...

"Nesnelerin dünyası ile kelimelerin dünyası tamamen ayrıdır. Farklı iki dünyadır. Ve bir dünyadan diğerine geçiş yoktur. Biri nesnelerin, diğeri de kelimelerin dünyası. Ama nesneleri kelimelerin dünyasında yeniden yaratmak gerekiyor."

SİBEL DOĞAN

Son romanı *Odalar*'la Türkiye'ye doğru bir yolculuğa çıkan ve bir dizi etkinlikle Türkiyeli okurlarıyla buluşan Olivier Rolin'le kitabını, onun üzerinden de yazma serüvenini konuştuk.

Michele Deguy otel odalarını varoluşla ilişkilendiriyor. Odaların insanlık halleriyle birlikte bir açmazdan ötekine süren varlık durumundan... "Oda rüyaya girer. Oda düşsel olur. Kiralandığı gece gibi sonsuza dek eşsiz; tipolojiyle birleşir," diyor. Odaların varlık durumundan, varoluşla ilişkilendirilmesinden söz eder misiniz?

Michel Deguy Fransa'da çok önemli bir şair. Sorunuza cevap vermeden önce kısa bir anekdot anlatmak istiyorum. Michel erkek ismidir. Fakat o bu kitapta ismini Michèle Deguy olarak, yani kadın ismi olarak kullandı. Aslında kendisi çok ünlü bir erkek şair... Bu kitap için, bir oyun oynayarak, kendini kadın olarak gösterdi, ve yazdı.

Sorunuza cevap vermekte zorlanıyorum. Ama kısaca şöyle: beni oluşturan unsurların bazıları benimle birlikte, benim kadar uzun yaşıyor. Öte yandan "ben"i oluşturan "ben"lerin bazıları ise sürekli ölüyor, sürekli yok oluyor. Şu an İstanbul'dayım, yani "ben" İstanbul'da. Coğrafi bir "ben"den söz ediyorum. Ve işte o coğrafi olan "ben" mekân değiştikçe sürekli ölüyor. Mayıs ayında bir ay Azerbaycan'da, Bakü'de kaldım. Oradaki "ben" şu an ölü mesela. Çünkü orada değil artık. Bu nedenle varoluşla bir bağlantı kurmak istiyorsak eğer, "ben" ve varoluş, otel odası ve varoluş arasında, şunu söyleyebilirim: otel odasındaki "ben" sürekli ölen bir "ben". Varlığım otel odasının maddeselliğiyle sınırlı. Yani o anlık var ama ondan sonra yok. Böyle bir bağlantı kurabilirim.

Olivier Rolin oda oda gezerek, süreksizliğe karşı koymak, yani kopuşun kaçınılmazlığından öç mü almak istiyor?

Sırça Otel'de Bir Oda romanımda yazdığım gibi, şöyle bir takıntım var: hafızamın bir gün yok olması. Geçmişe ait anılarım, geçmişe ait hafızam sürekli bir yırtılma içerisinde. Ve en büyük korkularımdan biri, ileride bir gün dostlarımdan birine gidip de, "Ben nasıl biriydim?" diye sormak. Biri bana gelse dese ki, "Sen üç yıl önce birini öldürdün," belki de hatırlayamayacağım geçmişle ilgili olduğu için beni buna ikna bile edebilir. Bu sıkıntıyı da, yani gelecekte benliğin yitirilmesi sıkıntısını, bununla ilgili sıkıntılı ruh halini şöyle düşünerek yendim: tamam olabilir, geçmişi unutabilirim, belleğimi yitirebilirim, ama bana geçmişimden bir şey kalacak, o da bütün detaylarıyla, büyük bir titizlikle anlattığım otel odaları. Bu, geçmişin yok olmasına karşı geliştirdiğim bir silah, bir mücadele şekli. Aynı zamanda bu bence kaybedilmiş bir savaş, çünkü bana geçmişimin kanıtı olarak elimde kalan tek şey, bu kadar geçici. Dolayısıyla da bu, kaybedilmiş bir mücadele, bir savaş...

Bu nedenle mi odaların figürlerinden biri gibisiniz?

Evet. Evet. Anlattığım hikâyelerde iki şey var: aynada baktığım yüzüm. Burada *Sırça Otel'de Bir Oda* kitabımdan bahsediyorum tabii. *Sırça Otel*'deki bu otoportreler, aynada bakıp da oluşturduğum bu otoportreler, öyle kendime bakıp da kendime iltifat ettiğim şeyler değil. Çünkü zamanın izlerini göz ardı etmem mümkün değil elbette. Ve diğer taraftan da "ben"lerden bir tanesi var ve o, benim olmak istediğim "ben"lerden biri. Mesela ben bir casus olabilirim. (Gülümsüyor.)

Gil Courtemorche, "Otel odalarına takmıştı kafayı... Kaçığın tekiydi," diyor sizin için. Öyle misiniz?

Evet. Kabul ediyorum kaçık olduğumu. Kaçık olmasaydım yazamazdım. Yazarların çoğu kaçıktır zaten.

François Hartog'un bir eleştirisi var size. İnsanların, kitabınızın kuramını çıkarma tongasına düşmesi hoşunuza gidiyormuş. Onun deyimiyle buna bayılıyorsunuz. Eleştirmenler ve öteki göstergebilimcilere, notlarınızda küçük roller vererek dalga geçmekten de geri kalmıyormuşsunuz...

Aslında bu, özellikle bayıldığım bir şey değil. Eleştirmenlerin ve akademisyenlerin yaptıkları bazı eleştiriler beni çok şaşırtıyor. Şaşırtıyor ve bundan rahatsızlık duyuyorum. Çünkü bir şekilde, istemeden onları hayal kırıklığına uğratmış gibi hissediyorum kendimi. Bahsetmediğim bir şeyi bahsetmişim gibi

Bu kitabın iki oyunu var. Tamamen gerçek olanla kurgu, hatta neredeyse kurgunun karikatürleşmiş hali arasında bir oyun bu. Kurguyu karikatürize eden, biraz masalımsı, biraz saçmaya yakın haliyle, kurgu arasında bir oyun. İçinde çizgi romanımsı bir şey de var. Mesela kitapta bir televizyon aracılığıyla uzayda sörf yapan biri var. Bu neredeyse çizgi romanımsı, gerçekle ilgisi olmayan bir şey. Neticede bu kitabın yaptığı oyun tamamen kurgusal dünya ile gerçekliğin en uç noktası arasında bağ kurmasıyla ilintili.

algılıyorlar ve diyorum ki, ben o kadar da akıllı, zeki biri değilim. Kitaplara eklediğim notlarda, kendimle ilgili bir eleştiri uyduruyorum onlarla alay etmek için, kendi eleştirimi yapıyorum. Ama komik olan, bana çok çılgınca gelen bir yorumuma tekrar bakınca, o kadar da çılgınca değilmiş diyorum, çünkü içinde gerçeklik de var. Bunları yazarken öyle aptalca bir eleştiri yapmayı hiç başaramadım. Çok saçma ve aptalca bir eleştiri uyduramadım. Mesela bir eleştiri yazısı yazdım, uydurdum. Burada bazı eleştirmenlerle dalga geçiyordum yine ve diyordum ki, "Her roman kişinin kendi yaşadıklarıyla başlar, daha sonra bir kurguya dönüşür, daha sonra da otofiksiyona dönüşür." Bunu dalga geçmek için yazdım, ama bakıyorum bu söylediğim de doğru. Ne kadar farklı niyetle söylemiş olsam da doğruluk payı yok değil. Bu açıdan ele alırsak doğru olduğunu söyleyebiliriz yani.

Yine Hartog, odaların gerçekle kurgu arasındaki bir boşluk gibi işlendiğini söylüyor. Oyunun sürmesi için gerçek ile kurguyu aynı düzlemde işleyerek ara-uzamlar yaratıyorsunuz. Bir çeşit sanal ortam yaratıyorsunuz diyebilir miyiz buna?

Ben buna cevap veremeyeceğim, ama bunun yerine başka bir şey söyleyeceğim. Bu kitabın iki oyunu var. Tamamen gerçek olanla kurgu, hatta neredeyse kurgunun karikatürleşmiş hali arasında bir oyun bu. Kurguyu karikatürize eden, biraz masalımsı, biraz saçmaya yakın haliyle, kurgu arasında bir oyun. İçinde çizgi romanımsı bir şey de var. Mesela kitapta bir televizyon aracılığıyla uzayda sörf yapan biri var. Bu neredeyse çizgi romanımsı, gerçekle ilgisi olmayan bir şey. Neticede bu kitabın yaptığı oyun tamamen kurgusal dünya ile gerçekliğin en uç noktası arasında bağ kurmasıyla ilintili. Neredeyse kurgusalla, masalımsı bir kurgusallıktan bahsediyorum. Kurgusal olanla ki, bu bazen gerçekliğin sınırlarını zorluyor, gerçekliğin en uç noktasındaki oyundan... Bu ikisi arasındaki oyunda, bir yanda televizyon aracılığıyla Mars'a giden o adam, diğer yanda da odanın en ince ayrıntıları, gerçekliği… Çok gerçekçi orası... Yani neredeyse marangozun çizimi gibi, odanın tüm detaylarındaki bu gerçeklik, diğer tarafta da düşsele varan masalımsı kurgusallık. Kitapta bir yerde, çok da inandırıcı olmayan bir hikâye anlatıyor anlatıcı. Sonra da diyor ki, "İnanmıyorsanız hikâyeme, şu otelin şu odasına gidin…" Yönlendirir-

ken odanın tüm detaylarını veriyor. İnandırıcı olmayan hikâyesine inandırıcılık katmak için hikâyede iki detayı da veriyor anlatıcı.

Odalara terk edilmişlikleri, yüz çevrilmişlikleri dolayısıyla acıma duyuyor musunuz?

Hayır acımam.

Bu "hayır" yanıtıyla odaların kesinlikle duygusuz olduğunu anladım. Odaların duygusuzluğunun sebebi ne? Süreksizliği mi? Tüm ilginizi onlara verip iki kitabınızda da onları anlattınız, ama ilgisiz ve yansızsınız da onlara karşı.

Bu kitaplarda oyunlar var. Ama tabii akıllıca, zekice planlanmış oyunlar. Buradakiler gerçek kişiler değil. Bazıları neredeyse çizgi roman karakterleri... Anlatıcının da, yani benim adımı taşıyan kişinin tek bir duygusu var sadece: Melanie Melbourne isimli kadın. Anlatıcının tek duygusu orada o.

Gerçek bir insan, neden bir otel odasıyla bağ veya yakınlık kursun? Yani gerçek hayattaki biri için bile bu uzak görünen bir şey. Ki, kitaptaki bu kişinin de tek bir duygusu var dediğim gibi; o da Melanie Melbourne adlı kadın.

Bakü'de bir ay boyunca kaldığınız odayla hiçbir bağınız yok mu yani? Uzun süre kalınca alışkanlıklar oluşmadı mı?

Aslında çok nadirdir bir otel odasında bu kadar uzun kaldığım. Ve evet, Bakü'deki bu odayı çok sevdim. İyi bir rastlantı oldu yani. O odada fotoğraflar çektim, çünkü artık tasvir etmiyorum. Onunla bir bağ kurdum, evet doğru. Yani onunla bir duygusal bağlantı kurdum. Aslında başkaları da var. Şili'deki Valpairoso'da bulunan la Casa Somerscales'ta bir oda var mesela. Bembeyaz bir oda bu ve muhteşem bir Pasifik manzarası var. "Somerscales Evi" adlı bu otel, adını 19. yüzyılın sonunda burada oturan İngiliz ressamdan almakta. İşte o otelin o odasıyla da farklı bir bağım var. (Gülüyor.) O odayı da

seviyorum.

Bakü'deki otel odanıza gelelim istiyorum. Kitabınızın 2004'teki Fransa baskısında Olivier Rolin'in doğum tarihi 17 Mayıs 1947, ölüm tarihi de 2009 olarak geçiyor sanırım. Bakü'deki otel odanızda ölüyorsunuz. Önce, neden ölümünüzü Bakü'de düşündünüz diye soracağım, ardından da bu ölüm durumunun mitolojik yönüne değinmenizi rica edeceğim. Mitolojide –Yunan mitolojisiydi sanırım– unutuş nehri olarak geçen, suyundan içenlerin geçmişini unuttukları ölüm nehri ile bağlantısını...

Önce neden Bakü'yü seçtim onu anlatayım. 2002 yılında Afganistan'a gitmiştim. Afganistan'a gitmek için doğrudan uçuş yoktu. Bakü'den aktarmalı bir uçağa bindim. Bir gece kaldım orada. Kaldığım otelin adı Otel Apşeron'du. Kaldığım oda numarası da 1123'tü. Bu otelin adı Yunan mitolojisindeki Akeron'a yani Ölüm Nehri'ne çok benziyordu: Akeron ve Apşeron arasında bir bağlantı kurdum. Tabii önce odayı, odanın tüm detaylarını anlattım, yazdım. Buraya nasıl bir hikâye yazayım, uydurayım diye düşünürken otelin adı ölüm nehrini çağrıştırdığı için bu odada intihar ettiğimi kurguladım. Kendi ölümümün hikâyesini böyle yazdım. Ve bir tarih seçtim bunun için. Kitap 2004'te yayımlanmıştı. Kendime beş yıl verdim yaşamak için. O nedenle kitabın biyografi yazan bölümünde ölüm tarihim "2009 Bakü" olarak görünüyor. Ama tam beş yıl geçti ve 2009'a geldim. Herkes bana, "Sakın Bakü'ye gitme," dedi. "Batıl düşüncelerimiz olmasa bile yine de ya ölüm seni orada yakalarsa," diyerek, Bakü'ye gitmemem için beni uyardılar. Gittim. Ne olacağını görmek istedim. Bakü'ye vardığımda Otel Apşeron'un yerinde olmadığını gördüm, yıkılmıştı. Tabii benim ölmem gereken oda da yıkılmıştı. Yani otel benden önce ölmüştü.

Bunların hepsi kelime oyunu tabii. Apşeron'un adından çıkmış şeyler. Ve evet, diğer adıyla da çok yakından ilgisi var. Unutuş Nehri'yle. Unutmak da bir şekilde ölmek demek. En başta söylediğim şeye geleceğim, unutma sıkıntımla

Oliver Rolin 17 Mayıs 1947'de Boulogne-Billancourt'da dünyaya geldi. Çocukluğu Senegal'de geçti. Felsefe ve edebiyat eğitimi gördü. Fransa'daki 1968 olayları sırasında, aşırı sol kanadın önderlerinden olan yazar, bir dönem gazetecilik ve editörlük de yaptı. *Libération* ve *Le Nouvel Observateur* gibi gazetelerde yazı ve röportajları yayımlanmaya devam eden yazar, *Port Sudan* adlı eseriyle 1994'te Femina ödülünü aldı. Çağdaş Fransız edebiyatının önde gelen güçlü kalemlerinden biri olan yazar, roman, gezi güncesi, deneme ve anlatı türlerinde eserler vermeye devam ediyor. Türkçe yayımlanan kitapları: *Meroe* (Dost Kitabevi Yayınları, 2001), *Port Sudan* (Dost Kitabevi Yayınları, 2001), *Ve Yazar Oldular...* (Doğan Kitap, 2002), *Sırça Otel*'de *Bir Oda* (Can Yayınları, 2008), *Odalar* (Can Yayınları, 2009).

ilgili kısma. Ben eğer bir ay önce ne yaptığımı hatırlamıyorsam, o artık o "ben"in ölmüş olduğu anlamındadır. Ve kitap yazmak da bir şekilde unutmaya karşı, ölüme karşı verilmiş bir mücadeledir.

Kelimelerle ilişkinizi anlatır mısınız? Yazmak bir büyü sizin için, kelimelerle görüntü yaratan bir büyücü olarak bu büyüden söz eder misiniz?

(Kahkaha atıyor.) Bir Fransız şair var. Francis Ponge. Onun en ünlü kitabı Şeylerin Taraf Seçmesi (*Le Parti pris des choses*) ve bu kitabında kısa metinler var. Ponge orada kelimelerle çok basit şeyleri anlatır. Bir bardak su, bir taş… Çok basit şeyleri yine çok basit bir şekilde anlatmaya çalışır. Ve orada şunu söyler: nesnelerin dünyası ile kelimelerin dünyası tamamen ayrıdır. Farklı iki dünyadır. Ve bir dünyadan diğerine geçiş yoktur. Biri nesnelerin, diğeri de kelimelerin dünyası. Ama nesneleri kelimelerin dünyasında yeniden yaratmak gerekiyor. Bu nedenle cisim kadar gerçek, onun kadar var olan, var olduğunu hissettiren bir şey yaratacak güçte kelimeler kullanılmalı ki, o nesnenin gerçekliği kadar, hissettirdiği gerçek kadar gerçekliği olsun anlatılanın. Mesela bir yaprağı betimlemek istersem, bana yaprak yardımcı olamaz onu anlatmam için. Ama ben onu kelime objesi haline getirmeliyim ki o, yarattığım kelimelerle bir yaprak olsun. Ve kelimeleri işlemeliyim, onun şu anki hafifliğini, rüzgârda salınışını işlemeliyim ki ona kelimelerle bir gerçeklik verebileyim. İşte büyü bu. Sihir bu.

François Bon, "*Sırça Otel'de Bir Oda* adlı o tuhaf roman dolayısıyla, mobilyalar, düzen, yazı masası ya da televizyonun markası (ne çok televizyon markası varmış bu arada) gelmiyor aklıma. Olivier Rolin dışında bu alanda ayak direten tek bir kişi tanıyorum: Rolling Stones'un davulcusu Charlie Watts," diyor. O da 1970'te başlamış çizmeye... Çizgi ve roman! Resimle ilişkilendirdiniz yazıyı, ya müzik? Müzik ve romanın bir ilişkisi var mı?

Elbette. Bazı romanlar vardır, orada müzik o romanın dokusunun içindedir. Romanın dokusunun bir parçasıdır. Ünlü bir örnek vermek gerekirse, Proust'un *Yitik Zamanın Peşinde* romanında Venteuil karakterinin etrafındaki her şey müzikle ilişkili. Doğru, müzik bir romanın doğrudan parçası olabilir, doğrudan bir ilişki içerisinde olabilirler. Ancak, bu benim romanım için ne yazık ki geçerli değil. Çünkü müzikle böyle bir ilişkim yok. Bu nedenle de benim romanımda geçerli olduğunu söyleyemem. Bu, aynı zamanda üzüldüğüm bir şey. Sinemaya karşı duyduğum çekince de aynı sebepten. Eski bir kıskançlığa dayanıyor tüm bunlar. Çünkü sinemada, sinemacılar için müzik sinemanın ana unsurlarından biridir. Sinemacı, müziği ana unsur olarak filminde kullanabiliyor ve bu da bende kıskançlık yaratıyor, çünkü ben romanlarımda müziği kullanmayı bilmiyorum.

Makaron kardeşlerin makaron kurabiyelerini kim yedi?

(Kahkaha atıyor.) Bilmiyorum.

Melanie Melboune şimdi nerede?

Kanada'da galiba. (Gülüyoruz.)

Çok teşekkür ederim...

Ben teşekkür ederim. Zor ama güzel sorular sordun, cevap vermekten büyük bir keyif aldım. N

Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?

Elif Sanem Karakoç

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, Notos sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki fotoğraftan çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, Notos'un Ekim-Kasım 2010, 24. sayısında yayımlanacak.

Fotoğrafın derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir fotoğrafın anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Eylül 2010'dur.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

•Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap'**tan kitap armağanı kazanır.

Söze Özgürlük İstanbul'daydı

Söze Özgürlük!, yazarların kitaplarıyla kısıtlı kalmalarını istemeyen bir festival. Farklı ülkelerden gelen ama yazılarıyla birbirleriyle bir ilişki kurabilen yazarları karşı karşıya getirdikten sonra sırtını sandalyesine yaslayıp aralarındaki diyaloğu keyifle takip etmek isteyen bir festival.

Zeh

Aral

Uyurkulak

Haziran ayında İstanbul'da fazla ses çıkarmadan bir ilk gerçekleşti. Uluslararası Yazarlar Birliği PEN, PEN Türkiye'yle birlikte "Söze Özgürlük! Edebiyat Festivali"ni şehrimize getirdi. Tam da 2010 Avrupa Kültür Başkenti'nde karşılaşmayı bekleyeceğimiz türden bir edebiyat etkinliği. Ancak, 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın sponsorluğunda gerçekleşmediği gibi (bu noktada not etmekte yarar var, PEN, 2010 Ajansı'na başvurmamış olabilir; yine de 2010 yılı içinde en azından bir tane PEN-2010 Ajansı ortak projesi görmeyi umuyoruz), böylesine önemli bir etkinliğin bu kadar sessiz sakin geçmiş olması düşündürücü ve üzücü.

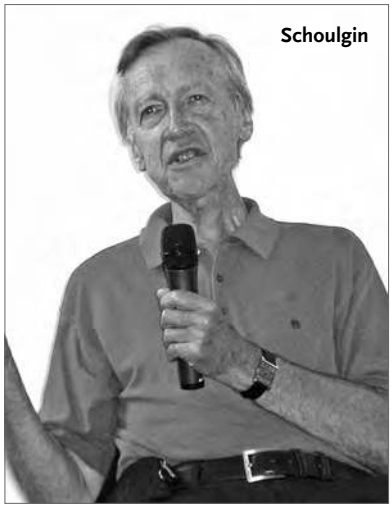
Sessiz sakin diyorsam, büyük ölçekte, TÜYAP Kitap Fuarı ölçeğinde sessiz sakin demek istiyorum. Uluslararası PEN Genel Sekreteri ve Yönetim Kurulu Başkanı Eugene Schoulgin, PEN Türkiye Başkanı İnci Aral, yazar Juli Zeh ve Murat Uyurkulak'ın katıldığı söyleşi, 12 Haziran Cumartesi günü Cezayir Toplantı Salonu'nda bulunanlar için oldukça keyifli ve "gürültülü"ydü.

Açılışı, etkinliği düzenleyen Başak Ertür, Söze Özgürlük! festivalini tanıtarak yaptı. Söze Özgürlük! (Free the Word!), üç yıl önce Londra'da hayat buldu. Uluslararası PEN'in düzenlediği bu dünya edebiyatı festivali Jamaika, Guadalajara, Dubai, Linz ve Santiago de Compostela'da da gerçekleşiyor. Söze Özgürlük! elbette ki sözünü sakınmadan ifade edebilme özgürlüğünü ifade ediyor. Festival, söze getirilen kısıtlamaların, yaptırımların nasıl engellenebileceğini tartışıyor. Ama Ertür konuşmasında çok önemli bir noktaya değindi: Söze kısıtlamalar yalnızca yargı yoluyla değil, dille de geliyor. Sözü paylaşabilmek için öncelikle birbirimizin dilini anlayabilmemiz gerekiyor. Bu noktada da çeviri, çevirinin önündeki çok çeşitli (maddi, kültürel, vb.) engeller ön plana çıkıyor.

Eugene Schoulgin'in açıklamasına göre Söze Özgürlük!'ü öteki edebiyat festivallerinden farklı kılan iki şey var: 1. Fuar dönemi gerçekleşmemesi, herhangi bir fuara eşlik etmemesi. 2. Yazarların kendi promosyonlarını, kitaplarının reklamlarını yapmaya değil, edebiyat üstünden dünya meselelerine değinmeye gelmeleri. Söze Özgürlük!, yazarların kitaplarıyla kısıtlı kalmalarını istemeyen bir festival. Farklı ülkelerden gelen ama yazılarıyla birbirleriyle bir ilişki kurabilen yazarları karşı karşıya getirdikten sonra sırtını sandalyesine yaslayıp aralarındaki diyaloğu keyifle takip etmek isteyen bir festival.

Ve böylece Söze Özgürlük! İstanbul'a, Galatasaray'a geldi. İlk söyleşi Schoulgin ve Aral arasında, PEN Türkiye'nin Eski Başkanı Tarık Günersel'in moderatörlüğünde gerçekleşti. Aral ülkedeki baskı ve korku ortamını vurgularken, Schoulgin PEN Hapisteki Yazarlar Komitesi'nin etkinliklerinin önemine değindi. (Writers in Prison hakkında daha fazla bilgi için: http://www.internationalpen.org.uk/go/committees/writers-in-prison)

Eski dostların birbirleriyle özlem giderdiği bir kahve molasının

Schoulgin

ardından sahneyi Juli Zeh ile Murat Uyurkulak aldı. Bu sefer moderatör *İstanbul Life* Genel Yayın Yönetmeni Efnan Atmaca'ydı. Zeh ile Uyurkulak, Doğu-Batı dilemmasından gençlik faşizmine, kapitalizmin sansürcülüğüne kadar birçok konu üstüne görüşlerini bildirdi. Aynı neslin çocukları olmanın dışında aldıkları hukuk eğitimi gibi başka ortak noktaları da bulunan Zeh ve Uyurkulak izleyicilerle diyalog kurmada da başarılı oldu.

Etkinliğin akıcılığı, konuşulan sözleri özgürleştirdi. Son derece profesyonel geçen bu çalışma için PEN'i tebrik etmek gerekiyor. Hayal kırıklığı yaratan tek şey, Ertür'ün açılışta değindiği, sözün paylaşılarak özgürleşmesi meselesine sıra gelmemesiydi. Bu noktada, tüm sohbet boyunca aksamadan devam eden mükemmel simültane çeviriyi not etmek gerek. Nur Deriş Ottoman ve Fatma Artunkal çalışması tüm organizasyonun en başarılı noktalarından biriydi. Dünyadaki ve Türkiye'deki çeviri sorunlarına değinemeseler de sağladıkları yüksek kalite simültane çeviriyle PEN bu konuda ne kadar duyarlı olduğunu göstermiş oldu.

Uzun lafın kısası, "Söze Özgürlük!" İstanbul'a oldukça başarılı bir giriş yaptı. Önümüzdeki yıl tekrar, bu sefer daha büyük, daha kapsamlı, daha uzun, daha "daha" gelmelerini dileriz.

BERRAK GÖÇER, İstanbul

Suna Güler iflah olmaz bir dergi okuru...

E-kitap hakkında ne düşünüyorsunuz?
Günümüzün kaçınılmaz bir gerçeği. Elbette sorunlar olacaktır, onları da zamanı geldiğinde çözeriz.

En çok hangi türde ve hangi yazarları okumayı seviyorsunuz?
Edebiyatın tüm türleri ve felsefe vazgeçilmezlerim; felsefe tarihi ve psikoloji de ilgi alanım. Yazar listem çok uzun. Dostoyevski, Gorki, Adalet Ağaoğlu, Sait Faik, Orhan Kemal, Çehov, Márquez, A. Maalouf, Ayla Kutlu, Nâzım Hikmet, Füruzan, Sartre, Özdemir Asaf, bunlardan bazıları. Ayrıca iflah olmaz bir dergi okuruyum. *Varlık* ve *Notos*, yeni sayıları çıkana kadar başucumda kalır.

Yazıyor musunuz?
Yazıya geç bulaşanlardanım, o yüzden biraz koşturmam gerekiyor, yazdıkça yazılacaklar çoğalıyor, okudukça okunacaklar. *Ödünç Zamanlar* ve *Özgürlük Çıkmazı* adlarında iki öykü kitabım okurla buluştu. Sırada, 60'lı yıllardaki toplum dekoru önünde, başkişisi erkek olan, cinayet ve cinsellik odaklı bir kadın romanı var. Denemeler, kitap çözümlemeleri, öyküler de sürüyor. "Lilith'in Gözlüğünden" üst başlığıyla yapıt yorumları da bir başka çalışmam.

Gelecekle ilgili tasarılarınız...
60'lı yıllardan sonra 80'li yıllarda kadını irdelediğim bir başka romanın ön çalışmaları, konusu hazır, ardından 2000'li yılları planlıyorum. Ayrıca şu sıralar, birkaç arkadaşla Türkiye'de benzerinin olmadığını sandığım bir derneğin ön çalışmaları içindeyiz, "takas ve imece"yi yaşama geri getirmeyi hedefliyoruz.

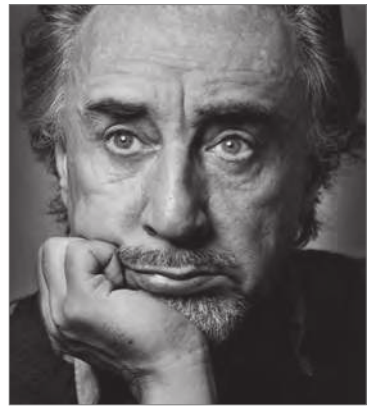

Murat Uyurkulak & Alper Canıgüz & Murat Menteş

Emrah Serbes artık genç kuşağın en genç yazarları arasında. Önce Ankara polisiyeleriyle sevildi. Sonra *Erken Kaybedenler* geldi. Öyle görünüyor ki, *Erken Kaybedenler* Emrah Serbes'e önceden olmayan bir okur çevresi kazandırdı. Böylece öykücülüğümüz sıra dışı bir yazar kazandı. O artık yazacakları merak edilen bir genç yazar. Biz de ona, kendisinde bugüne dek iz bırakmış, kesinkes okunmasını önerdiği kitapları sorduk.

Murat Uyurkulak'ın iki romanını da okurken ateşim bir nebze yükselmişti, bunu çok iyi hatırlıyorum. Biraz öznel bir yaklaşım ama bence iyi romanın ölçütü budur. Uyurkulak'ın roman dünyası edebi jargonla nasıl ifade edilir tam bilmiyorum. Ama hem biçim hem de içerik örgütleme yeteneği açısından son yıllarda okuduğum en iyi kitaplar onunkiler, *Tol* ve *Har.* Ondan sonra Alper Canıgüz'ün *Oğullar ve Rencide Ruhlar*'ı geliyor benim için. Sonra da Murat Menteş'in *Dublörün Dilemması*. Türk edebiyatının biçim örgütleme yeteneği son otuz yıldır çok gelişti. Ama biçim örgütleme yeteneği gelişirken başka bir yeteneği kaybettik, o da içerik örgütleme yeteneği. Bence bu, tek ayakla koşmaya çalışmaya benziyor. Bahsettiğim üç yazar da iki ayağıyla koşuyor bence.

Onca Yoksulluk Varken
Emile Ajar

Bugüne kadar okuduğum en incelikli roman. Aklıma ilk gelen ilk örneği vereyim. Momo'nun yolu bir gün bir montaj stüdyosuna düşer. Orada filmlerin geriye sarılabilmesinden çok hoşlandığını görürüz. Emil Ajar bize o satırlarda doğrudan bir şey söylemez. Ama romanın bütüne baktığımızda Momo'nun 85 yaşında, ölmek üzere olan Madam Rosa'yla yaşadığını, annesinin kim olduğunu öğrenmeye

çalıştığını ve büyümek istemediğini görürüz. Yani Momo kendi hayatını da geri sarmak istemektedir. Emile Ajar montaj stüdyosunda gösterdiği bir detayla bütün bunlardan da bahsetmiş oluyor. Bu belki benim aşırı yorumum da olabilir. Ama kitap bunun gibi yüzlerce örnekle dolu. Ayrıca bir çocuğun gözünden yazılmış en hazin ve en filozofça satırları da bu kitapta okudum. Şu cümle bile yeter, "Mutluluk yokluğuyla bilinen bir merettir." Ya da şu, "Tedirginliğin bitmesi için ölmek gerekir. Yaşam dediğin sürekli bir paniktir."

Jurnal
Cemil Meriç

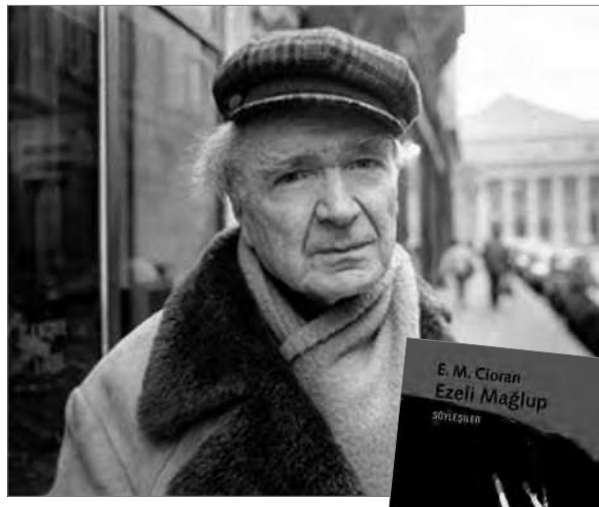

Cemil Meriç'in kendini en cesur ifade ettiği kitabı. Bazen günlük, bazen deneme, bazen mektup. Gücünü de bu taslak halinden, parçalı yapısından alıyor bir bakıma. İstediğiniz sayfasından başlayabilirsiniz. "Kahramanlar, rüyalarımızı yaşadıkları ölçüde enteresandırlar. İç ve dış dünyamıza ışık serpmeyen kitaptan bize ne? O aynada görmek istediğimiz kendimiziz. İmkân olarak, ümit olarak, korku olarak kendimiz," diyor Cemil Meriç. Ben de dönüp dönüp bu iki ciltlik kitaba bakıyorum, imkân olarak, ümit olarak, korku olarak.

Ezeli Mağlup
E.M. Cioran

Bu kitap da *Jurnal*'in Fransa'daki karşılığı herhalde. Bir söyleşi kitabı. Bir arkadaşım hediye etmişti, Cioran'ın başka bir kitabını okumayı düşünürken hiç ummadığım bir şekilde bu kitabına başladım. Sonra o okumayı düşündüğüm kitabı da (*Çürümenin Kitabı*) yine bu kitabın etkisi yüzünden yarım bırak-

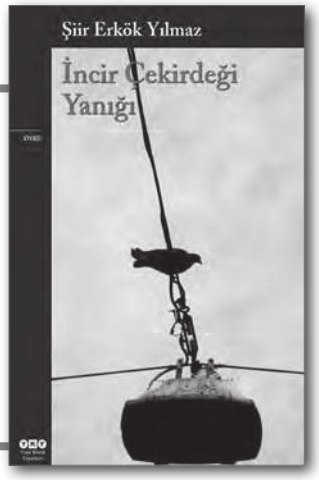
tım. "İntihar fikri sayesinde hayatta kaldım," diyor Cioran. Romanya'nın bir dağ köyünde doğmuş, çocukluğu kırda geçmiş. Başına gelen en büyük felaket olarak o köyden koparılıp alınmasını görüyor. Babası papaz, Cioran da ilk kitabında dine saldırıyor. Belki de çağın en büyük filozoflarından biri, o köyden çıktıktan sonra fazladan hiçbir şey öğrenmedim diyor. Fransa'ya doktora yapmaya gidiyor ama tezini yazacağı yerde bir bisiklete atlıyor ve iki yıl boyunca bütün Fransa'yı arşınlıyor. Enteresan bir hayat öyküsü ve müthiş tespitler var bu kitapta.

Toza Sor
John Fante

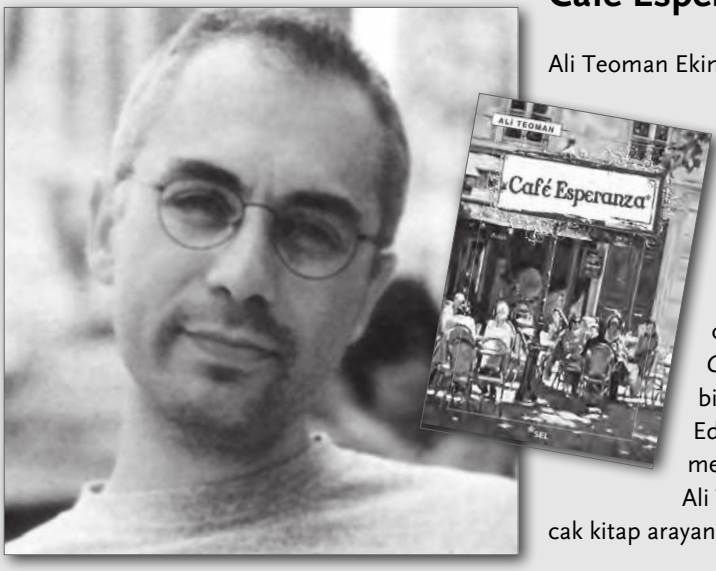
Arturo Bandini, parasızlıktan portakalla beslenen bir yazar adayı. Meksikalı bir garson kıza âşık. Gerçek bir Amerikalı olmadığı için aşağılıyor kızı ama kendisi de İtalyan kökenli. Amerikan rüyası üstüne, başarı ve başarısızlık üstüne, tutkular üstüne acayip bir roman. Beni en çok etkileyen romanlardan biri. *Çavdar Tarlasında Çocuklar* ayarında bir roman bence, hatta bazı yönleriyle ondan da üstün.

İncir Çekirdeği Yanığı

Şiir Erkök Yılmaz, hakkında konuşulup okurların merak ettiği yazarlardan değil. Altıncı kitabı *İncir Çekirdeği Yanığı* yayımlandı ve yalnızca öykü yazıyor. Bazen görmemiz gerekenleri göremeyebiliriz. Oysa ilk kitabı *Hop Eden Şey* (1978) ile de yazılanın ardını görmeye çalışan bir okur çevresinin ilgisini çekmişti Şiir Erkök Yılmaz. Üstelik pek kolay bulunmayan bir ironiyle yazmak, yazarın öne çıkan en belirgin ustalığı. Böylesi de sürekli çarpıcı ayrıntılar bulunmadan yazılmaz. Bu ayrıtıları ve ironiyi okumadan da bu edebiyatın tadına varılmaz. YKY, 7TL.

Café Esperanza

Ali Teoman Ekim 2009'da Fransız Kültür Bakanlığı tarafından üç aylığına Strasbourg'a davet edildi. Bir öykü yazmak için çağırılmışken, *Café Esperanza* çıktı ortaya. *Café Esperanza* bir anlatı, bir tür içinde tanımlanması gerekmiyor, ama roman gibi de okunabilir. Üç yabancı öğrencinin felsefi, düşünsel tartışmaları içinde var olma ve gelecek umudunun sorgulandığı *Café Esperanza*, ne anlattığının yanı sıra, biçimiyle de üstünde durmayı gerektiriyor. Edebiyatı, bilinenleri –belki ustaca– yinelemek yerine, bilinmeyenleri aramakta buluyor Ali Teoman. Şu sıralarda farklı bir tat alınacak kitap arayanlar için... Sel Yayıncılık, 7TL.

"Kader Denizi"nde Mülteciler

Mehmet Günyeli ve Bejan Matur'un "Kader Denizi" başlıklı sergisi 30 Temmuz-29 Ağustos tarihleri arasında İstanbul 2010 AKB Sanat Limanı olarak düzenlenen Denizcilik İşletmeleri'nin Tophane'deki binalarından Antrepo 5'te ziyaret edilebilir. Günümüzün en ağır dramlarından olan mültecilik konusunu işleyen sergi, Mehmet Günyeli'nin soyut fotoğrafları ve Bejan Matur'un bir tragedya gibi kurguladığı şiirlerinden oluşuyor. Kaçak göçmenleri taşıyan tekneleri soyut bir anlatım diliyle belgeleyen fotoğraflara, Matur'un şiiri eşlik ediyor: "İçinde var olmayan değer/Tek şey ölüm/Ölüyüz işte!"

Eski Arkadaş'ımız
Ezginin Günlüğü

1982 yılında kurulan Ezginin Günlüğü, bu yıl yayımlanan *Eski Arkadaş* adlı on altıncı albümüyle müzik yaşamlarının otuzuncu yaşına yaklaşıyor. Türkiye'de folk müziğin önde gelen ve en sevilen gruplarından olan Ezginin Günlüğü, Hüsnü Arkan, Eylem Atmaca, Cafer İşleyen, Nadir Göktürk, Cem Gezginti, Erkan Gürer ve Gökhan Tümkaya'dan oluşuyor. Şarkı düzenlemeleri Nadir Göktürk ve Hüsnü Arkan tarafından yapılan *Eski Arkadaş*'ın yapımcılığını Bülent Seyhan ve Fuat Seyhan üstlendi. Albümdeki şarkılar arasında "Kadıköy", "Eski Arkadaş" göze çarpıyor. Seyhan Müzik'ten yayımlanan albümün fiyatı 14,90 TL.

Tindersticks İstanbul'da...

İngiliz rock grubu Tindersticks, Charm Music işbirliğiyle 20 ve 21 Eylül tarihlerinde iki gece Babylon'da sahne alacak. 1991'de İngiltere'nin Notthingam şehrinde kurulan ve adını Yunanistan'da tesadüfen bir plajda buldukları kibrit kutusundan alan Tindersticks, rock altyapılarını soul ve caz öğelerle birleştirdikleri farklı tarzlarıyla tanınıyor. Solist Stuart A. Staples'ın önderliğinde çalışmalarına devam eden grup, canlı performans ve aranjmanlarında piyano, glockenspiel, vibrafon, keman, trompet, klarnet, org ve fagot gibi alışılmışın dışında enstrümanlar kullanıyor. Bu yıl sekizinci albümleri *Falling Down A Mountain*'ı yayımlayan grup, *Trouble Everyday* ve *White Material* gibi alternatif Fransız filmlerinin müziklerini de hazırladı.
www.babylon.com.tr

Mehmet Yaşin'in Lezzet Durakları

Mehmet Yaşin, üç yıldan beri "lezzet durakları"nın izini sürüyor. 2010 baskısında yol üstündeki köy ve ilçelerdeki birçok yeni adresin yer aldığı *Lezzet Durakları* tatil ve gezi mevsiminde çantadan çıkarılmayacak bir kitap. Bursa'da iskender kebap, Manisa'da Manisa kebabı, İzmir'de kumru ve boyoz, Tire'de Tire köftesi, Ödemiş'te yağlı kebap, Salihli'de odun köftesi, Eskişehir'de çiğbörek ve Mudurnu'da saray helvasıyla okuru tam bir lezzet yolculuğuna çıkarıyor Mehmet Yaşin. Doğan Kitap, 30 TL.

Doğanın ve efsanelerin sakladığı acılar

Murat Uyurkulak çok yerinde bir benzetme yaparak, "Âdeta Dersim'de değil de, nükleer savaşın vurduğu bir dünyada .... geziniyoruz," diyor. Dersim dağlarında dolanıp duran Gülüzar için de hayatın bir öncesi yoktur, bir sonrası olacağı da kuşkuludur.

Haydar Karataş'ın romanı *Gece Kelebeği/Perperık-a Söe*'nin tarihi ve sosyal arka planında Cumhuriyet tarihinin en büyük trajedisi bulunuyor. Karataş, Dersim katliamının ardından köylerinden ayrılmak zorunda kalıp nereye gideceklerini bilemeyen Fecire Hatun'la kızı Gülüzar'ın hikâyesini anlatıyor. Roman boyunca Fecire Hatun ve Gülüzar'ın yanı sıra, onlar gibi gidecek, kalacak köyü, evi olmayan başkalarının da çok zorlu koşullar altında hayata tutunma –daha açık bir deyişle, ölmeme– çabalarına tanıklık ediyoruz. Koşulların zorluğunun iki nedeni vardır. Bunlardan ilki doğadır, sığınacak bir dam altı olmaksızın karda kışta dağlarda olmak zordur, öte yandan dağları eşkıyalardan temizlemek amacıyla büyük bir katliama girişmiş olan devlet güçleri halen dağdakiler için bir büyük bir korku kaynağıdır –ne zaman ne yapacakları belli değildir, her an yeni bir sürgün kararıyla birilerini daha doğup büyüdükleri topraklardan koparmaya karar verebilmektedirler.

Roman, Gülüzar'ın ağzından anlatılıyor; olayların neler olup bittiğini tam olarak bilemeyip bunları anlamlandırmaya çalışan bir çocuğun gözünden anlatılmasının romana ayrı bir boyut kattığını belirtmek gerek. Neler olup bittiğini yöre halkı da tam olarak bilememektedir; bazı aşiretler isyan etmiş, devlet onları cezalandırmak adına bütün Dersim'de sürgün ve baskı politikaları uygulamaya başlamıştır. Bu arada aşiretler birbirine girmiş, yasalar kadar gelenekler nedeniyle de kimi köylüler (bunlardan biri de Fecire Hatun'dur) sürgüne gitmek zorunda kalmıştır.

Öte yandan, dil de önemli bir sorundur yöre halkı için. Devlet onlarla aynı dili konuşmamaktadır, devletle bir biçimde temasa geçebilmeleri için bir tercüman bulmak zorundadırlar, ama sürgünler nedeniyle Türkçe bilen neredeyse hiç kimse kalmamıştır. Dil bilen az sayıdaki insan ise bu bilgilerini kendilerinden yardım isteyenlerin varlarını yoklarını (yoksulluk öylesine hâkimdir ki, "yoklarını" demek daha yerinde olur) almak için kullanmaktadır. Böylesi yoğun bilinmezlikler ortasında olup bitene bir kız çocuğunun gözüyle bakıldığında görülen bambaşka bir şeydir: Gülüzar böyle bir dünyaya doğmuştur, annesi, komşuları, köylüleri yaşadıkları felaketten öncesini de biliyordur, ama Gülüzar bu sırada dünyayı da tanımaktadır. Murat Uyurkulak kitabın arka kapağındaki notunda çok yerinde bir benzetme yaparak, "Âdeta Dersim'de değil de, nükleer savaşın vurduğu bir dünyada .... geziniyoruz," diyor. Bizde bu duyguyu uyandıran sanırım olup bitene Gülüzar'ın gözüyle bakıyor olmamızdır. Dersim dağlarında dolanıp duran Gülüzar için de hayatın bir öncesi yoktur, bir sonrası olacağı da kuşkuludur.

Gülüzar'ın dünyayı, hayatı tanımak için elinde annesinin anlattığı masallar, annesinin ve öbür sürgünlerin "önceki dünya" hakkında konuşmaları sırasında işittikleriyle birlikte yaşarlarken tanık oldukları dışında çok şey yoktur. Annesi çok konuşkan değildir üstelik; masal anlatmadığı zamanlarda Gülüzar'a ninni gibi gelen ağıt, dua, ilenme arası bir şeyler mırıldanmaktadır. Yine de Dersim'in o köyünden bu köyüne sürüklenir ve ken-

dilerine bir yaşam kurma mücadelesi verirlerken Gülüzar annesinden hayat, ölüm ve doğa hakkında çok önemli şeyler öğrenir. En başta, hayatlarını zorlaştıran doğaya hürmette kusur etmemektedir annesi. Ellerindeki tek şey hayatlarıdır, doğa koşulları hayatlarını zorlaştırmaktadır, ama Fecire Hatun'un bütüncül bakış açısı içinde doğa, insanlar ve bunları yaratıp gözeten yüce güç bir bütündür. Çok büyük acıların anlatıldığı *Gece Kelebeği/Perperık-a Söe*'nin derinlerinde Gülüzar'ın annesinin bu bakış açısını sezeriz. Onca acıya rağmen Fecire Hatun'a güç ve umut veren, yaşadıkları onca yoksunluk, acı ve açlığa rağmen merhamet duygusunu yitirmemesini sağlayan bu bütüncül bakıştır. Bu bakış açısından Gülüzar da etkilenmektedir. Küçük bir örnek vermek gerekirse: Bir akşam annesinin ninni söylerken çıkardığı sesle "büyük bir ahenkle dağda esen rüzgâr"ın arasındaki uyumu fark eder, sonra "rüzgârın otları nasıl eğdiği, bazen önüne kattığı kuru bir ot çalısını nasıl burgaçlar yaparak sürüklediği" gelir gözlerinin önüne. Önce annesinin anlattığı olaylarda sözü geçenlerin, sonra da kendilerinin kuru ot çalısı olduklarını, rüzgârın onları da önüne katıp sürüklediğini düşünür. Rüzgârla (doğayla) aralarındaki alışverişin, temasın tek boyutlu olmadığını fark etmektedir. Rüzgârın kaderlerini andıran bir yanı vardır, ama aynı zamanda annesinin sesi de rüzgârı andırıyordur... Çok sonra rüzgârın yalnızca insanları sürüklemediğini, ama aynı zamanda insanların seslerini, anılarını sakladığını da fark edecektir. Başlarından geçenleri anlatabilmek için dilin yetmediği (yetemediği) yerde doğanın onların yaşadıklarını sakladığını anlayacaktır.

Gece Kelebeği/Perperık-a Söe, resmi tarihin yakın zamana kadar üstünü örttüğü bir döneme ilişkin bir roman; çeşitli yasak ve baskılar nedeniyle açıkça anlatılamamış bir dönem bu. Anlatılamadığı halde yaşananlar unutulmuş değil. Belki insanlar gizli gizli birbirlerine anlatmış, belki de dağa, taşa, rüzgâra... Efsaneler, hikâyeler ve doğa saklamış bunları. Haydar Karataş'ın kalemi de onların, onlarca yıldır sakladığı acılarının insanlara ulaşmasına aracı olmuş. Karataş bunları tam da saklandıkları biçimde, masalların, efsanelerin arasından geçerek anlatmış. *Gece Kelebeği/Perperık-a Söe* anlatılanlar kadar anlatılma biçimiyle, dil ve anlatımıyla da etkileyici bir roman.

BEHÇET ÇELİK

Haydar Karataş, *Gece Kelebeği*
İletişim Yayınları, 2010, 255 s.

Beyrut'u anlayabilmek...

Ece Temelkuran'ın yazılarından Oxford ve Beyrut'ta dönem dönem yaşadığını biliyoruz. Bu şehirler hakkında çok şey biliyor ve tüm bildiklerini hemen anlatmak istiyor. Sorun istenenin tam da karşılığını bulamamış olması aslında, çünkü okur bir romanda bir anda bu kadar çok şey öğrenmek istemiyor.

Ece Temelkuran'ı severim; köşe yazılarını, yayımladığı kitapları, genel olarak içimizi acıtan gündem maddelerine karşı takındığı tavrı... Bu nedenle ilk romanını merak ettim ve hemen okudum. Bu yazı geç bile kaldı sayılır...

Bazı kitaplar vardır, okuduğunuzda size yepyeni kapılar açar, günleriniz geceleriniz anlatılanları araştırmakla, yazarın neyi nasıl anlattığını keşfetmeye çalışmakla geçer... Örneğin *Geceyarısı Çocukları*'nı okuduktan sonra rüyalarımda bile o gün okuduğum Hindistan tarihinden parçalar görüyor, *Perperık-a Söe*'den sonraysa Dersim katliamı hakkında tamamen ayrı bilgiler veren tarihçilerin yazdıklarını okumaktan uyumaya zaman bulamıyordum. Beyrut hakkında bir kitap da, özellikle İsrail-Filistin-Suriye meselelerini anlamaya –bilgilenmek demiyorum, sonuçta bir kurgu metinden söz ediyoruz– oraya yakından bakmaya, bambaşka gözlerle, bambaşka seslerle tanışmaya yarayacak diye sevindim öncelikle.

Romanın içeriğinden ve kurgusundan söz etmek gerekiyor sanırım, içine girebilmek için... *Muz Sesleri*, üç kitaptan "-Toz", "Siz", "Biz-" ve bu kitapları oluşturan bölümlerden oluşuyor. "Toz", üçüncü kitap ve bir sayfalık bir metin, sonra hikâyeye bodoslama dalıyoruz "Siz" kitabıyla.

Kitap üç şehre yayıldığı için bölüm başındaki vinyetler kimin ya da kimlerin hikâyesini okuyacağımızı en baştan belirtiyor.

Ana eksende Filipina var, doğduğu topraklara geri dönmüş bir Filipinli, aslında Şatila Kampı'nda Beyrutlu bir babadan, Filipinli bir anadan doğmuş, babasının mektuplarında anlattıklarını anlamaya çalışmakta, belki de hayatının izini sürmekte. Yanında çalıştığı 'madam'ı Zeynab Hanım ve sahibi

Ece Temelkuran uzun cümleleri, eylemsilerle birbirine bağlanıp detaylanan anlatımı seviyor, ama daha en baştan Beyrut'u bozuk bir sözdizimiyle anlatmaya başlamak, roman için bir olumsuzluk sayılır.

olduğu apartmanın sakinleri romanın Beyrut kısmını oluşturmakta.

Bir de Oxford'da başlayıp Paris'e uzanan Deniz'in hikâyesi var, uzamış, sıkıcı bir ilişki, sıkıcı bir ülke, sıkıcı hayatlar ve alıp başını kendisini Beyrut'a kadar yollayacak yeni bir ilişkinin içine düşmek... Bunlar sırasıyla Oxford ve Paris bölümleri.

En başta romanın oldukça hareketli bir kurgusu olduğunu, çokça karakterin yer aldığını, olayların birbirini takip ettiğini belirtmek gerekir, yani normal bir okurun birçok beklentisini karşılayabilecek bir roman. Normal olmayan bir okuru ise –kendimi bu sınıfa sokabilirim belki– yoran, ayrıntılarla boğan, okura az önce yukarıda söz ettiğim sevincin hayal kırıklığını yaşatan bir roman.

Birinci Kitap "Siz", ağırlıklı olarak Doktor Hamza'nın kızı Filipina'ya yazdığı mektuplardan, Deniz'in Oxford'daki sıkıntılarından ve apartman sakinlerinin hayatlarından oluşuyor. Kitabın şöyle bir cümleyle başlaması şanssızlık aslında: "Haziran güneşi Metn Dağı'ndan görünüp İç Savaş'ın en kanlı günlerinde ağlayarak şehre sırtını döndüğü, kısacık süren ateşkes dönemlerinde ise gülümsediğine inanılan Harisa Tepesi'ndeki dev, beyaz Meryem Ana heykelinin ellerinden kurtulup yükseldikçe Beyrut'un gözleri kamaşıyordu." Ece Temelkuran uzun cümleleri, eylemsilerle birbirine bağlanıp detaylanan anlatımı seviyor, ama daha en baştan Beyrut'u bozuk bir sözdizimiyle anlatmaya başlamak, roman için bir olumsuzluk sayılır.

Bu kitap 277 sayfalık romanın neredeyse 150 sayfasını oluşturmakta. Apartmanda yaşayan ve birbirine bağlanan olaylarla hikâyeleri kurulan karakterler, ne yazık ki tip olmaktan kurtulup karakter derinliğine ulaşamıyor. Her birinin merak edilecek birkaç özelliği olsa da ve yazar tarafından özellikle sonradan çözüleceği belli edilen düğümlerle ilerlese de kitap, kurgunun dağınıklığı yüzünden doruk noktasına tam olarak erişemiyor. Deniz'in yaşadığı sıkıcılığı okura da bulaştıran Oxford bölümleri ancak aforizmalarla dolu mektuplar ve anılarla ilerliyor. Doğu ve Batı ikilemi arasına sıkışmış Deniz, yaşadıkları, dinledikleriyle ne yazık ki olması gereken ana karakteri dolduramıyor.

Ece Temelkuran'ın köşe yazılarını ya da *Ağrı'nın Derinliği* kitabını okuyanlar bilir, o gerçekten de olup bitenlerin arasına güzel sözler, ince, duyarlı betimlemeler, benzetmeler yaymakta ustadır. Bu özlü ve ince sözler, bir röportajın ya da günlük olayların arasına serpiştirildiğinde, etkili, iç burkucu olabiliyor. Maalesef olay ağırlıklı bir metinde, kurgulanmış bir hikâyede, bu sözler, bu benzetmeler fazla kaçıyor, okuru romandan uzaklaştırıp, aforizmalar kitabı okuyormuş gibi hissettiriyor. O nedenle kitapta durmaksızın araya sıkıştırılmış italik cümleler, insanın kimliğini, bir şehrin öyküsünü durmaksızın bir şeylere benzetmeler romana hizmet etmiyor, tem tersine birbirinden kopuk metinlere, bazen iç bunaltan mektuplara dönüşüyor.

Deniz'in iyice bunaldığı bir bölümden alıntılar, hepsi aynı sayfadan: "Sonsuz bir Bolero'nun sonsuz porteleri gibi ilerleyen kiremit duvarlar bir noktada kesilmişti. Sol yanında bir yıkıntı, şehrin gövdesinde bir yara izi gibi belirmişti. .... Yıkılıp kırıldıkça biçimsizleşen duvarlar, uzaktaki bir gezegenin tanıtım broşüründen kesilip Woodstock Caddesi'ne yapıştırılmış gibi duruyordu. Güçlü ve kusursuz görünen bütün binalar her gün insan-

lara onlarsız da ayakta kalacaklarını söylerken, bu yıkıntı şefkat bekler gibiydi. .... Ayaklarının çok eskiden hatırladığı engebeli zeminde, tam olarak hatırlamadığı, geriye sadece bir duygu tülü olarak kalmış neşeli serüven ihtimalinin peşinden gider gibi yürüdü." Ve bölümün sonu Deniz'in kardeşine yazdığı mektuptaki cümleler gibi: "Kadında zaman geçmez. Sakın günün birinde iyileşmek için zamana güvenme."

Gerek Doktor Hamza'nın kızına yazdığı, gerek Deniz'in kardeşine yazdığı mektuplarda, gerekse Deniz'in tez danışmanı Bayan Trablousi'nin ettiği sözlerde hep aynı ton bulunmakta. Güzel sözlerle süslü öğütler.

Deniz'in İngiltere'ye, Tunç'a olan hırsında, Doktor Hamza'nın Beyrut'a duyduğu aşkta da buna benzer bir ton var. Karakter derinliğini yaşantılarla kurmaktansa, benzetmelerle hissettirmeye çalışmak, Deniz'i, daha geniş ölçekte ise bir şehri anlamaya yetmiyor. Evet, çok anlamlı, bir yere not etmeden duramayacağımız birçok cümle var ama sonuçta Ortadoğu'yu, Beyrut'u ve hatta kitabın arka kapak yazısında belirtildiği gibi 'biz'i anlatmasını beklemiyor mu okur bu romandan?

İşte tam da bu nedenle aslında kitabın en başarılı yerleri, Beyrut'taki apartmanın anlatıldığı bölümler... Gerçek hayatlar, gerçek sıkıntılar, gerçek nefretler, bol diyalogla 'yaşayan' bir şehri anlatıyor. Ansızın kapanan Ayşe'nin, Hizbullah'a katılmak isteyen Ermeni Setanik'in hikâyeleri, Deniz'in ve Filipina'nın yaşadıklarının arasında eriyip kaybolmasaydı, asıl roman ve anlatılmak istenen Beyrut daha tatmin edici olacaktı okur açısından.

Roman, konusuyla olmasa da, geçtiği mekânlar açısından otobiyografik bir özellik de taşıyor. Ece Temelkuran'ın yazılarından Oxford ve Beyrut'ta dönem dönem yaşadığını biliyoruz. Bu şehirler hakkında anlatmak istediği çok şey var yazarın, çok şey biliyor ve tüm bildiklerini hemen anlatmak istiyor. Sorun istenenin tam da karşılığını bulamamış olması aslında, çünkü okur bir romanda bir anda bu kadar çok şey öğrenmek istemiyor. Beyrut'un tarihinden söz edilirken, araya taze zahterlerin, açılıp kapanan kafelerin, sokakların ve tabelaların hikâyelerinin, denizdeki varillerin, taksi ücretlerinin, birkaç kere tekrar edildiği gibi özelleştirilmiş temizlik hizmetlerinin ve tüm bunlara dair yorumların girmesini istemiyor. Belki de kurgu metin, bu kadar aforizma ve benzetmeyi kaldırmadığı gibi, bu kadar ayrıntılı gerçeği de kaldırmıyor.

Üçüncü kitap "Biz-", bir önceki kitapta atılan düğümlerin çözülmesinin beklendiği bölüm. Oysa bir de bakıyoruz ki okurun merakına terk edilen sorular yeterince çok değilmiş gibi, bu kez postmodern öğeler romana karışıyor ve bir önceki kitaptan oldukça kopuk bir biçimde, her şeyin aslında Zeynab Hanım'ın apartmanında yaşayan bir yazarın kurgusu olduğunu öğreniyoruz.

Deniz'in kendini bulma umuduyla gittiği Paris'te tanıştığı Ziad'la gelişen aşk hikâyesi, Ziad'ın kurguladığı Beyrut hikâyesine karışıyor. Ve ikinci kitapta Doğulu ve Batılı olmak üstüne öğütler veren karakterlere, bu kez bol aforizmalı, benzetmeli ve kafası karışık söylemleriyle Ziad katılıyor. Bu bölümdeki sahici bölüm, Deniz ile Ziad arasında ansızın gelişen aşk; Ece Temelkuran aşkı anlatmakta, özellikle de bir kadının duygularını, işin içine iç organlarını bile katarak anlatmakta usta. Ziad'ın sonu gelmez Beyrut söylevleri, romanını yazma nedenini anlatma çabaları, bu aşkın arasında eriyip kayboluyor. Ya da bu aşkın güzelliği Ziad'ın sözleri arasında kayboluyor.

İkinci ve üçüncü kitabın arasında gerek tarz, gerek kurgu, gerekse anlatım olarak organik bir bağ olmadığını söylemek mümkün. Deniz'in uzayıp giden sıkıntılarının ve Doktor Hamza'nın ayrıntılı mektuplarının ardından romanın bir anda kotarılıp çözüme ulaştırılmaya çalışıldığı hissediliyor.

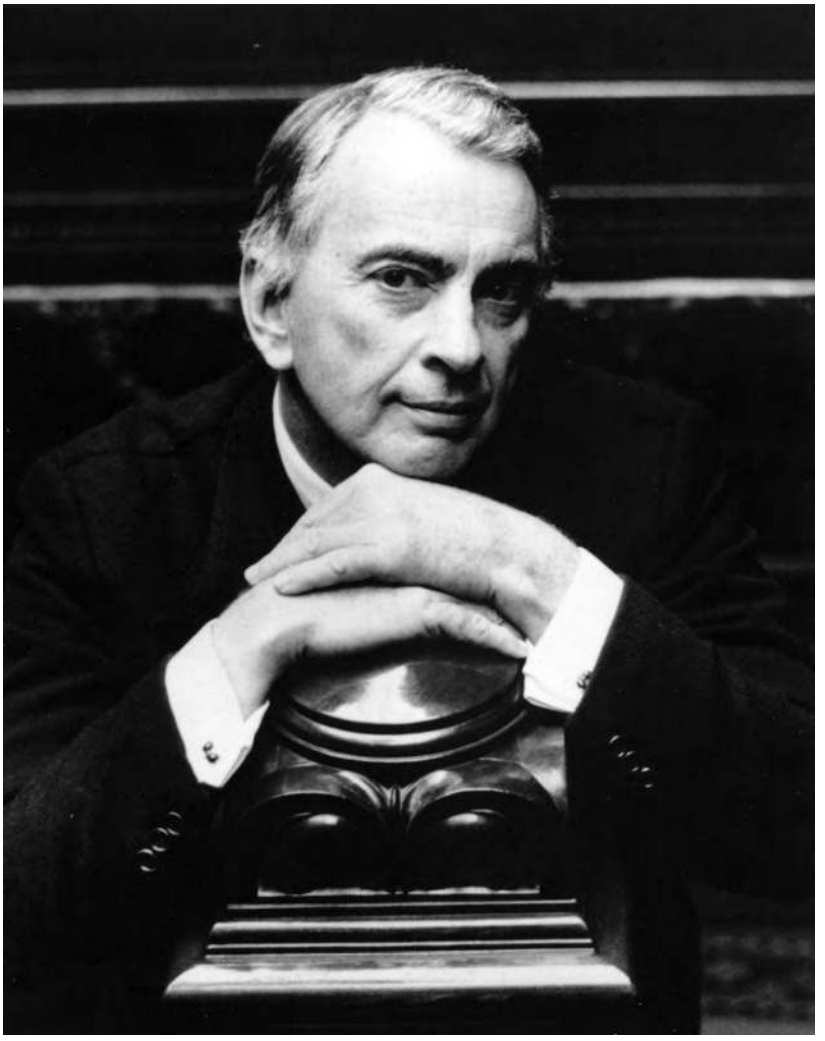
Çözülmesi gereken düğümler ise –Ayşe'nin örtünme nedeni, Setanik'in Hizbullah sevgisi, Marwan ve Filipina'nın aşkı, Zeynab Hanım'ın ekmek ağacı gibi unsurlar– fazlasıyla aceleye getirilerek çözülüyor. Yine bu nedenle ikinci ve üçüncü kitabın arasında gerek tarz, gerek kurgu, gerekse anlatım olarak organik bir bağ olmadığını söylemek mümkün. Deniz'in uzayıp giden sıkıntılarının ve Doktor Hamza'nın ayrıntılı mektuplarının ardından romanın bir anda kotarılıp çözüme ulaştırılmaya çalışıldığı hissediliyor.

Romanın sonundaki kurgu ve gerçeğin karışması ise, bu acele nedeniyle beklenen etkileyiciliği sağlamıyor. Onca özlü savaş sözünün, Şatila Kampı'ndan Doktor Hamza'nın mektuplar boyu anlattıklarının, Ziad'ın çocukluk anılarının sonrasında savaşın gerçekliği, okurun gözünde Hadi Bey'in bağırışlarıyla canlanıyor aslında. Okurun küçük bir ayrıntıyı, bunamış bir adamın gözünde canlanan korkuyu, savaş korkusunu hissetmesi, söylenmiş sözlerden çok daha değerli.

İlk romanın acemiliğine vermek gerekirse her şeyi, Ece Temelkuran'dan gelecekte daha usta kurgulu, daha az ayrıntılı, bilgiyi kurguya sıkıştırmayan romanlar beklemeye hazır okurları. N

BANU YILDIRAN GENÇ

Ece Temelkuran, *Muz Sesleri*
Everest Yayınları, 2010, 277 s.

Yalancı Şefkat

Kent ve Tuz'a asıl gücünü veren Vidal'in, Jim adlı roman kahramanı yardımıyla bir yandan büyümeyi, değişmeyi, kim olduğunu anlamayı ve aşka verilen anlamlar üstüne düşünmeyi anlatması, diğer yandan insan doğasına ve kötücüllüğe bakarken gösterdiği çıplak ve yerinde acımasızlıkla parlayan bir metin yaratmasıdır.

Eşcinsel aşkı ya da eşcinselliği konu alan edebi metinlerin Amerikan edebiyatındaki ilk örneği olarak gösterilen *Kent ve Tuz* yazarına şöhret getirmesi yanında yarım yüzyıldır birçok dile çevrilerek ilham vermeyi sürdürüyor. Birçok iyi kitabı ya ilk kez ya da –*Kent ve Tuz*'da olduğu gibi– yıllar sonra yeniden okuyucuyla buluşturan Helikopter Yayınları tarafından yayımlanan kitap, Fatih Özgüven'in özenli çevirisinin izini de taşıyor.

Vidal'in yayımlandığı zaman çok büyük tartışmalara yol açan kitabı Levent Yılmaz'ın tabiriyle yazarını neredeyse aforoz ettirecek denli skandala neden olmuş. Yılmaz kitabın arka sayfa tanıtımında Vidal'i ayrıca, "… Skandal sever bir ruh, inceden inceye kötücül bir havaya sahip," diye tanımlar. Skandalı ne kadar sever bilinmez ama 'kötü'nün insan doğasındaki yerini bilecek kadar kendini ve insanları gözlemlemiş her yazar gibi, Vidal'in de kalemi canı isterse acıtabilecek bir keskinliği yansıtıyor.

Kent ve Tuz'a sadece eşcinsel aşk romanı ya da bu türün ilk örneği diye bakmak kanımca bir yönüyle kısır bir yorum olacaktır. Evet, kitabın erkek eşcinsel kahramanı ve onun sevgilileri-arkadaşları büyük yer tutuyor kitapta. Onlar arasındaki aşk oyunlarını, flörtleri, kimi zaman acımasız terk edişleri görebilir okuyucu. Ama romana asıl gücünü veren kanımca Vidal'in, Jim adlı roman kahramanı yardımıyla bir yandan büyümeyi, değişmeyi, kim olduğunu anlamayı ve aşka verilen anlamlar üstüne düşünmeyi anlatması, diğer yandan insan doğasına ve kötücüllüğe bakarken gösterdiği çıplak ve yerinde acımasızlıkla parlayan bir metin yaratmasıdır.

Jim erken yaşta aşkı tattığını sanır, en azından tüm yolculuğu boyunca yanında bu inancı taşır. Ona bu duyguyu tattıran Bob'un gidişi, Jim'in her şeyden uzaklaşmak ve kendini bulmak için orduya yazılması (en çok yollarda ve kaçarken tanımaz mıyız kendimizi?), tenis hocası olarak gittiği Hollywood ve orada bir aktör eskisiyle yaşaması, New York'ta bunalımlı bir yazarla geçen dönem, sonra kaçınılmaz olan eve dönüş. Tüm bu yolculuklar süresince Vidal dönemleri ve mekânları, o mekânlardaki eşcinsel çevreleri ve yaşamları anlatırken Capote'vari bir alaycılıkla süslediği keskin bir mizah duygusunu elden bırakmaz. Jim

ise –aklında hep ilk aşkı Bob'u yaşatarak– tanır insanları; sevişir, sever gibi olur, hayatı ve kendini tanır ya da öyle olduğunu sanır. Kitabın etkileyici sonuysa Vidal'in karakter yaratma ve çözümlemedeki başarısının doruk noktası gibidir sanki.

Vidal'in kitabı Capote'den Hanif Kureishi'ye uzanan çizgide çok özgün ve sarsılmaz bir yerde duruyor. İnsanın –düzcinsel ya da eşcinsel– büyüme süresince ne kadar yol gittiğini; ne kadar yanıldığı ve yorulduğunu, kendini tanıyabilmek için tüm bunların ne kadar gerekli olduğunu anlatıyor yüksek sesle olmasa da. Ama ironiye bakın ki; bunlar her zaman yeterli olmuyor. İnsanın zehirli sarmaşıklarla sarılı, dolambaçlı ve karanlık taraflarına ışık tutarken –her eşsiz edebi metinde olduğu gibi– tutarlı bir acımasızlıkla yaklaşıyor kahramanlarına. Kendimizi beslemekte ustalaştığımız o yalancı şefkati Vidal, elinin tersiyle itmesini biliyor. Tıpkı büyüme ve kendini anlama döneminde kişinin kendine göstermesi gereken acımasız dürüstlüğün önemini bildiği gibi. N

YALÇIN TOSUN

Gore Vidal, *Kent ve Tuz*
Helikopter Yayınları, Nisan 2010, 212 s.

"Yokkitap'ın Hiç Öyküleri"

Çakıltaşları'nın belkemiğinde bir anne, bir kız ve onların, güneşin değdiği her yere gölge bıraktığı gibi iz bırakan baba olgusu var. Olaylar, mekânlar, adlar farklı da olsa izlek bu temel üstünde.

Denizin kenarına oturur, suda ışıyan taşlara bakardım. Öyle çok renk taşırlardı ki ayrılmak gelmezdi içimden ve avucuma toplar hevesle götürürdüm kaldığım yere. Sonra bir de bakardım renkler solmuş, taşlar gizemini, büyüsünü yitirmiş. Anlardım ki, onlara sürekli su gerek.

Yıllar oldu çakıltaşlarıyla oynamayalı. Dokuz cız, beş taş ya da suyun içinde renk cümbüşünden düş yakalamak… Hiçbiri kalmadı. Ne yaşamın içinde, ne belleğimde! Ta ki tütünün içinden gelip okul sıralarında harf arayan biri onlara dokununcaya dek. Nereden esinlendi bilmiyorum. Belki benim gibi küçük yaşlarda oynadığı ve unutamadığı oyunlardan, belki suyun altında gizemli pırıltıların içinde unuttuğu öykücükleri anımsamasından, belki de sınıfta her biri kendi dünyasının birer çakıltaşı olan öğrencilerinden. Kitabın başında Seviye Merih soruveriyor: "Biri de sen değil misin yoksa?" Belki, diyorum.

Adının yarattığı çağrışımlardan ve kapak resmindeki seslenişinden yola çıktığım, Seviye Merih'in ikinci kitabı *Çakıltaşları*. İlk kitabı *Oralarda Bir Yerlerde* ile başladığı öykü serüvenine küçük anıştırmalar ve oyunlarla yeni bir rota çiziyor.

Çakıltaşları iki bölümden oluşuyor. Birinci bölümde sekiz, ikinci bölümde anaç bir öykünün kanatları altında dört öykü var. İç içe geçmiş iki kitap gibi. Birinin adı ötekine kaynaştığında "Yokkitap'ın Hiç Öyküler'i" oluyor.

Burada hangi algılar çıkar sarnıcımızdan? Kaynaşmak durumundaki her varlığın kaynaştığı andan başlayarak kendisini ya da karşıtını sarmalayacağını, ve belki de onu için-

de var kılarken dışarıdan bakana yok saydıracağını mı? Ama sonunda yok sayılanın varlığını diğerinin içinden duyumsatabileceğini mi? Kaynaşmanın bir varlık/yokluk diyalektiğinden öte geçmesi ve biri ile öteki arasında daima var'a dönüşmesi gerektiğine gönderme mi? Sonuç nereye varırsa varsın, benim bu bölümlemeden algıladığım yokluğun reddidir, koşullar ne olursa olsun.

Seviye Merih, ilk kitabında da bölümlü bir yapı tercih etmişti. Bu, yazıyla olan derdinin çok yönlü bakış açısına dayandığını duyumsatıyor diye düşünmüştüm. Bir duruma her yönden dil bulma arzusu olarak değerlendirmiştim. *Çakıltaşları*'nda da, "Duyabilenler için her biri farklı renk ve şekildeki çakıltaşlarının diyecekleri vardır," cümlesiyle çok yönlü bakış açısını vurguladığına olan inancım arttı.

Çakıltaşları'nın belkemiğinde bir anne, bir kız ve onların, güneşin değdiği her yere gölge bıraktığı gibi iz bırakan baba olgusu var. Olaylar, mekânlar, adlar farklı da olsa izlek bu temel üstünde. Sonrası, farklı dünyalar ve hepsi aynı kumsalın, aynı denizin parlatıp soldurduğu, kimini içine çekerken, kimini kıyının ötelerine bırakıp unuttuğu, ay ışığında yakamozlara inat geceleri farklı yansıyan, kimi zaman da bir çocuğun elinden derinliklere fırlatılan ya da bir kavanoza hapsedilen, sevilen, parçalanan ama daima varlığını haykıran çakıltaşları…

Bozulan aile düzenlerinin ardından dağılan bireylerin olası hallerini bir narın çatlaması ve tanelerinin saçılmasıyla aktarması çok güçlü ve çarpıcı bu kitapta. Gündelik yaşamda sıkça yaşadığımız ama ardından hemen unuttuğumuz bir bakışla çok şeyin anlatıldığı anlar, "Ağla Çeşmim Ağla ki" öyküsünde daha çok şey söylüyor. Çemen'in ellerine ne olduğuna dair Seviye Merih'in sözcük seçimi (kirleniyor yerine lekeleniyor) onun anlatısına gösterdiği özendir ve sonucu öyküyü daha derinlere, daha uzaklara taşımaktadır bana göre. Qumral'ın kolları, parçalanmış ailelerin uzantılarıdır. Adın yazarca titizlik gösterilerek seçilmesi de olsa, kişisi kendi de getirmiş olsa, bilinçaltının değerli sunumlarıdır bu tür karşılaşmalar. Bir öykünün söylenmemiş satırlarında yazılı olan bu ve benzeri gelişlerle daha da zenginleşiyor *Çakıltaşları*.

Çakıltaşları'nın ikinci bölümü okuru, Seviye Merih'in çok sevdiğini düşündüğüm küçük oyunlara davet etme ve sıkmayan ama ilgi uyandıran labirentlerle tanıştırma üstüne kurgulanmış.

Masalsı bir dille başlayan öykülerinde; gerçek, yaşamsal olandan yazınsal olana, oradan da düşsel dünyalara değişe dönüşe ilerliyor. "Öykünün başkişisi yapan benim," ile başladığı yabancılaştırmasına, "Girdi, oturdu bak kızın düşlerine işte gördün kendin," diyerek kendisini de katıyor ve ters yüz ediyor okuru. Sonra bir bulmacanın anahtarını uzatıveriyor: "Bu kitabın isimlerine hele iyi bak." Yoksa okura bir kâğıt kalem mi gerekli ki, tüm adları alt alta yazıp bir anlam çıkarmaya uğraşsın?

Tam buna niyetlenirken bu kez de öykülerin adlarını kendisinin seçmediğini, onların adlarıyla birlikte geldiğini söyleyiveriyor. Sonra bir bulmaca daha, karakterler üstüne bir soru: "Birbirleriyle bağlantıları var mıydı, yok muydu?"

Hepsini yaptın mı derseniz, evet, yaptım! Sonra işin içinden çıkamayınca Merih'in dediği başka bir sözün yolunu tutmanın daha doğru olacağına inandım: "Dön haydi şimdi başa. En."

Umberto Eco'nun aşırı-yorum üstüne kuramından belleğime gelen uyarılara karşın, bir belirlemede bulundum kendimce. Kişi adlarıyla boğuşmalarımı bir yana bırakıp öykü başlıkları üstüne düşünmeye başlayınca bende atan şafağın ışıttığı alana bakın hangi yansı düşüverdi: "Işısın yağmurlu gün, Ayrıkotu. Ağla çeşmim ağla ki, Şey varmış, şey yokmuş. Bir yolculuk daha umuda, Mektubunda, yarım kalan romanlar bitti. Düşlere Siyam'ın nice düştüğüdür, Ay saklamaz kimi, Keleş'in bir rüyaya nasıl tav olduğudur, Kaplum'hayat'lar."

Yirmi birinci yüzyılda sanat disiplinleri daha bir iç içedir, sınırları net değildir diyoruz. Yeri gelir bir resimden bir aforizma doğar: "orada dur, çizmeyi aşma"nın yorumundan. Yeri gelir bir öykünün satırlarında şiirin ayak sesleri duyulur. Yeri gelir bir melodi, bir romanın benliğine saklanır da okudukça derinlerden duyulur sesi. Aslolan; gerçeği, bizde olanı ya da bize geleni estetize ederek, yazarı; her yazdığında eksilten parçalarından metne katmalarla, okurdan dönüşünde o eksikleri bir artırarak yeniden ve yeniden çoğaltan bir döngü değil mi?

Seviye Merih *Çakıltaşları*'yla, ilk kitabın üstüne yenilikler katarak bu döngüyü başarıyla yaşıyor/yaşatıyor ve öykü serüvenini sürdürüyor. Elbette çok sevdiğini düşündüğüm küçük oyunlarını metinlerine sızdırarak. Okuruyla el ele oynamak istediğini, can yakan gerçeğin yükünü ancak böylesi bir duygudaşlıkla, çakıltaşlarının o çocuksu çok renkliliğiyle taşıyabileceğini/taşıtabileceğini bizlere duyuruyor.

Seviye'li bir denizin kenarına oturdum, heyecanla geleceği bekliyorum Çakıltaşları'na bakarak, ya siz? N

TARIK GÜNEY

Seviye Merih, *Çakıltaşları*
Kanguru Yayınları, Şubat 2010, 95 s.

Geçmişin rüya yanıkları

Fransız sevgilisi Pierre'le birlikte geldiği Tokyo'da çocuk belleğinin izlerini rüyaları aracılığıyla süren Keiko'nun şiirsel ve trajik öyküsü, Chantal Deltenre'nin *Bebek Töreni* adlı romanı. Asimilasyon sonucu, gerçek benliğini yitiren Japon bir genç kızın hüzünlü arayış öyküsü...

Belçikalı etnolog Chantal Deltenre ikinci romanı *Bebek Töreni*'nde, İkinci Dünya Savaşı sonrası Fransa'ya göç etmiş Japon bir ailenin, köklerinin peşine düşen kızı Keiko'nun trajik hikâyesini şiirsel bir dille anlatıyor. Asimilasyon, kültürel bölünme, kadınlık ritüelleri, modernite ve delilik üstüne sıkı bir feminist psikanalitik alt metne sahip olan *Bebek Töreni*, gerçek bir Fransız olarak yetiştirilmesine karşın rüyalarına hâkim olan bilinçdışının çağrısına uyarak Fransız sevgilisi Pierre ile iki yıllığına Tokyo'ya giden Keiko'nun gizemli içsel yolculuğuna ayna tutuyor.

Rüyalarını yakan geçmişini aramak için çıktığı gönüllü yolculukta, kapkaranlık gölgesiyle baş başa kalan genç kızı yutan ise Kristeva'nın 'Kara Güneş' olarak adlandırdığı melankolinin ta kendisi olur. Efsanevi Anka kuşunun her daim küllerinden yeniden doğması misali, yetişkinlik yolunda annesiyle hesaplaşırken kendi 'kor'unu arıyor Keiko roman boyunca. Ve savaşın yıllar sonrasında, modern Tokyo'nun ışıltılı kalabalığında, çocuk belleğinin hayaletlerini kovmak için geleneksel Japon rahiplerinin gerçekleştirdiği bir bebek törenine ihtiyaç duyuyor.

Ancak, kendi kendine gerçekleştirdiği mistik bir cin çıkarma töreninde, hem rahip hem de simgesel olarak kendisinin yerine geçmesi gereken bebek olarak yer aldığında, 'ruhu kurtarılması gerekenden' kurbana dönüşüyor. Keiko'nun takıntılı, uysal ve bastırılmış kişiliğinde, atom bombalarıyla kuşaklar boyunca ruhsal, kültürel ve fiziksel olarak sakatlanan Japon halkının saklı acılarını dillendiren Deltenre, Batı-Doğu ve kadınlık-erkeklik gibi kallavi sorunsalların izini sürüyor. Paris, Doğu Dilleri Enstitüsü'nde edebiyat profesörü olan babasının, kusursuz Japonca konuşan öğrencilerinden biri olan sevgilisi Pierre'in aşkı dahi, Tokyo'da kendi içindeki 'öteki'yi ortaya çıkarmak isteyen Keiko'yu tutulduğu ödipal fırtınadan kurtaramıyor.

Zira onun, asimile edilerek bastırılan 'gerçek benliği'nden fışkıran lavları kora dönüştürecek olan, hem Fransız hem Japon bir usta olan ölümcül gölgenin ta kendisidir. Som yabancı ve mutlak öteki olmanın bilincine, Fransa'daki ilkokul çağlarında küçük bir kızken varan Keiko, bu bilincini volkanik taş koleksiyonu yaparak sembolleştirir. Tokya'ya adım atar atmaz, şiddeti, tenini yakacak kadar artan rüyalar görmeye başlayan Keiko, Japoncada beyaz Batılı erkek anlamında kullanılan "gaijin" kelimesiyle çağırdığı Pierre'dense gitgide uzaklaşır.

İlk kez geldiği Tokyo'da bastırılan belleğinin hücumuna uğrayan Keiko için büyüleyici bir uzama dönüşen bu kentin geçmişi, onun çocuk belleğinin izleri olan rüya yanıklarının da kaynağı olan bir politik geçmişin kesif ağırlığını da üzerinde taşır.

Rüyalarının etkisiyle birlikte yaşadıkları evin salonuna farklı bir gözle bakmaya başlayan Keiko için zaman ve mekân algısı değişir. Onun gözünde kutsal bir tapınağa dönüşen salonda, Pierre ile birlikte misafir ağırladıkları bir gece, geride bıraktığı Japon kültürünün kadınlık efsanelerinden biri olan –geyşalığın simgesi– geleneksel kimonoları ve onun sunduğu rolü büyük bir huzurla giyer. Sevgilisinin büyük tepkisini çeken Keiko, Pierre ile aralarındaki mesafeyi artıran bu olaydan sonra aynalara daha fazla bakmaya başlar, böylelikle de yavaş yavaş ve sinsice delirir.

Ruh ikizi olarak gördüğü ve birlikte uyuduğu Pierre'den keskin bir biçimde kopan Keiko, aynada annesinin suretini görmeye başlar. Usta yazar Deltenre'nin, simgesel gerçekçi anlatımıyla Keiko'nun gerçeklik evrenini, okurlar da, halüsinasyon olarak değil tekinsiz ve gotik bir gerçeklik olarak algılar. Bir manga karakteri güzelliğindeki Keiko'nun, peşine düştüğü karanlık rüyalarıyla karışan bilincinden yansıyan gerçeklik rüyasal bir anlatıya dönüştürür metni.

Yazar, Melanie Klein'in, çocuğun bebeklik evresinde var olan bağımlılık ve nesnesel ilişki süreçlerini, anneyle çocuğun kurduğu ilişki düzleminde ele alıyor. Ancak, Kristeva'nın, 'ben'in anneden kopuş sürecinde ortaya çıkan melankoli aşamasından çıkmak için önerdiği ödipal kaybın yerine simgesel bir başka nesne koyarak, mesafe alınması ve yas tutma önerisini ise yazık ki Keiko için gerçekleştiremiyor. Çünkü ilk kez geldiği Tokyo'da bastırılan belleğinin hücumuna uğrayan Keiko için büyüleyici bir uzama dönüşen bu kentin geçmişi, onun çocuk belleğinin izleri olan rüya yanıklarının da kaynağı olan

bir politik geçmişin kesif ağırlığını da üzerinde taşır.

Ergenlik çağının son döneminde, asimile edilen ruhunun tuzaklarına annesinden uzakta yakalanan ve onun kendisine öğretmediği Japonluğuyla aynalar, rüyalar ve melankolik ruhun yakıcı azabını simgeleyen volkanik taşlar aracılığıyla 'tekinsiz'in içinde karşılaşan Keiko, bir Şinto tapınağında, yedi sekiz yaşlarındaki küçük bir kızın bebeğini törensel bir biçimde ateşe atışını izler. Ayin sonrası rahip, kızı kutsar ve ergenlik ayini sona erer. Bu, anneden ayrılma ve ana rahminden çıkma törenini tek başına gerçekleştiren Keiko, delirerek, alev alan volkanik taşlarla yangın çıkarır.

Dehşetli İkinci Dünya Savaşı sonrasında, hızla modernleşen ve örtük bir dini milliyetçiliği, Şinto tapınakları ile kimonoların üstüne nakşedilen ejderha figürlerinden yansıtan Japonya'nın, anne figürü ve kadınlık üstünden üretilen ulus devlet politikasında; gerçek benliğini kaybettiğine inanan Keiko için çok sevdiği taş bahçesinde huşuyla yanan volkanik alevlerden kurtuluş yoktur. N

YELİZ KIZILARSLAN

Chantal Deltenre, *Bebek Töreni*
Çev: Sosi Dolanoğlu
Metis Yayınları, Ocak 2010, 128 s.

Daha fazla İzmir...

Kadınların ve öykülerin İzmir'de, Ege'de buluştuğu çalışma, okuru, kitaptaki öykülerle sınırlı tutmuyor. Öykülerde dile gelen her bir yaşanmışlık, hayatın en dinamik öznelerinden biri olan kadınlara ve yaşama dair bir şeyler söylüyor.

Bir kent düşünüldüğünde, herhalde ilk akla gelen sokaklar ve mahalleler olacaktır. Ardından kaldırım taşlarıyla birlikte, kapı önlerinde soluklanmalar gelecektir belki de. Sonra alabildiğine sökün eden adlar, sıfatlar. Bir aşk, bir trajedi, bir sevinç ve acı; kent belleği olmaksızın kaydedildiğinde mutlaka eksik kalacaktır. Yasemin Yazıcı'nın hazırladığı, *Kadın Öykülerinde İzmir*, bir kentin, yaşananlar üstünde belirginleşen etkisiyle iç içe geçmiş bir çalışma. Tabii, en belirgin özelliği de yirmi iki kadın yazarın öykülerinden oluşması. Diğer bir yandan da, kadın ve İzmir'in, dokusal anlamda birbirlerine çok yakışıyor olması. Öykülerde yer alan yaşamlarda İzmir'in ne kadar payı var diye sorabiliriz örneğin. Nasıl olur da bir kent, kendisini eşit şekilde, hatta bazen belirgin bir şekilde yaşanmışlıklarla bir tutar? Ya da bir kent, insanların kaderini ne oranda belirler? Söz konusu yer İzmir olunca, geriye, onun tarihine doğru gitmek gerekiyor. Zira, yaşananlar üstünde bir kentin ruhunun belirleyici olmadığını kim söyleyebilir. Zaten kitaptaki öyküler de hep İzmir'i anlatıyor aslında. Onun her bir köşesinde gelişen olayların izinden gidiyor.

Yasemin Yazıcı, İzmir öykülerini hazırlarken kentin ruhundan beslenmiş önce. İzmir'in "aydınlık yüzlü bir kent" olmasını önemsemiş.

"Özgürlüğüne düşkün, demokrat, farklılıklara saygılı, çağdaş yaşam biçimine bağlı bireylerin yaşadığı" İzmir'de, "kadınların daha özgür" olduğunun tespitini yapmış. "İzmir'li kadınların kökenleri gerçekte büyük acıların farklı hikâyeleridir. Pek çoğunun örtük aile geçmişi, terk edilmiş yurtların bastırılmış acısıyla, özlemiyle doludur; yeni bir yurda ayak basmanın yabansılığını, ürkekliğini ve göçmen ruhunun tutunma direncini taşır. İzmirliler, yakın geçmişin sürgün ve mübadele izlerinin eski ayrışmalarını unutuşa bırakarak, beraberce yaşamanın yeni zamanlarını yaratmışlardır."

Seçkiyi hazırlarken, "İzmir kökenli kadın yazarlara" rastlayamamış ne yazık ki Yazıcı. Daha doğrusu, Halit Ziya Uşaklıgil, Attillâ İlhan, Tarık Dursak K., Samim Kocagöz kuşağına denk gelen kadın yazarları aramış: "İzmir kökenli kadın yazarlara rastlamamak tuhaf bir boşluk bıraktı içimde. Gazeteci, sinema oyuncusu, tiyatrocu, müzisyen gibi popüler mesleklerde İzmirli kadınların her kuşaktan kendilerine bir yer edinmelerine karşın, yazıda geri duruşlarını ayrımsamak, gerçekten çok şaşırtıcı oldu."

Sadece incelikli kadın duyarlılığı demeyelim de –bunun da içinde olduğu–, bize özgü kültürel ve sosyal durumlardan besleniyor öyküler. Aynı zamanda, Türkiye'deki kadın öykücülerin bir panoramasını görmeyi, yeni kuşağın da içinde olduğu, üç kuşak kadın yazar arasında karşılaştırma yapma olanağını sunuyor. Ama, üçünden ilkini temsil eden kuşakla ötekiler arasında, öy-

küçülüğün geldiği aşama anlamında önemli bir fark göze çarpmıyor. Her yazarın kendine has anlatım ve üslubuyla öne çıkan öykülerin üstünde durmak gerekiyor.

Farklı anlatım ve kurgulardan oluşan her bir öykünün mekânsal ortak noktasını ise İzmir oluşturuyor. "İzmir'in Gözlerinde Hüzün Ege'nin Kalbinde Aşk"da, İzmir'in en karakteristik halleri beliriyor. Söz konusu öyküde yazar, bir coğrafyayı ustalıklı şekilde kişileştirerek, kentin ruhuna nüfuz ediyor. "İzmir yalnız kaldı. Duyumsadı; dibe bastırılmış kimi deniz kazalarını, intiharları, cinayetleri... en çok da savaşı; bombalanan kıyılarında Ege'nin umarsızca çırpınan eski dalgalarını anımsadı; gururla öfkenin, yengiyle yenilenmenin karmaşasında acının kin filizleri canlandı yeniden. Günden güne içini bir katran gibi saran dibe çökmuş ölü bedenleri duyumsadı. Ağlama seslerine karışan çok dilli ünlemelerini işitti kadınların, erkeklerin, her yaştan çocukların... Denize yansıyan yüzlerini hiç unutmadı İzmir. Ürpermekle titremek arası silkindi. Altın bir top gibi kaybolan güneşin ufuklarına baktı. Sonra, tüm kıyılarına doğru kuzeyden güneye genişledi...genişledi. Foça, Karaburun'dan Çeşme'ye... daha ötelere... ta birbirine yabancı sularına dek hızla gidip geldi usunda."

Bu arada, yirmi iki öykünün içinde diğerlerinden farklı olarak öne çıkan "Karım Öle" adlı öykü, öne çıkan temasıyla düşündürüyor. Söz konusu öyküde, kitaba damgasını vuran ana izleğin dışına çıkıyoruz ne yazık ki. Bir kadın tiplemesi üstünden, bir kültüre ve kökene yönelik ırkçı aşağılamayla karşılaşıyoruz. Hatta aynı aşağılamayı söz konusu öykü çerçevesinde, sosyal şekillenme üstünden kadına yönelik olarak da görüyoruz. Yazarın, 'yuvayı dişi kuş' yapar anlayışını yücelterek kadını geleneksel değerler çerçevesinde değerlendirmesi bir yana, bunun da ötesine geçerek anlattığı kadının ait olduğu kültürel kimliği de olumsuzlamasına çarpıyoruz.

Kadınların ve öykülerin İzmir'de, Ege'de buluştuğu çalışma, okur, kitaptaki öykülerle sınırlı tutmuyor. Öykülerin dışına doğru da yolculuk çıkarıyor. Zira öykülerde dile gelen her bir yaşanmışlık, hayatın en dinamik öznelerinden biri olan kadınlara ve yaşama dair bir şeyler söylüyor. N

AYSEL SAĞIR

Kadın Öykülerinde İzmir,
Hazırlayan: Yasemin Yazıcı
Sel Yayıncılık, 2009, 179 s.

Sıradan Hayatlar

Öykü şiire yakın bir tür olarak bilinse de, Baran'ın öykülerinin özellikle uzun cümle yapılarıyla, kurduğu atmosferle, insan ve doğayı oturttuğu uzamla, daha çok roman ruhuna yaklaştığını söyleyebilirim.

Sanırım Behçet Çelik'ti, "Günümüz öykücüleri artık sıra dışının yazarıdır," diyen. *Evlerimiz Poyraza Bakar*'ın epigrafında Pessoa'yla karşılaşırız: "Sıradan hayatların tekdüzeliği gerçekten de dehşet verici." Epigraflar hem okur için bir bakıma önsel hazırlık hem de yazarının referansları açısından bir işaret değil midir? Baran öykülerinde öykü kişilerinin trajedisi kadar düştüğü gülünç durum da okuru sarsmaktadır. Yazar öykülerini sıradan hayatlar üzerine kurmaktadır. Ancak bu yolculukta yazarın beraberinde taşıdığı kurmacanın gerçeğidir.

Cihad Şahinoğlu'yla *Hece Öykü*'de yer alan söyleşisinde dediği gibi, "Bu kitabın diğer kitaplarımdan farkı bunun daha çok kendi içine bakmasıdır. Yani nesnesi kıldığı şeylerin bir kurmacanın sınırları içinde dolaştığı gerçeğinin unutulmamasını istedim. Yazılanla yaşanılanın nasıl birbirine geçtiğini, gerçeklik ya da sahicilik konusunda hangisinin ağırlık kazanacağını kendi düzleminde tartışmaya çalıştığımı söyleyebilirim." Baran'ın kurmacanın sınırları dediği bu durum bazen bir öykü girişinde bazen bir öykü sonunda karşımıza çıkar. Kurmaca içerisinde bize kurgusuna dair bazı ipuçları verir Baran:

"Anlatıcının söyleyecek hiçbir şeyinin olmadığını, her şeyi hikâyenin söylediğini de bilmiyordum henüz. Öncelikle de yazarın kendisine…"

"Hadi sen işine bak, farzını kıl; ben seni anlatmaya devam ederim bu arada."

"Öykü yazarın karşıya geçmek için vapura binmesiyle başlayabilirdi."

"Ne kadar yazarsanız yazın hiçbir şey yazmamış olurdunuz, hep eksik kalırdı."

Taşra

Nalburuyla, hurdacısıyla, kahvecisiyle, berberiyle, kamyoncusuyla, karoser atölyecisiyle taşrayı soluklarız, hem de iki binli yıllarda. Günümüzün sosyo-ekonomik yapısını göstermesi açısından da anlamlıdır öykü kişilerinin iş alanları.

Taşra gerçeği yalnızca nesneler yoluyla –alimunyum tencere, sofra

bezi, yer tahtası, piknik tüp, gecekondu mavisi, topraklı dam, Murat 124– değil tabiat yoluyla da –Nohutlu tepesi'nden akan bulutlar, kavaklar, akasyalar, iğdelerle– kendini ele verir. İç Anadolu'da görüldüğü gibi özellikle de Doğu Anadolu'ya mahsus bir tür olan kavaklar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır öykülerde. İstilacı köklere sahip yapısıyla cadde ve bulvarlarda asfalt ve beton kaplamaları kaldıracağından bir kentin fiziki yapısına uygun olmadığı açıktır kavakların. Ancak kısa zamanda yetişebilen bir bitki olmasıysa başka bir toplumsal yapıyı aralamaktadır. Baran'ın öykülerinde yer alan bitki türleri aynı zamanda taşranın nefes almasıdır. Ayrıca öykü atmosferinin başarıya ulaşmasında önemli etkenlerden biri bitki türlerinin işlevselliğidir kanımca.

Öykü kişilerinde gerçek adların kullanımı

Mahallelinin çocuklara taktığı adlar Çilo, Fıçı, Memmet, Bostan, Şibi vb. Baran karakterlerine takma adlar vermek yerine gerçek adlar vermeyi tercih etmiştir. Mahallelinin çocuklara taktığı adlar gibi. Taşrayı belirleyen şeyler bu adlar yoluyla yeniden bir aidiyet kazanır. Bu adlar öykü kişilerini karakterize ederken daha da güçlenen bir aitlik duygusu yaratır üstelik. "Foto Şeyda", "Bir Kuru Hayal", "Söylerim Sözüm Almıyor", "Fukaranın Kestanesi Palamuttan", "Bozulmayan Yazı", "Murat Almak", "Çıplak Nine", "Kaçak Vapur", "Kavaklar Kavaklar", "Niyet Etti Kadir Efendi", "Pire Amcanın Gözleri", "Kendine Dönen Yaz" öykülerinden oluşan *Evlerimiz Poyraza Bakar*'da öykü adlarının seçiminde Baran'ın toplumsal meselelere yaklaşımının da yansımalarını buluruz.

Öykü kişilerinin dili ve hakikat

"Arkada keklik yayaaarıımm öndekine dayaaarıımmm..."

"Ne de olsa ölü ölmüştü, böyle bir günde götverenliğin âlemi yoktu..."

"Çilo ağzını lüleye dayayıp su içerken…"

"Atı mı suluyorsun oğlum…"

"Geçen sefer de sen beni böyle sulamıştın…"

Kasabanın meydanında ergenlerin kullandığı sözlerdir kulağımıza çalınan. Ancak böylesi sert bir dile karşın kadınlar dar bahçeyi kilimlerle ikiye bölüp cenazenin yıkanacağı bölümü hazırladıklarında son derece nahif bir sonla karşılaşırız "Çıplak Nine"de. "Yavaş yavaş damın ucuna doğru süründü. Tam bahçeyi göreceği yere gelince gözlerini kapadı." Üstelik bunla da kalmayan öykü kişisi yanında bulunan tazının bile gözlerini kapatarak. "Böylece köy yerinde eline geçebilecek bulunmaz bir fırsat kaçmıştı. Hiç görmüş müydü peki. Yani gerçeğini."

Baran'ın öyküleri bir yandan kendi içinde ayrı ayrı hikâyeleri açarken diğer yandan da bir biri ardına açılan hikâyelerle gelişme gösterir. "Evlerimiz poyraza bakar biz üşürüz," diyor, Baran öykücülüğüne dair önemli tespitler içeren değerlendirmesinde Mine Hoşcan Bilge. Yine de bizi ısıtacak olan orada bizleri bekleyen hikâyeler değil midir? Eleştirmenlerin artık insansız hikâyeler yazılıyor dediği bir zamanda son derece insana özgü hal ve tavırlar sergileyen, sımsıcak ve içtenlikli öyküleri barındırmakta *Evlerimiz Poyraza Bakar*.

Öykü şiire yakın bir tür olarak bilinse de, Baran'ın öykülerinin özellikle uzun cümle yapılarıyla, kurduğu atmosferle, insan ve doğayı oturttuğu uzamla, daha çok roman ruhuna yaklaştığını söyleyebilirim.

"Çıplak Nine"yle "Muzaffer ve Muz"

Baran'ın "Çıplak Nine", "Kaçak Vapur" gibi ergen dönemi konu alan, ilk gençlik dönemi öyküleri ayrıca dikkat çekicidir. Evlerimiz Poyraza Bakar'da benim öykümse "Çıplak Nine"dir. "Çıplak Nine" yalnızca gençlerin değil büyüklerin de kendinden bir şeyler bulacağı bir tragedyadır. Türk edebiyatında ergen kültürünü konu alan öykülere pek sık rastlanmasa da günümüz öykücülerinden Yalçın Tosun öyküleri bu konuyla ilgili işaretler taşımaktadır. Baran'ın tragedyası son zamanlarda öykülerini tek tek okuduğum, YKY'den Kasım 2009'da yayımlanan *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler* kitabını henüz okuyamadığım Yalçın Tosun'un "Muzaffer ve Muz" öyküsüyle de kesişmektedir. Ancak iki öykünün kesişmesinden çok beni ilgilendiren bu iki öykünün –taşra ve kentin– birbirinden ayrı yerde duruşlarıdır. Yine Yalçın Tosun'un "Altın Günü" adlı öyküsünde bir kız çocuğunun içinde bulunduğu vahşet hatta vahşetin faili olan babanın acziyetinin saf bir biçimde kurgulanışı konuyla ilgili olarak örneklendirilebilir. "Çıplak Nine"de ölünün çıplaklığına bakamayan ergenin gösterdiği mahcubiyete karşı, "Muzaffer ve Muz"da, "Hoşlandığın kıza duygularını ifade etmek için öpücüğünü dudağın tam yanına, dudakla yanağı ayıran o sınır noktasına koymalısın," diyen Ali'yi öpmeye yeltenen oğlanın gösterdiği cesaret, duyarlılıktır. "'Ali,' dedim. 'Sen de hiç öpüşmedin değil mi?' Kafasını yerden kaldırmadan öylece durmaya devam etti. Ağlamasını durdurmaya çalışıyordu. Elimle çenesinden tutarak yüzünü kaldırdım. Yanağıyla dudağının buluştuğu sınır noktasına bir öpücük kondurdum ve oradan şişman bedenimin izin verdiği en yüksek hızla uzaklaştım." *Evlerimiz Poyraza Bakar*'la bir ilk kitap olan *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler* öykünün bütün dinamizmiyle yaşadığını bize gösteren iki önemli yapıt. N

SABA KIRER

Ethem Baran, *Evlerimiz Poyraza Bakar*
Doğan Kitap, Ekim 2009, 124 s.

Hülya Soyşekerci, *Okuma Yolculukları*, Pupa Yayınları, Nisan 2010.

Geçmişten günümüze pek çok yazarın eserine yönelik çözümleyici eleştiriler geliştiren Hülya Soyşekerci'nin *Okuma Yolculukları*, edebiyatseverler için bir başucu kitabı. "İçdeniz" bölümünde Sait Faik'ten Yusuf Atılgan'a, Füruzan'dan Ayfer Tunç'a uzanan eleştirel denemeler yer alıyor. "Buluşmalar"da dünya edebiyatının kimi yazarlarını inceliyor Soyşekerci.

Mehmet Zaman Saçlıoğlu, *İki ve Keçi*, İş Kültür Yayınları, Mayıs 2010.

İki ve Keçi'de, zaman içinde değişen ve değişmeyen yanlarımız, aşklarımız, yaptığımız kötülükler ve iyilikler bir keçinin öyküsünde, fantastik, yalın ve sıcak bir dille, kışkırtıcı imgelerle anlatılıyor. Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun sanatla felsefe, keçiyle insan, varlıkla yokluk, bedenle bilinç, geçmişle gelecek arasında gezinen düşüncesi, okuru kendi varlığı üstüne düşünmeye yöneltiyor.

Saba Kırer, *Ayna Kırılmış Baksana*, Kavis Kitap, Haziran 2010.

Saba Kırer, edebiyatımızın mihenk taşı metinlerinin bir bölümü üstünden, kurguda imgeyi, kurgunun çözülüşünü ve bağlanışını sorguluyor. Kitapta, Hasan Ali Toptaş, Bilge Karasu, Metin Kaçan, Vüs'at O. Bener, Haldun Taner, Nursel Duruel, Füruzan, Sevgi Soysal ve Özen Yula ile birlikte yeri geldiğinde başka birçok adın metinleri üstünden edebiyatın temellerine bir yolculuk var.

Serge Rezvani, *Amerikanomanyaklar*, Çev: Adalet Ağaoğlu, Kırmızı Kedi Yayınları, Mayıs 2010.

Serge Rezvani'nin büyük bir dil ustalığıyla yazdığı *Amerikanomanyaklar*, iki evsizin ve Amerikalıların kendilerine özgü olağanüstü protestolarının çevresinde dönen bir politik hiciv. Adalet Ağaoğlu'nun yarattığı sokak diliyle okuduğumuz ve dünyada Amerika'nın istilacı yanının ve Amerika karşıtı eylemlerin âdeta bir aynası.

Işıl Cinmen, *Bir Isırık New York*, Güncel Yayıncılık, Kasım 2009.

"'İstanbul asıllı bir New Yorker'ın notlarından ibaret olmayan *Bir Isırık New York*, hem New York hem de New Yorker'lar, giderek Amerikalılar üstüne keskin ve kayda değer gözlemleri, sosyolojik, sosyokültürel, psikoseksüel ve politik saptamalarıyla neredeyse bir sefaretname. Çok eğlendirerek çok şey öğreten bir kitap *Bir Isırık New York.*" – Selahattin Özpalabıyıklar

Julia Franck, *Öğlen Kadını*, Çev: İlknur İgan, Alef Yayınevi, Mayıs 2010.

Julia Franck, İkinci Dünya Savaşı sırasında küçük bir Alman kasabasından batıya kaçan bir kadının ve ağır savaş yıllarında büyüttüğü oğlunun hikâyesini anlatırken, büyük bir aile anlatısı ve insanın derinliklerine nüfuz eden bir çağ romanı ortaya koymayı başarıyor *Öğlen Kadını*'nda.

Nurdan Beşergil, *Bana Baktığın Gibi Bakma*, Can Yayınları, Mayıs 2010.

Romanın anlatıcısı, sudoku uzmanı bir kadın. Şehirde sudoku çözerken ölenlerin sayısı artınca polis onun bilgisine başvuruyor. Nurdan Beşergil, yayımlanan ilk romanında sağlam Türkçesi, akıcı, inandırıcı kurgusuyla dikkat çekiyor. Başka polisiyelerin tersine, *Bana Baktığın Gibi Bakma*, olayların çözümlenmesine değil aşka odaklanmış bir hikâye anlatıyor.

Hâle Seval, *Duvarsız Avlu, Bozcaada*, Pia Yayınları, 2010.

Arif Damar'ın şiirinden alıntıladığı *Duvarsız Avlu*'da, Hâle Seval yakından tanıdığı Bozcaada'da tanık olduğu hayatlardan yola çıkarak gerçekliği kurmacaya dönüştürüyor. "Bu öyküleri okurken siz de bir anlamda kendinizi Bozcaada'daymışsınız gibi hissedeceksiniz. Canlı ayrıntılar güneşte parlayan renkler gibi gözünüzü alacak," diyor Şavkar Altınel arka kapak yazısında.

İnan Çetin

Bahadır Özbütün: "Eylem Kararlılığı" bir rol kopya edercesine çocuklukla yetişkinlik arasında gidip gelen bir öykü. Fikir güzel. Ancak derli toplu, düzgün dilinize karşın öyküyü yeterince güçlü anlattığınızı söyleyemeyeceğim. Aslında anlatmak istediğiniz ve belirli ölçüde de anlattığınız bu tersyüz edilmiş konunun bütün göndermelerini, malzemelerini görebiliyoruz öykünüzde, ama bunları yazarken seçtiğiniz sözcüklerde, kurduğunuz tümcelerde bir edebiyat tadı yok henüz. Örneğin: "Uçak ya da kamyon süsü verilmiş lokmaların hiçbir trafik kuralını tanımaksızın zorla garaj kapısı misali açık tutmak zorunda kaldığı ağzına doluşu." Bu ve bunun gibi benzetmelerin yerine, bence, öykünün genel havasını bozmayacak daha iyi anlatım yolları bulabilirsiniz.

Berna Karal: "Yakup'un Boşluğu" sağlam kurgusu, temiz dili ve akıcı anlatımıyla dikkat çekiyor. Dilerim bu yeteneklerinizi geliştirirsiniz, sizden daha iyi öyküler okuruz. "Yakup'un Boşluğu" iyi bir öykü kanımca, ancak ayrıntıları üstünde biraz daha çalışırsanız daha iyi bir öykü olabilir. Size bir iki örnek vereceğim, belki vereceğim bu örnekler, düşüncelerimi özetlemem için yeterli olacaktır. İlki, ses yinelemesi: Öykünüzün ilk paragrafındaki bir tümcede yapmak istediğiniz ses yinelemesinin (orta halli odadan orta halli sigaraya dek sürüp giden tümce) öykünüze katkısının ne olduğunu iyi düşünmelisiniz. İkincisi ise, "Çay kaşığıyla mücadele eden sağ gözü…" tümcenizdeki "mücadele" sözcüğünün buraya uygun olup olmadığı bir yana, bu tümce gerekli mi? Gerekliyse, "mücadele" sözcüğü fazla sert durmuyor mu sizce bu tümcede? Biraz sabırlı bir çalışmayla bu küçük eksikliklerinizi giderebilirsiniz kuşkusuz.

Cem Sinan Altun: Böylesi toplumsal konular üstüne yazmanın zorluğu herkesçe bilinir, ama baştan sona diyaloglardan kurulu, dolaysız ve sahici bir sonun başlangıcıyla açılan öykünüz "Fırat"ta tek sahneyi oldukça iyi kotarmışsınız, diyaloglar sahici, atmosfer güçlü. Fotoğrafla kurduğunuz ilinti de güzel. Eksik olan nedir diye dönüp bir kez okudum öykünüzü. Karakterlerin sürekli benzer tümceler kurmuş olmaları bir eksiklik mi? Sanırım, evet. Yazdığınız konunun benzer bakış açılarıyla çokça işlendiğini biliyorsunuz sanırım. Ama haksızlık etmem istemem, kısacık bir ânı, tek bir sahneyi oldukça iyi yazmışsınız.

Deniz Güneş: "Dar Kapılar Öyküsü" bir düzyazı-şiir olarak da okunabilir. Bu tanımlamam ne kadar doğru bilemiyorum ama en azından şunu söylemek mümkün: "Dar Kapılar Öyküsü" şiirsel bir dille yazılmış. Böyle olunca, her türlü kuraldan kopması, her türlü ölçüyü bozması da doğal elbette. Metniniz çağrışım açısından oldukça zengin, ama sorulması gereken soru şu olmalı: Bu metin üst üste konulan söylemlerden mi oluşmuş, yoksa üretilen söylemlerden mi? Bu sorunun yanıtını size bırakıyorum, çünkü bu bir olumlu ya da olumsuz eleştiri değil. Metninizin her tümcesi bir burgu döndü zihnimde. Bu metin bir şiir değilse, şiir olsaydı daha iyi olurdu, dedim kendi kendime.

Diğdem Sezen: En önemsiz gibi görünen şeylerden türemiş bir zaman dilimini anlatan "Hafta Sonu" yalınlığıyla övgüye değer. Kurgusu, atmosferi, anlatımı güzel. Abartmalara, söz oyunlarına, süslemelere başvurmadan anlatılan "Hafta Sonu"nun anlatıcısı belki zamanlar arasında gidip gelebilseydi, kısa birkaç paragraf yeterli olurdu sanırım, daha iyi bir öykü olabilirdi bence. Şimdiki haliyle biraz nahif, zaman zaman da hafifleşen atmosferi değişirdi öykünüzün. Ama şunu söylemeliyim ki, belli bir çıtayı aşan bir öykü "Hafta Sonu".

Esra Yılmazer: Benim bu köşede yazdıklarımı okuyanlar bilir; iyi bir öykü, ilkin iyi bir fikirle başlar, demişimdir defalarca. Sonra o fikri kurgulamak, o kurguyu inşa etmek vb. Sizin öykünüzü okurken de aklıma ilk gelen, sözünü ettiğim o "yaratıcı fikrin" eksikliği oldu. "Yakar Top" genel açıdan iyi, düzgün yazılmış bir öykü. Öykünüz, bir iki yazım hatası olsa da, ("Beşten önce sokağa çıkmasına yok, diyor annesi") genellikle başarılı. Ancak bununla yetinmemelisiniz, çünkü daha iyi fikirlerle daha özgün öyküler yazabileceğinizi gösteren pek çok işaret var yazdıklarınızda.

Halit Payza: Öykünüzü fazlaca soruya boğduğunuzu, okuru yorabilecek kertede kendinizi sorulara kaptırdığınızı söylemeliyim ilkin. Belki ilk paragrafta sorduğunuz sorular öykünün açılımı bakımından gerekli ama sonrasında? "Dışarıda Kuş Sesleri" aslında iyi düşünülmüş, fotoğrafla ilintisi göz dolduracak ölçüde; ancak sık sık tekrarlanan, neredeyse aynı duyguları ve düşünceleri aktaran tümcelerle örülmüş olması, öykünün olumlu yönlerini de gizlemiş. Size önerim, hem kurgu hem dil açısından kendinize yakın bulduğunuz, sevdiğinizin yazarları okumaya yoğunlaşmanız.

Hülda Şüloş: Bir metni okurken bazen bir sözcük bile sizi herhangi bir anlamda kuşkuya düşürür. Me-

raklanırsınız sözgelimi ya da metnin sahiciliğinden, yazarın içtenliğinden kuşkuya düşersiniz ya da… "Doğumgünü" sahici, okuru içtenliğine inandıran bir öykü, ama son mektupla (ya da her neyse o) neyi amaçladığınızı güçlük çektim. "İlktanem" sözcüğü ve "Birtanem" sözcüğü ile başlayan iki mektubun birincisinin neye hizmet ettiğini anladım, ancak şiirsel bir dille yazılmış ikincisi… Diyeceğim, güzel güzel anlatıp getirdiğiniz metni birden ağdalı bir dille noktalamışsınız. Üstelik bu, öykünün finaline yakışmamış bence. Belki, "Deja vu"yu daha etkili anlatabilirdiniz. Düşünün bunu.

Laçin Aşkıdil: Fotografla güçlü bir ilinti kuramamış olsanız da, "Gündüz" okuduğum en ilginç öykülerden biriydi. Anlatıcının öyküyü bir başkasına ya da kendi kendine anlatma isteği övgüye değer. Sanırım, öykünüzdeki aşırılığı, argodan söz ediyorum, biraz dizginlemeniz iyi olurdu. O kadar çok "sikmek" ve benzeri argo sözcük kullanmışsınız ki üç sayfada, bu sözcükler gücünü âdeta yitirmiş. Farklı anlamlarını bulabilirdiniz bu sözcüklerin; daha yumuşak ama aynı ölçüde etkisi olan sözcükler örneğin.

Lorin Demirel: "Herd ü Asmen" güzel bir tümceyle açılıyor ama hemen sonrasında ve devamında anlatıcı âdeta bir düşünce misyonerine dönüşüyor. Sayıp döküyor durmadan. Bu kadar çok imgenin, göndermenin bir arada kullanılması kuşkusuz öykünün kendisini silip yok ediyor. İyi bir kurguyla, dizginlenebilir bir anlatıcıyla "Herd ü Asmen" güzel bir öykü olabilirdi pekâlâ. Ne ki siz kurgusunun üstünde fazla düşünmemişsiniz anlaşılan; bir de, dizginlenemeyen anlatmak, her şeyi bir çırpıda, kısacık bir metinde ortaya dökmek isteğinizi kontrol edememişsiniz.

Mert Dilek: Herhangi bir şeyle ilgili bir metin yazarken ya da bir şey anlatırken neyi düşünür, neyi gözetiriz ilkin? Bence bu soruyu kendinize sormalısınız. Fotoğraftaki beyaz giysiden yola çıkarak yazdığınız "Kar Beyaz" eli yüzü düzgün bir öykü, ama hepsi bu kadar. Işıltısını arayın yazdıklarınızın; dile tat verin, parlatın, bıraktığınız boşluklarda aranan, haz veren bir şeyler bırakın, şapkadan tavşan çıkarma basitliğine düşmeden okurun merak duygusunu kamçılayın, okuru kışkırtın vb. Neyi, niçin anlatırsanız anlatın, gözetin bunları.

Mert Özel: İnsanın geçmişle ilişkisi titiz bir ilişkidir. Bunu kanımca güzel anlatmışsınız öykünüzde, oldukça başarılı, tebrikler… Sonrasında tahmin edebileceğiniz gibi "ama"lı, "ancak"lı bir tümce kuracağım: Öykünüzün ilk tümcesi güzel, hoş. İlk tümceden başlayarak bir merak uyandırdınız bende. Doğrusu finale yaklaşırken kurduğunuz tümceler de çok iyi. Ama şu "gözleri" anlatırken neyi amaçladığınız pek belli olmuyor. Bazı tümcelerinizden korkmam gerektiğini anladım ama korkmadım, üzülmem gerektiğini anladım ama üzülemedim, daha da önemlisi anlatıcının da benim gibi düşündüğüne inandım. Sanırım derdimi anlatabildim, sizin de anlayacağınızdan kuşkum yok.

Mesut Uyanık: "Kardeşim"de kullandığınız dilin düzgünlüğü, temizliği titiz bir okur olduğunuzu gösteren bir işaret. Güzel. Öykünüzü baştan sona zevkle ve keyifle okudum. Sanırım, öykünüzün kusuru, sonuna kadar sürdürdüğünüz temiz, düzgün ama düz, renkliliği, parlaklığı olmayan dilinde… Bir öykünün nasıl kurulacağını, hangi özelliklerin öykünün güzelliği, okunabilirliği için daha önem taşıdığını biliyorsunuzdur kuşkusuz ama ben yine de bir hatırlatmada bulunmak isterim: Dil, edebi metinde bir güçtür, amacı, değeri kısacası metindeki her şeyi kontrol eden güç, ama ona karşı savaşılır yine de. Ki ortaya çıksın gücü.

Mine Utku Savaş: Bir dost sohbetinde bir anınızı ya da herhangi bir olayı anlatır gibi anlatmışsınız "Saklambaç"ı. "Rüya" ile açılan paragraf ve kuyu hakkında söylenmiş bir iki tümce bu söylediklerimin dışında. Aslında anlatının tohumunu atmışsınız… fotoğrafla ilintisi güçlü öykünüzün. Ama ne yazık ki, sanki bir tür baskı varmış da siz o baskıyı atamamışsınız dilinizin üstünden. Dilinizdeki bu tutukluğun nedenleri üstünde düşünün lütfen: Bırakın, sözcükler, tümceler birbirine göz kırpsın, bu göz kırpış öykünüze bir dil devinimi, anlam devinimi, ritim kazandırsın… Konunun, anlattığınız olayın yanı sıra dilden de bir haz alsın okur.

Mustafa Öztürk: "Eski Bir Görüntü" bu sayıda değerlendirdiğim öyküler içinde okuduğum güzel öykülerden biriydi. Güçlü bir anlatımınız, temiz, kıvrak bir diliniz var. Okuru anlatıya hazırlayan italik yazılmış giriş paragrafınız da övgüye değer. Bitiş tümceniz sanırım bu paragrafın devamı, değilse gereksiz gibi duruyor. Tebrikler, umarım öbür öykülerinizi de okuruz.

Noyan Coşkun: "Kısa Bir Öykü" sorunsuz, usul usul akıp gidiyor. Öykünüzün art alanını başarıyla inşa etmişsiniz. Metinde bıraktığınız boşluklar da okuru öykünün izini sürmeye zorluyor, güzel. Önceki sayılardan birinde yine bir öykünüzü değerlendirdiğimi anımsıyorum, doğru yoldasınız. Umarım en kısa sürede öyküleriniz dergilerde okurla buluşur.

Oğuzcan Çağan: "Barışmak Lazım, Silinmeyen Anılarla…" dilbilgisi açısından sorunsuz, ama aynı düşünceler üstünde fazlaca durulmuş. Bir fotoğraf albümünü yırtıp atmak, unutmak, yakmak, parçalamak isteği uzun uzun neredeyse aynı biçimde tekrarlanmış. Oysa

sonradan öğreniyoruz ki, bu isteğin altında yatan trajik bir olay var. Asıl bunu işlemeniz gerekirdi bence. Kısacık bir tümceyle geçiştirdiğiniz bu trajik olayın öykü zamanıyla iç içe geçmesini, geriye dönük anlatımla kolaylıkla başarabilirdiniz. Olayı tersinden anlatsaydınız daha etkili bir atmosferle daha çarpıcı bir öykü çıkabilir miydi ortaya, ne dersiniz?

Oktay Gülağacı: İki sayfada bir çocuğun ağzından anlattığınız "Son Bakış"ın en önemli eksiklerinden biri kurgusu. Anlatının son paragrafı, kuşkusuz bizi anlatının asıl merkezine yönlendiriyor ama, önceki anlatılanları etkisiz kılıyor. Metnin amacı, etkisi, olaylar ya da durumlar arasındaki bağlantıları, sözcükleri ve tümcelerinin görünürlülüğü, devinimi ve çağrışımları üstünde daha fazla düşünmenizi, kendinize yakın bulduğunuz ve yararlanabileceğiniz yazarları bir de bu açıdan okumanızı öneririm size.

Övgü Bozgeyik: "Saklambaç" iyi kurgusu, güzel diyalogları, yarattığı gizemiyle başarılı bir öykü. Köşkte yaşananlar, kadın ile adam arasında geçen gerilimli dakikalar öykünün güçlü atmosferini pekiştirmiş. Sizden daha iyi öyküler okuyabileceğimizi umuyorum. Size bir öneride bulunmak isterim: "Yüreğinden taşıp midesine ulaşan rahatsız edici heyecan duygusunun sahibi bu genç adam, saklanan çocukluğunu o evden çıkarmak istiyordu." Bu tümcenizin etkisi "saklanan çocukluğunu o evden çıkarmak istiyordu"yla zayıflamış mı? En azından burada kastedilen ve amaçlanan etkinin daha güçlü sözcüklerle ifade edilmesi mümkün mü? Bu tümcenin ve benzerlerinin bütününün üstünde daha çok düşünmelisiniz. İlerde yazacağınız öyküler için de bir öneri bu.

Pınar Elmasoğlu: "Edip'in Sağ Gözü'nden…" için söyleyecek fazla sözüm yok doğrusu. Burada, bu sayfalarda değerlendirdiğim öyküler arasında okuduğum en derli toplu, en güzel öyküydü. Daha önce adınıza dergilerde rastlamadım, en azından izlediğim kadarıyla, ama umarım en kısa sürede öykülerinizi dergilerden de okuruz. Güçlü bir kaleminiz var, bunu iyi kullanmanızı söylemekten başka ne diyebilirim ki.

Resul Yalçınkaya: Diyalogların sahiciliği, iyi, yerli yerinde kullanılan günlük diliyle dikkat çeken "Renksiz" ne yazık ki uzun diyaloglardan sonra sanki biraz aceleye getirilmiş. Diliniz temiz, düzgün. Ama bu temiz ve düzgün dilinizi parlatmalı, çoğaltmalı ve kıvrak kullanmak için çaba harcamalısınız. Güzel buluşlarınız dilin kıvraklığı ve edebiliğiyle birleşsin.

Seçil Günday: "Saklambaç" çok şey anlatmaya aday bir öykü; ama neyi nasıl anlatacağına tam karar verememişsiniz sanırım. Kanlı kollar, ağlayan çocuk, tedirginlik, uykusuzluk vb. Ama bunların niçin, neden anlatıldığı, neyin niçin öyküde yer alması gerektiği, muğlak. Öykünüzdeki fikir güzel, kimi küçük anlatım hatalarınız dışında diliniz de temiz ama dediğim gibi… Bence öykü teknikleri üstünde daha çok düşünmeli, okumalısınız.

Sinem Yılmaz: "Pürdikkat" sağlam kurgusuyla dikkat çekiyor ilkin. Notos'un 21. sayısındaki "Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" köşesinde yayımlanan fotoğrafı farklı bir bakış açısıyla yorumlayan (yaratıcı fikir) birkaç kişiden birisiniz. Öykünüzü zevkle okuduğumu söylemeliyim… ama hemen eklemeliyim: Kurduğunuz devrik tümceleri bir kez daha gözden geçirin lütfen. Benzetmeleri de. Çok güzel tümceleriniz yanı sıra metinde çokça bağıran tümceleriniz de var. Örnek güzel tümceniz: "Oysa ciğer kırmızısı benzinin üzerinde ince bir sinir şeridi gibi duruyor gergin dudakları." Bağıran (sebepsiz şiirsellik) tümceniz: "Bırakıldığım yere hapsolmuşluğumdan sorulmamalı arkalarından bakakalışımın hesabı, iki dudağımın aralanmasıyla ağzımın içinde büyüyen dilimdir ifadeden muaf halimin suçlusu." Ne dersiniz, haklı mıyım? Okuduğum iyi öykülerden "Pürdikkat".

Şebnem Yaşar: "Işığa Hasret"i hangi bakımdan değerlendireceğime karar vermekte zorlandım doğrusu. Diliniz temiz, düzgün; değişik söylemler kullanmamış olsanız da kıvrak bir dil. Belki konuyu daha incelikli buluşlarla ayrıntıları öne çıkararak anlatsaydınız (örneğin yazı yazılan kâğıda bulaşan kan gibi vb.) öykünüz çok daha güçlü olurdu. Konu güzel, dil güzel ama hikâyeleştirme eksik "Işığa Hasret"te. N